

21—22 maj

Debatter m. m.

Torsdagen den 21 maj fm.

	Sid.
Svar på frågor av:	
herr Sjöholm (fp) ang. minskningen av orsavsdraget då skyldighet att erlægga sjömansskatt föreligger	5
fru Kristensson (m) ang. möjliggörande av privata initiativ att för- medla tillfälliga dagbarnvårdare	6
herr Westberg i Ljusdal (fp) ang. ändring av bestämmelserna om förbättringslån för underhåll av fastighet	8
herr Wikner (s) ang. åtgärder mot olycksfall inom skogsbruket	10
herr Wikner (s) ang. försök med registrering av läkemedelsförbruk- ning m. m.	12
herr Tobé (fp) ang. tillämpningen av 1953 års kungörelse angående förberedelse av vissa företag enligt vattenlagen	14
herr Börjesson i Falköping (cp) ang. upprätthållandet av ordning i tunnelbanor och bussar	16
herr Lundberg (s) ang. hastighetsbestämmelsernas tillämpning på s. k. tidningsbilar	18
herr Nilsson i Bästekille (m) ang. utnyttjandet av omställningsbidrag till yrkesfiskare	18
Svar på interpellationer av:	
herr Hedlund (cp) ang. en plan för åtgärder mot den ökade brotts- ligheten	19
herr Wachtmeister (m) ang. befordringsgången för underofficerare Regionalpolitiken, tillika svar på interpellation av herr Dahlgren (cp)	34
ang. en effektivare trafikplanering	36

Torsdagen den 21 maj em.

	Sid.
Regionalpolitiken (forts.)	115
Meddelande om enkla frågor av:	
herr Magnusson i Borås (m) ang. ändrade bestämmelser för avlöningar till civilförsvarspliktiga	180
herr Johansson i Skärstad (cp) ang. grammatikinslaget i språkundervisningen	180
herr Adamsson (s) ang. utbildning i socialantropologi vid Lunds universitet	180

Fredagen den 22 maj

Meddelande ang. arbetet under vårsessionens sista vecka.....	181
Regionalpolitiken (forts.).....	181
Företagsdemokrati inom den offentliga verksamheten.....	208
Lag om otillbörlig marknadsföring, m. m.....	214
Ändring i förordningen om skatteutjämningsbidrag, m. m.....	231
Anslag till skatteutjämningsbidrag till kommunerna m. m.....	233
Regionmusik	243
Meddelande om enkla frågor av:	
herr Jönsson i Ingemarsgården (fp) ang. skadeverkningarna av s. k. buskgifter.....	249
herr Jonsson i Mora (fp) ang. samordningen mellan folkpension och tjänstepension.....	249
herr Eriksson i Arvika (fp) ang. låneramarna för bostadsbyggande i Värmlands län.....	249
herr Josefson i Arrie (cp) ang. medverkan av tjänsteman hos lantbruksnämnd vid fastighetsköp	249

Samtliga avgjorda ärenden**Fredagen den 22 maj**

<i>Bankoutskottets</i> utlåtande nr 40, ang. den fortsatta regionalpolitiska stödverksamheten, m. m.....	181
— nr 41, ang. regional differentiering av kreditpolitiken.....	181
— nr 42, om styrning av företagsetablering genom utnyttjande av investeringsfondsmedel.....	181
<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 103, ang. dels den fortsatta regionalpolitiska stödverksamheten, m. m., i vad den ej avsåge regionalpolitikens långsiktiga mål, dels anslag till särskilda stödåtgärder i glesbygder.....	181
— nr 104, ang. kapitaltillskott till Norrbottens Järnverk AB.....	181
— nr 105, ang. transportstöd som regionalpolitiskt medel.....	181
— nr 106, ang. Norrlandsfondens fortsatta verksamhet m. m.....	181

	Sid.
<i>Bevillningsutskottets</i> betänkande nr 36, rörande vissa lokaliserings- och miljöpolitiska skattefrågor, m. m.....	181
<i>Utrikesutskottets</i> utlåtande nr 10, ang. kontrollen av atomenergiverksamheten i Sverige m. m.....	208
<i>Konstitutionsutskottets</i> utlåtande nr 35, om företagsdemokrati inom den offentliga verksamheten.....	208
— nr 37, ang. ändring i kommunala vallagen.....	214
<i>Bevillningsutskottets</i> betänkande nr 42, ang. godkännande av protokoll rörande ändring i avtalet med Österrike för undvikande av dubbelbeskattning beträffande skatter på inkomst och förmögenhet	214
<i>Tredje lagutskottets</i> utlåtande nr 45, ang. dels lag om otillbörlig marknadsföring, m. m., dels åtgärder för att stärka konsumenternas ställning i viss del, dels ärekränkning av juridisk person.....	214
<i>Konstitutionsutskottets</i> utlåtande nr 36, ang. lag om otillbörlig marknadsföring, m. m.....	231
<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 114, ang. anslag till marknadsrådet och konsumentombudsmannen.....	231
— nr 118, ang. utbetalning av ersättning för upplåtelse av vissa kommunala sjukhus för läkarutbildning och forskning.....	231
— nr 119, ang. ändring i förordningen om skatteutjämningsbidrag, m. m.....	231
— nr 120, om anslag till skatteutjämningsbidrag till kommunerna m. m.....	233
— nr 121, ang. regionmusik.....	243

Torsdagen den 21 maj

Kl. 10.00

Förhandlingarna vid detta sammanträde leddes till en början av herr andre vice talmannen.

§ 1

Justerades protokollet för den 12 innevarande maj.

§ 2

Svar på fråga ang. minskningen av ortsavdraget då skyldighet att erlägga sjömansskatt föreligger

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet STRÄNG, som yttrade:

Herr talman! Herr Sjöholm har frågat om det är rimligt, att bestämmelserna om reducering av ortsavdrag (48 § 2 mom. 5 stycket kommunalskatte lagen) leder till att en person med relativt ringa sådan inkomst som beskattas enligt förordningen om sjömansskatt gör en direkt ekonomisk förlust genom förvärvet av denna inkomst.

Som herr Sjöholm torde ha observerat har denna fråga behandlats i propositionen 98 år 1970. Det föreslås där att det framdeles gällande grundavdraget i här avsedda fall skall minskas endast om sjömannen uppburit inkomst ombord under minst trettio dagar.

Vidare anförde:

Herr SJÖHOLM (fp):

Herr talman! Jag tackar för svaret, som är mycket tillfredsställande.

Kungl. Maj:ts proposition 98 är ännu inte behandlad här i kammaren, men finansministern utgår från — på goda grunder, misstänker jag — att den kommer att bifallas. Man kan i sammanhanget fråga varför den bestämmelse det här gäller inte ändrades redan i propositionen 70, där 48 § finns införd med hänsyftning till grundavdraget och där lydelsen fortfarande är densamma. Det viktiga är emellertid att en bestämmelse som så länge har våldfört sig på principen att det måste löna sig att arbeta — en god princip som kommer att stå sig genom tiderna — nu blir rättad. Den har gjort att människor fått vidkännas en direkt förlust genom att ta ett arbete, och det borde inte få ske. Detta har pågått i tolv år, och man kanske kan klandra mig för att jag slagit larm i sista stund. Men om man också vill klandra finansministern — och det vill man ju — så kan man göra det för att han infört en bestämmelse med sådana verkningar. Med den välvilja som kännetecknar oss får man dock anse att den saken nu är preskriberad.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet STRÄNG:

Herr talman! För ordningens skull vill jag meddela, att om en ändring hade gjorts i propositionen 70, så hade den inte kunnat träda i kraft tidigare än nu blir fallet. Dessutom varslades det i propositionen 70 att det som en direkt följd av den propositionen skulle komma en särproposition om sjömansskatten.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 3

Svar på fråga ang. möjliggörande av privata initiativ att förmedla tillfälliga dagbarnvårdare

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet **HOLMQVIST**, som yttrade:

Herr talman! Fru Kristensson har frågat mig, om jag vill meddela tilläggsdirektiv till utredningen rörande arbetsförmedlingen inom vissa yrkesområden så att privata initiativ att förmedla tillfälliga dagbarnvårdare tillåts.

Enligt direktiven för utredningen ingår det i dess uppdrag att behandla frågor om bl. a. sådan förmedling, bedriven utan vinstsyfte. Om frågan syftar till att utredningen skall få i uppdrag att öppna möjligheter till förmedling av tillfälliga barndagvårdare i vinstsyfte eller att sådan förmedling mot självkostnadsersättning skall få bedrivas av enskild person, blir mitt svar att jag inte ämnar ta initiativ till att ändra direktiven i den riktningen.

Vidare anförde:

Fru **KRISTENSSON** (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka inrikesministern för svaret på min fråga.

Den direkta anledningen till frågan var, som statsrådet säkert förstår, den TV-debatt som ägde rum ganska nyligen mellan ett par damer och statsrådet fru Odhnoff angående den fråga som jag har ställt. Jag beklagar att jag av formella skäl inte kunde rikta min fråga direkt till statsrådet fru Odhnoff, vilket hade varit mera korrekt. Jag konstaterar också med beklagande att fru Odhnoff inte heller är närvarande i kammaren nu och därför inte kan delta i denna debatt.

Jag har funnit det egendomligt att privata initiativ för att lösa behovet av tillfälliga barndagvårdare inte är tillåtna. Det gäller här familjer som placerat sina barn exempelvis på daghem där barnen på grund av sjukdom inte

kunde tas emot vissa dagar. Jag fann det anmärkningsvärt att tillfälliga barndagvårdare inte skulle få förmedlas på privat väg, när arbetsförmedlingen, som skall svara för denna förmedling, visat sig inte kunnat fylla den funktionen.

De damer som hade tagit detta privata initiativ hade lagt ned ett betydande arbete. De hade genom stenciler, som delades ut i olika hus, fått fram en rad namn på personer som var villiga att åta sig sådana tillfälliga uppdrag som det gällde. De hade likaledes, också genom stenciler som delats ut i husen, fått fram namn på personer som hade behov av denna tillfälliga arbetskraft. Hela detta initiativ gick emellertid i stöpet, eftersom det kom i kollision med lagen om arbetsförmedling.

Jag uppfattade fru Odhnoffs svar i TV så att hon lade huvudansvaret för att denna fråga inte kunde lösas på arbetsmarknadsstyrelsen. Enligt min mening är det emellertid regering och riksdag som har huvudansvaret för arbetsförmedlingslagen. Eftersom herr statsrådet utfärdat direktiv för en ny utredning, tyckte jag att det kunde ligga nära till hands att fråga, om i första hand statsrådet och i andra hand regeringen ändå inte anser att det ligger något rimligt i tanken att privata initiativ på detta område inte skall förbjudas.

Nu säger herr statsrådet att denna tanke inte är möjlig att genomföra, om avsikten är att man skall få ägna sig åt förmedling av detta slag i vinstsyfte. Min fråga avsåg detta, eftersom jag inte tycker att det är rimligt att en enskild person skall lägga ned ett så omfattande arbete utan att få någon ersättning för det. Jag konstaterar alltså att den uppmaning fru Odhnoff gav damerna i det aktuella TV-programmet, d. v. s. att de skulle gå in i ett politiskt parti för att på denna väg få gehör för sina synpunkter, i varje fall inte kan ha inneburet att de skulle engagera sig i det socialdemokratiska partiet. Där har man tydligen fortfarande den uppfattningen

Svar på fråga ang. möjliggörande av privata initiativ att förmedla tillfälliga dagbarnvårdare

att det viktigaste är att slå vakt om arbetsförmedlingsmonopolet. Sedan får det bli hur det vill med de enskilda människornas behov av att få en lösning på sina problem.

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet **HOLMQVIST**:

Herr talman! Jag kommer att hålla mig till den fråga som är ställd och som jag har svarat på, inte till vad min kollega fru Odhnoff kan ha sagt i en TV-debatt, som jag inte hade tillfälle att höra och inte heller haft anledning att tala med fru Odhnoff om, eftersom jag inte av den ställda frågan kunde utläsa att så skulle behövas.

Jag vill emellertid framhålla att vi genom en konvention är bundna till att i vårt land inte tillåta någon arbetsförmedling i vinstsyfte; detta gäller även arbetsförmedling på självkostnadsbasis bedrivna av enskilda personer. Vi hade tagit ståndpunkt i Sverige i detta avseende redan innan vi anslöt oss till konventionen. Jag tror också att det finns starka skäl för vårt ställningstagande. Jag kan därför inte finna någon anledning till att vi på ett enstaka område skulle frånga ifrågavarande principer. Jag har av denna anledning inte heller funnit skäl att lämna några tilläggsdirektiv till utredningen på området. Jag har nämligen inte avsett att vi på något sätt skulle riva upp vare sig den konvention vi anslutit oss till eller den ordning som vi följer beträffande arbetsförmedlingen i vårt land.

Fru **KRISTENSSON** (m):

Herr talman! Jag inledde denna diskussion med att beklaga att jag inte kunde få föra debatten direkt med fru Odhnoff. Jag tycker själv att det hade varit i alla avseenden mest tillfredsställande att få diskutera frågan med det statsråd som genom sina uttalanden föranlett frågan.

Statsrådet säger nu att vi är bundna

av en konvention, varför vi inte skulle kunna göra några undantag från arbetsförmedlingslagen. Jag vill med anledning härav bara erinra om att majoriteten i den arbetsgrupp, som skulle utreda frågan om skrivbyråerna, vilka utgör ett analogt fall, har ansett att man borde kunna göra ett undantag för denna verksamhet.

Enligt min mening är det därvidlag fråga om en angelägen verksamhet. Lika angelägen är emellertid denna typ av initiativ som verkligen syftar till att ge enskilda människor hjälp i en besvärlig situation. Jag vidhåller fortfarande, herr statsråd, att de vanliga människor som inte ser någon lösning på det praktiska problemet att få tillsyn för sina barn inte förstår att man i det heliga monopolets namn måste slå vakt om en bestämmelse, som visar sig inte kunna fungera i praktiken.

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet **HOLMQVIST**:

Herr talman! Ingen hindras ju att hjälpa till att förmedla arbete under förutsättning att det görs gratis. Fru Kristensson säger emellertid att hon anser det självklart att man inte kan tänka sig ideella insatser av detta slag, utan att det måste finnas möjligheter att tjäna pengar på det. Men då är det ju mycket svårt att dra gränsen — att säga att just inom denna sektor må det vara tillåtet att göra ett undantag från de principer som gäller i övrigt. Jag är för min del mycket tveksam huruvida man utan vidare skulle kunna säga att det är självklart att ett undantag härvidlag skulle kunna göras från konventionen.

Fru **KRISTENSSON** (m):

Herr talman! Det är bara att konstatera att inrikesministern och jag har helt olika uppfattningar i denna fråga, och det finns ingen anledning att tro att jag skall kunna övertyga herr stats-

Svar på fråga ang. ändring av bestämmelserna om förbättringslån för underhåll av fastighet

rådet, lika väl som jag vågar påstå att herr statsrådet inte kan övertyga mig.

Jag vill visst inte ta avstånd från ideella insatser på vare sig detta eller andra områden. Det görs många sådana insatser i vårt samhälle — det är vi väl överens om. Men jag kan fortfarande inte inse varför inte en person, som verkligen lägger ned ett omfattande arbete på att lösa ett praktiskt problem för många människor, skulle få en skälig ersättning för detta. De personer som är anställda av arbetsförmedlingen för att sköta sina jobb där har ju en lön för sitt arbete, och det är ingen som tycker att det är oskäligt.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 4

Svar på fråga ang. ändring av bestämmelserna om förbättringslån för underhåll av fastighet

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet **HOLMQVIST**, som yttrade:

Herr talman! Herr Westberg i Ljusdal har frågat mig, om jag vill medverka till en liberalisering av reglerna för förbättringslån vid underhåll av fastigheter så att lån kan utgå även för mindre reparationer och underhållsarbeten.

En grundläggande princip vid förbättringslångivningen är att lån utgår endast för ombyggnad eller förbättring som medför en icke oväsentlig höjning av byggnadens bostadsvärde. Lån utgår däremot inte till löpande underhåll, såvida inte underhållet är direkt betingat av andra arbeten för vilka förbättringslån beviljas.

Gällande bestämmelser ger alltså utrymme för lån till vissa arbeten av den art som herr Westberg i Ljusdal torde avse. Att utvidga långivningen till rena underhållsarbeten utan samband med

annan förbättring är däremot inte motiverat. Enligt vad jag inhämtat från bostadsstyrelsen tillämpas gällande bestämmelser generöst. Någon ytterligare liberalisering synes därför inte behövlig.

Vidare anförde:

Herr **WESTBERG** i Ljusdal (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet Holmqvist för svaret på min fråga, men jag finner inte svaret tillfredsställande.

Jag tror att det vore riktigt med en liberalisering på detta område. Om en person t. ex. önskar reparera taket på sin fastighet — reparationen skulle göra det möjligt för honom att bo kvar i huset — kan han inte få lån eller hjälp till det arbetet med mindre än att det blir en omfattande ombyggnad, d. v. s. att han lägger på ett helt nytt tak, som kan kosta många tusen kronor. Blir det en sådan omfattande reparation kan han få hjälp, men om han reparerar befintligt tak får han alltså ingen hjälp. Det kan gälla en bra och relativt modern gård, där vederbörande skulle kunna bo kvar som pensionär, men eftersom det inte går att få hjälp med reparationen tvingas fastighetsägaren söka sig till ålderdomshem eller pensionärshem, något som kostar kommunen och samhället stora summor per år. En plats på ett ålderdomshem är ju ingalunda billigt — årskostnaden blir stor.

Jag kan inte förstå varför man inte skulle kunna vara något liberalare i långivningen härvidlag för att på det sättet möjliggöra för gamla människor att bo kvar i sina bostäder, som de ju också helst vill göra. Nu kan de inte bo kvar därför att de inte har möjlighet att få lån och hjälp för att klara sådana problem som jag givit ett exempel på. Det finns givetvis många liknande exempel.

Svar på fråga ang. ändring av bestämmelserna om förbättringslån för underhåll av fastighet

Jag tycker att det är anledning att införa något mjukare bestämmelser, och det var det jag ville att inrikesministern skulle medverka till.

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet **HOLMQVIST**:

Herr talman! Vad herr Westberg i Ljusdal framhöll är ett typiskt exempel på underhåll som det tillkommer en fastighetsägare att svara för: han skall måla byggnaden, hålla den i stånd så att den kan motstå röta och se till att väggarna blir stående kvar. På samma sätt är det med taket. Vi vet att takpappen inte kan leva i evighet. Det är klart att man kan förlänga livslängden om man sköter den noga.

Men detta är ett exempel på underhåll som måste förekomma och som ingår i de boendekostnader som var och en har att räkna med. Det skulle enligt min mening föra alldeles för långt, om jag skulle säga att det exempel som herr Westberg i Ljusdal angav skulle vara vägledande vid tillämpningen och att det skulle ge anledning för oss att reformera kungörelsen. I så fall skulle vi komma ut på en mycket osäker grund.

Herr **WESTBERG** i Ljusdal (fp):

Herr talman! Statsrådets svar måste innebära att han tycker att det är bättre att den pensionär, som vi antar att fallet gäller, flyttar till ålderdomshemmet, upptar en plats där och åsamkar samhället betydande kostnader. Visserligen är han värd att få en sådan service, men varför skall vi medverka till att platser upptas i onödan, när vederbörande helst vill bo kvar, om han bara kan få hjälp med reparationen. Vi förutsätter att han inte har någon ekonomisk möjlighet att själv bekosta den.

Nu säger statsrådet att det ankommer på fastighetsägaren att sköta underhållsreparationer, eftersom dessa ingår i boendekostnaden. Ja, men om han nu inte har några pengar till denna

reparation? Han kan då inte göra denna reparation och tvingas därför flytta till ett ålderdomshem eller ett pensionärshem.

Kan det vara ett riktigt sätt att lösa dessa problem. Vore det inte till fördel för alla parter, inte minst för pensionären själv, som fick tillfälle att bo i sin invanda miljö, att gå honom till mötes och hjälpa honom med reparationen? Jag tycker att det finns sakliga skäl för en sådan inställning.

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet **HOLMQVIST**:

Herr talman! Som herr Westberg i Ljusdal framlägger saken är det fråga om att med lånemedel bidra till levnadskostnaderna för en person. Men lika väl som vi behöver mat för dagen får vi vara beredda att vidkännas vissa kostnader för den bostad, i vilken vi bor. Jag vill också erinra om att detta gäller ett anslag som är avsett just för bostadslångivning. Tanken är då att dessa bostadslån skall förbehållas dem som verkligen behöver sådana lån för genomgripande förbättringar på en bostad. Det är de mera angelägna tingen man har att hålla sig till.

Om man skulle acceptera herr Westbergs princip, föreligger mycket stor risk för att de gamla kanske mer eller mindre skulle kunna tänkas få överta fastigheter, vilka är i behov av ett kraftigt underhåll.

Därigenom skulle möjligheter uppstå att få en starkt nedsliten fastighet reparerad. Den inställning som herr Westberg har när det gäller att ge lån till en person är enligt min mening ganska orimlig.

Herr **WESTBERG** i Ljusdal (fp):

Herr talman! Jag förstår inte att statsrådet har så litet förtroende för dem som skall pröva sådana ansökningar att han tror att det skulle vara möjligt för en pensionär att köpa en ned-

Svar på fråga ang. åtgärder mot olycksfall inom skogsbruket

gången fastighet och sedan sätta i gång och reparera, sedan han fått de medelsbeviljande myndigheterna att lämna bidrag. Självfallet skall varje ansökan prövas i vanlig ordning, och då måste det vara fullständigt uteslutet att någonting sådant som statsrådet avser skulle kunna hända. Jag hoppas att statsrådet ändå håller med mig på den punkten.

Att det skulle bli så fruktansvärda följder av en liberalisering får stå för statsrådets räkning. Jag anser att en långivning till reparation vore en åtgärd som skulle hjälpa de gamla att bo kvar i sina bostäder längre än vad som är möjligt under nuvarande förhållanden.

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet **HOLMQVIST**:

Herr talman! Herr Westberg i Ljusdal har tydligen inte följt med vad som har skett, ty det har försiggått en verkligt betydelsefull verksamhet ute på den svenska landsbygden. Vi har alla sett exempel på en betydande förbättring av bostadsbeståndet. När det gäller alltför hårt nedslitna fastigheter kan det dock många gånger vara motiverat att de överges, och då skall man inte öppna en möjlighet att utan vidare ge lån.

Nu har herr Westberg modifierat sig och förklarat att hans förslag skulle ses i belysning av att han också rekommenderade en speciellt restriktiv tillämpning hos de organ som har att handlägga dessa frågor. Jag vet inte riktigt vart det i så fall bär hän. Skall verksamheten hanteras på det sättet, kanske det inte blir någonting alls av herr Westbergs önskemål.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 5**Svar på fråga ang. åtgärder mot olycksfall inom skogsbruket**

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet **ASPLING**, som yttrade:

Herr talman! Herr Wikner har frågat om jag är i tillfälle att redovisa resultaten av de åtgärder som vidtagits i anledning av den ökade olycksfallsfrekvensen på skogsbrukets område.

De svåra stormarna under förra hösten har medfört ett omfattande arbete med upparbetning av stormfälld skog. En betydligt större arbetsstyrka än normalt har i samband härmed varit samsatt med skogsarbete, och under slutet av förra året inträffade ett ökat antal svåra olycksfall. Med hänsyn till de särskilda risker som följer med stormfällningsarbetet har arbetarskyddsverket tillsammans med berörda myndigheter och arbetsmarknadsparter vidtagit olika åtgärder för att minska olycksfallsriskerna i samband med detta arbete. Arbetarskyddsstyrelsen har utfärdat anvisningar om särskilda skyddsåtgärder vid arbete med stormfällda träd som bl. a. innebär att s. k. ensamarbete inte får förekomma. Vidare har skogsyrkesinspektionens resurser för upplysnings- och tillsynsverksamhet inom de stormdrabbade områdena fått en betydande förstärkning.

En stor del av yrkesskadorna vid skogsarbete inträffar i samband med användning av motorsåg. I syfte att minska dessa skadefall har bestämmelser utfärdats om att alla nya motorsågar fr. o. m. 1 januari i år skall vara försedda med kastskydd. Vidare har en kampanj startats för montering av kastskydd även på de äldre motorsågar som är i bruk.

Det finns ännu ingen statistik som ger en fullständig bild av effekterna av de åtgärder som vidtagits. Allmänt sett gäller att det totala antalet anmälda yrkesskador i skogsarbete har minskat under de två senaste åren. Det ökade antalet svåra olyckor i slutet av förra året har, som jag nämnt, föranlett särskilda åtgärder, och enligt tillgängliga uppgifter har detta slags olyckor un-

Svar på fråga ang. åtgärder mot olycksfall inom skogsbruket

der den senaste tiden kunnat nedbringas. Jag vill framhålla att arbetarskyddsverket noggrant följer den fortsatta utvecklingen av skadefallen inom skogsbruket.

Vidare anförde:

Herr WIKNER (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka socialministern för svaret, som jag anser vara positivt.

Den rationalisering och mekanisering som skett och sker inom skogsbrukets område förorsakar faktiskt ökade olycksfallsrisker, som vi med alla till buds stående medel måste försöka minska. Av svaret framgår att det gjorts en hel del — det skall jag villigt erkänna — men jag tror att det ändå inte räcker. Det material som jag lyckats komma över visar att ytterligare åtgärder måste vidtas för att förbättra skyddet mot olycksfall.

Under det sista kvartalet i fjol och det första i år har enligt uppgift 14 skogsarbetare omkommit vid stormfällningsarbete. Det har framkommit att de flesta av dem har varit ovana vid den teknik som används vid dessa avverkningar, och dessutom har det brustit i fråga om instruktioner. Varje år inträffar enligt uppgifter i genomsnitt 9 000 yrkesskador på detta område. År 1968 fick 20 av dessa och år 1969 inte mindre än 32 dödlig utgång.

Här krävs, som jag ser det, en aktivering av den lokala skyddsverksamheten, bättre organisation av säkerhetstjänsten och fortsatt satsning på utbildningen. Den pågående rationaliseringen och teknikens utnyttjande inom skogsbruket kräver ökad utbildning bl. a. för att minska olycksfallsriskerna. Man har även kunnat konstatera att de företag som har genomfört en organiserad skyddsverksamhet redovisar betydligt mindre antal olycksfall än vad som är genomsnittet i denna bransch.

Skogsbruket kräver numera större

teoretiskt kunnande och praktisk skicklighet än tidigare. Därför är det nödvändigt att dessa frågor följs upp och att denna yrkesgrupp ges den utbildning som erfordras. Det skulle säkerligen bidra till att nedbringa antalet olycksfall. Att den fortsatta utvecklingen av skadefallen inom skogsbruket noggrant följs har vi fått bekräftat i svaret, och jag tackar än en gång för detta.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet ASPLING:

Herr talman! Det är en viktig fråga som herr Wikner har tagit upp, och jag vill göra ett par kommentarer med anledning av en del uppgifter som han nu lämnade.

Antalet anmälda olycksfall bland anställda inom skogsbruket minskade år 1968 med 17 procent och år 1969 med 10 procent jämfört med året före. Motsvarande siffror över förändringen av antalet arbetstimmar föreligger ännu inte, och det är därför för tidigt att dra några klara slutsatser om utvecklingen av de relativa olycksfallsriskerna vid skogsarbete.

Dödsolycksfallen ökade markant i slutet av förra året i samband med att stormhuggningen började, vilket jag också framhållit i mitt svar. Under det fjärde kvartalet inträffade 13 dödsolyckor i samband med stormhuggningen. Av dessa gällde fyra personer som arbetade i egen skog och alltså föll utanför tillsynsmyndigheternas verksamhetsområde. Genom de insatta åtgärderna har olyckskurvan kunnat vändas nedåt; under de senaste två och en halv månaderna har det inträffat två dödsolyckor vid stormhuggning, varav ett inträffade vid arbete i egen skog.

De åtgärder som har vidtagits för att förebygga olycksfall i skogsarbete inom stormfällningsområdena har genomförts under en aktiv medverkan av berörda myndigheter och arbetsmarknadsorganisationer. Arbetarskyddsverkets

Svar på fråga ang. försök med registrering av läkemedelsförbrukning m. m.

olika åtgärder har vidtagits i nära samarbete med arbetsmarknadsparterna, och erfarenheterna från stormfällningskampanjen kommer säkerligen att bli av betydelse för arbetarskyddet inom hela skogsbruket.

Herr Wikner tog upp frågan om upplysningsverksamheten. Denna viktiga verksamhet för att minska olycksriskerna är en betydelsefull del av arbetarskyddet, och det gäller i särskilt hög grad för skogsarbetet. Upplysnings- och utbildningsverksamheten har också hela tiden spelat en framträdande roll under bl. a. stormfällningskampanjen. Arbetarskyddsstyrelsen har för nästa budgetår fått resurser för en betydande förstärkning av sin upplysnings- och informationsverksamhet just i arbetarskyddsfrågor.

En stor del av skadefallen vid normalt skogsarbete inträffar under arbete med motorsåg, framför allt vid kvistning. Det finns anledning förmoda att det obligatoriska kastskyddet på nya sågar kommer att minska antalet sådana fall. Försäljningen av kastskydd tyder på att kampanjen för sådana skydd även på äldre motorsågar har gett resultat. Jag vill här även nämna att omfattande tekniska och medicinska undersökningar angående motorsågarnas skaderisker pågår med hjälp av medel bl. a. från yrkesskadeförsäkringsfonden.

Jag har velat, herr Wikner, göra detta tillägg med hänsyn till att detta är ett område där vi har anledning att sätta in alla resurser för att söka nedbringa olycksfallen.

Herr WIKNER (s):

Herr talman! Jag skall inte diskutera de anförda siffrorna eller vem som kan ha rätt eller fel, men det är väl på det viset att dessa olycksfall inträffar när man anlitar ovan arbetskraft. Detta tycker jag att man borde kunna undvika genom att även under avverknings säsongen eftersträva att använda utbildat folk. Jag är säker på att skogsvårdssty-

relserna skulle hälsa denna uppgift med glädje, därför att de vill ha möjlighet att fullfölja denna yrkesutbildning och även vidta vissa andra åtgärder som skulle kunna förbättra förhållandena.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet ASPLING:

Herr talman! Jag vill bara understryka att arbetsmarknadsmyndigheterna just har framhållit angelägenheten av att yrkeskunnigt folk anlitas vid skogsavverkning, inte minst inom de stormfällda områdena.

Jag vill också tillägga att man har vidtagit särskilda åtgärder härför.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 6

Svar på fråga ang. försök med registrering av läkemedelsförbrukning m. m.

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet ASPLING, som yttrade:

Herr talman! Herr Wikner har frågat mig, om jag är beredd att vidta åtgärder i syfte att stimulera de försök med registrering av läkemedelsförbrukning m. m. som nu pågår i Jämtlands län, så att dessa kan fullföljas och utvidgas att omfatta hela landet.

Frågan om registrering av läkemedelsförbrukningen har berörts i den av riksdagen nyligen behandlade propositionen om läkemedelsförsörjningen. I propositionen har jag uttalat att apoteksbolaget bör ta i bruk modern data-teknik och att bolaget då det gäller frågan att utnyttja bolagets datamaterial i sjukvårdens tjänst bör samråda med bl. a. socialstyrelsen och SPRI. Detta uttalande har inte föranlett någon erinran från riksdagens sida.

Den organisationskommitté som förbereder apoteksbolagets verksamhet har av Kungl. Maj:t erhållit särskilda medel för att starta de detaljutredningar som

Svar på fråga ang. försök med registrering av läkemedelsförbrukning m. m.

måste göras innan ett datasystem introduceras hos apoteksbolaget. Organisationskommittén har etablerat kontakt med AB Statskonsult, som kommer att handha det fortsatta utredningsarbetet. De metodstudier som gjorts vid Jämtlandsundersökningen och vid andra undersökningar om registrering av läkemedelsförbrukningen bör vara av värde vid det fortsatta utredningsarbetet.

Vidare anförde:

Herr WIKNER (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka socialministern för svaret.

Det som har föranlett mig att ställa denna fråga angående registrering av läkemedelsförbrukningen har varit stora rubriker i tidningspressen, där det bl. a. stått att läsa: »Hon åt 16 mediciner. Det blev hennes död. Det hade aldrig hänt, om registreringen av läkemedel varit utbyggd.»

Jag skall inte gå in på detta tragiska fall. Jag vill, herr talman, omnämna att i Jämtlands län för närvarande pågår en uppmärksammas försöksregistrering av invånarnas läkemedelsförbrukning, och cirka en femtondel av invånarna finns nu registrerade på datakort. Det har meddelats mig att den försöksregistrering som pågår i Jämtland är den enda av det slaget som förekommer i riket — kanske i hela världen.

Denna fråga är av så stort värde att den bör följas upp och på sikt gälla hela landet. I mitten av mars månad uppvaktade representanter från Jämtlands läns landsting socialministern och framförde önskemålet att erhålla statligt stöd för att kunna utvidga denna registreringsverksamhet, så att hela landet skulle kunna dra nytta därav. Vid det tillfället gavs inget löfte, och jag vill därför nu passa på att fråga: Hur ser socialministern på detta i dag? Det kan inte vara riktigt att ett litet län ensamt skall bekosta en så viktig undersökning, som kommer att få stor bety-

delse för hela landet och som troligen kommer att utvecklas — det har vi ju hört av socialministerns svar.

Jag hoppas verkligen att denna fråga får en positiv behandling.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet ASPLING:

Herr talman! Den proposition vi behandlade förra veckan i denna kammare om den nya organisationen beträffande läkemedelsförsörjningen i vårt land inneslöt en rad olika förslag till åtgärder som syftade till en förstärkning av läkemedelskontrollen på olika områden.

Jag vill gärna ha sagt att det är en intressant och värdefull undersökning man har företagit i Jämtlands län. Den kan också komma att bli av värde för den slutliga utformning av receptregistreringen som nu planeras inom det beslutade apoteksbolaget.

Det är riktigt att jag har haft en överläggning med representanter för dem som företagit undersökningen i Jämtlands län, varibland representanter för landstinget i Jämtland. I överläggningen deltog bl. a. också chefen för socialstyrelsen. Vid det utredningsarbete som nu sätts i gång för apoteksbolagets räkning kommer det att hållas kontakt med dem som svarar för Jämtlandsundersökningen, och det beskedet fick också representanterna för Jämtlands län vid uppvaktningen hos mig.

Herr WIKNER (s):

Herr talman! Eftersom denna försöksverksamhet skulle bli till så stor nytta för landet i dess helhet vill jag omtala att Jämtlandsundersökningen pågått i cirka fyra år. Det krävs ett ganska omfattande förarbete innan man kommer i gång med en sådan undersökning. Därför och på grund av att denna försöksverksamhet kanske kommer att få ligga till grund för undersökningar i hela landet tycker jag att man borde komma i åtnjutande av statligt bidrag.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 7

Svar på fråga ang. tillämpningen av 1953 års kungörelse angående förberedelse av vissa företag enligt vattenlagen

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **BENGTSSON**, som yttrade:

Herr talman! Herr Tobé har frågat chefen för justitiedepartementet, om han anser att 1953 års kungörelse angående förberedelse av vissa företag enligt vattenlagen är tillfyllest då det gäller att hålla vederbörande länsstyrelse, kommuner och andra intressenter underrättade om pågående undersökningar för byggande i vatten. Frågan har överlämnats till mig för besvarande.

Syftet med kungörelsen är att orientera intressenterna om planerat byggande i vatten för att de skall få tillfälle att på ett tidigt stadium framföra sina synpunkter på utformningen av projektet. För det ändamålet har kungörelsen enligt min mening i huvudsak varit tillfyllest. Jag vill tillägga att reglerna för tillåtlighetsprövningen i vattenmål ses över av vattenlagsutredningen, som väntas avge ett första delbetänkande tidigt i höst. I samband därmed kommer också den av herr Tobé avsedda kungörelsen att ses över.

Vidare anförde:

Herr **TOBÉ** (fp):

Herr talman! Först ber jag att få framföra mitt tack till statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet för svaret. Jag tycker att det i huvudsak är tillfredsställande.

Kungörelsen kom ju till genom någonting så sällsynt som en bifallen motion. Det var herr Skoglund i Umeå som hade väckt motionen, och det kanske bidrog. Anledningen var oro för att det skulle göras stora förberedelser för vattenkraftsanläggningar utan att man i orten fick reda på vad som hände. Stats-

rådet säger att kungörelsen i huvudsak varit tillfyllest. Inspirationen till min fråga var ett fall som jag tycker visar att den inte varit riktigt tillfyllest, om den nu har tillämpats riktigt av vederbörande företag. Den 10 april i år skrev länsstyrelsen till vattenfallsverket — skrivelsen var faktiskt ett nödrop — och frågade vad det var som höll på att ske i Norrbotten beträffande vattenkraftsutbyggandet, som man kunde läsa om i dagspressen. Den 5 i samma månad — fem dagar efteråt, postgången inräknad — svarade Vattenfall med två skrivelser, den ena en anmälan enligt kungörelsen, den andra ett påpekande av att det var mycket annat i görningen.

Jag tycker att det fallet visar att kungörelsen inte fungerar. Man säger nämligen i sin anmälan att förutsättningarna för Kaitumöverledningen, som det gäller, i huvudsak var utredda. Mening- en med kungörelsen var dock, att man inte skulle göra så grundliga undersökningar innan man gjorde anmälan.

Själva kungörelsen får väl sägas vara föråldrad. Företagaren har, sedan anmälan är gjord, att efter hand på begäran och när eljest anledning förekommer lämna uppgifter till bl. a. länsstyrelsen. Det är alltså bara när länsstyrelsen begär uppgifter som den är säker på att få meddelande — däremot är inte företagaren skyldig att kontinuerligt tala om vilka förändringar som görs, och de kan vara ganska stora.

Jag hade hoppats att statsrådet skulle göra ett mera positivt uttalande om att det fanns behov att omarbota kungörelsen även i sakligt avseende. Får jag därför ställa en tilläggsfråga? Det sägs i svaret att vattenlagsutredningen skall behandla reglerna och avge ett första delbetänkande tidigt i höst. Det står sedan att i samband därmed kungörelsen kommer att ses över — gäller detta det första delbetänkandet, eller menas det bara att uppgiften ligger inom utredningens ram?

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **BENGTSSON**:

Svar på fråga ang. tillämpningen av 1953 års kungörelse angående förberedelse av vissa företag enligt vattenlagen

Herr talman! Den sista meningen i svaret skall tolkas så, att vattenlagsutredningen kommer att lägga fram ett förslag, som måhända innebär en förändring av nuvarande bestämmelser, och att detta kan leda till att man nödgas justera kungörelsen. Det är detta som skall utläsas ur svaret.

Jag har inte funnit att det föreligger behov av att ändra kungörelsen. Jag har i svaret sagt att den är i huvudsak tillfyllest — man kan ju inte alltid vara helt säker på att något fall slinker igenom. Det fall som herr Tobé tog upp såsom motiv för en förändring av lagen utgör inget starkt motiv. Vattenfall ålades i april att göra en undersökning om hur man skulle förfara med de outnyttjade vattenkraftstillgångarna i de större Norrlandsälvarna. Det är bevisat att Vattenfall i det sammanhanget samrådde både med naturvårdsverket och med representanter för länsstyrelsen i det län som det är fråga om. Där har man förfarit riktigt. Länsstyrelsen har alltså informerats då planerna var så långt framskridna att man kunde lämna information.

Dessutom vill jag tillägga att man under det samråd som skedde i april har modifierat sina planer för att tillmötesgå de intressen som företräds av länsstyrelsen och naturvårdsverket.

Dessutom är det viktigt att ha i tankarna — och det har säkert herr Tobé — att bestämmelserna i kungörelsen skall vara uppfyllda till alla delar innan vattendomstolen tar ställning till ett sådant ärende, och då måste ett samråd ha ägt rum. Det finns alltså en sanktion: har man inte följt bestämmelserna, får man inte ärendet prövat av vattendomstolen.

Herr TOBÉ (fp):

Herr talman! Nu säger statsrådet en sak som visar att det föreligger behov av en ändring. Han nämner samråd med naturvårdsverket, men det står

ingenting om det i kungörelsen. Bara detta borde visa att det behövs en ändring.

Sedan vill jag säga att Kaitumöverledningen inte hänger samman med den inventering som Vattenfall har gjort på regeringens begäran. Detta är visserligen ett av de 15—16—17 företag som är upptagna i förteckningen. Det är emellertid alldeles klart att Kaitumöverledningen har legat Vattenfall varmt om hjärtat i många år, och man har gjort stora undersökningar som säkerligen är av den natur som avsågs när kungörelsen kom till. Planerna inverkar på samernas rättigheter och inverkar över huvud taget på förhållandena för befolkningen i bygden. Meningen var väl inte att man skulle underrätta olika intressenter när man var färdig, utan meningen var att dessa intressenter skulle kunna förbereda sig på att möta den kompakta sakkunskap som kraftföretagen förfogar över.

Jag vill alltså bestrida att den anmälan som gjordes den 15 april och gäller Kaitumöverledningen hänger samman med den inventering av arbetsföretag som Vattenfall hade att göra.

Jag hoppas verkligen att både utredningen och statsrådet har den uppfattningen att det inte är tillfyllest med en kungörelse som säger att man efter hand och på begäran skall tala om vad som sker. Här borde finnas en rapportskyldighet av starkare slag.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet BENGTTSSON:

Herr talman! Jag vill inte erkänna att det inte finns en rapportskyldighet. Jag framhöll i mitt förra anförande att vattendomstolen inte prövar ärendet om det inte har förekommit samråd. Saken är alltså helt klar enligt nuvarande kungörelse.

Det är säkert riktigt att kungörelsen behöver moderniseras och att det bör finnas en bestämmelse om att också

Svar på fråga ang. upprätthållandet av ordning i tunnelbanor och bussar

naturvårdsverket skall underrättas. Nu sker det genom att länsstyrelserna har naturvårdssektioner, som absolut måste komma in i det här sammanhanget.

Herr TOBÉ (fp):

Herr talman! Jag ber om ursäkt att jag återkommer ännu en gång.

Jag tycker det är underligt att statsrådet åberopar detta samråd med länsstyrelsen, när länsstyrelsen själv ger upp ett nödrop: »Vad är det ni håller på med? Vi vet ingenting.» På fem dagar levererar sedan Vattenfall ett svar och talar om vad man gör.

I detta fall har statsrådet med länsstyrelsen faktiskt inte fungerat.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet BENGTTSSON:

Herr talman! Jag är ledsen att behöva återkomma, men länsstyrelsen i Norrbottens län och kungl. kammarkollegium har sagt att de har informerats om Vattenfalls planer enligt gällande bestämmelser i vattenlagen om förberedande vattenmål. Man har också utsatt ett möte till den 28 maj för att ge tillfälle åt alla intressenter att ta del av planerna.

Herr TOBÉ (fp):

Herr talman! Vad länsstyrelsen kan ha sagt nu efteråt vet jag inte, men länsstyrelsens skrivelse börjar: »Länsstyrelsen har genom dagspressen erfarit att vattenfallsverket — — —.»

Härmed var överläggningen slutad.

§ 8

Svar på fråga ang. upprätthållandet av ordning i tunnelbanor och bussar

Ordet lämnades på begäran till

Herr statsrådet LIDBOM, som yttrade:

Herr talman! Herr Börjesson i Falköping har frågat justitieministern om

han har observerat att kollektivtrafiken försvåras på grund av den oordning som störande element orsakar i tunnelbanor och bussar och om jag kan anvisa medel för tryggande av att ordnad kollektivtrafik kan upprätthållas.

Myndigheterna har sedan länge uppmärksamheten riktad på de förhållanden som herr Börjesson berör i sin fråga. På flera håll har särskilda åtgärder vidtagits för att säkerställa ordningen.

I Stockholms polisdistrikt svarar sålunda en särskilt organiserad tunnelbanegrupp på 50 man jämte vikariatspersonal för ordningen i tunnelbanan. Denna grupp biträds dagligen av 35—40 man från olika vakt-distrikt. En anläggning för TV-bevakning i tunnelbanan har också nyligen tagits i bruk.

Ett annat exempel är Göteborg. Där förekommer bl. a. sedan en tid särskild polisbevakning på vissa spårvagnar.

I båda fallen — Stockholm och Göteborg — har vidtagna åtgärder lett till påtagliga förbättringar.

Vidare anförde:

Herr BÖRJESSON i Falköping (cp):

Herr talman! Låt mig allra först tacka statsrådet Lidbom för svaret på min enkla fråga.

Av svaret framgår att myndigheterna länge har uppmärksammat den oordning som råder på våra tunnelbanor och bussar och att åtgärder har vidtagits som har lett till påtagliga förbättringar.

Min fråga är närmast föranledd av rapporterna om överfall och allmänt störande uppträdande, främst av ungdomar, vid tunnelbanestationer och på allmänna kommunikationsmedel såsom bussar och spårvagnar. Det busliv som tydligen förekommer i synnerhet i de större städerna har lett till att vanliga människor knappast längre vågar röra sig ute på gatorna och allra minst anlita de gängse kommunikationsmed-

Svar på fråga ang. upprätthållandet av ordning i tunnelbanor och bussar

len: bussar och spårvagnar. Denna utveckling måste betecknas som skrämmande i ett rättssamhälle, där enskilda medborgare borde kunna tillförsäkras trygghet och skydd till liv och egendom.

Då mentaliteten tydligen tenderar att öka kraftigt har allmänheten rätt att kräva att konkreta åtgärder vidtas för att i möjligaste mån söka få bukt med eländet, och det framgår av det svar jag har fått att myndigheterna har sökt vidta vissa åtgärder i detta syfte.

I olika sammanhang, där dessa frågor penetreras, har det sagts, att man inte löser problemet genom att bara ropa på fler poliser. Det är väl en sanning med modifikation. Det har dock visat sig, att där polisen haft tillräckliga resurser att ingripa i förebyggande syfte har detta haft en mycket god effekt. Man har lyckats hejda bråkmakarna, och framför allt har polisens närvaro ingett allmänheten en känsla av trygghet.

Jag anser emellertid att det är utopiskt att tro att man endast genom en utbyggnad av polisorganisationen kan bemästra situationen. För en lekman är det självfallet svårt att ange vilka tekniska landvinningar man eventuellt kunde utnyttja, t. ex. ett utbyggt larmsystem. Av svaret framgår att man har använt TV-bevakning i detta sammanhang. Jag tror att man på sådant sätt skall kunna bidra till ökad säkerhet framför allt i förebyggande syfte, d. v. s. innan våldshandlingar har begåtts. Ofta har det visat sig att först när bråket har fått sådana proportioner, att någon skadas eller allmänheten skräms av oroselementen, går larm till polisen att infinna sig på platsen. Jag anser att så fort personal på ifrågovarande platser observerar störande uppträden bör denna kunna varsko ordningsmakten om detta.

Ännu en gång ber jag att få tacka för svaret.

Herr statsrådet **LIDBOM**:

Herr talman! Med anledning av att herr Börjesson i Falköping berör förhållandena i Stockholm och de åtgärder som där har vidtagits vill jag gärna komplettera den bild jag nyss gav. I tidskriften Svensk Polis nr 2 för i år har en artikelförfattare tagit upp frågan om vilken effekt TV-övervakningen har haft och skriver: »Vetskapen om TV-övervakningen har dock lugnat ner temperaturen på de stationer där den finns. Det har vi klara tecken på, både från SL:s folk, pressbyråanställda och genom egna iakttagelser.»

Dessa iakttagelser bekräftas också av statistiken. Jag kan nämna att antalet ingripanden som har behövts i tunnelbanan har minskat. I januari i år var antalet ordningsingripanden 561, motsvarande siffra för 1968 var 1 029, för februari var siffran för i år 708 jämfört med motsvarande siffra för två år sedan 1 105, för mars är det 436 respektive 1 295. Det är således högst avsevärda förbättringar av förhållandena som har inträtt.

Herr **BÖRJESSON** i Falköping (cp):

Herr talman! Jag vill bara med tacksamhet konstatera att av siffrorna framgår vad TV-bevakning kan betyda. Här utnyttjar man ju teknikens landvinningar, vilka ger polisen möjlighet att på ett lättare sätt kunna övervaka trafiken, i detta fall genom TV.

Jag sade i mitt inlägg med anledning av statsrådets svar på min enkla fråga, att vad som hade gett mig anledning till min fråga var närmast de bekymmer som har åstadkommit inte minst genom de pressuppgifter som har lämnats från Göteborg, där man t. o. m. överväger att inställa nattrafiken på grund av att man inte kan bemästra buselementen som där verkar störande. Jag kan nämna att så sent som i tisdags kväll fick jag rapport om att det på en tunnelbana här i Stockholm hade förekommit, att två fyllon hade

Svar på fråga ang. hastighetsbestämmelsernas tillämpning på s. k. tidningsbilar —

Svar på fråga ang. utnyttjandet av omställningsbidrag till yrkesfiskare

kastat åtta ölbuteljer och fört ett veritabelt oväsen i en vagn. Ingen av passagerarna vågade ingripa, därför att de själva inte ville bli inblandade i bråket.

Herr talman! Jag tror det är värdefullt att ta upp ett resonemang och utarbeta en plan för att komma till rätta med inte bara de problem som jag har berört i min enkla fråga utan brottsligheten över huvud taget. Jag vill bara notera att jag med intresse kommer att lyssna på den debatt som senare skall föras mellan statsminister Palme och herr Hedlund om just en plan för åtgärder mot den ökande brottsligheten.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 9

Svar på fråga ang. hastighetsbestämmelsernas tillämpning på s. k. tidningsbilar

Ordet lämnades på begäran till

Herr statsrådet LIDBOM, som yttrade:

Herr talman! Herr Lundberg har frågat justitieministern om han anser att fartgränser inte behöver följas av de s. k. tidningsbilarna eller om det finns särskilda, av allmänheten ej kända undantagsbestämmelser som friar dem från kontroll eller rättspåföljd. Frågan har överlämnats till mig för besvarande.

De s. k. tidningsbilarna skall föras med iakttagande av de allmänna föreskrifterna om hastighetsbegränsning för motorfordon. Inte heller i fråga om kontroll eller påföljder finns det några bestämmelser, som ger förarna av dessa bilar någon särställning.

Vidare anförde

Herr LUNDBERG (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka

herr statsrådet för det klara och koncisa svaret som jag är helt nöjd med.

Jag vill bara uttala en förhoppning om att de berörda instanserna skall uppmärksamma svaret och att åtgärder vidtas. Alla har väl någon gång sett hur tidningsbilarna uppträder i trafiken. Den som särskilt har försökt att komma till rätta med saken är en f. d. landshövding som följt arbetet under mycket lång tid; men det har inte uppnåtts något resultat. Efter statsrådets klara besked förutsätter jag att det nu skall bli en förbättring av trafiksäkerheten.

Jag tackar än en gång för svaret.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 10

Svar på fråga ang. utnyttjandet av omställningsbidrag till yrkesfiskare

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet BENGTTSSON, som yttrade:

Herr talman! Herr Nilsson i Bästekille har frågat hur det av riksdagen beslutade särskilda omställningsbidraget har kunnat utnyttjas av yrkesfiskarna.

Särskilt omställningsbidrag till fiskare lämnas enligt beslut av 1969 års riksdag till fiskare som övergår till annan verksamhet och som för övergången är i behov av särskilt stöd som komplettering till det allmänna stöd som utgår till dem som byter sysselsättning. Enligt nämnda riksdagsbeslut skulle det särskilda bidraget prövas under tre år. Fram till mitten av maj månad har fiskeristyrelsen beviljat sådana bidrag med sammanlagt 220 000 kr. Ett förhållandevis stort antal ansökningar har härvid avslagits på grund av att sökanden har lämnat fisket före den 1 juli 1969. Sedan riksdagen nu antagit förslaget i proposition 61 år 1970 om änd-

Svar på interpellation ang. en plan för åtgärder mot den ökade brottsligheten

rad tidsgräns kan en del av dessa ansökningar prövas på nytt av fiskeristyrelsen. Med hänsyn till detta och då stödet skall prövas under tre år är det ännu för tidigt att bedöma hur omställningsbidraget kommer att utnyttjas av dem som lämnar yrkesfisket.

Vidare anförde

Herr NILSSON i Bästekille (m):

Herr talman! Jag ber att få framföra ett tack till statsrådet Bengtsson för svaret på frågan. Anledningen till att jag ställde den var att, såsom kanske är ganska väl känt, yrkesfiskarnas problem alltid legat mig varmt om hjärtat, och de vänder sig ofta till mig för att få besked i vissa frågor. Frågorna måste givetvis gå vidare till statsrådet, och nu har jag alltså fått ett svar.

Jag tror för min del att det omställningsstöd, som riksdagen beslutat om och som även dessa yrkesfiskare trodde att de skulle bli delaktiga av, i stor utsträckning har misslyckats. Nu sade statsrådet att det skulle finnas möjligheter att också i framtiden pröva vissa ansökningar. Jag kunde ha väckt denna fråga en vecka tidigare men kunde inte få de nödvändiga papperen. Statsrådet säger att en hel del ansökningar avslagits och det stämmer fullkomligt, ty i de papper jag fått står, att enligt fiskeristyrelsens protokoll av den 16 och 17 februari 1970 bifölls 3 ansökningar och avslogs 20. Nästa protokoll är av den 3 mars 1970, och där meddelas att 7 ansökningar bifölls medan 32 avslogs, och i protokoll av den 20 och 21 april 1970 står, att 5 ansökningar bifölls och 47 avslogs.

Det är kanske rätt förstäeligt om de människor det här gäller börjar fråga sig, om de har någon möjlighet att få någonting i framtiden, eller om de bara är till för att så att säga offras.

Eftersom jag känner jordbruksministern som en praktisk man vill jag vädja till honom att se till att de människor det här gäller får den hjälp de behöver

och därigenom bevis på att de fortfarande anses som samhällsnyttiga individer.

Herr talman! Om vi hade haft mera tid, skulle vi ha diskuterat dessa frågor litet mera ingående. Jag slutar nu med att än en gång tacka för svaret.

Härmed var överläggningen slutad.

På förslag av herr andre vice talmanen beslöt kammaren medgiva, att besvarandet av återstående på dagens förteckning upptagna frågor uppsköttes till ett senare sammanträde.

§ 11

Svar på interpellation ang. en plan för åtgärder mot den ökade brottsligheten

Ordet lämnades på begäran till

Herr statsministern PALME, som yttrade:

Herr talman! Herr Hedlund har frågat mig om regeringen har någon plan för effektiva åtgärder för att mota den ökade brottsligheten, särskilt i fråga om grova brott, samt, om så inte är fallet, om jag är beredd att ordna en snabb undersökning med representanter för bl. a. de rättsvårdande eller ungdomsvårdande myndigheterna och eventuellt de politiska partierna i syfte att upprätta en sådan plan.

Den tilltagande brottsligheten är ett allvarligt samhällsproblem både i vårt land och i många andra industriländer. I Sverige har under 1960-talet antalet brottsbalksbrott ökat med 62 procent. Bland dessa brott dominerar tillgreppsbrotten. Våldsbrotten utgör 9 å 10 procent av samtliga brottsbalksbrott. Ökningen av antalet våldsbrott har vissa år varit markant, men utvecklingen är inte helt entydig. Våldsbrotten ökade 1966 med 11 procent, 1967 med 3 procent, 1968 med 1 procent och 1969 med 13 procent. Det totala antalet brottsbalksbrott har emellertid minskat nå-

Svar på interpellation ang. en plan för åtgärder mot den ökade brottsligheten

got under år 1969.

Som jämförelse kan nämnas att man i Storbritannien räknar med att brottsligheten ökat med 73 procent enbart under åren 1960—1968. För USA lyder motsvarande uppskattning på 122 procent.

I Frankrike beräknar man att brottsligheten under de senaste 5 åren ökat med 10 procent om året. I Tyskland har uppgången varit 32 procent under sjuårsperioden 1963—1969. I samtliga som exempel nämnda länder ökar antalet tillgreppsbrott och våldsbrott snabbare än andra brott.

Polisens och andra myndigheters brottsförebyggande och brottsbekämpande verksamhet har successivt byggts ut och förstärkts. Dessa ansträngningar är nödvändiga, och de kommer att fortsätta. Den minskning av det totala antalet brottsbalksbrott som har kunnat noteras under år 1969 torde i väsentlig grad vara ett resultat av myndigheternas intensifierade kamp mot narkotikabrottslighet och annan brottslighet.

Både våra egna erfarenheter och erfarenheter som gjorts i andra länder lär oss emellertid att det inte går att åstadkomma varaktiga förbättringar enbart genom brottsförebyggande och brottsbekämpande åtgärder i konventionell mening. Flera länder har fler poliser per invånare än vi, och på de flesta håll är straffen strängare. Statistiken tyder på att dessa länder snarast mött ännu större svårigheter än vi i försöken att vända brottsutvecklingen.

I den allmänna debatten påstås ibland att ökad kriminalitet är förbunden med den typ av välfärd som skapas i de moderna industrisamhällena. Svensk och utländsk brottsstatistik kan tyckas ge stöd för sådana pessimistiska antaganden. Antagandet att ökad välfärd leder till ökad brottslighet är emellertid vid närmare eftertanke ganska orimligt.

Däremot kan det finnas samband av annat slag mellan brottsutvecklingen och den allmänna tekniska, ekonomiska

och sociala utvecklingen. Befolkningsomflyttningar, den snabba tillväxten av storstäderna, det hårda arbetstempot och rationaliseringarna i företag och på arbetsplatser är några av de faktorer som utsätter människorna för en allt hårdare press. Många är på grund av brister i sin ekonomiska och sociala situation inte rustade att klara den pressen. För dem som stöts ut ur produktionslivet och ur samhällsgemenskapen kan vägen till brottslighet vara kort. Det är inte välfärden som skapar brottslighet. Snarare är det så att strukturförändringarna i samhället riskerar att driva fram en ökad brottslighet därför att välfärden ännu inte nått tillräckligt många, och därför att det finns brister i den sociala tryggheten som vi ännu inte kunnat avhjälpa.

Det moderna industrisamhällets utveckling understryker nödvändigheten att angripa klasskillnader och sociala brister och orättvisor. I ett klassamhälle riskerar kriminalitet och annan missanpassning att fixeras så hårt i vissa grupper att de bryter igenom generation efter generation. Gustav Jonsson har beskrivit denna klassamhällets urvalsprocess som det sociala arvet.

Mot den bakgrunden blir mitt svar till herr Hedlund följande. Jag ser i likhet med herr Hedlund med allvar på brottslighetens utveckling, framför allt i storstäderna. I likhet med herr Hedlund anser jag att ökningen av antalet våldsbrott är ett särskilt bekymmersamt inslag i utvecklingen. Jag delar uppfattningen att samhällets brottsförebyggande och brottsbekämpande verksamhet måste förstärkas. Så sker också. Med brottsförebyggande verksamhet avser jag då inte bara intensifierad övervakning genom polis och sociala organ utan också åtgärder som är ägnade att skapa gynnsammare betingelser för grupper som är särskilt utsatta för risk att glida in i kriminalitet och annan asocialitet. Samordningen och effektiviseringen av insatserna ägnas kontinuer-

Svar på interpellation ang. en plan för åtgärder mot den ökade brottsligheten

lig uppmärksamhet av berörda centrala myndigheter. Inom ramen för dessa myndigheters samarbete sker en planläggning av verksamheten. Syftet med herr Hedlunds frågor till mig torde därför redan vara tillgodosett.

Samhället måste genom åtgärder i nuet ta ansvaret för det skydd av person och egendom som människorna rimligen kan ställa anspråk på i ett rättssamhälle. Men vi kan inte stanna vid detta. Vi måste också finna vägar att förändra samhället på ett sätt som kan skapa varaktiga garantier mot en utbredd kriminalitet i framtiden. Den enda hållbara lösningen ligger enligt min mening i en politik som botar brister och orättvisor och utjämnar ekonomiska, sociala och kulturella skillnader i samhället. En sådan politik bör kunna ge förutsättningar för en lugn och fredlig samhällsutveckling och för ökad förståelse mellan människorna. Med ökad förståelse följer ökad respekt för medmänniskors liv och hälsa, integritet och rättigheter. Minskade inkomst- och förmögenhetsskillnader, förbättrade utbildningsmöjligheter, boendemiljöer som skapar ökad kontakt och gemenskap mellan människorna, bättre arbetsmiljöer och förbättrad social och kulturell service är exempel på samhällsförändringar som i ett långsiktigt perspektiv bör kunna bidra till att varaktigt begränsa förekomsten av kriminalitet och annan social missanpassning.

Vidare anförde

Herr HEDLUND (cp):

Herr talman! Jag ber att få tacka för svaret på min interpellation.

De åtgärder på mycket lång sikt som statsministern talar om i detta sammanhang är ju i dagens läge inte relevanta när det gäller att garantera medborgarnas rätt till skydd för liv och egendom. Helt säkert kan långsiktiga åtgärder och förbättringar i samhället av det slag, som statsministern redogör för, komma att vara av värde även i fråga om brottsligheten, men detta kommer sannolikt

inte i någon större utsträckning att visa sig bli fallet vare sig under statsministerns eller min levnad. I varje fall kan det inte få något avsevärt inflytande på brottsfrekvensen.

Även om jag har denna uppfattning menar jag naturligtvis att vi ändå i jämlikhetens intresse omedelbart måste gripa oss an, för att citera statsministerns ord, med »en politik som botar brister och orättvisor och utjämnar ekonomiska, sociala och kulturella skillnader i samhället». Att vi skall föra en politik, som gör människornas levnadsförhållanden så likvärdiga som möjligt — d. v. s. en jämlikhetspolitik — är jag lika angelägen om som statsministern är. Men hur nödvändigt det än är och hur förvissad man än är om att det på sikt bör kunna bidra — ja, bara bidra — till att varaktigt begränsa kriminalitet och annan social missanpassning, där t. ex. trångboddhet och därmed bristande trivsel i hemmen säkerligen spelar in, måste vi försöka bereda det skydd för person och egendom som människorna rimligen kan ställa anspråk på i ett rättssamhälle. Statsministern sade att vi »i nuet» måste vidtaga åtgärder härvidlag, och det är naturligtvis nuet och tiden närmast framöver som min fråga gäller denna gång.

I svaret presenteras en jämförelse med vissa andra länder. Den är i och för sig mycket intressant men av föga värde för dem som här hemma blir överfallna på gator, på torg, i tunnelbanor och i sina hem. Det senare gäller ju bl. a. våra åldringar. Som uppges i svaret utgör ökningen av våldsbrotten för 1969 inte mindre än 13 procent. Samtidigt ser vi att antalet s. k. brottsbalksbrott har minskat något under 1969 — ett resultat i stort sett, säger statsministern, av myndigheternas intensifierade kamp mot narkotikabrottsligheten.

Borde inte detta säga oss att en intensifierad kamp är av största betydelse även när det gäller våldsbrotten? Vad är det som gör att inte det ena skulle

Svar på interpellation ang. en plan för åtgärder mot den ökade brottsligheten

följa det andra i detta sammanhang?

Jag vill fråga statsministern vilken effekt han tror att det skulle bli om man genomförde en sådan här intensifierad kampanj mot den 13-procentiga ökningen på ett enda år av våldsbrotten. Det förvånar mig något att statsministern hänvisar till effekten av kampen mot narkotikabrotten utan att dra konsekvenserna i fråga om våldsbrotten.

Vad den statistiska betydande ökningen av våldsbrotten innebär för allmänheten får man en mera påtaglig bild av genom de ständigt återkommande referaten om våldsdåden. Vi har exempelvis kunnat läsa om hur det varit på spårvagnarna i Göteborg. Själv har jag av taxichaufförer spontant fått uppgiften att somliga taxichaufförer faktiskt drar sig för att tjänstgöra sent om kvällarna på grund av den osäkerhet som ligistelementen skapar. Uttalanden av ett relativt fåtal personer i min bekantskapskrets, som har blivit utsatta för våld, går det naturligtvis inte heller att dra för långt gående slutsatser av, därför att meningsyttringarna från det ringa antal personer som här kommit till tals inte representerar ett genomsnitt av svenska folkets uppfattning. Men tidningarna har ständiga uppgifter om våldsbrott — ibland mot enskilda personer och ibland, som vi vet, mot främmande länders institutioner.

I svaret anför statsministern att en förstärkning av samhällets brottsförebyggande verksamhet sker och att det inte bara gäller övervakning utan också åtgärder, som är ägnade att skapa gynnsammare betingelser för grupper som är särskilt utsatta för risk att glida in i kriminalitet och annan asocialitet, samt att samordning och effektivisering av insatserna ägnas kontinuerlig uppmärksamhet. Denna samordning är säkerligen värdefull — så värdefull att det faktiskt skulle ha varit av betydelse för svenska folket att få veta något mer om den. Först då vore det för övrigt möjligt för mig att bedöma om det finns

grund för statsministerns uttalande att syftet med mina frågor redan skulle vara tillgodosett. Det vore glädjande om så är fallet, men jag skulle gärna ha önskat något belägg.

En synnerligen viktig uppgift är att så långt som möjligt försöka få en allmän opinion för att lämna andra samhällsmedlemmar och deras egendom i fred. Det är nödvändigt att uppnå en fördjupad demokrati, som innebär att var och en som vill ha demokrati själv iakttar demokratins spelregler. Hem, skola och ungdomsorganisationer har här en stor uppgift. Den måste intensifieras. Samhället bör medverka på ett eller annat sätt, inte minst i fråga om ekonomiska resurser. Man måste framför allt fästa de ungas uppmärksamhet på att den som själv vill leva i fred och trygghet också måste respektera andra människor.

Att ordningsmakten i nuet — för att återigen använda statsministerns term — är otillräcklig bör väl de flesta människor i storstäderna vara helt ense om, delvis genom egna iakttagelser. Otillräckligheten har accentuerats genom att nya uppgifter tillkommit för polisen och genom att en arbetstidsförkortning genomförts. Erfarenheten visar att förekomsten av en tillräckligt omfattande ordningsmakt gör verkliga ingripanden obehövligen. Vetskapen om att ordningsmakten finns till hands verkar dämpande på dem som eljest skulle uppträda som fridstörare. Det förvånar mig att svaret inte ger något klart uttryck för tanken om behovet av en sådan förstärkning.

Herr statsministern **PALME**:

Herr talman! Till att börja med vill jag understryka att en sådan förstärkning som herr Hedlund sist talade om självfallet är nödvändig. Sedan 1965 då polisväsendet förstärktes har det tillförts 2 300 nya tjänster. Ny materiel har anskaffats för 245 miljoner kronor, och denna utbyggnad skall fortsätta.

Svar på interpellation ang. en plan för åtgärder mot den ökade brottsligheten

Herr Hedlund nämnde att vi hade haft en kampanj mot narkotikabrottsligheten. Varför, sade han, kunde man inte göra en likartad kampanj när det gäller våldsbrotten?

Narkotikakampanjen riktades i hög grad mot den direkt organiserade brottsligheten i ligaform, och i och med att man kommit åt ligor av detta slag har man även kunnat få till stånd en minskning av förmögenhetsbrotten och andra brott. Det gällde dock ett klart avgränsat område, ty det var en i hög grad organiserad brottslighet.

Våldsbrotten är inte lika lätta att avgränsa på samma sätt. Men i den planering som myndigheterna gör ägnas skärpt uppmärksamhet åt att på olika sätt komma åt våldsbrotten.

Herr Hedlund framhöll vikten av att man skyddar gamla människor, och även jag tycker att detta är ofantligt viktigt. Jag vill ändå säga att våldsbrotten mot äldre personer dess bättre fortfarande tillhör de absoluta undantagen. Av de 200 personer som under 1969 utsattes för misshandel i Stockholm var fyra över 60 år. Oavsett omfattningen är sådana tendenser till omänsklighet skrämmande och de innebär risker som övriga medborgare självfallet måste skydda sig mot.

Herr Hedlund tog upp frågan om organisationernas roll och frågan om hur denna samordning bedrivs. Jag vill påpeka att vi i år har höjt bidraget till ungdomsorganisationerna ganska kraftigt. En av statens ungdomsråds arbetsuppgifter är ju frågan om ungdomens medverkan för att förhindra en ökad brottslighet.

Jag framhöll också att det sker en fortlöpande planläggning hos de centrala myndigheterna och att de samråder i det brottsförebyggande och brottsbekämpande arbetet. Ett särskilt samarbetsorgan upprättades redan 1964 för åtgärder mot ungdomsbrottsligheten. I detta är bl. a. skolöverstyrelsen, socialstyrelsen, arbetsmarknadsstyrelsen samt

statens ungdomsråd representerade.

Detta är en central samordning, men det är särskilt viktigt att man på lokal nivå kan förankra denna planläggning och detta samarbete mellan olika myndigheter och organ. Samarbetsorganet för åtgärder mot ungdomsbrottsligheten lade förra året fram förslag om hur ett sådant samarbete skulle kunna utformas. Tanken var att utveckla samarbetet främst mellan skolan, barnavården och polisen. Förslaget har nu remissbehandlats och beretts i justitie- och socialdepartementen. För dagen kan jag nämna följande.

I beredningsarbetet prövar man tanken att uppdra åt länsstyrelserna att gå igenom de olika kommunerna för att se var lokala samarbetsorgan kan behöva upprättas. Dessa samarbetsorgans uppgift blir framför allt att främja uppsökande verksamhet och information i barn- och ungdomsvårdsfrågor. Avsikten är att skolöverstyrelsen, socialstyrelsen och rikspolisstyrelsen i samråd skall meddela anvisningar för det lokala samarbetet. Genom den åtgärden kommer vi således att få samråd och gemensam planering såväl centralt som lokalt. Eftersom herr Hedlund efterlyser konkreta exempel på hur ett sådant samråd går till, anser jag det viktigt att nämna detta. Man prövar alltså olika typer av åtgärder innan man kan överväga om det behövs någonting ytterligare.

Det är riktigt, som herr Hedlund säger, att vi diskuterar nuets problem. Jag tog ändå upp de långsiktiga kraven på att förändra samhället, och det gjorde jag alldeles medvetet, eftersom man annars lätt riskerar att alltför mycket förenkla det oerhört svåra problem som kriminaliteten utgör. I den debatt om brottsligheten, som förekommer i andra länder, har man i ökande utsträckning börjat peka på de underliggande sociala problemen. Den förre justitieministern i Förenta staterna, Ramsey Clark, som har besökt Sverige, har sagt att när man

Svar på interpellation ang. en plan för åtgärder mot den ökade brottsligheten

pekar på bristande utbildning, låg systerställning, dåliga bostäder och — det kanske viktigaste — bristfälligt hälsotillstånd på en karta och därefter pekar ut hög brottsfrekvens, hamnar man varje gång på samma ställen. Det behövs väl inte särskilt understrykas att dessa tendenser framträder speciellt starkt i USA:s storstäder. Den s. k. Katzenbacherrapporten, som år 1967 avgavs till den amerikanske presidenten, visar alldeles entydigt på motsvarande förhållanden.

Det har under senare år också förekommit en mycket intressant debatt om våldets orsaker i det moderna samhället och i alla typer av kulturer. Jag hänvisar herr Hedlund till makarna Russells utomordentligt intressanta bok »Violence, Monkeys and Men». De pekar bl. a. på två skäl till våld som dominerar vare sig man ser historiskt på problemet eller undersöker olika djursamhällen. Det ena är bristande föda. Det utlöser våld. Det andra är en överdriven trängsel, ett sammanträngande av djursamhällen eller människosamhällen. De framhåller att det finns ett direkt samband mellan dessa faktorer och våld. När vi diskuterar kriminaliteten och de långsiktiga sociala förändringarna, skall det därför inte bara ses som en händelse att detta sker som en inledning till en debatt om regionalpolitiken. Jag tror att i den långsiktiga samhällsutveckling som både herr Hedlund och jag åtminstone till någon del kommer att få uppleva är en regionalpolitik — förutom alla andra skäl som kan åberopas till stöd för den — också ett av medlen för att förhindra en ökad kriminalitet i det moderna samhället.

Fru ERIKSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Debatten om denna fråga har förts ännu hårdare under de år som har gått trots att vi då hade lägre kriminalitet och mindre våldsamma former av kriminalitet — den är alltså något av en evig följeslagare. Jag för-

står att herr Hedlund tar upp den, och jag tycker kanske att statsministern något har tonat ned risken för äldre personer. Den erfarenhet jag som äldre person har är att äldre personer inte skall vara ute sent om kvällarna — är de det får de skylla sig själva. Jag tror att äldre människor känner verklig skräck för våldet.

Beträffande kriminaliteten i stort nyanserade statsministern i sitt senaste anförande sitt uttalande om vad han menade med att ett utvecklat samhälle och en bättre standard är brottsförebyggande. Med den betydelse som han då lade in i orden kan man hålla med om att en bättre standard motverkar brottslighet. Annars är jag litet rädd för så glättade tydningar om brottslighetens sammanhang med standarden för människorna, rädd för tron att de 80 eller 90 procent som nu går i realskola skulle bli mindre kriminella än de som förut bara gick i folkskola. Man reagerar mot tanken på att den som är fattig lättare blir brottslig. När statsministern för resonemanget vidare med exempel från USA och menar, att då fattiga förs samman och hamnar i förhållanden som gör det omöjligt för dem att få respekt för sin person, när de inte får utrymme för sin utveckling, bryts ned — alla människor gör det, då instämmer jag med honom.

Det har nämligen visat sig att den gamla socialistiska tron, att vi skulle kunna slippa brottslighet genom en utjämning av de ekonomiska förhållandena inte håller; man har övergivit den även i den internationella diskussionen. Det hindrar dock inte att det finns fullgoda motiv för att försöka förbättra förhållandena för människorna — även för de »dåliga» — de brottsliga människorna måste t. ex. också få bostäder. Ivern att göra samhället bättre även om man inte därigenom tror sig kunna besegra brottsligheten minskar inte. Det är emellertid riskabelt att tro att detta är lösningen för att komma

Svar på interpellation ang. en plan för åtgärder mot den ökade brottsligheten

till rätta med brottsligheten. Jag tror inte att någon kan säga vilken väg vi skall gå. Frågan är mycket komplicerad.

Ibland kan brottslighet naturligtvis hänga samman med tillfälliga företeelser — narkotika och spritmissbruk är starkt bidragande orsaker. Om missbruket breder ut sig, blir riskerna för brottslighet större. Men den »onda» och den »goda» naturen kan inte sättas i relation till löneläget. Av statsministerns senaste anförande, där han anförde exempel från Amerika, förstår jag att han inte heller menade detta.

Fru KRISTENSSON (m):

Herr talman! Det var ett intressant svar som statsministern gav herr Hedlund på hans interpellation. Jag håller med herr Hedlund i hans bedömning, att herr Palme huvudsakligen har ägnat sig åt framtidsvisioner i stället för att försöka att komma till rätta med de akuta problem som vi de facto står inför.

Jag skall först kommentera några detaljer i svaret. Statsministern konstaterar att det totala antalet brottsbalksbrott har minskat och säger att detta väsentligen är ett resultat av den intensifierade kampen mot narkotikabrottsligheten och annan brottslighet.

Ja, men om man talar med polisen om detta, konstateras en förstärkt tendens bland människor att underlåta att anmäla brott, helt enkelt därför att man upptäckt att det i varje fall inte lönar sig att anmäla enklare brott — polisen har nämligen inte tid att ingripa. Man får nog därför i det här fallet, liksom i så många andra fall, ta statistiken med en nypa salt. Jag tror att det i själva verket finns en dold brottslighet i det här landet som fortfarande är rätt betydande.

Det förefaller mig vidare som om statsministern skulle vilja göra brottsligheten till en fråga om klasskillnader. Jag skulle då vilja fråga herr Pal-

me: Ligger det verkligen till så, som herr Palme gör gällande, att brottsligheten är störst i socialgrupp 3? — om vi nu skall laborera med begreppet socialgrupper, vilket jag egentligen hade hoppats att man skulle ha kommit bort från. Enligt min bedömning har det väl i stället åtminstone skett en förskjutning till ökad brottslighet även i de grupper som vi tidigare har betecknat som socialgrupp 1.

Jag håller med fru Eriksson i Stockholm om att talet om att man skulle dra slutsatser beträffande brottsligheten med utgångspunkt från inkomsten verkligen innebär en förenkling av problematiken.

Sedan är det bara att konstatera att statsministern, precis som justitieministern och andra företrädare för regeringspartiet, ständigt försöker tonar ner polisens roll i detta sammanhang. Herr Palme säger: Med brottsförebyggande verksamhet avser jag då inte bara intensifierad övervakning genom polis och sociala organ utan också åtgärder som är ägnade att skapa gynnsammare betingelser för grupper som är utsatta för speciella risker. Från moderata samlingspartiets sida har vi gång på gång, såsom herr Palme väl vet, strukit under hur viktig vi anser polisens roll i sammanhanget vara. Jag vill påstå att polisens roll är viktig ur främst två synpunkter:

Först och främst anser jag att det är en humanitär åtgärd att det finns så pass många poliser att människor i allmänhet — och ungdomar framför allt — har en känsla av att det finns en betydande risk för upptäckt, ifall de skulle ägna sig åt brottslighet. Just känslan av att det finns en verklig risk för att bli upptäckt är ju någonting som i bästa fall kan avhålla många från att börja med en brottslig verksamhet. Det är där den humanitära aspekten kommer in.

Ett tillräckligt antal poliser är också ett viktigt humanitärt krav ur en annan

Svar på interpellation ang. en plan för åtgärder mot den ökade brottsligheten

synpunkt, nämligen att människor i detta samhälle och framför allt i våra storstäder därigenom kan få en rimlig känsla av trygghet. — Vi har ju haft en debatt här tidigare, där det har klarlagts att många, framför allt äldre människor, i en stad som Stockholm inte vågar gå ut på kvällarna av rädsla för att riskera att bli antastade, att bli bestulna och skadade till liv och lem.

Det förefaller som om statsministern inte har någon riktig känsla för att detta är akuta problem som vi på allvar måste ta itu med.

Det sägs sedan att man nu har vidtagit kraftåtgärder mot narkotikaproblemet. Det är riktigt att på rikspolisstyrelsens initiativ kraftåtgärder vidtagits och vidtas. Men jag vet inte om herr Palme känner till att vi i dag har ungefär 10 000 narkomaner som går omkring i det här landet helt obehandlade, helt utan vård. Det säger sig självt vilket enormt tryck alla dessa människor utövar på den illegala narkotikahandeln. Enligt min mening kan man inte lösa narkotikaproblemet tillfredsställande och förhindra den brottslighet som hör samman med detta, om man inte kommer åt dessa narkomaner, som ständigt utgör en källa till fara såväl när det gäller den illegala narkotikahandeln som all annan brottslighet.

Jag efterlyser och har efterlyst i många sammanhang krafttag från regeringen för att verkligen komma till rätta med narkotikaproblemet. Detta är också en humanitär fråga. Det är en humanitär fråga ur narkomanernas egen synpunkt, ur deras anhörigas synpunkt och ur alla de människors synpunkt som drabbas av narkomanernas aktiviteter.

Till slut, herr talman, vill jag bara säga en sak, och det är att vi från moderata samlingspartiet inte är negativt inställda till att vi successivt skall förändra samhället i riktning mot ett mera jämlikt samhälle, i riktning mot ett mera människovänligt samhälle. Men en sak vill jag stryka under och det är

detta: ett samhälle som alltmer ger avkall på respekten för lag och rätt, på respekten för annans liv och egendom, ett sådant samhälle ställer vi oss inte bakom! Där anklagar vi regeringen för en bristande vakthållning kring lag och rätt, som ju ändå är det centrala i sammanhanget.

I detta anförande instämde herr *Nilsson* i Bästekille (m).

Herr **HEDLUND** (cp) kort genmäle:

Herr talman! I mitt anförande instämde jag helt med statsministern i att åtgärder av det slag som han gick in på när det gäller att förbättra människornas levnadsförhållanden på lång sikt kan påverka brottsligheten i positiv riktning. Men jag betonade att det är på lång sikt, och det är inte mycket att tala om när man diskuterar säkerheten i nuet, som enligt min mening icke är tillfredsställande. Bara det att våldsbrotten ökat med hela 13 procent på ett år är ju någonting skrämmande. Det skulle förvåna mig om man inte med en intensifierad verksamhet skulle kunna få ned även antalet våldsbrott liksom man lyckats minska antalet narkotikaförbrytelser. Jag är fullt på det klara med att situationen när det gäller våldsbrotten inte är helt jämförlig med den situation som rådde när det gällde narkotikabrotten, men jag vägrar ändå att tro att man inte kan angripa problemet med framgång.

Jag är också fullt ense med statsministern om att en viss del av den ökade brottsligheten beror på att folk sammanförts i stora enheter, storstadscentra, någonting som vi centerpartister inte gillar. Just storstadscentra kan vara en del av anledningen till att man exempelvis i Englands huvudstad med 10 miljoner invånare registrerar en kraftigt ökad brottslighet. Jag tror att detta är förhållanden som förtjänar uppmärksamhet även i de lokaliseringspolitiska och regionalpolitiska samman-

Svar på interpellation ang. en plan för åtgärder mot den ökade brottsligheten

hangen i vårt land.

Det gläder mig att höra att man skall fortsätta upprustningen av ordningsmakten. Det var värdefullt att få veta. Det var också av betydelse att få veta att man nu har planer på samordning med ungdomsverksamhet m. m. för att komma till rätta med dessa problem. Det betyder ju ändå förfärligt mycket om man kan ge de uppväxande inställningen att man skall låta andra människor och andra människors egendom vara i fred. För det ändamålet skulle jag tro att bidragen till ungdomsorganisationerna, som ju inte alls har höjts i den takt som behovet påkallat, bör höjas framöver.

Jag ber att få tacka för svaret som i många avseenden var tillfredsställande.

Herr WESTBERG i Ljusdal (fp):

Herr talman! Statsministern angav två huvudskäl för brottslighet. Han nämnde bristen på föda och trängsel såsom avgörande faktorer i sammanhanget. Nu vet vi ju att det händer att miljonärssöner, som har rik tillgång på pengar och som bor luxuöst, ändå gör sig skyldig till svåra brott. Resonemang-
et håller alltså inte över hela fältet. Jag tror för min del att det är viktigt att vi har fasta etiska normer i samhället, att vi är angelägna att fasthålla vid ett etiskt minimum. Jag tror inte att vi i detta sammanhang får bortse från vikten av detta.

Jag vill också fästa uppmärksamheten på något som statsministern och jag diskuterat vid ett par tillfällen tidigare, nämligen vad det lustbetonade våldet i TV och på film kan betyda i detta sammanhang. Forskningen på detta område är bristfällig, men mycket tyder på att det har en negativ inverkan, och jag kan inte underlåta att framhålla detta, när brottsligheten är föremål för debatt.

Herr WENNERFORS (m):

Herr talman! »Land skall med lag byggas» — jag fick av fru Erikssons anförande den uppfattningen att det var Per Albin Hansson som hade myntat det uttrycket, men det är mycket gammalt. Karl XV hade det som sitt valspråk, och det fanns med i den jylländska rätten från 1400-talet.

Också någonting annat som Nancy Eriksson sade förbryllade mig. Det lät som om hon menade att de gamla som känner sig otrygga ute egentligen borde stanna hemma. Jag hoppas verkligen att jag missuppfattade fru Eriksson på den punkten.

Till statsministern vill jag säga att jag är väl medveten om att flera poliser inte är den enda lösningen, men det är en del av lösningen.

Jag måste reagera mot en detalj i svaret, nämligen där statsministern försöker få oss att tro att vårt land har ett rätt stort antal poliser. Det är inte riktigt, utan vi tillhör de länder som har en låg polistäthet.

Man kan mäta polistätheten som antalet poliser per 1 000 invånare eller som antal invånare per polis, men man måste också ta hänsyn till vilken utrustning och vilken materiel polismakten har. Detta mått är alltså inte helt tillförlitligt, men det kan ändå vara av intresse att göra en jämförelse, eftersom statsministern tog upp denna sak i sitt svar.

Vi tillhör den grupp av länder som har det minsta antalet poliser i förhållande till invånarantalet bland de länder som man kan jämföra med. Det är egentligen bara ett av dessa länder som har lägre polistäthet, nämligen Norge, som har 780 invånare per polis. Belgien har faktiskt en mindre polistäthet, men där finns någonting som kallas gendarmeri, och därför är det svårt att jämföra Belgien med de övriga länderna. I samma grupp kommer sedan Schweiz, Danmark, Sverige och Frankrike. De länder som har högre polistät-

Svar på interpellation ang. en plan för åtgärder mot den ökade brottsligheten

het är Island, Holland och Storbritanien, som har en polis per 570 invånare. Sverige har 650 invånare per polis. Ett land med hög polistäthet som ligger nära oss och i någon mån kan jämföras med oss är Finland, som har 550 invånare per polis. Österrike har 450 och Irland 440 invånare per polis.

Jag tycker att dessa siffror kan komplettera framställningen i interpellationssvaret. Det framgår av dem att vi ändå inte tillhör de länder som har särskilt hög polistäthet.

Till sist måste jag få ställa en fråga till herr Hedlund och kanske till en del socialdemokrater — inte statsministern — som jag vet ser brottsutvecklingen med stor oro. Vi har under den senaste tiden sett att socialdemokrater gått ifrån partilinjen beträffande det ena beslutet efter det andra. Det har varit 20—30—40 socialdemokrater som har hoppat av så att säga åt vänster men vi kunde ju tänka oss att några socialdemokrater någon gång hoppade av åt andra hållet.

Vi behandlade för två månader sedan utlåtande nr 2 från statsutskottet. I en reservation framförde moderata samlingspartiet ett krav på ytterligare 300 polismannatjänster utöver vad regeringen föreslog. Tänk om några socialdemokrater då hade avstått från att rösta eller till och med hade röstat med oss! Men det är väl rätt omöjligt att tänka sig någonting sådant.

Herr Hedlund pekar nu i slutet av vårriksdagen på detta allvarliga problem. Om statsutskottets utlåtande nr 2 hade behandlats i dessa dagar, två månader efter det att det i verkligheten behandlades, hade vi kanske kunnat räkna med en gemensam borgerlig reservation för ett större antal polismannatjänster, och kanske hade herr Hedlund t. o. m. själv röstat för vår reservation om ytterligare 300 polismannatjänster.

Fru ERIKSSON i Stockholm (s) kort genmäle:

Jag trodde att alla hörde ironin när jag sade att de gamla naturligtvis inte borde gå ut. Eftersom tonen inte kan återges i protokollet var det kanske bra att herr Wennerfors påtalade det missförstånd som kunde uppstå.

Självfallet uttalade jag mig ironiskt om den meningen att gamla inte borde gå ut — det förstod väl alla. Jag tycker givetvis att både jag och herr Wennerfors bör kunna gå ut fastän vi är gamla.

Fru DAHL (s):

Herr talman! Jag hade inte alls tänkt delta i den här debatten. Jag skall med hänsyn till den långa talarlista vi har till den regionalpolitiska debatten fatta mig kort, men jag måste starkt vända mig mot några uttalanden som har gjorts här. Jag tror det är nödvändigt för att vi skall få balans i diskussionen att det kommer fram också andra tongångar än som hittills har hörts.

Jag vill först vända mig mot den förenkling som kommer till uttryck när man talar om brottslingar som dåliga människor. Jag trodde att detta tillhörde ett passerat stadium. Det för sannerligen heller inte diskussionen framåt.

Jag vänder mig också mot de förenklingar man gör sig skyldig till när man vänder på statsministerns påstående att klasskillnader är en orsak till brottslighet och menar att det skulle innebära, att man kan pådyvla fattiga människor kriminalitet som en moralisk belastning. En sådan otrolig förenkling kan få svåra negativa effekter.

Det är ett välkänt faktum att sociala missförhållanden och orättvisor kan leda till brottslighet därför att många människor aldrig fått känna att de tillhört samhället i egentlig mening. Vi måste vara medvetna om detta och vidta åtgärder, även om åtgärderna inrutas på lång sikt. Det skall dock inte behöva dröja flera generationer innan någonting görs åt det.

Svar på interpellation ang. en plan för åtgärder mot den ökade brottsligheten

Men det finns också andra, konstruktiva åtgärder som man kan vidta i nuet än att öka antalet poliser. Man kan t. ex. genom verkligt konstruktiva åtgärder förbättra kriminalvårdens resurser. Det är märkligt att ingen har velat ta upp den aspekten på problemet i denna långa debatt, fastän vi vet att kriminalvården hör till de mest försummade områdena i vårt samhälle. Om inte kriminalvården får ökade resurser i synnerhet för frivård, utbildningsinsatser och en konstruktiv eftervård som komplement till kriminalvården kommer vi aldrig någon vart med dessa frågor.

Det är också viktigt att någon säger ifrån att vi måste beakta och ta hänsyn till människovärdet även hos dem som här i dag på ett förenklat sätt har kallats för brottslingar.

Herr **HEDLUND** (cp):

Herr talman! Jag håller mycket gärna med fru Dahl om att frivården ingalunda är tillfredsställande. Man släpper väl inte ut de frigivna alldeles vind för våg men lämnar dem i stort sett utan stöd. Här måste åtgärder sättas in på allvar.

I anslutning till vad herr Wennerfors sade om polisförstärkning vill jag erinra om att centerpartiet i år begärde ytterligare ett antal polismän för trafikövervakning. Eftersom jag föreställer mig, att det i varje fall i någon mån är så att säga kommunicerande kärll mellan olika arbetsuppgifter, skulle ett bifall till vår framställning även ha haft en viss betydelse för den sak vi nu diskuterar.

Vidare vill jag uttala en förhoppning. Det finns en arbetsgrupp för kriminalitetsprognoser, närmast hemmahörande i justitiedepartementet. Denna arbetsgrupp har framlagt prognoser, dessbättre endast prognoser, enligt vilka man räknar med att fram till 1975 — det är inte långt dit — skulle våldsbrotten öka med hela 25 procent. Jag förutsätter att utgångspunkten har varit, att

man inte sätter in några kraftåtgärder av det slag som de flesta här väl är överens om att man måste vidta.

Bland kraftåtgärderna vill jag än en gång stryka under, att det gäller att pränta in och tala om för skolbarn och andra, att man skall lämna andra människor i fred liksom även andra människors egendom. Jag tror att det gamla talesättet för både dem som är religiösa och icke religiösa står sig, nämligen: »Allt vad I viljen att människorna skola göra Eder, det gören I ock dem!» Det är inget religiöst uttalande i detta sammanhang utan ett konstaterande av en gammal sanning som står sig genom tiderna.

Herr statsministern **PALME**:

Herr talman! I det sista som herr Hedlund sade vill jag varmt instämma. Det uttalandet har inte bara en religiös prägel, det är gammal god socialism, om jag får uttrycka mig så, och det kan vara gammal god centerpartism, så det behöver inte innebära någon ideologisk skillnad. Om det är det herr Hedlund menar med kraftåtgärder, är vi fullständigt överens.

Det har påståtts — det var ett demagogiskt påstående — att jag hade försökt tona ned polisens roll. Det har jag inte alls gjort. Jag har tvärtom visat på den upprustning som har gjorts av polisen. Men jag har velat värna polisen mot alltför överdrivna krav, att man enbart genom en skärpt polisövervakning skall kunna motverka brottslighet. Av den långa statistiska redogörelse som herr Wennerfors lämnade här kunde man närmast dra den slutsatsen, att i de länder som har en särskilt hög polistäthet är brottsligheten också särskilt hög. Det skulle vara ungefär konklusionen av hans statistik, vilket visar hur farligt det är att använda statistik — ett sådant samband finns naturligtvis inte.

Det visar att om man tror att man skall kunna lösa sådana här mycket

Svar på interpellation ang. en plan för åtgärder mot den ökade brottsligheten

allvarliga problem enbart genom att öka antalet poliser, ställer man orimliga krav på polisen. Det är vad jag har velat säga. Vidare vill jag framhålla att vi naturligtvis skall fortsätta att utbygga polisens resurser såsom vi har gjort tidigare.

Särskilt när det gäller våldsbrotten är det som verkar avhållande kanske inte så mycket risken för upptäckt. Det visar sig att vad beträffar våldsbrotten finns det en mycket stor risk för upptäckt, i 80 procent eller mer. Det är andra faktorer som i fråga om dessa brott är avgörande. Jag vill också ta avstånd från dem som sökte göra gällande, att jag försökte bagatellisera det problem som gamla människor möter. Inte alls!

Men ibland har det stått alldeles överdrivna rapporter i tidningarna om vad gamla människor faktiskt råkar ut för, och sådant skrämmer dem. Det var illa nog med dessa fyra fall av misshandel, men jag ville tala om att det rörde sig om denna begränsade omfattning för att därmed något dämpa oron. Det är nog mera så att äldre människor känner sig främmande i storstadens hårda atmosfär. Det tillhör det allra mest förnedrande om brottsligheten tar sig uttryck i våldshandlingar mot äldre. Här finns inga delade meningar, och det jag nu nämnt var det enda syftet med sifferuppgiften.

Det har uppstått en debatt om sociala förhållanden i samband med brottslighet. Fru Kristensson sade att brottsligheten ökade inom socialgrupp 1, och det är alldeles riktigt. Det är klart att en skärpt övervakning och en skärpt lagstiftning här kan vara av betydelse. I år skall vi exempelvis göra skattestrafflagen strängare, och vi har redan mycket starkt skärpt övervakningen på detta område. Det gäller ofta grupper som kanske utsätts för mycket stor frestelse när det gäller sådana brott. Det finns alltså typer av brott som blir vanligare inom vissa kategorier och som

väl delvis måste mötas med allmänpreventiva medel.

Det har sagts — och det var också fru Dahl inne på — att när jag pekade på de sociala förhållandenas betydelse skulle detta vara något slags angrepp på socialgrupp 3. De människor det här gäller kan dock knappast hänföras till någon särskild socialgrupp — det gäller i hög grad att de som står utanför samhället drabbas av svåra sociala förhållanden. Jag tror det är fel att försöka förneka sådana sanningar, och en förnuftig debatt blir möjlig först om man undviker moraliserande tonfall.

Låt mig citera några ord ur den s. k. Katzenbacherrapporten: »Ett av de bäst dokumenterade sakförhållandena om brottsligheten är, att de allvarliga brott som oroar människorna mest — mord, våldtäkt, rån, misshandel och inbrott — främst inträffar i slumområdena i de stora städerna. Undersökning efter undersökning i stad efter stad i alla delar av landet har klarlagt att brottsfrekvensen varierar på ett sådant sätt. Resultaten visar med monoton regelbundenhet, att brotten, offren och förövarna främst återfinns i de fattigaste, i de mest utslagna och socialt oordnade delarna av städerna.»

Amerika är ett land där det enligt dagens tidning sker en våldtäkt var femtonde minut och ett mord var trettionde. Det är alldeles uppenbart att, om vi tillåter förslumning och bostadssegregation, ökar risken mycket starkt för uppkomsten av sådana problem. Jag kan inte inse att man på något sätt bör förneka detta och försöka antyda att detta konstaterande skulle vara något slags angrepp på fattiga människor.

Någon har sagt att jag inte så mycket ägnar mig åt den akuta situationen utan sysslar med framtidsvisioner. Visst gäller det ett akut problem som måste angripas med alla till buds stående medel! Men för att undvika en förenklad diskussion om dessa ting tyckte jag det var viktigt att påpeka, att efter de er-

Svar på interpellation ang. en plan för åtgärder mot den ökade brottsligheten

farenheter man nu har i alla världens länder finns det ett samband mellan brottsligheten och den sociala och ekonomiska strukturutvecklingen. Och eftersom man kan konstatera ett sådant samband måste det också åtgärder till när det gäller strukturförhållandena, om man vill nå en förbättring. Detta är inga framtidsvisioner utan sammanhänger med det arbete som vi dagligdags sysslar med här i riksdagen och med de reformer vi genomför. Det var därför som jag tog den förestående debatten om regionalpolitiken som exempel. Det är bara det att resultaten inte kan avläsas omedelbart. Det tar en tid.

Sedan fanns det ett inslag av partipolitisering i den debatt som här förts — inte i den nyanserade debatt som herr Hedlund förde men i några senare anföranden — som tog sig uttryck i ett påstående att regeringen saknade vilja att slå vakt om lag och rätt här i landet. Men när man säger det, har man kommit långt utöver det tillåtnas gränser. Det skulle nämligen innebära att det i stort sett inte finns någon regering i något industriland som har sinne för lag och rätt. Alla regeringar oavsett partifärg brottas nämligen med dessa problem, och tendensen är i stort sett densamma. Ja, den är t. o. m. något gynnsammare hos oss än i flertalet andra länder, av skäl som jag här inte har anledning att ingå på. Sådana partipolitiska manövreringar gagnar inte saksfrågan.

Vi står här inför ett för det moderna industrisamhället mycket svårt problem, som måste angripas från många olika utgångspunkter och med många olika typer av åtgärder. Om man vill nå resultat skall man inte moralisera över människor, och jag tror man bör akta sig för att förenkla problemen. Men jag hoppas vi skall nå samstämmighet i strävandena att på alla dessa fält komma åt problemen, som i hög grad griper in i och försvårar människors vardag i vårt samhälle.

Herr HEDLUND (cp):

Herr talman! Denna debatt har dragit ut på tiden, men ämnet är mycket viktigt, så det bör vara tillåtet att ägna någon timme åt att debattera det. Mitt inlägg skall emellertid nu bli mycket kort.

Vi vet väl alla att uppgifterna i tidningar och massmedia ofta är överdrivna. Det är de också i detta fall. Men om även bara en del av det som där förekommer är sant, så är det ganska illa ställt.

Jag är ingalunda böjd för att förenkla problemen, allra minst problem av denna beskaffenhet. Jag vill tvärtom säga ifrån att vi vet alldeles för litet om dessa saker än så länge och att det behövs en omfattande forskning rörande brottslighetens orsaker. Även om det är en internationell fråga bör vi ändå även här i vårt land sätta i gång den forskningen på allvar, om vi inte redan har en sådan forskningsverksamhet i gång. Det är en åtgärd som i varje fall inte bara jag har förordat.

Jag har inte känt mig träffad av polemiken mot dem som menat att allt blir gott och väl bara man ökar polisens numerär. Det är en åtgärd bland alla andra. Några av dessa är, såsom fru Dahl mycket riktigt påpekade och såsom jag för en stund sedan underströk, eftervård och frivård för sådana som råkat illa ut. Vidare behövs samordnade insatser från samhället beträffande ungdomsorganisationer, skola och hem.

Jag är dessutom fullt på det klara med regionpolitikens oerhörda betydelse i detta sammanhang. Jag fick min uppfattning bestyrkt när statsministern nyss talade om förhållanden i storstädernas slumkvarter med deras bostadssegregation o. s. v. Tänk på det en smula också i fortsättningen!

Fru KRISTENSSON (m) kort genmäle:

Herr talman! Denna debatt har varit klagörande. Vi har nu fått reda på att de gamla bibliska orden »Allt vad I vil-

Svar på interpellation ang. en plan för åtgärder mot den ökade brottsligheten

jen att människorna skola göra Eder, det gören I ock dem!» är uttryck för gammal god socialism. I så fall har vi kanske också fått ett enpartisystem i vårt land, ty med denna utgångspunkt tror jag att vi alla är socialister.

Jag vill instämma med fru Dahl, som sade att man måste satsa betydligt mera på kriminalvården. Vi har från oppositionspartierna verkligen fört fram förslag till hur detta skall genomföras. Det är ett svårt område, men det är förden-skull inte mindre viktigt.

Något annat som jag tycker att man alltför ofta glömmer bort är det självklara kravet på skydd för allmänheten, som utsätts för brottsligheten. Jag menar att regeringspartiet visat ett ganska bristfälligt intresse när det gäller den enskildes möjlighet till skadestånd för följderna av en brottslig gärning.

Men det som jag egentligen skulle invända mot var herr Palmes kritik mot våra anföranden, bl. a. som jag förmodar mot mitt uttalande att regeringen inte tillräckligt slår vakt om lag och rätt. Jag menar för min del att man, om man för en argumentering som går ut på att brottslighet är en funktion av bristande jämlikhet och andra ofullkomligheter i samhället, därmed fritar den enskilde från det ansvar som han primärt skall ha för att följa lag och rätt. Jag menar att regeringspartiet måste klargöra den skyldighet vi alla har att följa gällande lag.

Det är sedan en helt annan sak att domstolarna i sin lagtillämpning självfallet tar hänsyn till den enskilde individens förhållanden och till den miljö han kommer från. Det är en självklarhet. Men, herr statsminister, jag tycker ändå att det är fel att generellt göra gällande att brottsligheten skulle vara en funktion av bristerna i samhället.

Herr WENNERFORS (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara tillägga att denna debatt visar att våra reservatio-

ner vid statsutskottets utlåtande nr 2, vilket behandlades i denna kammare för två månader sedan, var mycket väl grundade. Det var därför jag ställde min fråga till herr Hedlund, och jag tackar för hans svar på den.

Med anledning av statsministerns kommentar till min statistik vill jag säga att denna inte enbart gällde polistätheten. Jag pekade på den bara för att visa att vårt land visst inte tillhör de länder som har en hög polistäthet utan tvärtom har en i förhållande till jämförbara länder mycket låg polistäthet.

Jag vill slutligen framhålla att inte heller jag vill förenkla denna debatt. Jag vill därför, även om det är en aning sent, be att få instämma i fru Dahls anförande.

Herr WIKLUND i Stockholm (fp):

Herr talman! Jag har lovat herr talmannen att bli mycket kortfattad med hänsyn till den omfattande föredragningslista vi har framför oss och begränsar mig därför till att ställa två högst konkreta frågor, som anknyter till vad som redan förut berörts i debatten här i dag.

Den ena frågan rör samarbetsorganet för åtgärder mot ungdomsbrottsligheten. Detta organ avgav den 25 februari 1969 promemorian »Samarbete i brottsförebyggande syfte». Promemorian har varit ute på remiss, och det finns därför av allt att döma samlat ett betydande material av synpunkter och uppslag. I promemorian redovisas, kort uttryckt, förslag till konkret utformning av lokala samarbetsorgan för bekämpande av ungdomsbrottsligheten. Nu är min fråga — jag ser statsrådet Lidbom här i kammaren och tror därför att det skall vara möjligt att få besked — denna: När kommer förslag med anledning av promemorian och remissmaterialet att läggas fram för riksdagen? Redovisningen kan naturligtvis också leda fram till en kungörelse om lokalorganen, och riksdagen behövde då inte direkt befatta

Svar på interpellation ang. en plan för åtgärder mot den ökade brottsligheten

sig med saken. Jag skulle alltså vilja veta när resultatet av det förslag som finns i denna promemoria kommer att redovisas.

Det var den ena frågan, herr talman. Den andra frågan gäller polisbristen. Jag har flera gånger — en gång från denna talarstol — ställt frågan: När kan man beräkna att det vidtas åtgärder för att genom förstärkning av kontorsidan inom polisverksamheten åstadkomma ett frigörande av omkring 600 polismän för ordinär polistjänst enligt en inom rikspolisstyrelsen gjord undersökning? 600 polismän är ju ett ganska stort antal. Med tanke på den polisbrist som råder tycker jag att det vore mycket angeläget att lösgöra dessa polismän från vanligt kontorsarbete. Jag tror också att det skulle vara ganska lätt att driva fram en sådan förändring på kontorsidan och därmed få ut ett stort antal polismän i egentlig polistjänst.

Detta är alltså de två frågor jag vill ställa i denna debatt.

Herr statsministern PALME:

Herr talman! Jag gläder mig naturligtvis över den ekumeniska anda som spritt sig över den senare delen av debatten. Låt mig bara beröra några saker.

Herr Wennerfors felciterade interpellationssvaret. Där står ju att vi *inte* har någon särskilt hög polistäthet, och det bevisade herr Wennerfors själv med sin statistik.

Jag har inte generellt sagt, fru Kristensson, att all brottslighet är en funktion av brister i samhället. Det vore orimligt — det finns en rad personliga orsaker, såsom exploatering av andra människor som man bör kalla brottslighet. Men all brottslighet sker ju inte därför att människor är i underläge i förhållande till andra. Det finns också brottslighet som beror på att människor är i överläge i förhållande till andra. Detta kan också sägas bero på brister i samhället.

Några generaliseringar har jag alltså

inte gjort. Jag tror emellertid att man kommer fullständigt fel om man inte för in samhällsstrukturen — de ekonomiska och sociala förhållandena — i en diskussion om brottsligheten.

När det gäller skydd för enskilda personer finns det dels ersättningsnormer, dels ett skadeståndsproblem som vi arbetar med.

Till herr Wiklund i Stockholm vill jag säga att man beräknar att utfärda den aktuella kungörelsen i sommar. Om jag i någon mån får fullfölja det ekumeniska resonemanget, så vill jag säga att detta kriminalitetsproblem är ett solidaritetsproblem. Vi begär här — i och för sig är detta inte orimligt — solidaritet mot samhället av de människor som har begått brottsliga gärningar, och som kan frestas att begå brottsliga gärningar. Men vad som krävs av oss själva är också en typ av solidaritet för att försöka finna vägar att skapa ett samhälle som ger sådana möjligheter för människorna att de inte skall behöva komma i en sådan situation. Och om de råkar in i den, skall man underlätta för dem att vända tillbaka till ett vanligt liv.

Detta är ett exempel på en övergripande solidaritet, där vi icke får tala i termer som »vi» och »de», utan där det bara finns »vi».

Till sist vill jag säga till herr Hedlund att jag instämmer i det han yttrade i sitt senaste anförande. Den ekumeniska anda som jag omnämnde plus vad herr Hedlund där anförde ger mig goda förhoppningar om att vi med gemensamma krafter och utan att förfalla till partipolitik skall kunna gripa oss an med detta stora och svåra problem i det moderna samhället.

Herr WENNERFORS (m):

Herr talman! Då jag förmodar att det finns flera kammarledamöter som är irriterade över att det plötsligt i dag uppstått en längre debatt om den ökade brottsligheten, ber jag att som ett sista

Svar på interpellation ang. befodringsgången för underofficerare

inlägg få i protokollet infört att denna debatt enligt min mening skulle ha kunnat hållas avsevärt tidigare. Herr Hedlund ställde sin interpellation den 6 februari. Svaret kunde ha lämnats i samband med statsutskottets utlåtande nr 2, som kammaren behandlade i mitten av mars.

Jag finner det litet märkligt att statsministern skall behöva dröja så länge med ett interpellationssvar.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 12

Svar på interpellation ang. befodringsgången för underofficerare

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet ANDERSSON, som yttrade:

Herr talman! Herr Wachtmeister har frågat mig, om jag är i tillfälle att informera riksdagen om hur frågan om en rimligare takt i befodringsgången för främst marinens underofficerare avses lösas.

Jag vill först lämna några allmänna uppgifter om försvarets aktiva underofficerare.

Sergeanter och underofficerare av 2. graden är f. n. placerade i lönegrad A 13. Huvuddelen av fanjunkarna och flaggunderofficerarna är hänförda till lönegrad A 15. För ungefär en tredjedel av fanjunkarna och flaggunderofficerarna finns tjänster i lönegrad A 17. Dessa tjänster flyttades upp i lönegrad genom ramöverenskommelsen 1966—1968 och fördelningsavtalet 1967. Förvaltarna är placerade i lönegrad A 19 och A 21. Den sistnämnda lönegraden gäller ett mindre antal tjänster.

Anställning som sergent eller underofficer av 2. graden sker vid omkring 25 års ålder. Normalt kan alla efter i genomsnitt sju år i sådan anställning få tjänster för fanjunkare eller flagg-

underofficer med möjlighet att erhålla tjänst i lönegrad A 17 vid i genomsnitt 42—43 års ålder. Inom alla försvarsgrenar föreligger härutöver möjlighet att genom urval befordras till tjänster för förvaltare.

Pensionsåldern är för närvarande för fanjunkare vid armén och flygvapnet 50 år och för flaggunderofficer vid marinen 55 år. Förvaltare i trupptjänst har 50 år som pensionsålder. Övriga förvaltare pensioneras vid 60 år.

Utökningen av försvarets organisation under beredskapsåren innebar, att under dessa år stora grupper av ung personal anställdes. Deras antal var vida större än de genomsnittliga årsbehoven på längre sikt. Denna personal har nu nått åldrarna intill pensionsgränsen varför en påtaglig snedbalans uppstått i åldersammansättningen. Detta har i sin tur medfört att möjligheterna för den äldre personalen att inom ramen för befintliga tjänster följa den befodringsgång som jag i det föregående angett som den normala har minskat. Detta gäller inte minst underofficerarna inom marinen. Vissa underofficerare vid kustartilleriet kan t. ex. med nuvarande förhållanden inte få tjänst i lönegrad A 17 före pensionsavgång.

Å andra sidan innebär de nuvarande förhållandena för den nyanställda personalen möjlighet att redan efter ett till tre års anställning få tjänst i lönegrad A 15. Denna personal kan också i stor utsträckning beräknas nå lönegrad A 17 efter omkring tio år.

Här aktualiserade frågor är avtalsfrågor. Nu gällande avtal gäller t. o. m. utgången av detta år. Avtalet ger ingen möjlighet att göra någon ändring i nuvarande löneställning. Frågan är beroende av förhandling mellan statens avtalsverk och de statsanställdas huvudorganisationer.

Vidare anförde:

Svar på interpellation ang. befordringsgången för underofficerare

Herr WACHTMEISTER (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka försvarsministern för svaret, men säg mig den interpellant som är belåten med ett svar! Jag är det i varje fall inte, eftersom försvarsministern inte har direkt svarat på frågan om hur han tänkte sig att lösa problemet med en rimligare befordringsgång för marinens underofficerare. Statsrådet hänvisar till statens avtalsverk, och avtalsverket hänvisar i sin tur till marinens befälsutredning, men ingen vet när den blir färdig.

Jag skall noga akta mig för att här dra upp en debatt om det statliga lönegradssystemet, helt enkelt av den orsaken att jag inte behärskar det. Men en sak vet jag, och det är att något måste vara galet när personal i samma tjänst hos samma arbetsgivare på ett håll får sin lönegrad genast — t. ex. vid fortifikationen och fälttygkåren — men på ett annat håll, som i marinen, får vänta i 25 år, om de över huvud taget får den. Utvidgar man begreppet arbetsgivare till att omfatta hela staten, blir det hela inte bättre av att tjänster med motsvarande yrkeskvalifikationer på den civila sidan ligger ett par lönegrader högre.

Snedvridningen beror — vilket jag framhållit i min interpellation och försvarsministern här bekräftat — på beredskapsårens stora personalutvidgningar. Med tiden kommer alltså förhållandet att rätta till sig även om vi inte gör någonting, men det är en klen tröst för dem som berörs. Det gäller här en fråga om alla synpunkter verkligen högklassig yrkesgrupp. Det är väl bara deras enastående lojalitet som förmått marinens underofficerare att inte i större utsträckning hoppa av till den civila arbetsmarknaden, där deras närmaste motsvarigheter, t. ex. yrkeslärarna, ligger i 20 lönegraden.

Försvarsministern talade här om att de nyanställda kommer att få det oändligt mycket bättre. Ja visst, men det

är inte detta som min interpellation gäller. Vi måste också konstatera att, trots den förbättring som kommer, rekryteringen av underbefäl och därmed tillströmningen till underofficerskåren inte är tillfredsställande. Vakanser på 20 procent i underbefälsskåren för hela krigsmakten tillsammans är inte någonting som vi kan bortse från. Jag vill inte påstå att lönesättningen ensam bär skulden. Kan det inte tänkas att just sådana här orimligheter i befordringsgången är en bidragande orsak? Jag vill inte uttala mig i någondera riktningen; jag vill bara dra upp frågan.

I går diskuterade vi något om försvarsmaktens styrka. Därvid nämndes, om också inte just med de orden, att en dragspelstaktik skulle kunna tillämpas. Man skulle i ett allvarligt läge låta organisationen svälla ut för att, när det blir lugnare, krympa ned den till en viss nivå, som dock inte kunde underskridas. Svackor som fanns på olika håll skulle då utjämnas och förbli utjämnade. De underofficerare vid marinen som nu har kommit i kläm är just sådana som utjämnade en svacka under krigsåren. Det finns väl anledning att tro att de åtminstone delvis föranleddes att ta sin tjänst på grund av förespeglade gynnsamma befordringsförhållanden. Det förtjänar att upprepas att allt detta är en tillfällig historia, men tror försvarsministern inte att det en annan gång kan bli svårare att fylla uppkomna luckor, om eventuella aspiranter ser hur deras föregångare har blivit behandlade?

Jag har försökt ta reda på hur man i några olika statliga inrättningar betraktar detta problem. Man är något osäker, men det förefaller som om man, i alla fall på de flesta håll, anser att just med hänsyn till frågans tillfälliga natur ett bemyndigande för vederbörande försvarsgrenschef att tillgripa vikariatslöneförordnande borde kunna lämnas, oberoende av avtalsläget — om nu viljan finns att göra det.

Regionalpolitiken

Det är den viljan som jag hoppas måtte visa sig även hos försvarsministern, så att man löser detta problem. Det skulle till en början kosta 200 000 kr. per år vad gäller marinens underofficerare, men efter hand blir kostnaderna lägre, eftersom de åldersgrupper som det är fråga om redan närmar sig pensionsåldern och undan för undan faller bort. Det blir alltså billigare med tiden.

Herr talman! Jag ber att få tacka för svaret än en gång.

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet ANDERSSON:

Herr talman! Som jag redan har sagt gäller det här avtalsfrågor. Jag har självfallet haft kontakt med huvudorganisationen TCO-S och Underofficersförbundets ledning. Vid dessa kontakter har jag fått klart för mig att förhandlingar nu förbereds för berörda grupper eventuellt i anslutning till det förslag om att ändra pensionsåldrarna som är aktuellt. Så ligger saken alltså till för närvarande.

Herr WACHTMEISTER (m):

Herr talman! Denna fråga är ju inte ny — den var uppe vid de förra förhandlingarna också, men man fick inte någon framgång för sina yrkanden. Underofficersförbundet begärde då, vill jag minnas, ytterligare 0,25 procent, som hade räckt för att klara saken. Men man fick inte vad man begärde.

Jag hoppas nu att försvarsministern tittar litet strängt på dem som har med denna fråga att göra — försvarsministern har en förmåga att se på sina motståndare ungefär som om de var någonting som katten hade dragit hem. Tag till den blicken, och jag är övertygad om att vederbörande kommer att falla till föga! Och då kommer frågan att lösas till alla parter belåtenhet.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 13

Föredrogs, men bordlades åter konstitutionsutskottets utlåtande nr 36, statsutskottets utlåtanden nr 114 och 118—129, bevillningsutskottets betänkande nr 39, bankoutskottets utlåtanden nr 44 och 46, tredje lagutskottets utlåtanden nr 45, 51 och 53 samt jordbruksutskottets utlåtanden nr 31—33 och 35.

§ 14

Regionalpolitiken, tillika svar på interpellation ang. en effektivare trafikplanering

Herr ANDRE VICE TALMANNEN yttrade:

Bankoutskottets utlåtanden nr 40—42, statsutskottets utlåtanden nr 103—106 och bevillningsutskottets betänkande nr 36 föredrages och debatteras i ett sammanhang. Yrkanden beträffande samtliga dessa utlåtanden framställles under den gemensamma överläggningen.

Härefter föredrogs i ett sammanhang bankoutskottets utlåtanden:

nr 40, i anledning av dels proposition med förslag om den fortsatta regionalpolitiska stödverksamheten, m. m., dels motioner angående regionalpolitiken,

nr 41, i anledning av motioner angående regional differentiering av kreditpolitiken, och

nr 42, i anledning av motioner om styrning av företagsetablering genom utnyttjande av investeringsfondsmedel;

statsutskottets utlåtanden:

nr 103, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag om den fortsatta regionalpolitiska stödverksamheten, m. m., i vad den ej avser regionalpolitikens långsiktiga mål, samt Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag till särskilda stödåtgärder i glesbygder, jämte motioner,

Regionalpolitiken

nr 104, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående kapitaltillskott till Norrbottens Järnverk AB jämte motioner,

nr 105, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående transportstöd som regionalpolitiskt medel jämte motioner, och

nr 106, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående Norrlandsfondens fortsatta verksamhet m. m. jämte motioner; samt

bevillningsutskottets betänkande nr 36, med anledning av motioner rörande vissa lokaliserings- och miljöpolitiska skattefrågor, m. m.

Bankoutskottets utlåtande nr 40

Bankoutskottet behandlade i detta utlåtande *dels* propositionen nr 75 med förslag om den fortsatta regionalpolitiska stödverksamheten, m. m., såvitt propositionen avsåge de långsiktiga målen för regionalpolitiken, jämte motioner som väckts i anledning av densamma, *dels* motioner angående regionalpolitiken vilka väckts under den allmänna motionstiden vid riksdagens början.

I propositionen nr 75, dagtecknad den 13 mars 1970, hade Kungl. Maj:t under återopande av ett propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över inrikesärenden för samma dag föreslagit riksdagen att bl. a. godkänna vad chefen för inrikesdepartementet enligt statsrådsprotokollet förordad i fråga om regionalpolitikens mål.

Propositionen hade hänvisats till bankoutskottet såvitt den avsåge de långsiktiga målen för regionalpolitiken. I övriga delar hade den hänvisats till statsutskottet, som behandlade den i sitt utlåtande nr 103.

De motioner som behandlades i utlåtandet återges i det följande i den ordning vari de upptagits i utskottets yttrande och med samma bokstavsbeaktningar som i utskottets hemställan. De

motioner som har nummer under 1000 hade väckts under den allmänna motionstiden, övriga i anledning av propositionen.

A) Grundläggande frågor rörande de långsiktiga målen för regionalpolitiken behandlades i

a) de likalydande motionerna I: 314 av herr *Werner* och II: 338 av herr *Hermansson m. fl.*, vari hemställdes att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t begära »förslag till en ny regionalpolitik grundad på följande huvudmålsättningar, nämligen

(a) Åt varje län full, effektiv sysselsättning utan avfolkning.

(b) Regionalpolitisk styrning av alla företagetableringar.

(c) Nettotillväxten till andra regioner än storstäderna.

(d) Total samhällelig kostnadskalkyl — profiten får ej vara styrningsfaktor.

(e) Överföring av tung trafik till järnvägarna. Utbyggnad av den kollektiva trafiken.

(f) Stopp för bebyggelsemönster som sänker den biologiska standarden.»;

b) de likalydande motionerna I: 820 av fru *Elvy Olsson* samt II: 955 av herrar *Johansson* i Växjö och *Josefson* i Arrie, vari såvitt nu var i fråga hemställdes att riksdagen skulle uttala sig för »en decentraliserad bebyggelsestruktur i landet»;

c) de likalydande motionerna I: 313 av herr *Johan Olsson m. fl.* och II: 972 av herr *Åsling m. fl.*, vari såvitt nu var i fråga hemställdes att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t uttala sig för »att en regionalpolitisk målsättning som också innehåller en befolkningspolitisk målsättning utarbetas syftande till ett decentraliserat samhälle»;

d) de likalydande motionerna I: 103 av herr *Bengtson m. fl.* och II: 116 av herr *Hedlund m. fl.*, vari hemställdes

1. att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om att vid pågående utredning om regionalpolitiken måtte utformas förslag till en regional-

Regionalpolitiken

politisk målsättning för statsmakterna i syfte att enligt motionerna skapa ett så långt möjligt decentraliserat samhälle; samt

2. att riksdagen i avvaktan på att en sådan målsättning kunde fastställas redan nu skulle uttala »att lokaliserings- och regionalpolitiken i all möjlig utsträckning skall utnyttjas i syfte att skapa ett sådant näringsliv och en sådan serviceutrustning i Norrlandslänen och andra s. k. skogslän att ytterligare befolkningsutflyttning därifrån inte påtvingas».

B) Vissa i förhållande till propositionen avvikande och kompletterande synpunkter framfördes i motionen II: 1352 av herr *Tobé*.

Principiella synpunkter på regionalpolitikens inriktning framfördes vidare i

C) de likalydande motionerna I: 1142 av herr *Helén m. fl.* och II: 1340 av herr *Gustafson* i Göteborg *m. fl.*, såvitt däri hemställdes att riksdagen skulle uttala »att stödåtgärder i större utsträckning bör inriktas på generella åtgärder som främjar ett företagsvänligt klimat, varvid förutom sänkta person- och frakttaxor bör prövas bl. a. teleavgifterna, regionalt slopande av arbetsgivaravgiften, snabbare avskrivning för industribyggnader, lindring av energiskatten samt andra differentieringar i skattehänseende som kan främja Norrlands utveckling»;

D) de likalydande motionerna I: 380 av herr *Bengtson m. fl.* och II: 426 av herr *Hedlund m. fl.*, vari hemställdes att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla att Kungl. Maj:t överlämnade ett av centerpartiets styrelse antaget regionalpolitiskt 15-punktersprogram, vilket återgäves i motionerna, till 1968 års lokaliseringsutredning för dess fortsatta arbete;

E) de likalydande motionerna I: 1144 av herr *Axel Georg Pettersson* och II: 1348 av herr *Larsson* i Öskevik *m. fl.*;

F) Önskemål om en regionalpolitisk

utvecklingsplan framställdes i de likalydande motionerna I: 1142 av herr *Helén m. fl.* och II: 1340 av herr *Gustafson* i Göteborg *m. fl.*, såvitt däri hemställdes att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t begära »att i samverkan med lokala och regionala myndigheter en utvecklingsplan utarbetas med klart formulerade regionalpolitiska mål och angivande av vilka särskilda insatser från samhällets sida som krävs i de olika orterna».

G) Liknande önskemål avseende Norrland framställdes i

a) de likalydande motionerna I: 58 av herr *Helén m. fl.* och II: 69 av herr *Gustafson* i Göteborg *m. fl.*, vari hemställdes att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t begära

»(1) att utvecklingsplan med klar målsättning för utvecklingen i olika regioner i Norrland utarbetas, och

(2) att med ledning av denna utvecklingsplan ett näringspolitiskt program för Norrland upprättas som underlag för statens mer långsiktiga Norrlandspolitik»;

b) de likalydande motionerna I: 472 av herr *Karl Pettersson m. fl.* samt II: 963 av herrar *Nilsson* i Agnäs och *Petersson* i Gäddvik, vari hemställdes att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla att motionerna överlämnades till den pågående lokaliseringsutredningen »med uppdrag till utredningen att i den fortsatta lokaliseringsverksamheten lägga upp en tioårig utvecklingsplan för Norrland».

H) Norrbottens problem upptoges i de likalydande motionerna I: 826 av herr *Strandberg* samt II: 965 av herrar *Petersson* i Gäddvik och *Stridsman*.

I) En fråga rörande statliga företag upptoges i de likalydande motionerna I: 387 av herr *Werner* och II: 429 av fru *Marklund m. fl.*, vari hemställdes att riksdagen skulle uttala »att statliga verkstads- och träförädlingsindustrier skall utvecklas i skogslänen».

Utredningsverksamhet av olika slag

Regionalpolitiken

föreslogs i

K) de likalydande motionerna I: 802 av herr *Ingvar Andersson m. fl.* och II: 970 av herr *Åkerlind*, vari hemställdes att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa »att Kungl. Maj:t låter tillsätta en expertutredning i syfte att belysa konsekvenserna av den näringslivslokalisering och befolkningsomflyttning som sker»;

L) de likalydande motionerna I: 75 av herrar *Lindblad* och *Per Jacobsson* samt II: 91 av herrar *Jönsson* i Inge-marsgården och *Westberg* i Ljusdal;

M) de likalydande motionerna I: 159 av herr *Karl Pettersson m. fl.* samt II: 180 av herrar *Petersson* i Gäddvik och *Nilsson* i Agnäs.

N) Frågan om etableringskontroll berördes i

a) de likalydande motionerna I: 1112 av herr *Ferdinand Nilsson m. fl.* och II: 1309 av herr *Vigelsbo m. fl.*, vari hemställdes att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om »förslag snarast avseende stödområdesindelningens avskaffande och införande av etableringskontroll inom storstadsregioner och andra orter med riklig tillgång på arbetstillfällen men brist på arbetskraft och bostäder»;

b) de likalydande motionerna I: 384 av herr *Eric Carlsson* och II: 435 av herr *Sundkvist m. fl.*, vari hemställdes att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om »skyndsamt utredning och förslag till åtgärder för att hejda storstädernas expansion, varvid särskilt frågan om etableringskontroll i storstadsregioner bör övervägas»;

c) de likalydande motionerna I: 228 av herr *Nils-Eric Gustafsson* och II: 339 av herr *Åsling m. fl.*, vari hemställdes att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t »begära att vid fortsatt utredning om regionalpolitikens utformning skyndsamt prövas införande av etableringskontroll i storstadsregionerna» i enlighet med vad i motionerna anförts;

d) de likalydande motionerna I: 823 av herr *Bertil Petersson m. fl.* och II: 964 av herr *Nilsson* i Kalmar *m. fl.*, vari hemställdes att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t begära »tillsättandet av en utredning med uppgift att utreda och framlägga förslag till införandet av etablerings- och investeringskontroll i landet».

De under a nämnda motionerna hade såvitt de icke avsåge införande av etableringskontroll hänvisats till statsutskottet och behandlats i dess utlåtande nr 103.

O) Förslag rörande begränsning av storstädernas expansion framlades i övrigt i

a) de likalydande motionerna I: 384 av herr *Eric Carlsson* och II: 435 av herr *Sundkvist m. fl.*, såvitt det däri ställda yrkandet — som återgäves under N. b ovan — icke avsåge införande av etableringskontroll;

b) de likalydande motionerna I: 313 av herr *Johan Olsson m. fl.* och II: 972 av herr *Åsling m. fl.*, vari, såvitt nu var i fråga, hemställdes att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t »anhålla om utredning och förslag till effektiva åtgärder för att balansera storstädernas tillväxt, varvid särskilt bör prövas frågan om stimulansbidrag för flyttning av företag från storstadsregionerna»;

P) de likalydande motionerna I: 820 av fru *Elvy Olsson* samt II: 955 av herrar *Johansson* i Växjö och *Josefson* i Arrie vari, såvitt nu var i fråga, hemställdes

att riksdagen skulle hos Kungl. Maj:t anhålla om »att man med alla de medel statsmakterna har i sin hand påverkar utvecklingen i storstadsregionerna mot i alla avseenden goda miljöförhållanden».

Liknande innebörd hade de förslag som framlades i

Q) de nyssnämnda motionerna I: 820 och II: 955 såvitt däri hemställdes att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om »åtgärder för att få

Regionalpolitiken

Storstockholms regionplanefråga prövad i ett vidare befolkningspolitiskt och miljömässigt perspektiv»;

R) de likalydande motionerna I: 378 av herrar *Bengtson* och *Thorsten Larsson* samt II: 574 av herr *Hansson* i Skegrie *m. fl.*;

S) de likalydande motionerna I: 995 av herr *Thorsten Larsson m. fl.* och II: 949 av herr *Gustavsson* i Alvesta *m. fl.*, vari hemställdes att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t an hålla om »åtgärder för en regional samordning för läns- och kommunalplanering som förhindrar koncentrationsbildning» i enlighet med vad i motionerna anförts.

De under punkterna C och F berörda motionerna I: 1142 och II: 1340 behandlades i övriga delar i statsutskottets utlåtande nr 103.

Utskottet hemställde,

A. att riksdagen måtte med avslag på

a) motionerna I: 314 och II: 338 angående målsättning för regionalpolitiken,

b) motionerna I: 820 och II: 955, såvitt de avsåge decentralisering av byggelsestrukturen,

c) motionerna I: 313 och II: 972, såvitt de avsåge målsättning för regionalpolitiken,

d) motionerna I: 103 och II: 116 angående målsättning för regionalpolitiken

godkänna vad i propositionen nr 75 förordats i fråga om de långsiktiga målen för regionalpolitiken;

B. att riksdagen måtte avslå motionen II: 1352, såvitt det däri framställda yrkandet icke tillgodosetts genom vad utskottet anförts och hemställt;

C. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 1142 och II: 1340, såvitt de avsåge generella regionalpolitiska stödåtgärder;

D. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 380 och II: 426 angående överlämnande till 1968 års lokaliseringsutredning av visst regionalpolitiskt pro-

gram;

E. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 1144 och II: 1348 angående målsättning för regionalpolitiken;

F. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 1142 och II: 1340, såvitt de avsåge utarbetande av en regionalpolitisk utvecklingsplan;

G. att riksdagen måtte avslå

a) motionerna I: 58 och II: 69 om en utvecklingsplan för Norrland,

b) motionerna I: 472 och II: 963 om en utvecklingsplan för Norrland;

H. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 826 och II: 965 om särskilda regionalpolitiska insatser i Norrbotten;

I. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 387 och II: 429 om utveckling av statliga industrier i skogslänen;

K. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 802 och II: 970 angående utredning av näringslivslokaliseringens och befolkningsomflyttningens konsekvenser;

L. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 75 och II: 91 om kartläggning av arbetskraftskostnader;

M. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 159 och II: 180 om utflyttning av statlig verksamhet till Norrland;

N. att riksdagen måtte avslå

a) motionerna I: 1112 och II: 1309, såvitt de avsåge etableringskontroll,

b) motionerna I: 384 och II: 435, såvitt de avsåge etableringskontroll,

c) motionerna I: 228 och II: 339 om etableringskontroll,

d) motionerna I: 823 och II: 964 om etablerings- och investeringskontroll;

O. att riksdagen måtte avslå

a) motionerna I: 384 och II: 435 om åtgärder för att begränsa storstädernas expansion, såvitt motionerna icke behandlats under N ovan,

b) motionerna I: 313 och II: 972, såvitt de avsåge åtgärder för att begränsa storstädernas expansion;

P. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 820 och II: 955 såvitt de avsåge åtgärder för att påverka miljöförhållan-

Regionalpolitiken

dena i storstadsregionerna;

Q. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 820 och II: 955, såvitt de avsåge prövning av regionplanen för Storstockholm;

R. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 378 och II: 574 om utredning rörande s. k. nya städer;

S. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 995 och II: 949 om åtgärder på läns- och kommunalplaneringens område för att förhindra koncentrationsbildning.

Reservationer hade avgivits

1) *vid utskottets hemställan under A*

av herrar *Thorsten Larsson, Börjesson* i Glömminge och *Stridsman* (alla cp), vilka ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen måtte i anledning av propositionen nr 75 och

a) motionerna I: 820 och II: 955, såvitt de avsåge decentralisering av byggelsestrukturen,

b) motionerna I: 313 och II: 972, såvitt de avsåge målsättning för regionalpolitiken,

c) motionerna I: 103 och II: 116 som sin mening ge till känna vad reservanterna uttalat om de långsiktiga målen för regionalpolitiken, samt

att riksdagen måtte avslå motionerna I: 314 och II: 338, såvitt det däri framställda yrkandet icke tillgodosetts genom vad reservanterna anfört och hemställt;

2) *vid utskottets hemställan under C*

av herrar *Åkerlund* (m), *Strandberg* (m), *Annerås* (fp), *Thorsten Larsson* (cp), *Regnéll* (m), *Börjesson* i Glömminge (cp), *Larsson* i Umeå (fp) och *Stridsman* (cp), vilka ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 1142 och II: 1340 i ifrågasvarande del som sin mening ge Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna an-

fört om generella regionalpolitiska stödåtgärder;

3) *vid utskottets hemställan under D*

av herrar *Thorsten Larsson, Börjesson* i Glömminge och *Stridsman* (alla cp), vilka ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t hemställa att motionerna I: 380 och II: 426 överlämnades till 1968 års lokaliseringsutredning för att beaktas vid dess arbete;

4) *vid utskottets hemställan under E*

av herrar *Thorsten Larsson, Börjesson* i Glömminge och *Stridsman* (alla cp), utan angivet yrkande;

5) *vid utskottets hemställan under F*

av herrar *Annerås* (fp), *Thorsten Larsson* (cp), *Börjesson* i Glömminge (cp), *Larsson* i Umeå (fp) och *Stridsman* (cp), vilka ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 1142 och II: 1340 i ifrågasvarande del hos Kungl. Maj:t begära att en regionalpolitisk utvecklingsplan utarbetades i enlighet med vad reservanterna anfört;

6) *vid utskottets hemställan under G*

a) av herrar *Åkerlund, Strandberg* och *Regnéll* (alla m), vilka ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen måtte i anledning av

a) motionerna I: 58 och II: 69,

b) motionerna I: 472 och II: 963

hos Kungl. Maj:t hemställa att en utvecklingsplan och ett näringspolitiskt program för Norrland utarbetades i enlighet med vad reservanterna anfört;

b) av herrar *Annerås* (fp), *Thorsten Larsson* (cp), *Börjesson* i Glömminge (fp), *Larsson* i Umeå (fp) och *Stridsman* (cp), vilka ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen måtte

a) med bifall till motionerna I: 58 och

Regionalpolitiken

II: 69 hos Kungl. Maj:t hemställa att en utvecklingsplan och ett näringspolitiskt program för Norrland utarbetades i enlighet med vad dessa reservanter anfört,

b) avslå motionerna I: 472 och II: 963;

7) *vid utskottets hemställan under H* av herrar *Strandberg* (m) och *Stridsman* (cp), utan angivet yrkande;

8) *vid utskottets hemställan under K* av herrar *Åkerlund*, *Strandberg* och *Regnéll* (alla m), vilka ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 802 och II: 970 hos Kungl. Maj:t hemställa om utredning av näringslivslokaliseringens och befolkningsomflyttningens konsekvenser i enlighet med vad reservanterna anfört;

9) *vid utskottets hemställan under N* av herrar *Thorsten Larsson*, *Börjesson* i Glömminge och *Stridsman* (alla cp), vilka ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen måtte med bifall till

a) motionerna I: 1112 och II: 1309, såvitt de avsåge etableringskontroll,

b) motionerna I: 384 och II: 435, såvitt de avsåge etableringskontroll,

c) motionerna I: 228 och II: 339,

d) motionerna I: 823 och II: 964

hos Kungl. Maj:t hemställa om utredning rörande etablerings- och investeringskontroll i enlighet med vad reservanterna anfört;

10) *vid utskottets hemställan under O* av herrar *Thorsten Larsson*, *Börjesson* i Glömminge och *Stridsman* (alla cp), vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte med bifall till

a) motionerna I: 384 och II: 435, såvitt de icke behandlats under N ovan,

b) motionerna I: 313 och II: 972, såvitt nu var i fråga,

hos Kungl. Maj:t hemställa om utredning rörande åtgärder för att begränsa

storstädernas expansion i enlighet med vad reservanterna anfört;

11) *vid utskottets hemställan under P* av herrar *Thorsten Larsson*, *Börjesson* i Glömminge och *Stridsman* (alla cp);

12) *vid utskottets hemställan under Q* av herrar *Thorsten Larsson*, *Börjesson* i Glömminge och *Stridsman* (alla cp);

13) *vid utskottets hemställan under R* av herr *Thorsten Larsson* (cp), de tre sistnämnda reservationerna utan angivna yrkanden;

14) *vid utskottets hemställan under S* av herrar *Thorsten Larsson*, *Börjesson* i Glömminge och *Stridsman* (alla cp), vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 995 och II: 949 hos Kungl. Maj:t hemställa om åtgärder på läns- och kommunalplaneringens område för att förhindra koncentrationsbildning i enlighet med vad reservanterna anfört.

Bankoutskottets utlåtande nr 41

Bankoutskottet behandlade i detta utlåtande i ett sammanhang

dels de likalydande motionerna I: 813 av herr *Nils-Eric Gustafsson m. fl.* och II: 971 av herr *Åsling m. fl.*, vari hemställdes att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t begära en allsidig utredning av kapitalmarknadens funktion och kreditpolitikens effekt på den regionala balansen enligt motionernas syfte,

dels de likalydande motionerna I: 1151 av herr *Sundin m. fl.* och II: 1342 av herr *Hedlund m. fl.*, såvitt däri hemställdes att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla att vid den fortsatta utredningen om lokaliserings- och regionalpolitiken måtte prövas utformning av kreditpolitiken med hänsyn till det lokaliseringspolitiska syftet.

Hemställan i motionerna I: 1151 och II: 1342, vilka väckts i anledning av

Regionalpolitiken

Kungl. Maj:t i det föregående redovisade propositionen nr 75, innehölle utöver den här behandlade punkten ytterligare ett stort antal punkter, vilka behandlades av statsutskottet i dess utlåtande nr 103 och av bevillningsutskottet i dess betänkande nr 36.

Frågan om en regional kreditpolitik berördes också i ett särskilt avsnitt i motionerna I: 1142 och II: 1340, vilka behandlades i statsutskottets utlåtande nr 103 och bankoutskottets utlåtande nr 40. I dessa motioner gjordes dock ingen hemställan i ämnet.

Utskottet hemställde,
att riksdagen måtte avslå

a) motionerna I: 813 och II: 971,

b) motionerna I: 1151 och II: 1342,
såvitt nu var i fråga.

Reservation hade avgivits av herrar *Thorsten Larsson*, *Börjesson* i *Glöminge* och *Stridsman* (alla cp), vilka ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen måtte i anledning av

a) motionerna I: 813 och II: 971,

b) motionerna I: 1151 och II: 1342,
såvitt nu var i fråga, hos Kungl Maj:t hemställa om utredning angående en regional differentiering av kreditpolitiken i enlighet med vad reservanterna anfört.

Bankoutskottets utlåtande nr 42

Bankoutskottet behandlade i detta utlåtande de likalydande motionerna I: 160 av herr *Karl Pettersson m. fl.* samt II: 181 av herrar *Petersson* i *Gäddvik* och *Nilsson* i *Agnäs*, vari hemställdes att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t »som sin mening ge till känna att större krav ställes på etablering inom stödområdet när de större industriföretagen utnyttjar avsatta investeringsfondsmedel».

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte avslå motionerna I: 160 och II: 181.

Statsutskottets utlåtande nr 103

Sedan Kungl. Maj:t i propositionen nr 1 (bilaga 13, punkterna C 1, C 2 och V: 9) beräknat medel för lokaliseringstöd hade Kungl. Maj:t i förenämnda proposition nr 75 föreslagit riksdagen såvitt nu var i fråga att

1. godkänna vad i statsrådsprotokollet förordats i fråga om regionalpolitikens icke långsiktiga mål,

2. godkänna vad i statsrådsprotokollet förordats i fråga om regional planering och val av medel i regionalpolitiken,

3. godkänna de ändrade grunder för lokaliseringstöd och utbildningsstöd samt flyttningstöd till kvalificerad arbetskraft som förordats i statsrådsprotokollet, att tillämpas fr. o. m. budgetåret 1970/71,

4. bemyndiga Kungl. Maj:t att bevilja företag eller organisation som flyttade central förvaltning från storstadsområde till annan ort stöd vid investeringar i byggnader efter motsvarande grunder som gällde för lokaliseringstöd,

5. bemyndiga Kungl. Maj:t att fr. o. m. budgetåret 1970/71 anordna försöksverksamhet med sysselsättningsstöd enligt de huvudsakliga riktlinjer som förordats i statsrådsprotokollet,

6. bemyndiga Kungl. Maj:t att — med tillämpning av de under 3 förordade ändrade grunderna för lokaliseringstöd — efter utgången av budgetåret 1969/70 ta i anspråk outnyttjat utrymme av de ramar för beslut om lokalisering bidrag och lokaliseringslån som hade fastställts för den femåriga försöksperioden,

7. bestämma att under budgetåren 1970/71—1972/73 härutöver finge beviljas lokalisering bidrag/avskrivningsslån, lokaliseringsslån, utbildningsstöd, sysselsättningsstöd och transportstöd med sammanlagt högst 1 200 000 000 kr. med den huvudsakliga fördelning som angetts i statsrådsprotokollet,

8. fastställa en ram för statlig garanti för lån i lokaliseringssyfte till rörelsekapital för budgetåret 1970/71 av högst

Regionalpolitiken

25 000 000 kr.,

9. för budgetåret 1970/71 anvisa på driftbudgeten under elfte huvudtiteln

a. till Lokaliseringsbidrag ett reservationsanslag av 60 000 000 kr.,

b. till Stöd till lokaliseringutbildning ett förslagsanslag av 35 000 000 kr.,

c. till Infriande av statlig garanti för lån i lokaliseringssyfte till rörelsekapital ett förslagsanslag av 1 000 kr.,

d. till Sysselsättningsstöd ett förslagsanslag av 5 000 000 kr.,

på kapitalbudgeten under fonden för låneunderstöd

till Lokaliseringslån ett investeringsanslag av 250 000 000 kr.

Kungl. Maj:t hade i propositionen nr 1, bilaga 13 (punkten C 3, s. 164—166 i utdrag av statsrådsprotokollet över inrikesärenden för den 2 januari 1970) föreslagit riksdagen att till Särskilda stödåtgärder i glesbygder för budgetåret 1970/71 på driftbudgeten under elfte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 5 000 000 kr.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat följande vid riksdagens början väckta motioner, nämligen

dels de likalydande motionerna I: 47 av herr Helén m. fl. och II: 57 av herr Gustafson i Göteborg m. fl. i vad avsåge hemställan att riksdagen måtte uttala

1. att staten i enlighet med vad i motionerna anfördes borde garantera att utöver de s. k. prioriteringsorterna samhällsservicen komme att upprätthållas i ett antal serviceorter i Norrlands inland,

2. att de direkta stödsatserna i högre grad borde inriktas mot arbetskraftsintensiv och särskilt sysselsättningsskapande verksamhet,

3. att lokaliseringssöd i vidgad omfattning borde kunna utgå till turistanläggningar samt även till serviceanläggningar, i enlighet med vad som anförts i motionerna,

dels de likalydande motionerna I: 77 av fröken Pehrsson m. fl. och II: 93 av

herr Persson i Heden,

dels de likalydande motionerna I: 78 av herr Karl Pettersson m. fl. samt II: 94 av herrar Petersson i Gäddvik och Nilsson i Agnäs, vari hemställts att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla att gällande bestämmelser för olika bidragsformer vid förflyttning av arbetskraft tillämpades på samma sätt vid flyttning till som vid flyttning från avfolkningsområden,

dels de likalydande motionerna I: 343 av herr Werner och II: 379 av fru Marklund m. fl. i vad bl. a. avsåge hemställan att riksdagen måtte uttala att Värmlands och Kopparbergs län samt Norrland skulle garanteras en sådan utveckling som under 1970-talet inte medförde nettoutflyttning,

dels de likalydande motionerna I: 474 av herrar Svanström och Nils Theodor Larsson samt II: 751 av herrar Dahlgren och Börjesson i Glömminge,

dels de likalydande motionerna I: 654 av herr Nils-Eric Gustafsson och II: 797 av herr Nilsson i Tvärålund m. fl., vari hemställts att riksdagen måtte medge att arbetsmarknadspolitiskt flyttningsbidrag måtte kunna utgå för flyttning till det lokaliseringspolitiska stödområdet enligt samma villkor som för flyttning från sagda område i enlighet med motionernas syfte samt anhålla hos Kungl. Maj:t om utfärdande av härför erforderliga tillämpningsföreskrifter,

dels de likalydande motionerna I: 675 av fru Elvy Olsson samt II: 758 av herr Grebäck m. fl., vari hemställts att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställde om att initiativ toges till en befolkningspolitisk riksplanering i syfte att åstadkomma ett med hänsyn till sociala krav, arbetskraftstillgång, miljö- och naturresurser lämpligt befolkningsunderlag för varje region i landet,

dels de likalydande motionerna I: 682 av herr Johan Olsson m. fl. och II: 777 av fru Jonäng m. fl., vari hemställts att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om utredning av frågan

Regionalpolitiken

om extern sjukhuslokalisering ur sociala och ekonomiska m. fl. aspekter,

dels de likalydande motionerna I: 990 av herr *Harald Pettersson* samt II: 527 av herrar *Börjesson* i Falköping och *Larsson* i Luttra,

dels motionen I: 50 av herr *Karl Pettersson*,

dels motionen II: 541 av herr *Martinson m. fl.*, vari hemställdes att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära sådan översyn av arbetsmarknads-kungörelsen att samma förmåner utginge vid flyttning till ort inom stödområdet som vid annan flyttning,

dels motionen II: 548 av herrar *Åsling* och *Jönsson* i Ingemarsgården, vari hemställdes att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära utredning av förutsättningarna för etablering av s. k. lokaliserad sjukvård,

dels motionen II: 760 av herr *Gustafsson* i Stenkyrka *m. fl.*, vari hemställdes att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t anhölle om förslag till sådan ändring av bestämmelserna i lokaliseringsstödkungörelsen att stöd kunde utgå till turist-anläggning även utanför stödområdet,

dels motionen II: 795 av herrar *Nilsson* i Tvärälund och *Eriksson* i Bäckmora, vari hemställdes att riksdagen vid behandlingen av statsverkspropositionen för 1970/71 under inrikesdepartementets huvudtitel, punkten C 3, måtte

1. medge att som objekt för s. k. hemarbeten skulle räknas även natur- och miljövårdsarbeten i enlighet med vad i motionen anförts samt i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utfärdande av härför erforderliga tillämpningsföreskrifter,

2. till Särskilda stödåtgärder i glesbygder för budgetåret 1970/71 anvisa ett reservationsanslag av 8 000 000 kr.

Utskottet hade vidare behandlat följande i anledning av propositionen nr 75 väckta motioner, nämligen

dels de likalydande motionerna I: 1098 av herr *Åke Larsson m. fl.* och II: 1286 av fru *Lindberg m. fl.*,

dels de likalydande motionerna I: 1099 av herr *Nyquist m. fl.* och II: 1285 av herr *Boo m. fl.*, vari hemställdes att riksdagen vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 75 för sin del måtte besluta att hela Kopparbergs län skulle ingå i allmänna stödområdet,

dels de likalydande motionerna I: 1100 av herr *Skagerlund* och II: 1287 av herr *Andersson* i Örebro,

dels de likalydande motionerna I: 1111 av herr *Möller m. fl.* samt II: 1305 av herrar *Haglund* och *Westberg* i Hofors,

dels de förut nämnda likalydande motionerna I: 1112 av herr *Ferdinand Nilsson m. fl.* och II: 1309 av herr *Vigelsbo m. fl.*, såvitt nu var i fråga,

dels de likalydande motionerna I: 1113 av herr *Nils Nilsson* och II: 1306 av herr *Jonasson*,

dels de likalydande motionerna I: 1114 av herr *Nils Nilsson* och II: 1307 av herr *Jonasson*,

dels de likalydande motionerna I: 1115 av herr *Karl Pettersson* och fröken *Stenberg* samt II: 1308 av herrar *Nilsson* i Agnäs och *Petersson* i Gäddvik, vari hemställdes att riksdagen beslutade om åtgärder i Vindelådalen och därvid beaktade vad som i motionerna anförts,

dels de likalydande motionerna I: 1132 av herr *Oscar Carlsson m. fl.* och II: 1329 av herr *Eskel m. fl.*, vari hemställdes att riksdagen vid behandling av det i propositionen nr 75 framförda förslaget om den fortsatta regionalpolitiska stödverksamheten m. m. måtte besluta den ändringen, att hela Värmlands län skulle ingå i det allmänna stödområdet,

dels de likalydande motionerna I: 1133 av herr *Johan Olsson* samt II: 1330 av fru *Jonäng* och herr *Eriksson* i Bäckmora,

dels de likalydande motionerna I: 1140 av herr *Bohman m. fl.* och II: 1343 av herr *Holmberg m. fl.* såvitt

Regionalpolitiken

avsåge hemställan att riksdagen måtte

1. i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa att Kungl. Maj:t måtte förelägga riksdagen förslag om försöksverksamhet med s. k. industricentra,

2. besluta att till i lokaliseringspolitiskt hänseende stödberättigad verksamhet skulle hänföras även sådan industriell verksamhet som vore att beteckna som marknadsföring och utvecklingsarbete,

dels de likalydande motionerna I: 1142 av herr *Helén m. fl.* och II: 1340 av herr *Gustafson* i Göteborg *m. fl.* såvitt avsåge hemställan

1. att riksdagen måtte uttala

a. att staten i enlighet med vad som i motionerna anfördes borde garantera att samhällsservicen komme att upprätthållas i vissa s. k. prioriteringsorter samt därutöver i ett större antal serviceorter i Norrlands inland,

b. att lokaliseringsstöd i form av såväl lån som bidrag i vidgad omfattning borde kunna utgå även till turistanläggningar,

c. att försöksverksamhet med ett antal industricentra i Norrland snarast påbörjades,

d. att lokaliseringsstöd även borde kunna utgå till andra serviceanläggningar än industriserviceanläggningar i de fall, då service av berört slag saknades eller skadliga konkurrensrubbingar kunde undvikas,

e. att lokaliseringkungörelsen tillämpades generöst i fråga om de kommuner i Gävleborgs, Kopparbergs och Värmlands län samt i landskapet Dalsland som icke inginge i allmänna stödområdet,

2. att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t begärde att en lånefond för butiks- och hantverks- m. fl. lokaler i statsgaranterade prioriterings- och serviceorter inrättades,

3. att riksdagen måtte besluta

a. att det allmänna stödområdet utvidgades till att omfatta även Gotland,

b. att maximitiden för individuellt

utbildningsstöd förlängdes till 18 månader i enlighet med vad som i motionerna anfördes,

dels de likalydande motionerna I: 1145 av herr *Karl Pettersson* och II: 1339 av herr *Enarsson*, vari hemstälts att riksdagen vid sin behandling av Kungl. Maj:ts proposition nr 75 år 1970 måtte besluta att den föreslagna lokaliseringspolitiska försöksverksamheten jämväl skulle omfatta riksanslagningar för hälso- och sjukvård förlagda inom det allmänna stödområdet,

dels de likalydande motionerna I: 1146 av herr *Karl Pettersson* och II: 1338 av herr *Enarsson*, vari hemstälts att riksdagen vid sin behandling av Kungl. Maj:ts proposition nr 75 år 1970 måtte besluta att lokaliseringsstöd jämväl skulle kunna utgå till näringsområden, vilka gränsade till jordbruket men som inte omfattades av det statliga jordbruksstödet,

dels de likalydande motionerna I: 1147 av herr *Karl Pettersson* samt II: 1351 av herrar *Petersson* i Gäddvik och *Nilsson* i Agnäs,

dels de likalydande motionerna I: 1148 av herr *Karl Pettersson* samt II: 1350 av herrar *Petersson* i Gäddvik och *Nilsson* i Agnäs,

dels de likalydande motionerna I: 1149 av herr *Schött* och II: 1347 av herr *Krönmark*, vari hemstälts att riksdagen vid behandling av proposition nr 75 måtte besluta att lokaliseringsstöd för turistanläggningar på Öland skulle kunna utgå efter samma regler som för turistanläggningar inom det allmänna stödområdet,

dels de likalydande motionerna I: 1150 av herr *Stefanson* och II: 1346 av herr *Jonsson* i Mora, vari hemstälts att riksdagen med anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 75 i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställde om utredning och förslag till nästa års riksdag om en försöksverksamhet beträffande samarbete mellan kommuner och lokala företagareorganisationer i fråga om utställ-

Regionalpolitiken

nings-, försäljnings- och servicelokaler enligt i motionerna angivna riktlinjer,

dels de likalydande motionerna I: 1152 av herr *Österdahl* samt II: 1341 av herrar *Gustafsson* i Stenkyrka och *Franzén* i Träkumla, vari hemställts att riksdagen måtte uttala att allmänna stödområdet skulle omfatta även Gotlands län.

dels de likalydande motionerna I: 1153 av herr *Österdahl* och II: 1345 av herr *Jonsson* i Mora, vari hemställts att riksdagen måtte uttala att 1968 års lokaliseringstudning finge i uppdrag att i sitt fortsatta arbete behandla frågan om lokaliseringstöd till hälso- och sjukvårdsinrättningar enligt vad i motionerna anförts,

dels de likalydande motionerna I: 1151 av herr *Sundin m. fl.* och II: 1342 av herr *Hedlund m. fl.* såvitt avsåge hemställan att riksdagen vid behandlingen av propositionen nr 75 måtte

1. bemyndiga Kungl. Maj:t att under budgetåret 1970/71 bevilja lokaliseringsslån och lokaliseringsbidrag med högre belopp än som anvisats under anslagen,

2. medge att i allmänna stödområdet intoges Gotlands län samt hela Kopparbergs län,

3. medge att för det inre stödområdet skulle gälla i enlighet med motionernas syfte

a. att lokaliseringsbidrag/avskrivningsslån finge lämnas även vid anskaffning av maskiner, arbetsredskap och verktyg samt vid förvärv av ledig fabrikslokal,

b. att lokaliseringsbidrag/avskrivningsslån finge motsvara högst 40 % eller, om särskilda skäl föreläge, högst 60 % av stödunderlaget,

c. att det sammanlagda stödet av lokaliseringsslån och lokaliseringsbidrag/avskrivningsslån finge utgöra högst 80 % av investeringskostnaderna,

4. medge att lokaliseringsslån finge utlämnas även till rörelsekapital inom allmänna stödområdet med högst 50 % av beräkningsunderlaget enligt vad i

motionerna anförts,

5. medge att lokaliseringspolitiskt stöd måtte kunna utlämnas till turistanläggningar även utanför allmänna stödområdet i enlighet med motionernas syfte,

6. beträffande industricentra

a. godkänna att försöksverksamhet finge startas med två industricentra inom allmänna stödområdet,

b. anvisa för budgetåret 1970/71 till försöksverksamhet med industricentra ett förslagsanslag av 3 000 000 kr.,

c. fastställa en ram för statlig garanti för lån till byggande av industricentra för budgetåret 1970/71 av högst 15 000 000 kr.,

7. i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla att det fortsatta samarbetet mellan staten och näringslivet för en aktiv lokaliseringspolitik måtte omfatta även de mindre och medelstora företagens organisationer,

8. i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att vid den fortsatta utredningen om lokaliserings- och regionalpolitikens utformning måtte prövas inrättande av en särskild avdelning inom lokaliseringsmyndigheterna med uppgift att genom uppsökande verksamhet förvärva företag för lokalisering inom allmänna stödområdet,

dels motionen I: 1143 av herr *Lindblad*,

dels motionen II: 1288 av herr *Nilsson* i Östersund *m. fl.*, vari hemställts att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning och förslag angående förutsättningarna för en tvärregional lokaliseringsplanering för det norrländska inlandet som ett komplement till lokaliseringspolitiken,

dels motionen II: 1337 av herr *Börjesson* i Glömminge.

Utskottet hemställde,

1. beträffande befolkningsramar att riksdagen måtte avslå motionerna I: 343 och II: 379 såvitt nu var i fråga,

2. beträffande en befolkningspolitisk

Regionalpolitiken

riksplanering att riksdagen måtte avslå motionerna I: 675 och II: 758,

3. beträffande prioriteringen av vissa län att riksdagen måtte avslå motionerna I: 50 samt I: 474 och II: 751,

4. beträffande regionala prioriteringar att riksdagen måtte avslå motionerna I: 1114 och II: 1307,

5. beträffande prioriteringar av vissa orter att riksdagen måtte avslå motionerna I: 47 och II: 57 samt I: 1142 och II: 1340, samtliga såvitt nu var i fråga,

6. beträffande åtgärder i Vindelådalens län att riksdagen måtte avslå motionerna I: 1115 och II: 1308,

7. beträffande åtgärder på central nivå att riksdagen måtte som sin mening ge Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört,

8. beträffande alternativ till fredsförband i Norrlands inland att riksdagen måtte avslå motionen I: 1143,

9. beträffande lokalisering av sjukhus m. m. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 682 och II: 777, II: 548, I: 1145 och II: 1339 samt I: 1153 och II: 1345,

10. beträffande internordisk regionalplanering att riksdagen måtte i anledning av motionen II: 1288 som sin mening ge Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört,

11. beträffande samråd med vissa organisationer att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 1151 och II: 1342 såvitt nu var i fråga som sin mening ge Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört,

12. beträffande regionalpolitikens icke långsiktiga mål i vad de ej behandlats under 1—11 att riksdagen måtte godkänna vad i statsrådsprotokollet förordats,

13. beträffande regional planering i vad den ej behandlats under 1—11 att riksdagen måtte godkänna vad i statsrådsprotokollet förordats,

14. beträffande val av medel i regionalpolitiken att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 343 och II: 379,

nämnda motioner såvitt nu var i fråga, godkänna vad i statsrådsprotokollet förordats,

15. beträffande fråga om avskaffande av stödområdesindelningen att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 1112 och II: 1309, nämnda motioner såvitt nu var i fråga, godkänna vad i statsrådsprotokollet förordats,

16. beträffande en förskjutning av gränsen för det allmänna stödområdet m. m. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och i anledning av motionerna I: 1142 och II: 1340, nämnda motioner såvitt nu var i fråga, godkänna vad i statsrådsprotokollet förordats och avslå följande motioner om utvidgning av området, nämligen beträffande

a. hela Älvsborgs län motionerna I: 77 och II: 93,

b. av Skaraborgs län Vararegionen motionerna I: 990 och II: 527,

c. hela Värmlands län motionerna I: 1132 och II: 1329,

d. av Örebro län Lindesbergsregionen motionerna I: 1098 och II: 1286 samt I: 1100 och II: 1287,

e. hela Kopparbergs län motionerna I: 1099 och II: 1285 samt I: 1151 och II: 1342, de två sistnämnda såvitt nu var i fråga,

f. hela Gävleborgs län respektive därav Gästrikland motionerna I: 1133 och II: 1330 samt I: 1111 och II: 1305,

17. beträffande en vidgning av det allmänna stödområdet till Gotland att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 1142 och II: 1340, I: 1151 och II: 1342 samt I: 1152 och II: 1341, de fyra förstnämnda motionerna såvitt nu var i fråga, godkänna vad i statsrådsprotokollet förordats,

18. beträffande utredning om vidgning av det allmänna stödområdet till Kalmar län med Öland att riksdagen måtte avslå motionen II: 1337,

19. beträffande områdesdifferentie-

Regionalpolitiken

ringen av lokaliseringstödet att riksdagen måtte godkänna vad i statsrådsprotokollet anförts,

20. beträffande lokaliseringstöd till hantverks- och hemslöjdsverksamhet m. m. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 1113 och II: 1306,

21. beträffande lokaliseringstöd för viss jordbruket angränsande verksamhet att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och i anledning av motionerna I: 1146 och II: 1338 godkänna vad i statsrådsprotokollet förordats,

22. beträffande lokaliseringstöd för marknadsföring och utvecklingsarbete m. m. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 1140 och II: 1343 samt I: 1142 och II: 1340, nämnda motioner såvitt nu var i fråga, godkänna vad i statsrådsprotokollet förordats,

23. beträffande lokaliseringstöd till turistanläggningar att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 47 och II: 57, I: 1142 och II: 1340, I: 1151 och II: 1342, I: 1149 och II: 1347 samt II: 760, de sex förstnämnda motionerna såvitt nu var i fråga, godkänna vad i statsrådsprotokollet förordats,

24. beträffande maskiner m. m. som stödunderlag för lokaliseringsbidrag/avskrivningslån att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 1151 och II: 1342, nämnda motioner såvitt nu var i fråga, godkänna vad i statsrådsprotokollet anförts,

25. beträffande lokaliseringlån för rörelsekapital att riksdagen måtte avslå motionerna I: 1151 och II: 1342 såvitt nu var i fråga,

26. beträffande storleken av bidrag och lån att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 1151 och II: 1342, nämnda motioner såvitt nu var i fråga, godkänna vad i statsrådsprotokollet förordats,

27. beträffande grunder för lokalise-

ringsstöd i vad de ej behandlats under 15—26 att riksdagen måtte godkänna de ändringar som förordats i statsrådsprotokollet att tillämpas fr. o. m. budgetåret 1970/71,

28. beträffande längsta tid för individuellt utbildningsstöd att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 1142 och II: 1340, nämnda motioner såvitt nu var i fråga, godkänna vad i statsrådsprotokollet förordats,

29. beträffande grunder för utbildningsstöd i vad de ej behandlats under 28 att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 1147 och II: 1351 godkänna vad i statsrådsprotokollet förordats,

30. beträffande flyttningsstöd i form av utrustningsbidrag att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 1148 och II: 1350 godkänna vad i statsrådsprotokollet förordats,

31. beträffande grunder för flyttningsstöd till kvalificerad arbetskraft att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt i anledning av motionerna I: 78 och II: 94, I: 654 och II: 797 samt II: 541 godkänna vad i statsrådsprotokollet förordats,

32. beträffande stöd vid investeringar i byggnader till företag eller organisation som flyttar central förvaltning från storstadsområde till annan ort att riksdagen måtte bemyndiga Kungl. Maj:t att bevilja sådant stöd efter motsvarande grunder som gällde för lokaliseringstöd,

33. beträffande försöksverksamhet med industricentra att riksdagen måtte avslå motionerna I: 1140 och II: 1343, I: 1142 och II: 1340 samt I: 1151 och II: 1342 samtliga såvitt nu var i fråga,

34. beträffande ett inre stödområde och sysselsättningsstödet geografiska avgränsning att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag som sin mening ge Kungl. Maj:t till känna

Regionalpolitiken

vad utskottet anfört,

35. beträffande försöksverksamhet med sysselsättningsstöd, i vad frågan ej behandlats under 34, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och i anledning av motionerna I: 47 och II: 57, nämnda motioner såvitt nu var i fråga, bemyndiga Kungl. Maj:t att fr. o. m. budgetåret 1970/71 anordna sådan försöksverksamhet enligt de huvudsakliga riktlinjer som förordats i statsrådsprotokollet,

36. beträffande ett samhällsbyggnadsstöd att riksdagen måtte avslå motionerna I: 1142 och II: 1340 samt I: 1150 och II: 1346, de två förstnämnda såvitt nu var i fråga,

37. beträffande nu gällande ramar för lokaliseringsstöd att riksdagen måtte bemyndiga Kungl. Maj:t att — med tillämpning av under 15—27 förordade ändrade grunder för lokaliseringsstöd — efter utgången av budgetåret 1969/70 ta i anspråk outnyttjat utrymme av de ramar för beslut om lokaliseringsbidrag och lokaliseringsslån, som hade fastställts för den femåriga försöksperioden,

38. beträffande en totalram för regionalpolitiskt stöd att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och i anledning av motionerna I: 1151 och II: 1342, nämnda motioner såvitt nu var i fråga, besluta att under budgetåren 1970/71—1972/73 utöver vad under 37 angetts finge beviljas lokaliseringsbidrag/avskrivningsslån, lokaliseringsslån, utbildningsstöd, sysselsättningsstöd och transportstöd med sammanlagt högst 1 200 000 000 kr. enligt den huvudsakliga fördelning som angetts i statsrådsprotokollet,

39. beträffande en ram för statlig garanti för lån i lokaliseringssyfte till rörelsekapital att riksdagen måtte fastställa en sådan ram för budgetåret 1970/71 av högst 25 000 000 kr.,

40. beträffande beslutsram och anslag för byggande av industricentra att riksdagen måtte avslå motionerna I: 1151

och II: 1342 såvitt nu var i fråga,

41. beträffande anslag till regionalpolitiskt stöd i vad frågan ej behandlats under 40 och 43 att riksdagen måtte för budgetåret 1970/71 anvisa

a. till Lokaliseringsbidrag på driftbudgeten under elfte huvudtiteln ett reservationsanslag av 60 000 000 kr.,

b. till Stöd till lokaliseringutbildning på driftbudgeten under elfte huvudtiteln ett förslagsanslag av 35 000 000 kr.,

c. till Infriande av statlig garanti för lån i lokaliseringssyfte till rörelsekapital på driftbudgeten under elfte huvudtiteln ett förslagsanslag av 1 000 kr.,

d. till Sysselsättningsstöd på driftbudgeten under elfte huvudtiteln ett förslagsanslag av 5 000 000 kr.,

e. till Lokaliseringsslån på kapitalbudgeten under fonden för låneunderstöd ett investeringsanslag av 250 000 000 kr.,

42. beträffande information och uppsökande verksamhet att riksdagen måtte med godkännande av vad i statsrådsprotokollet förordats avslå motionerna I: 1151 och II: 1342 såvitt nu var i fråga,

43. beträffande särskilda stödåtgärder i glesbygder att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionen II: 795 till Särskilda stödåtgärder i glesbygder för budgetåret 1970/71 på driftbudgeten under elfte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 5 000 000 kr.

Reservationer

Reservationer och ett särskilt yttrande hade avgivits enligt följande.

1. *Beträffande en befolkningspolitisk riksplanering* av herrar *Per Jacobsson* (fp), *Nyman* (fp), *Nils-Eric Gustafsson* (cp) och *Lindblad* (fp), fru *Elvy Olsson* (cp) samt herrar *Eliasson* i Sundborn (cp), *Gustafson* i Göteborg (fp), *Andersson* i Knäred (cp), *Dahlgren* (cp) och *Westberg* i Ljusdal (fp), som ansett att utskottet under 2 bort hemställa,

att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 675 och II: 758 som sin mening ge Kungl. Maj:t till känna vad re-

Regionalpolitiken

servanternas anförst;

2. beträffande *prioriteringar av vissa orter* av herrar *Per Jacobsson* (fp), *Nyman* (fp), *Nils-Eric Gustafsson* (cp) och *Lindblad* (fp), fru *Elvy Olsson* (cp) samt herrar *Eliasson* i Sundborn (cp), *Gustafson* i Göteborg (fp), *Andersson* i Knäred (cp), *Dahlgren* (cp) och *Westberg* i Ljusdal (fp), som ansett att utskottet under 5 bort hemställa,

att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 47 och II: 57 samt I: 1142 och II: 1340, samtliga såvitt nu var i fråga, som sin mening ge Kungl. Maj:t till känna vad reservanternas anförst;

3. beträffande *lokalisering av sjukhus m. m.* av herrar *Bohman* (m), *Virgin* (m), *Per Jacobsson* (fp), *Nyman* (fp), *Nils-Eric Gustafsson* (cp) och *Lindblad* (fp), fru *Elvy Olsson* (cp), herrar *Eliasson* i Sundborn (cp) och *Gustafson* i Göteborg (fp), fröken *Ljungberg* (m) samt herrar *Andersson* i Knäred (cp), *Petersson* i Gäddvik (m), *Dahlgren* (cp) och *Westberg* i Ljusdal (fp), som ansett att utskottet under 9 bort hemställa,

att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 682 och II: 777, II: 548, I: 1145 och II: 1339 samt I: 1153 och II: 1345 som sin mening ge Kungl. Maj:t till känna vad reservanternas anförst;

4. beträffande en *förskjutning av gränsen för det allmänna stödområdet m. m.* av herr *Nils-Eric Gustafsson* (cp), fru *Elvy Olsson* (cp) samt herrar *Mellqvist* (s), *Eliasson* i Sundborn (cp), *Andersson* i Knäred (cp) och *Dahlgren* (cp), som ansett att utskottet under 16 bort hemställa,

att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionerna I: 1142 och II: 1340, med bifall till motionerna I: 1151 och II: 1342 samt I: 1099 och II: 1285, de fyra förstnämnda motionerna såvitt nu var i fråga

a. som sin mening ge Kungl. Maj:t till känna vad reservanternas anförst bl. a. om en utvidgning av stödområdet att innefatta hela Kopparbergs län,

b. avslå motionerna I: 77 och II: 93, I: 990 och II: 527, I: 1132 och II: 1329, I: 1098 och II: 1286, I: 1100 och II: 1287, I: 1133 och II: 1330 samt I: 1111 och II: 1305;

5. beträffande en *vidgning av det allmänna stödområdet till Gotland* av herrar *Bohman* (m), *Virgin* (m), *Per Jacobsson* (fp), *Nyman* (fp), *Nils-Eric Gustafsson* (cp) och *Lindblad* (fp), fru *Elvy Olsson* (cp), herrar *Eliasson* i Sundborn (cp) och *Gustafson* i Göteborg (fp), fröken *Ljungberg* (m) samt herrar *Andersson* i Knäred (cp), *Petersson* i Gäddvik (m), *Dahlgren* (cp) och *Westberg* i Ljusdal (fp), som ansett att utskottet under 17 bort hemställa,

att riksdagen måtte med avslag å Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 1142 och II: 1340, I: 1151 och II: 1342 samt I: 1152 och II: 1341, de fyra förstnämnda motionerna såvitt nu var i fråga, som sin mening ge Kungl. Maj:t till känna vad reservanternas anförst;

6. beträffande *områdesdifferentieringen av lokaliseringsstödet* av herrar *Bohman* (m), *Virgin* (m), *Per Jacobsson* (fp), *Nyman* (fp), *Nils-Eric Gustafsson* (cp) och *Lindblad* (fp), fru *Elvy Olsson* (cp), herrar *Eliasson* i Sundborn (cp) och *Gustafson* i Göteborg (fp), fröken *Ljungberg* (m) samt herrar *Andersson* i Knäred (cp), *Petersson* i Gäddvik (m), *Dahlgren* (cp) och *Westberg* i Ljusdal (fp), som ansett att utskottet under 19 bort hemställa,

att riksdagen måtte som sin mening ge Kungl. Maj:t till känna vad reservanternas anförst;

7. beträffande *lokaliseringsstöd för viss jordbruket angränsande verksamhet* av herrar *Bohman* (m), *Virgin* (m), *Per Jacobsson* (fp), *Nyman* (fp), *Nils-Eric Gustafsson* (cp) och *Lindblad* (fp), fru *Elvy Olsson* (cp), herrar *Eliasson* i Sundborn (cp) och *Gustafson* i Göteborg (fp), fröken *Ljungberg* (m) samt herrar *Andersson* i Knäred (cp), *Petersson* i Gäddvik (m), *Dahlgren* (cp)

Regionalpolitiken

och *Westberg* i Ljusdal (fp), som ansett att utskottet under 21 bort hemställa,

att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionerna I: 1146 och II: 1338 som sin mening ge Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anförts;

8. beträffande *lokaliseringsstöd för marknadsföring och utvecklingsarbete m. m.* av herrar *Bohman* (m), *Virgin* (m), *Per Jacobsson* (fp), *Nyman* (fp), *Nils-Eric Gustafsson* (cp) och *Lindblad* (fp), fru *Elvy Olsson* (cp), herrar *Eliasson* i Sundborn (cp) och *Gustafson* i Göteborg (fp), fröken *Ljungberg* (m) samt herrar *Andersson* i Knäred (cp), *Petersson* i Gäddvik (m), *Dahlgren* (cp) och *Westberg* i Ljusdal (fp), som ansett att utskottet under 22 bort hemställa,

att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionerna I: 1140 och II: 1343 samt I: 1142 och II: 1340, nämnda motioner såvitt nu var i fråga, som sin mening ge Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anförts;

9. beträffande *lokaliseringsstöd till turistanläggningar* av herrar *Bohman* (m), *Virgin* (m), *Per Jacobsson* (fp), *Nyman* (fp), *Nils-Eric Gustafsson* (cp) och *Lindblad* (fp), fru *Elvy Olsson* (cp), herrar *Eliasson* i Sundborn (cp) och *Gustafson* i Göteborg (fp), fröken *Ljungberg* (m) samt herrar *Andersson* i Knäred (cp), *Petersson* i Gäddvik (m), *Dahlgren* (cp) och *Westberg* i Ljusdal (fp), som ansett att utskottet under 23 bort hemställa,

att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 47 och II: 57, I: 1142 och II: 1340, I: 1151 och II: 1342, I: 1149 och II: 1347 samt II: 760, de sex förstnämnda motionerna såvitt nu var i fråga, som sin mening ge Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anförts;

10. beträffande *maskiner m. m. som stödunderlag för lokaliseringsbidrag/av-*

skrivningslån av herrar *Bohman* (m), *Virgin* (m), *Per Jacobsson* (fp), *Nyman* (fp), *Nils-Eric Gustafsson* (cp) och *Lindblad* (fp), fru *Elvy Olsson* (cp), herrar *Eliasson* i Sundborn (cp) och *Gustafson* i Göteborg (fp), fröken *Ljungberg* (m) samt herrar *Andersson* i Knäred (cp), *Petersson* i Gäddvik (m), *Dahlgren* (cp) och *Westberg* i Ljusdal (fp), som ansett att utskottet under 24 bort hemställa,

att riksdagen måtte med avslag å Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 1151 och II: 1342, nämnda motioner såvitt nu var i fråga, som sin mening ge Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anförts;

11. beträffande *lokaliseringslån för rörelsekapital* av herrar *Per Jacobsson* (fp), *Nyman* (fp), *Nils-Eric Gustafsson* (cp) och *Lindblad* (fp), fru *Elvy Olsson* (cp) samt herrar *Eliasson* i Sundborn (cp), *Gustafson* i Göteborg (fp), *Andersson* i Knäred (cp), *Dahlgren* (cp) och *Westberg* i Ljusdal (fp), som ansett att utskottet under 25 bort hemställa,

att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 1151 och II: 1342 såvitt nu var i fråga som sin mening ge riksdagen till känna vad reservanterna anförts;

12. beträffande *storleken av bidrag och lån* av herrar *Per Jacobsson* (fp), *Nyman* (fp), *Nils-Eric Gustafsson* (cp) och *Lindblad* (fp), fru *Elvy Olsson* (cp) samt herrar *Eliasson* i Sundborn (cp), *Gustafson* i Göteborg (fp), *Andersson* i Knäred (cp), *Dahlgren* (cp) och *Westberg* i Ljusdal (fp), som ansett att utskottet under 26 bort hemställa,

att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionerna I: 1151 och II: 1342, nämnda motioner såvitt nu var i fråga, som sin mening ge Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anförts;

13. beträffande *längsta tid för individuellt utbildningsstöd* av herrar *Per Jacobsson* (fp), *Nyman* (fp), *Nils-Eric Gustafsson* (cp) och *Lindblad* (fp), fru

Regionalpolitiken

Elvy Olsson (cp) samt herrar *Eliasson* i Sundborn (cp), *Gustafson* i Göteborg (fp), *Andersson* i Knäred (cp), *Dahlgren* (cp) och *Westberg* i Ljusdal (fp), som ansett att utskottet under 28 bort hemställa,

att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 1142 och II: 1340, nämnda motioner såvitt nu var i fråga, som sin mening ge Kungl. Maj:t till känna vad reservanternas anförts;

14. beträffande *försöksverksamhet med industricentra* av herrar *Bohman* (m), *Virgin* (m), *Per Jacobsson* (fp), *Nyman* (fp), *Nils-Eric Gustafsson* (cp) och *Lindblad* (fp), fru *Elvy Olsson* (cp), herrar *Eliasson* i Sundborn (cp) och *Gustafson* i Göteborg (fp), fröken *Ljungberg* (m) samt herrar *Andersson* i Knäred (cp), *Petersson* i Gäddvik (m), *Dahlgren* (cp) och *Westberg* i Ljusdal (fp), som ansett att utskottet under 33 bort hemställa,

att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 1140 och II: 1343, I: 1142 och II: 1340 samt I: 1151 och II: 1342, samtliga såvitt nu var i fråga, som sin mening ge Kungl. Maj:t till känna vad reservanternas anförts;

15. beträffande ett *samhällsbyggnadsstöd* av herrar *Per Jacobsson* (fp), *Nyman* (fp), *Nils-Eric Gustafsson* (cp) och *Lindblad* (fp), fru *Elvy Olsson* (cp) samt herrar *Eliasson* i Sundborn (cp), *Gustafson* i Göteborg (fp), *Andersson* i Knäred (cp), *Dahlgren* (cp) och *Westberg* i Ljusdal (fp), som ansett att utskottet under 36 bort hemställa,

att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 1142 och II: 1340 samt I: 1150 och II: 1346, de två förstnämnda såvitt nu var i fråga, som sin mening ge Kungl. Maj:t till känna vad reservanternas anförts;

16. beträffande *information och uppsökande verksamhet* av herr *Nils-Eric Gustafsson* (cp), fru *Elvy Olsson* (cp) samt herrar *Eliasson* i Sundborn (cp), *Andersson* i Knäred (cp) och *Dahlgren*

(cp), som ansett att utskottet under 42 bort hemställa,

att riksdagen måtte med godkännande av vad i statsrådsprotokollet förordats och med bifall till motionerna I: 1151 och II: 1342, nämnda motioner såvitt nu var i fråga, som sin mening ge Kungl. Maj:t till känna vad reservanternas anförts;

17. beträffande *särskilda stödåtgärder i glesbygder* av herrar *Per Jacobsson* (fp), *Nyman* (fp), *Nils-Eric Gustafsson* (cp), och *Lindblad* (fp), fru *Elvy Olsson* (cp) samt herrar *Eliasson* i Sundborn (cp), *Gustafson* i Göteborg (fp), *Andersson* i Knäred (cp), *Dahlgren* (cp) och *Westberg* i Ljusdal (fp), som ansett att utskottet under 43 bort hemställa,

att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionen II: 795

a. som sin mening ge Kungl. Maj:t till känna vad reservanternas anförts,

b. till Särskilda stödåtgärder i glesbygder för budgetåret 1970/71 på driftbudgeten under elfte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 8 000 000 kr.

Särskilt yttrande

Beträffande *industricentra m.m. i Vindelådalen* av herrar *Per Jacobsson* (fp), *Nyman* (fp), *Nils-Eric Gustafsson* (cp) och *Lindblad* (fp), fru *Elvy Olsson* (cp) samt herrar *Eliasson* i Sundborn (cp), *Gustafson* i Göteborg (fp), *Andersson* i Knäred (cp), *Dahlgren* (cp) och *Westberg* i Ljusdal (fp).

Statsutskottets utlåtande nr 104

I propositionen nr 78 hade Kungl. Maj:t under återopande av utdrag av statsrådsprotokollet över industriären den för den 13 mars 1970 föreslagit riksdagen att för Kapitaltillskott till Norrbottens Järnverk AB, NJA, på tilläggsstat III till riksstaten för budgetåret 1969/70 på driftbudgeten under trettonde huvudtiteln anvisa ett reservations-

Regionalpolitiken

anslag av 100 000 000 kr.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat

dels de likalydande motionerna I: 343 av herr *Werner* och II: 379 av fru *Marklund m. fl.* i vad avsåge hemställan att riksdagen måtte uttala att Norrbottens Järnverk skulle byggas ut till en produktion av 2 milj. ton per år och en statlig verkstadsindustri baseras på detta underlag,

dels de likalydande motionerna I: 757 av herrar *Stefanson* och *Ernulf* samt II: 558 av herr *Ericsson* i Åtvidaberg *m. fl.*, såvitt nu var i fråga,

dels motionen II: 1331 av fru *Marklund* och herr *Hermansson*, vari hemställts att riksdagen måtte uttala sig för en höjning av den i propositionen föreslagna investeringsramen innebärande

1. att en ny kokshytta, möjliggörande en total årsproduktion av 2 milj. ton göt per år anlades,

2. att ståltillverkningsidan utrustades med 2 nya elektrostålugnar med vardera en kapacitet av 100 ton,

3. att NJA:s påbörjade investeringar på manufaktureringssidan fullföljdes,

4. att en ytterligare utveckling av manufaktureringssidan utreddes och investeringsplan härför förelades 1971 års riksdag,

5. att utvecklingsplaneringen inrymde planmässigt förberedda omplaceringmöjligheter för äldre arbetskraft,

dels motionen II: 1356 av herr *Wennerfors*.

Utskottet hemställde,

1. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 343 och II: 379 såvitt nu var i fråga,

2. att riksdagen måtte avslå motionen II: 1331,

3. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 757 och II: 558 i vad de avsåge uttalande angående kapitaltillskott till statliga bolag,

4. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 757 och II: 558 i vad de avsåge uttalande beträffande statliga företags

förvaltningsberättelser,

5. att riksdagen måtte avslå motionen II: 1356 i vad den avsåge målsättningen för Norrbottens Järnverk AB:s framtida verksamhet,

6. att riksdagen måtte avslå motionen II: 1356 i vad den avsåge ökad insyn i statliga företag,

7. att riksdagen måtte till Kapitaltillskott till Norrbottens Järnverk AB på tilläggsstat III till riksstaten för budgetåret 1969/70 på driftbudgeten under trettonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 100 000 000 kr.

Ett särskilt yttrande hade avgivits av herrar *Bohman*, *Ottosson* och *Wennerfors* (samtliga m).

Statsutskottets utlåtande nr 105

I propositionen nr 84 hade Kungl. Maj:t under åberopande av utdrag ur statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för den 13 mars 1970 föreslagit riksdagen att dels godkänna de av departementschefen angivna riktlinjerna för ett transportstöd, dels besluta att den 1 januari 1971 skulle inrättas en fraktbidragsnämnd i huvudsaklig överensstämmelse med vad departementschefen förordat, dels bemyndiga Kungl. Maj:t att inrätta en extra ordinarie tjänst för chefen för fraktbidragsnämndens kansli samt dels till Kostnader för visst fraktbidragsförfarande för budgetåret 1970/71 anvisa ett förslagsanslag av 200 000 kr.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat

dels de likalydande motionerna I: 1123 av herr *Gösta Jacobsson* och II: 1319 av herr *Oskarson*,

dels de likalydande motionerna I: 1135 av herrar *Nils Nilsson* och *Eric Carlsson* samt II: 1332 av herrar *Eliasson* i Sundborn och *Boo*, vari bl. a. hemställts att riksdagen vid behandlingen av propositionen måtte besluta att den lägsta gränsen för stödberättigad en-

Regionalpolitiken

skild sändning skulle fastställas till 200 kg vikt mot i propositionen föreslagna 500 kg,

dels de likalydande motionerna I: 1136 av herr *Johan Olsson* samt II: 1334 av herr *Eriksson* i Bäckmora och fru *Jonäng*,

dels de likalydande motionerna I: 1137 av herr *Karl Pettersson* och II: 1333 av herr *Enarsson*,

dels de likalydande motionerna I: 1140 av herr *Bohman m. fl.* och II: 1343 av herr *Holmberg m. fl.* i vad avsåge yrkandet att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställde A 1. att vad gällde transportstödet som regionalpolitiskt instrument Kungl. Maj:t måtte förelägga riksdagen förslag om en ytterligare utvidgning av detta till bl. a. persontransporter i enlighet med vad som i motionerna anförts, A 2. att Kungl. Maj:t låte utreda möjligheterna till en maximering av tarifferna för statens järnvägars gods- och persontransporter, liksom inrikesflygets taxor i enlighet med vad i motionerna anförts,

dels de likalydande motionerna I: 1142 av herr *Helén m. fl.* och II: 1340 av herr *Gustafson* i Göteborg *m. fl.* i vad avsåge hemställan II. 3. att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t begärde utredning om ett samlat program för sänkta kostnader för persontransporter med tåg, buss och flyg med sikte på att minska Norrlands kommunikationsproblem, III. 2. att riksdagen måtte besluta att i fråga om kvalifikation för transportstödet i de fall transportsträckan inom Sverige inte uppginge till 30 mil även transportsträcka i Norge eller Finland skulle räknas och stöd kunna utgå för den del av transporten som utförts inom Sverige, III. 3. att transportstöd skulle utgå även i riktning mot Norrland i fråga om transporter av produkter, som skulle för sydsvenska företags räkning vidarebehandlas vid företag i Norrland,

dels de likalydande motionerna I: 1160 av herrar *Johan Olsson* och *Erik Svedberg* samt II: 1368 av herr *Östrand*

m. fl.,

dels de likalydande motionerna I: 1161 av herr *Karl Pettersson* och II: 1361 av herr *Enarsson*, vari bl. a. hemställts att riksdagen måtte utarbeta föreskrifter om en lösning av restitutionsbestämmelserna på sådant sätt att de negativa effekterna av kapital- och räntekostnad för fraktersättning eliminerades,

dels de likalydande motionerna I: 1162 av herr *Schött* och II: 1360 av herr *Björkman*, vari hemställts att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhänga om förslag till speciellt transportstöd för transporter till och från Gotland,

dels de likalydande motionerna I: 1163 av herr *Stefanson* och II: 1363 av herr *Jonsson* i Mora, vari bl. a. hemställts att riksdagen måtte besluta att den lägsta viktgränsen för stödberättigad enskild handel fastställdes till 200 kg,

dels de likalydande motionerna I: 1164 av herr *Sundin m. fl.* och II: 1362 av herr *Hedlund m. fl.*, vari hemställts att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t I. anhänga om utredning och förslag till höstriksdagen angående stöd till flygtransporter, II. uttala *dels* att fraktstöd finge utgå i avståndsklassen 201—300 km med en rabattsats av 10 procent, *dels* att fraktstöd finge utgå för sändningar med en vikt överstigande 200 kg, III. anhänga om utredning och förslag till höstriksdagen beträffande frågan om stöd till transporter in till stödområdet i fråga om råvaror och halvfabrikat, enligt i motionerna anförda grunder, samt IV. anhänga om att utredningen om stöd till jordbruket i norra Sverige genom tilläggsdirektiv finge i uppdrag att utreda frågan om stöd till transporter in till stödområdet i fråga om inom jordbruket använda förnödenheter samt att detta skedde med sådan skyndsamhet att förslag kunde föreläggas höstens riksdag,

dels de likalydande motionerna

Regionalpolitiken

I: 1165 av herrar *Tistad* och *Levin* samt *II: 1365* av herrar *Sjöholm* och *Andersson* i Örebro, vari hemställts att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om förslag till höstriksdagen i enlighet med vad i motionerna anförts om 1. transportstöd för transporter av varor till allmänna stödområdet, 2. rabatterning av persontransporter till, från och inom allmänna stödområdet,

dels de likalydande motionerna *I: 1101* av herr *Högström m.fl.* och *II: 1289* av herr *Svanberg m.fl.*, vari hemställts att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om en skyndsamt utredning rörande möjligheterna till och formerna för en väsentlig sänkning av kostnaderna för personbefordran på längre sträckor inom landet med sikte på att förslag skulle kunna föreläggas riksdagen snarast, om möjligt redan under höstsessionen 1970.

dels motionen *II: 1290* av herr *Östrand m.fl.*, vari hemställts att riksdagen godkände riktlinjer för ett transportstöd som regionalpolitiskt medel som innebure att fraktbidrag utginge för enskild sändning överstigande 200 kg verklig vikt,

dels motionen *II: 1364* av herr *Sellgren*, vari bl. a. hemställts att riksdagen måtte besluta att transportstöd skulle utgå jämväl för intranporter av råvaror och halvfabrikat samt att riksdagen uttalade att avgränsningen för intranporter av frakstödberättigade varuslag borde göras i överensstämmelse med vad i motionen anförts,

dels motionen *II: 1366* av herr *Westberg* i Ljusdal, vari bl. a. hemställts att riksdagen måtte besluta att minimivikten för stödberättigad transport skulle vara 200 kg,

dels motionen *II: 1367* av herr *Åsling*, vari bl. a. hemställts att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t uttala att vid beräkning av transportavstånd som underlag för frakstöd

avståndet från den svenska riksgåräns till hamn vid Trondheimsfjorden resp. Mo i Rana skulle inräknas i stödunderlaget.

Utskottet hade även behandlat följande vid riksdagens början väckta motioner, nämligen

dels de likalydande motionerna *I: 47* av herr *Helén m.fl.* och *II: 57* av herr *Gustafson* i Göteborg i vad avsåge hemställan att riksdagen måtte uttala att stödåtgärder åt Norrland i större utsträckning borde inriktas på generella åtgärder ägnade att skapa ett företagsvänligt klimat, varvid borde övervägas bl. a. revisioner av frakt- och person-taxorna samt teleavgifterna,

dels de likalydande motionerna *I: 208* av herr *Bengtson m.fl.* och *II: 243* av herr *Hedlund m.fl.*, vari hemställts att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om skyndsamt utredning av frågan om frakstöd-jande åtgärder enligt i motionerna anförda grunder (såvitt ej rörde skattefrågor),

dels de likalydande motionerna *I: 86* av herr *Karl Pettersson m.fl.* samt *II: 99* av herrar *Petersson* i Gäddvik och *Nilsson* i Agnäs, vari, såvitt nu var i fråga, bl. a. hemställts att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla A. att Kungl. Maj:t avlämnade förslag om trafikpolitikens utnyttjande som ett lokaliseringpolitiskt instrument genom införandet av lägre taxor för gods och personbefordran på statens järnvägar i Norrland, B. att en skyndsamt utredning genomfördes med syfte att klarlägga flygets plats i svensk transportpolitik med särskilt beaktande dels av flygtrafikens regionalpolitiska betydelse för de fyra nordligaste länen, dels av möjligheterna att eliminera verkningarna av den brist på konkurrens som utmärker det inrikes linjeflyget, samt D. att norrländsk exportindustri icke belastades med ytterligare transportkostnader vare sig som en följd av föreslagna sjöfartsavgifter eller som

Regionalpolitiken

en följd av alternativa landtransporter för transoceaniska skeppningar över Göteborg,

dels de likalydande motionerna I: 343 av herr *Werner* och II: 379 av fru *Marklund m. fl.* i vad avsåge hemställan att riksdagen måtte uttala e) att järnvägens taxepolitik skulle utformas så att norrlandslänet icke missgynnades samt f) att vägnätet i norrlandslänet skyndsamt skulle ses över och sådana åtgärder vidtas som ledde till förbättring av vägarna och igångsättning av arbetet med nya vägar, som exempelvis vägen Kiruna—Narvik,

dels de likalydande motionerna I: 702 av herr *Axel Andersson m. fl.* och II: 555 av herr *Sellgren m. fl.*, vari hemställdes att riksdagen hos Kungl. Maj:t anhölle om en skyndsamt utredning i syfte att snarast tillskapa regler för en samordning av den lokaliseringpolitiska och den trafikpolitiska målsättningen,

dels motionen II: 854 av herr *Åsling*,

dels de likalydande motionerna I: 366 av herr *Österdahl m. fl.* samt II: 825 av herrarna *Gustafsson* i Stenkyrka och *Franzén* i Träkumla, vari yrkats att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om förslag rörande särskilt fraktlindringsbidrag, att avräknas mot bilskattemedel för transporter till och från Gotland,

dels de likalydande motionerna I: 367 av herr *Österdahl m. fl.* samt II: 827 av herrarna *Gustafsson* i Stenkyrka och *Franzén* i Träkumla, vari hemställdes att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t begärde att de statliga avgifter som belastar Gotlandsflyget slopades.

Utskottet hemställde,

1. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 1123 och II: 1319,

2. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 1140 och II: 1343 i vad avsåge utredning rörande maximering av tarifferna för statens järnvägars godstaxor liksom inrikesflygets godstaxor,

3. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 1164 och II: 1362 i vad avsåge förslag till höstriksdagen angående stöd till flygtransporter,

4. att riksdagen måtte avslå motionen II: 1366 i vad avsåge yrkandet att Ljusdalsregionen skulle tillföras det område där transportstödet kunde uppgå till maximalt 25 %,

5. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 1162 och II: 1360, I: 366 och II: 825 samt I: 367 och II: 827,

6. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 1142 och II: 1340 i vad avsåge transportstöd i riktning mot Norrland, II: 1364 i vad avsåge hemställan att transportstöd skulle utgå för jämväl intransporter av råvaror och halvfabrikat, I: 1164 och II: 1362 i vad avsåge förslag till höstriksdagen beträffande stöd till transporter in till stödområdet av råvaror och halvfabrikat och tilläggsdirektiv till utredningen om stöd till jordbruket i norra Sverige samt I: 1165 och II: 1365 i vad avsåge transporter till allmänna stödområdet,

7. att riksdagen måtte avslå motionen II: 1364 i vad avsåge hemställan att pappersmassa tillfördes gruppen fraktstödsberättigade varuslag samt beträffande avgränsningen för intransporter av stödberättigade varor,

8. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 1135 och II: 1332 i vad avsåge stöd i vissa fall av transporter av massaved,

9. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 1164 och II: 1362 i vad avsåge hemställan att fraktstöd finge utgå i avståndsklassen 201—300 km med en rabattsats av 10 %,

10. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 1163 och II: 1363 samt I: 1135 och II: 1332, samtliga motioner i vad avsåge hemställan att nedre avståndsgräns för stödberättigad transport skulle vara 200 km,

11. att riksdagen måtte avslå motionen II: 1366 i vad avsåge hemställan att nedre gräns för stödberättigad trans-

Regionalpolitiken

port skulle vara 250 km,

12. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 1160 och II: 1368,

13. att riksdagen måtte avslå motionen II: 1367 i vad avsåge hemställan att stödet i avståndsklassen 201—300 km skulle utgå med en rabattsats av 15 %,

14. att riksdagen måtte avslå yrkandet i motionerna I: 1142 och II: 1340 att i fråga om kvalifikation för transportstödet i förekommande fall även transportsträcka i Norge eller Finland skulle räknas och stöd kunna utgå för den del av transporten som utförts inom Sverige samt motionen II: 1367 i vad avsåge yrkandet att vid beräkning av transportstöd avståndet från den svenska riksgränsen till hamn vid Trondheimsfjorden respektive Mo i Rana skulle inräknas i stödunderlaget,

15. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 1137 och II: 1333,

16. att riksdagen måtte avslå motionen II: 1367 i vad den avsåge initiativ till överläggningar med den norska regeringen i vissa i motionen berörda frågor samt att utredning tillsattes i samråd med norska regeringen rörande viss regional samplanering,

17. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 1136 och II: 1334 samt motionen II: 1364 i vad avsåge nedre viktgräns för stödberättigade fraktsändningar,

18. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 1161 och II: 1361 i vad avsåge dispensmöjligheter för vissa maskin- och verktygstransporter,

19. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 1164 och II: 1362, I: 1135 och II: 1332, II: 1366, I: 1163 och II: 1363, samtliga motioner i vad avsåge fastställandet av en nedre viktgräns vid 200 kg, samt motionen II: 1290,

20. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 1161 och II: 1361 i vad avsåge utarbetande av vissa restitutionsbestämmelser,

21. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 1161 och II: 1361 i vad avsåge

förläggning av fraktbidragsnämndens kansli till Östersund,

22. att riksdagen måtte som sin mening ge Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört i anledning av motionerna I: 1101 och II: 1289 samt motionerna I: 1142 och II: 1340 i vad avsåge utredning om ett samlat program för sänkta kostnader för persontransporter, I: 1165 och II: 1365 i vad avsåge rabatterning av persontransporter, I: 1140 och II: 1343 i vad avsåge transportstödet utvidgning till bl. a. persontransporter och maximering av tarifferna för statens järnvägars persontariffer liksom inrikesflygets persontaxor samt motionerna I: 86 och II: 99 i vad avsåge utredning rörande flygets plats i svensk trafikpolitik,

23. att riksdagen måtte beträffande riktlinjerna i övrigt för ett transportstöd som sin mening ge Kungl. Maj:t till känna vad utskottet med godkännande av departementschefens uttalanden anfört samt vad utskottet anfört i anledning av motionerna I: 47 och II: 57 i vad avsåge frakttaxor m. m., I: 208 och II: 243 i vad avsåge utredning rörande fraktsödjande åtgärder (såvitt ej rörde skattefrågor), I: 86 och II: 99 i vad avsåge skrivelse till Kungl. Maj:t rörande trafikpolitikens utnyttjande som lokaliseringspolitiskt instrument och att norrländsk exportindustri inte skulle belastas med ytterligare transportkostnader m. m. samt I: 343 och II: 379 i vad avsåge järnvägens taxepolitik ävensom I: 702 och II: 555,

24. att riksdagen måtte besluta att den 1 januari 1971 skulle inrättas en fraktbidragsnämnd i huvudsaklig överensstämmelse med vad departementschefen förordat,

25. att riksdagen måtte bemyndiga Kungl. Maj:t att inrätta en extra ordinarie tjänst för chefen för fraktbidragsnämndens kansli,

26. att riksdagen måtte till Kostnader för visst fraktbidragsförfarande för budgetåret 1970/71 på driftbudgeten un-

Regionalpolitiken

der sjätte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 200 000 kr.,

27. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 86 och II: 99 i vad avsåge vägbyggandet i Norrland,

28. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 343 och II: 379 i vad avsåge översyn av vägnätet i Norrlandslänen,

29. att riksdagen måtte avslå motionen II: 854.

Reservationer hade avgivits

1. beträffande *maximering av tariffrerna för järnvägstransporter samt för inrikesflygets godstaxor* av herr *Strandberg* (m), utan angivet yrkande;

2. beträffande *gotlandstrafiken* av herrar *Bohman* (m), *Per Jacobsson* (fp), *Bengtson* (cp), *Nyman* (fp), *Lindblad* (fp), *Strandberg* (m), *Johan Olsson* (cp), *Eliasson* i Sundborn (cp) och *Gustafson* i Göteborg (fp), fröken *Ljungberg* (m) samt herrar *Andersson* i Knäred (cp), *Dahlgren* (cp), *Westberg* i Ljusdal (fp) och *Wennerfors* (m), som ansett att utskottet under 5 bort hemställa,

att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 1162 och II: 1360, I: 366 och II: 825 samt I: 367 och II: 827 som sin mening ge Kungl. Maj:t till känna vad reservanternas anförda rörande transporterna mellan Gotland och fastlandet;

3. beträffande *stöd av transporter till stödområdet samt tilläggsdirektiv till utredningen om stöd till jordbruket i norra Sverige* av herrar *Bohman* (m), *Per Jacobsson* (fp), *Bengtson* (cp), *Nyman* (fp), *Lindblad* (fp), *Strandberg* (m), *Johan Olsson* (cp), *Eliasson* i Sundborn (cp) och *Gustafson* i Göteborg (fp), fröken *Ljungberg* (m) samt herrar *Andersson* i Knäred (cp), *Dahlgren* (cp), *Westberg* i Ljusdal (fp) och *Wennerfors* (m), som ansett att utskottet under 6 bort hemställa,

att riksdagen måtte som sin mening ge Kungl. Maj:t till känna vad reservanternas anförda i anledning av motionerna I: 1142 och II: 1340 i vad avsåge transportstöd i riktning mot Norrland,

II: 1364 i vad avsåge hemställan att transportstöd skulle utgå för jämväl intransporter av råvaror och halvfabrikat, I: 1164 och II: 1362 i vad avsåge förslag till höstriksdagen beträffande stöd till transporter in till stödområdet av råvaror och halvfabrikat och tilläggsdirektiv till utredningen om stöd till jordbruket i norra Sverige samt I: 1165 och II: 1365 i vad avsåge transporter till allmänna stödområdet;

4. beträffande *nedre gräns för fraktstödsberättigad sträcka* av herrar *Bengtson*, *Johan Olsson*, *Eliasson* i Sundborn, *Andersson* i Knäred och *Dahlgren* (samtliga cp), som ansett att utskottet under 9 bort hemställa,

att riksdagen måtte som sin mening ge Kungl. Maj:t till känna vad reservanternas anförda i anledning av motionerna I: 1164 och II: 1362 i vad avsåge hemställan att fraktstöd finge utgå i avståndsklassen 201—300 km med en rabattsats av 10 %;

5. beträffande *nedre gräns för stödberättigad transport* av herrar *Lindblad* och *Westberg* i Ljusdal (båda fp), utan angivet yrkande;

6. beträffande *inräknande av transportsträckor i Norge och Finland som kvalifikationsgrundande för transportstöd* av herrar *Bohman* (m), *Per Jacobsson* (fp), *Bengtson* (cp), *Nyman* (fp), *Lindblad* (fp), *Strandberg* (m), *Johan Olsson* (cp), *Eliasson* i Sundborn (cp) och *Gustafson* i Göteborg (fp), fröken *Ljungberg* (m) samt herrar *Andersson* i Knäred (cp), *Dahlgren* (cp), *Westberg* i Ljusdal (fp) och *Wennerfors* (m), som ansett att utskottet under 14 bort hemställa,

att riksdagen måtte som sin mening ge Kungl. Maj:t till känna vad reservanternas anförda i anledning av motionerna I: 1142 och II: 1340 i vad avsåge att som kvalifikation för transportstödet även transportsträcka i Norge eller Finland skulle räknas och stöd kunna utgå för den del av transporten som utförts inom Sverige samt motionen II: 1367 i vad

Regionalpolitiken

avsåge att vid beräkning av transportstöd avståndet från den svenska riksgränsen till hamn vid Trondheimsfjorden respektive Mo i Rana skulle inräknas i stödunderlaget;

7. beträffande *nedre viktgräns för stödberättigade fraktsändningar* av herr *Johan Olsson* (cp), utan angivet yrkande;

8. beträffande *nedre viktgräns för stödberättigade varutransporter* av

a. herrar *Bohman* (m), *Per Jacobsson* (fp), *Bengtson* (cp), *Nyman* (fp), *Lindblad* (fp), *Strandberg* (m), *Johan Olsson* (cp), *Eliasson* i Sundborn (cp) och *Gustafson* i Göteborg (fp), fröken *Ljungberg* (m) samt herrar *Andersson* i Knäred (cp), *Dahlgren* (cp), *Westberg* i Ljusdal (fp) och *Wennerfors* (m), som ansett att utskottet under 19 bort hemställa,

att riksdagen måtte som sin mening ge Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anför i anledning av motionerna I: 1164 och II: 1362, I: 1135 och II: 1332, II: 1366, I: 1163 och II: 1363, samtliga motioner i vad avsåge fastställande av en nedre viktgräns vid 200 kg, samt motionen II: 1290;

b. herr *Mellqvist* (s), utan angivet yrkande;

9. beträffande *restitutionsbestämmelserna* av herrar *Bohman* och *Strandberg*, fröken *Ljungberg* samt herr *Wennerfors* (samtliga m), som ansett att utskottet under 20 bort hemställa,

att riksdagen måtte som sin mening ge Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anför i anledning av motionerna I: 1161 och II: 1361 i vad avsåge utarbetande av vissa restitutionsbestämmelser;

10. beträffande sänkning av *persontrafikkostnaderna* av herrar *Bohman* (m), *Per Jacobsson* (fp), *Bengtson* (cp), *Nyman* (fp), *Lindblad* (fp), *Strandberg* (m), *Johan Olsson* (cp), *Eliasson* i Sundborn (cp) och *Gustafson* i Göteborg (fp), fröken *Ljungberg* (m) samt herrar *Andersson* i Knäred (cp),

Dahlgren (cp), *Westberg* i Ljusdal (fp) och *Wennerfors* (m), som ansett att utskottet under 22 bort hemställa,

att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 1142 och II: 1340 i vad avsåge utredning om ett samlat program för sänkta kostnader för persontransporter samt i anledning av motionerna I: 1165 och II: 1365 i vad avsåge rabatterning av persontransporter, I: 1140 och II: 1343 i vad avsåge transportstödet utvidgning till bl. a. persontransporter och maximering av tarifferna för statens järnvägars persontariffer liksom inrikesflygets persontaxor, I: 86 och II: 99 i vad avsåge utredning rörande flygets plats i svensk trafikpolitik samt I: 1101 och II: 1289 som sin mening ge Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anför i anledning av utredning om ett samlat program för sänkta kostnader för persontransporter med tåg, buss och flyg med sikte på att minska Norrlands kommunikationsproblem.

Statsutskottets utlåtande nr 106

I propositionen nr 85 hade Kungl. Maj:t under återopande av utdrag av statsrådsprotokollet över industriären den för den 13 mars 1970 föreslagit riksdagen att 1) godkänna vad i statsrådsprotokollet förordats rörande inriktningen av Norrlandsfondens verksamhet, 2) godkänna, att under en femårsperiod med början år 1971 av vinsten från Luossavaara-Kiirunavaara aktiefbolag årligen avsattes 15 milj. kr. till Norrlandsfonden.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat

dels de likalydande motionerna I: 1138 av herr *Johan Olsson* samt II: 1335 av herr *Eriksson* i Bäckmora och fru *Jonäng*,

dels de likalydande motionerna I: 1166 av herrar *Nils-Eric Gustafsson* och *Johan Olsson* samt II: 1369 av herr *Stridsman m. fl.*

Utskottet hemställde,

1. att riksdagen måtte godkänna vad

Regionalpolitiken

i statsrådsprotokollet förordats rörande inriktningen av Norrlandsfondens verksamhet,

2. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I:1166 och II:1369, nämnda motioner såvitt nu var i fråga, godkänna de grunder för finansiering av medelstilldelning till Norrlandsfonden som förordats i statsrådsprotokollet,

3. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I:1166 och II:1369, nämnda motioner i vad avsåge medelsanvisningen, godkänna att under en femårsperiod med början år 1971 av vinsten från Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag årligen avsattes 15 milj. kr. till Norrlandsfonden,

4. att riksdagen måtte avslå motionerna I:1138 och II:1335.

Reservation utan angivet yrkande hade avgivits av herr *Johan Olsson* (cp).

Bevillningsutskottets betänkande nr 36

I detta betänkande behandlade utskottet följande motioner:

1) de likalydande motionerna I:56 av herr *Helén m.fl.* och II:66 av herr *Gustafson* i Göteborg *m.fl.*, vari såvitt nu var i fråga hemställts att riksdagen uttalade att stödåtgärderna i större utsträckning borde inriktas på generella åtgärder ägnade att skapa ett företagsvänligt klimat, varvid borde övervägas bl. a. snabbare avskrivning av industribyggnader, regional utjämning av priserna för bensin och olja, lindring av energiskatten samt andra differentieringar i skattehänseende som kunde främja Norrlands utveckling;

2) de likalydande motionerna I:154 av herr *Karl Pettersson m.fl.* samt II:176 av herrarna *Petersson* i Gäddvik och *Nilsson* i Agnäs, vari hemställts att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t, med beaktande av vad i motionerna anförts angående avstängning av vägar vid tjällossning samt lokaliserings- och

kostnadsmässiga synpunkter, anhölle om förslag att fordonsbeskattningen av lastbilar och släpvagnar i Norrland sänktes med en tredjedel;

3) de likalydande motionerna I:208 av herr *Bengtson m.fl.* och II:243 av herr *Hedlund m.fl.*, vari hemställts att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t anhölle om skyndsamt utredning av frågan om frakttödjande åtgärder enligt i motionerna anförda grunder;

4) de likalydande motionerna I:372 av herr *Bohman m.fl.* och II:419 av herr *Holmberg m.fl.*, vari hemställts att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t begärde förslag till ändrade avskrivningsregler för investeringar i luft- och vattenvårdande anläggningar samt för bullerbekämpande åtgärder;

5) de likalydande motionerna I:374 av herr *Karl Pettersson m.fl.* samt II:421 av herrarna *Nilsson* i Agnäs och *Petersson* i Gäddvik, vari hemställts att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t begärde förslag till sådana ändringar i kommunalskattelagen, att avskrivningsmöjligheterna förbättrades för industrins byggnader inom det s. k. stödområdet;

6) de likalydande motionerna I:781 av herr *Jonsson m.fl.* och II:930 av herr *Sundelin m.fl.*, vari hemställts

att riksdagen beslutade sådan ändring av förordningen om automobils katt att fordonsägare, som tillfälligt avregistrerat sitt fordon, bleve berättigad att i enlighet med vad som anfördes i motionerna återbekomma fordonsskatt även för kortare tid än en kalendermånad, samt

att vederbörande utskott utarbetade erforderlig författningstext;

7) de likalydande motionerna I:790 av herr *Stefanson m.fl.* och II:914 av herr *Larsson* i Umeå *m.fl.* vari hemställts

att riksdagen gjorde en allmän principdeklaration om investeringsfondernas användning för miljöskyddande investeringar;

Regionalpolitiken

8) de likalydande motionerna I: 793 av herr *Sundin* och II: 937 av herr *Åsling m. fl.*, vari hemställt

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t begärde att investeringsfonderna generellt finge användas för en aktiv lokaliseringspolitik i det lokaliseringspolitiska stödområdet, varvid som villkor samtidigt skulle gälla att investeringarna under alla förhållanden till klart övervägande del måste tjäna den aktiva lokaliseringpolitiken;

9) de likalydande motionerna I: 1141 av herr *Bohman m. fl.* och II: 1344 av herr *Holmberg m. fl.*, vari hemställt

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t begärde utredning och förslag till riksdagen om ökad användning av skattepolitiken som ett regionalpolitiskt instrument i enlighet med vad som anförts i motionerna;

10) de likalydande motionerna I: 1151 av herr *Sundin m. fl.* och II: 1342 av herr *Hedlund m. fl.*, vari såvitt nu var i fråga hemställt

att riksdagen vid behandlingen av propositionen nr 75 i skrivelse till Kungl. Maj:t begärde att vid den fortsatta utredningen av lokaliserings- och regionalpolitikens utformning prövades

a) en sådan användning av skatteinstrumentet att de mindre företagen finge förmåner som svarade mot vad investeringsfonderna gäve de större företagen,

b) en regional differentiering av energiskatten på elkraft och av den allmänna arbetsgivaravgiften i enlighet med motionernas syften.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte

A) med anledning av motionerna I: 781 och II: 930 i skrivelse till Kungl. Maj:t begära förslag till 1970 års höstriktdag i enlighet med vad utskottet förordat beträffande ändrade bestämmelser om restitution av automobilskatt;

B) avslå följande motioner i den mån desamma icke kunde anses besvarade genom vad utskottet anfört och hem-

ställt, nämligen

1) motionerna I: 56 och II: 66, i vad de behandlades i detta betänkande,

2) motionerna I: 154 och II: 176,

3) motionerna I: 208 och II: 243, i vad de hänvisats till bevillningsutskottet,

4) motionerna I: 372 och II: 419,

5) motionerna I: 374 och II: 421,

6) motionerna I: 781 och II: 930

7) motionerna I: 790 och II: 914,

8) motionerna I: 793 och II: 937,

9) motionerna I: 1141 och II: 1344, samt

10) motionerna I: 1151 och II: 1342, i vad de behandlades i detta betänkande.

Reservationer hade avgivits

1) av herrar *Tistad* (fp), *Yngve Nilsson* (m), *Sundin* (cp), *Gösta Jacobsson* (m), *Österdahl* (fp), *Eriksson* i Bäckmora (cp), *Enarsson* (m), *Sundkvist* (cp) och *Ahlmark* (fp), vilka ansett att utskottet under B 1—10 bort hemställa,

att riksdagen måtte med anledning av följande motioner, nämligen

1) I: 56 och II: 66, i vad de behandlades i detta betänkande,

2) I: 154 och II: 176,

3) I: 208 och II: 243, i vad de hänvisats till bevillningsutskottet,

4) I: 372 och II: 419,

5) I: 374 och II: 421,

6) I: 781 och II: 930,

7) I: 790 och II: 914,

8) I: 793 och II: 937,

9) I: 1141 och II: 1344 samt

10) I: 1151 och II: 1342, i vad de avsåge frågan om en regional differentiering av energiskatten för förbrukning av elkraft och av den allmänna arbetsgivaravgiften

i skrivelse till Kungl. Maj:t begära en allsidig och förutsättningslös utredning av frågan om skattereglernas användning som regional- och miljöpolitiskt instrument;

2) av herrar *Tistad* (fp), *Yngve Nilsson* (m), *Sundin* (cp), *Gösta Jacobsson* (m), *Österdahl* (fp), *Eriksson* i Bäck-

Regionalpolitiken

mora (cp), *Enarsson* (m), *Sundkvist* (cp) och *Ahlmark* (fp), vilka ansett att utskottet under B 10 bort hemställa,

att riksdagen måtte med anledning av motionerna I:1151 och II:1342, i vad de avsåge frågan om sådan användning av skatteinstrumentet, att de mindre företagen finge förmåner som svarade mot vad investeringsfonderna gäve de större företagen, i skrivelse till Kungl. Maj:t begära översyn och förslag rörande ändringar i beskattningsreglerna i syfte att främja de mindre företagens konsolidering, självfinansiering och utveckling.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet Norling, hade tillkännagivit, att han hade för avsikt att i samband med behandlingen av förevarande ärende besvara herr Dahlgrens (cp) interpellation angående en effektivare trafikplanering.

Vad utskottet hemställt föredrogs; och anförde därvid:

Herr **REGNÉLL** (m):

Herr talman! Förra året debatterades lokaliseringspolitiken i riksdagen vid två olika tillfällen på grundval av utskottsutlåtanden; den ena gången skedde det med utgångspunkt i statsutskottets utlåtande i ämnet och den andra gången, ungefär en vecka senare, med utgångspunkt i bankoutskottets utlåtande. Dessutom förekom här i kammaren två debatter som kanske med terminologin från arbetsmarknaden kunde kallas vilda. De bröt ut mer eller mindre planerat i anslutning till interpellationssvar, i ett fall rent av i det korta intervallet mellan de båda reguljära debatterna.

I fjol var kammarledamöterna med skäl ganska missnöjda med en så splittrad diskussion av ett ämne som i sig självt är svårt att hantera och därför kräver hård regi.

I år har det lyckats bättre. Tjuvstarter via interpellationsdebatter har inte besvärat, och i dag har vi på ärendelistan i en följd utlåtanden från banko-

utskottet, statsutskottet och bevillningsutskottet.

Att man har gått ifrån den rangrulla som normalt gäller i riksdagsarbetet och låtit bankoutskottet komma före statsutskottet beror på att de långsiktiga målen som faller inom bankoutskottets ansvarsområde har ansetts böra debatteras först på samma sätt som de först tagits upp till behandling i proposition nr 75. Vid nästa års riksdag kommer problemen kring fördelning på utskott och turordning på föredragningslistan helt ur världen som en följd av den nya utskottsorganisationen.

Som talesman för bankoutskottet kunde jag i fjol konstatera att enigheten i utskottet hade varit stor — något som kunde utläsas bl. a. ur det faktum att antalet punkter där motiverade reservationer avgivits bara var tre. Mätt i antalet reservationer är enigheten inom bankoutskottet i år väsentligt mindre: så mycket som 14 reservationer har antecknats vid utlåtandet.

Vad är anledningen till den, i varje fall med sådant mått mätt, minskade enigheten? En elak person skulle kanske besvara frågan genom att hänvisa till att vi har val i höst. Men som sagt, sådana antydningar må förbehållas de elaka; det finns faktiskt andra och säkert riktigare förklaringar.

Propositionen nr 75 ger nu relativt fasta formuleringar åt mycket som tidigare uttryckts bara svävande och vagt. Det innebär att mål med konturer börjat träda fram ur den dimma som tidigare hindrat operationer från meningsmotståndarnas sida.

Även en annan sak kan tänkas ha bidragit till att motsättningarna i år är större än i fjol. Jag tänker på den förskjutning i det grundläggande synsättet som tar sig uttryck i att man nu talar om regionalpolitik där det tidigare talades om lokaliseringspolitik. Att begreppet regionalpolitik fått ersätta begreppet lokaliseringspolitik är väl ett besked om att den senare under sin fem-

Regionalpolitiken

åriga provotid befunnits otillräcklig. Punktvis insatta åtgärder har, inte minst i Norrland, i många fall inte svarat mot förhoppningarna. Att ge stöd åt enstaka företag i en miljö med svårigheter som i övrigt inte förändras, är en vansklig historia.

Den meningsriktning som jag företräder har alltid understrukit detta. Erfarenheter av den hittillsvarande lokaliseringpolitiken måste svara ha gett bekräftelse på att vår bedömning har varit riktig. Det krävs omstrukturering av många förhållanden i riktning mot en väl fungerande industriell miljö för att man skall kunna påräkna en uthållig förbättring av utkomstmöjligheterna i områden där de nu är otillfredsställande. Till en bättre industriell miljö hör sådana saker som industriserviceföretag, institutioner för utbildning, transportmöjligheter för varor och personer.

Det stora greppet skall nu, hoppas vi, kunna tas genom regionalpolitiken. Större grepp betyder större ingripanden, beslut med mera vittgående konsekvenser, större satsningar av allmänna medel. Under sådana förhållanden är det inte underligt att flera meningsmotsättningar redovisas nu än tidigare.

Av de 14 reservationerna i bankotskottets utlåtande svarar centerpartiet för den alldeles övervägande delen. Herr Stridsman från centerpartiet står närmast efter mig på talarlistan och kommer, förmodar jag, att utveckla resonemangen i centerpartiets reservationer. Litet av balansgång på slak lina blir det nog fråga om; den förhandsrecensionen vågar jag mig på efter att ha läst t. ex. reservationen 1 med dess ett steg fram och ett steg tillbaka av typen »koncentration får — — — inte bli överkoncentration» eller »formuleringen 'ett så långt möjligt decentraliserat samhälle' får — — — inte uppfattas som en rekommendation att bortse från kravet på viss koncentration — — —.» Nåja, jag skall inte i förväg gå in i polemik, och jag är med-

veten om att också moderata samlingspartiets reservationer, som jag nu kortfattat skall kommentera, kan sägas markera bara en annan avvägning än den som görs i propositionen, inte en helt avvikande uppfattning.

I reservationen 2 har vi, som representerar moderata samlingspartiet, sällskap med folkpartiets och centerpartiets representanter. Vad som skiljer oppositionen från regeringspartiet är synpunkten att stödet i större utsträckning än hittills bör inriktas på generella åtgärder som främjar ett företagsvänligt klimat. Detta är — jag erkänner det i detta fall liksom nyss — en gradskillnad i förhållande till propositionen. Men det allmänna klimatet måste vara gynnsamt för att ny- och omplanteringar — vi kan kalla det så nu i vårens tid — skall ha framgång. Det är den erfarenhet som ligger bakom förskjutningen från lokaliseringspolitik till regionalpolitik. De gjorda misstagen får inte upprepas, utan vi bör snabbt dra konsekvenserna av de erfarenheter som gjorts.

Ensamma som reservanter är representanterna för moderata samlingspartiet på två punkter. Den ena gäller förslag om en tioårig utvecklingsplan för Norrland. En sådan skulle ge långsiktighet åt planeringen; att den inte får bromsa fortlöpande verksamhet understryks särskilt. En av dem som utarbetat vårt partis Norrlandsprogram, herr Petersson i Gäddvik, kommer senare i debatten att gå närmare in på Norrlandsfrågorna.

Den andra reservationen som utskottsledamöterna från moderata samlingspartiet är ensamman om är reservationen 8. Här är jag på nytt beredd att redan från början säga att det är en nyansskillnad som markeras. Vi efterlyser mera ambitiösa strävanden att bedöma de samhällsekonomiska effekterna både av den spontana utveckling som äger rum om inga åtgärder vidtas och av regionalpolitiska ingrepp om de

Regionalpolitiken

görs enligt planerna.

Jag förstår, herr talman, att avsikten var att under den gemensamma debatten ställa yrkandena, och jag ber därför att få yrka bifall till utskottets hemställan under littera A och B, D, E och F, H, I och J samt L t. o. m. S. Under littera C, G och K ber jag däremot att få yrka bifall till reservationerna 2, 6 a och 8, som jag just har kommenterat.

Jag har nu, herr talman, dels i största korthet sökt ge en allmän bakgrund till dagens debatt, dels — också det så koncentrerat jag kunnat — kommenterat tre reservationer från vårt parti. Jag har emellertid ytterligare några ord att säga innan jag lämnar denna plats till nästa talare på den långa talarlistan.

De många reservationerna som vi tar del av i utskottsutlåtandena och som kommer att resultera i en utdragen voteringsprocedur innebär risk att detaljerna skjuts i förgrunden och att helhetsbilden blir otillräckligt klar i sina grunddrag. Det kan därför kanske vara anledning att göra ett par konstateranden av allmän karaktär.

Här i landet är vår handlingsfrihet begränsad av det beroende av vår omvärld som inte minst följer av vår omfattande utrikeshandel. I skattedebatten häromdagen tillät jag mig säga att missgrepp i skattesystemets utformning kan försvaga vår relativa internationella konkurrenskraft och att en sådan försämring skulle i första hand drabba dem man velat gynna genom skatteförslaget. Om misstag görs i utformningen eller tillämpningen av regionalpolitiken, kan man riskera en liknande effekt. Den sociala motiveringen är klar och accepterad av oss alla, men de samhällsekonomiska realiteterna får aldrig skjutas i bakgrunden. Med all rätt har det sagts att regionalpolitiken bör betraktas som en del av näringspolitiken. Försummar man den ekonomiska aspekten, kan bakslagen komma snart och då bli kännbara just för de regioner

som skulle utvecklas och stödjas.

Politiska instanser, näringslivet och intresseorganisationer har ett gemensamt ansvar för att regionalpolitiken utformas med all den omsorg och allt det förutseende som kan mobiliseras. Att näringslivet är berett att öka sin insats ger dagens tidningar besked om genom att referera ett beslut av Industriförbundet i den riktningen.

Proposition nr 75, utskottsbehandlingen av denna och dagens debatt är regeringens och riksdagens försök att bedöma erfarenheterna av den hittillsvarande lokaliseringpolitiken och att utforma den regionalpolitik som träder i stället.

Herr STRIDSMAN (cp):

Herr talman! Jag konstaterar i likhet med herr Regnéll att det i år har lyckats bättre än i fjol för de olika utskotten att samordna kammarbehandlingen av lokaliserings- och regionalfrågorna.

I bankoutskottets utlåtande nr 40 behandlas bl. a. proposition nr 75 angående de långsiktiga målen för regionalpolitiken. I reservationen 1 vid utskottets hemställan under A har vi reserverar från centerpartiet inte kunnat biträda utskottsmajoritetens mening, vilket innebär en anslutning till vad inrikesministern i propositionen anfört om de långsiktiga målen för regionalpolitiken. Jag vill därför uppehålla mig en liten stund vid regionalpolitikens målsättning.

När 1964 års riksdag fattade beslut om riktlinjer för en aktiv lokaliseringpolitik angavs målsättningen bl. a. på följande vis: »Lokaliseringpolitiken bör syfta till att främja en sådan lokalisering av näringslivet att landets tillgångar av kapital och arbetskraft blir fullt utnyttjade och fördelade på ett sådant sätt att ett snabbt ekonomiskt framåtskridande främjas.»

Jag ställer frågan: Vilken betydelse för utvecklingen under den femåriga

Regionalpolitiken

försöksverksamheten har dessa målformuleringar haft? Har målsättningen från 1964 fått en så allmän och vid formulering att regeringen under lokaliseringens politikens försöksperiod har prioriterat den ekonomiska tillväxten, som ansetts vara betydligt angelägnare än strävandena att skapa en bättre regional balans mellan olika delar av landet? På annat sätt kan man inte uppfatta utvecklingen under försöksperioden, som inneburit en ständigt fortgående befolkningskoncentration till storstadsområdena, vilken skett i första hand på skogslänens bekostnad.

Utskottet bekräftar även denna utveckling. På s. 10 i utlåtandet står följande att läsa: »En viss nyans i betraktelsesättet jämfört med 1964 synes komma till uttryck i betonandet av att snabb ekonomisk tillväxt i sig själv inte är någon garanti för att sådana mål som stigande levnadsstandard, full sysselsättning och ökad social trygghet uppnås på ett likvärdigt sätt i hela landet.»

Trots detta erkännande, att snabb ekonomisk tillväxt i sig själv inte är någon garanti för att sådana mål som stigande levnadsstandard, full sysselsättning och ökad social trygghet uppnås på ett likvärdigt sätt i alla delar av landet, är inrikesministern inte beredd att mera preciserat ange riktlinjer för den fortsatta regionalpolitiken. Regeringen och departementschefen, med biträde av utskottsmajoriteten, vill även i fortsättningen som mål för den regionala politiken använda en vid och allmän formulering. Risker är därför stor att obalansen mellan landets sydligare och nordligare delar ytterligare ökas. Det innebär att jämlikhetstanken inte vunnit någon nämnvärd förståelse. Finns det över huvud taget en större jämlikhetsfråga i dag än den regionala obalansen?

Vi som står bakom reservationen 1 anser att riksdagen inte kan underlåta att ta ställning till en mera preciserad

målsättning. Ingen i denna kammare kan förneka att det i dag saknas en preciserad regionalpolitisk målsättning. Vi måste därför sätta upp ett mål för regionalpolitiken och ange vart vi syftar med den. Människorna i avfolkningsregionerna kräver ett besked om framtiden. De förtroendevalda på både regional och kommunal nivå i skogslänen kräver likaså ett besked om framtidsutvecklingen.

Vi reservanter anser det vara nödvändigt med ett riksdagsbeslut som anger ramar och riktlinjerna för den regionala och kommunala planeringen. Den regionala målsättningen måste knytas an till befolkningsunderlaget och gå ut på att försöka upprätthålla det så långt det är möjligt.

Det kan inte vara riktigt att riksdagen vid slutet av en femårig försöksperiod skall besluta om den fortsatta regionalpolitiska stödverksamheten utan att denna underordnats en preciserad och klart uttryckt regionalpolitisk målsättning.

Utskottsordföranden herr Regnell sade när han inledde den långa raden av talare att vissa dimridåer kanske har skingrats som har dolt målsättningen för regionalpolitiken. Jag måste tyvärr säga att dimridåerna inte alls har skingrats av proposition nr 75 angående målsättningen för den kommande regionalpolitiken. Jag tycker det är litet förvånande att utskottsmajoriteten har visat en sådan försiktighet och tveksamhet när det gäller att ge uttryck åt en ambitionsnivå som knyter an till en befolkningsmässig målsättning.

Det kan inte vara meningsfullt att fatta beslut om den fortsatta regionalpolitiska stödverksamheten om man inte har som mål att försöka behålla befolkningsunderlaget. Redan nu börjar vissa regioner i skogslänen komma till det stadiet befolkningsmässigt, att en ytterligare utflyttning innebär att arbetskraft inte finns kvar för eventuella industrietableringar. Det är särskilt yngre och

Regionalpolitiken

mest yrkesutbildade som är tvungna att flytta.

Vi reservanter, som står bakom reservationen 1, menar givetvis inte, att ett beslut om en befolkningsmässig målsättning innebär, att någon människa skall hindras att flytta från en region till en annan. I ett fritt land som vårt har alla den självklara rätten att flytta vart man vill. Men för att göra denna frihet mera ömsesidig måste vi se till att även de vilka inte vill flytta får större valmöjligheter. Det är inget valfrihetens samhälle att flyttningsbilarna kör i endast en riktning.

Utskottet avvisar förslaget att riksdagen skall göra ett uttalande om ett decentraliserat samhälle som bygger på en befolkningsmässig målsättning. Jag frågar därför: Hur skall vi få en regional balans i detta land, om vi inte har riktlinjer för ett uppställt mål, vart man syftar?

I en intervju i Dagens Nyheter för några dagar sedan sade generaldirektör Bertil Olsson i arbetsmarknadsstyrelsen följande: »Vi får bli ännu aktivare med de medel som finns för att flytta ännu mera folk från norr till söder med all den opinion det väcker.» Det är så den praktiska regionalpolitiken verkar, när den har en vid och allmän formulering om målsättningen, och det är så det kommer att vara, så länge vi saknar en preciserad regionalpolitisk målsättning. Generaldirektör Bertil Olsson får fortsatt sanktion för att flytta människor. Men vi skall inte skylla på Bertil Olsson. Han följer endast riksdagens beslut, och han fortsätter också med utflyttningspolitiken, så länge vi inte fastställer ett mål.

Om utflyttningspolitiken får fortsätta ytterligare en tid, finns det inte så mycket folk kvar att flytta utom åldringar från skogslänens glesbygder. Jag hoppas bara att glesbygdsutredningen snart framlägger sitt förslag till hur »begravningshjälpen» skall se ut. Jag riktar därmed inte någon kritik mot utred-

ningen som sådan eller dess ledamöter, utan mot att utredningens direktiv är så begränsade att t. ex. frågan om tillväxtfrämjande åtgärder inte skall behandlas. Om man flyttar människor som är i arbetsför ålder och sedan får mest åldringar kvar, vilkas serviceproblem skall utredas — jag vill understryka att det är en mycket viktig fråga i detta sammanhang — och samtidigt helt utelämnar sysselsättningsfrågorna i glesbygderna, är det fullt adekvat att säga att utredningen bara gäller hur glesbygdernas begravningshjälp skall se ut. Genom att den yngre och, låt mig säga, barnproducerande befolkningen är tvingad att flytta blir resultatet, att det inte finns kvar så mycket av befolkningsunderlag för att t. ex. etablera industrier.

Jag har genom riksdagens upplysningstjänst erhållit material beträffande befolkningsförändringar i mitt eget hemlän Norrbotten. Det gäller kommunblocken Kalix, Överkalix, Haparanda, Övertorneå och Pajala. År 1950 föddes 1 521 barn i de fem nämnda kommunblocken. Tio år senare, alltså 1960, hade födelsetalet fallit till 1 009 barn, och under fjolåret var antalet födda 650. Jag har också fått uppgift om födelsetendenserna hittills i år. Under årets fyra första månader har antalet födda stannat vid 183 barn. Den trenden pekar mot något över 500 födda barn i dessa kommunblock under detta år. Fortsätter den nedåtgående trenden oförminskat i ytterligare några år i östra Norrbotten kommer statistiken över antalet födda barn att se dystert ut.

Orsaken till denna utveckling är främst, som jag nyss nämnde, att den barnproducerande befolkningen är tvingad att flytta. Låt mig också i detta sammanhang framhålla, att stora svårigheter kommer att förestå i fråga om grundskolan på grund av det sviktande elevunderlaget.

Som ett litet exempel på hur situationen ter sig på skolområdet inom de

Regionalpolitiken

nämnda kommunblocken i östra Norrbotten vill jag anföra följande. Det mycket sviktande elevunderlaget skall bära upp 15 orters högstadieskolor, och dessutom tillkommer låg- och mellanstadieskolor på drygt 60 orter. Detta innebär att om utflyttningstrenden förblir densamma fram till år 1975 finns det kvar bara två eller tre elever i varje skola.

Jag vill påstå att många av kommunblocken står inför katastrofsituationer befolkningsmässigt. Vi har haft Länsutredning 67, som gått under arbetsnamnet BD 80. Denna utredning visar utvecklingen fram till år 1980, men jag måste beklaga att det farliga med prognoser är att de verkar styrande utan att beslut fattats.

Jag förmodar att samma situation som förekommer i östra Norrbotten existerar inom många regioner i Norrland och i skogsregionerna över huvudet taget. De människor som bor i dessa regioner önskar ett besked, av vilket slag det än blir. Jag tror att många kammarledamöter bland dem som deltog i bankoutsrottets och statsutskottets resor i fjol höst till Norrbotten påminner sig att man mötte sådana tongångar hos de förtroendevalda kommunalmännen. De ville ha ett besked, så att de visste vad som kommer att hända inom deras region.

Det är med kännedom om den här utvecklingen i skogslänen som vi i reservationen 1 vill att riksdagen gör ett uttalande, att en ytterligare befolkningsutflyttning från skogslänen inte skall påtvingas.

Herr Börjesson i Glömminge kommer senare att i sitt anförande beröra de övriga centerpartireservationerna vid bankoutsrottets utlåtande nr 40.

Herr talman! Jag skall redan på detta stadium yrka bifall till reservationerna 1, 2, 3, 5, 6 b, 9, 10 och 14 vid bankoutsrottets utlåtande nr 40.

I bankoutsrottets utlåtande nr 41 behandlas några motioner från centerpar-

tiet rörande regional differentiering av kreditpolitiken. Jag skall här helt kort beröra det utlåtandet.

Motionärerna begär att kreditpolitiken ges sådan utformning att man även i en högkonjunktur beviljar krediter, om dessa utnyttjas för investeringar på orter där den ekonomiska aktiviteten är låg. I den reservation som vi centerpartister har fogat till utskottets utlåtande begär vi att en allsidig utredning av kapitalmarknadens funktion och kreditpolitikens effekt på den regionala balansen skall komma till stånd. Vi säger också: »Vidare bör möjligheterna att samordna kreditpolitiken med regionalpolitiken ingående prövas.» Det bör nämligen vara lättare att förverkliga de mål som uppställts, om statsmakterna i möjligaste mån utformar den allmänna ekonomiska politiken så att de regionalpolitiska strävandena inte motverkas.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen i bankoutsrottets utlåtande nr 41.

Sedan vill jag också helt kort beröra statsutskottets utlåtanden nr 104 och 106. Vi är några motionärer från centerpartiet som tagit upp frågan om Norrlandsfondens fortsatta verksamhet. I de likalydande motionerna I: 1166 och II: 1369 som behandlas i utlåtandet nr 106 har vi hemställt att riksdagen måtte besluta att Norrlandsfonden under år 1971 skall tillföras ett kapitaltillskott om 20 miljoner kronor och att tillskottet därefter ökas till 25 miljoner kronor per år under åren 1972—1975 samt att medlen i sin helhet anvisas genom avsättningar av statens vinst från LKAB.

Utskottet har inte kunnat biträda motionsyrkandet att medlen i sin helhet anvisas till Norrlandsfonden genom avsättning av vinsten från LKAB, och jag kommer inte att här ställa något från utskottets hemställan avvikande yrkande. Dock har jag inte funnit sådana bärande skäl föreligga för utskottets ställ-

Regionalpolitiken

ningstagande som åberopats för att inte medlen i sin helhet skall anvisas till Norrlandsfonden genom avsättningar av vinsten från LKAB. Eftersom emellertid den del av medelstillskottet under femårsperioden som utgörs av över budgeten finansierade medel årligen kommer att prövas av riksdagen finns det möjligheter att återkomma till ärendet.

Vad sedan gäller statsutskottets utlåtande nr 104 angående kapitaltillskott till Norrbottens järnverk ber jag att få kraftigt understryka utskottets uppfattning, att någon särskild motivering inte behövs för att riksdagen skall göra det möjligt för Norrbottens järnverk att fortsätta sin verksamhet, vilket är av stor betydelse för sysselsättningen i Norrbotten. Därför är jag litet konfunderad över det som står i det särskilda yttrande som fogats till utskottets utlåtande, där det bl. a. säges: »Utvecklingen inom järnhanteringen tenderar till en automatiserad process som kommer att starkt reducera antalet anställda. Därav följer att järnverket kommer att få allt mindre betydelse från arbetsmarknadssynpunkt.» Jag är inte emot rationaliseringar, men jag vill deklarera som min uppfattning att Norrbottens järnverks produktionsinriktning och kapacitet i framtiden måste bli sådan att antalet sysselsatta i företaget inte minskar.

Herr talman! Jag ber att få biträda utskottets hemställan.

Herr LARSSON i Umeå (fp):

Herr talman! Den försöksverksamhet med lokaliseringpolitiska insatser, som snart fyller fem år, har visat sig ha endast begränsad verkan. Resultatet har i stort sett blivit att de orter som haft det största behovet av lokaliseringar kommit att utgöra den mest eftersatta gruppen. Erfarenheterna har lärt oss att det måste till andra medel som kompletterar de nuvarande bidragen och lånen, om man skall nå det efter-

strävade resultatet.

Den proposition som vi nu har att behandla innehåller inte mycket av nyheter vid sidan av det transportstöd och det sysselsättningsstöd som där föreslås. När det gäller förslaget till transportstöd kommer Sven Gustafson senare att utveckla våra synpunkter.

Man kan väl förmoda att de föreslagna åtgärderna inte kommer att ge så mycket bättre resultat än vad den hittills förda lokaliseringpolitiken medfört. Enligt folkpartiets uppfattning behövs det en mera samlad insats om man skall nå de resultat man syftar till. Vi har i folkpartiet i vår partimotion framlagt ett samlat förslag till åtgärder på bred front för att nå det resultat som vi anser önskvärt. Förslaget behandlas inom skilda utskott, och jag skall nu endast beröra den del som tagits upp i bankoutskottet. Andra företrädare för vårt parti kommer att ta upp de förslag som hänvisats till övriga utskott.

Bankoutskottet behandlar endast de mera långsiktiga och principiella synpunkterna på lokaliseringpolitiken. Vi har vid utskottets utlåtande nr 40 fogat några reservationer av mera principiell art, vilka jag något skall beröra.

I reservationen 2 framhåller vi att stödåtgärderna i större utsträckning bör inriktas på generella insatser som främjar ett företagsvänligt klimat. Vi anser att det bl. a. fordras åtgärder på trafikpolitikens och skattepolitikens områden. Dessa frågor har hänvisats till stats- och bevillningsutskotten. Jag vill understryka att generella åtgärder rent allmänt är stimulerande för företagsamheten och dessutom har den fördelen att de är konkurrensneutrala inom de regioner där de tillämpas.

För stödområdet är nyetableringar av företag särskilt betydelsefulla, och skattefavörer liksom lättnader i transportsammanhang är faktorer som vägs in i de kalkyler som företagen gör innan de etablerar sig. Sådana åtgärder

Regionalpolitiken

skulle framför allt vara stimulerande för filialbildningar liksom även för etableringar av helt nya företag, som inte har förankring i moderföretag på andra platser. Riksdagen bör därför enligt vår uppfattning uttala sig för sådana generella åtgärder, som då bör ingå i det samlade stödet för lokaliseringar till de regioner som behöver en industriell utveckling.

Befolkningsutflyttningen från stödområdet inger allvarliga betänkligheter, och om den får fortgå kan allvarliga skadeverkningar befaras. Om befolkningsunderlaget blir för lågt för upprätthållandet av nödig service, kommer kostnaderna för samhället att bli betydande. Det är därför enligt vår uppfattning klokare att sätta in så pass verk samma åtgärder att regionerna kan bli självförsörjande. Vinsten på en sådan investering är att arbetskraften därvid till fullo kan utnyttjas. Att enbart flytta arbetskraften till de s. k. expanderande områdena är en kortsiktig och för framtiden mycket dyrbar lösning. Det faktiska förhållandet är att en flyttning av arbetskraft inte kommer att kunna genomföras i sådan omfattning att hela den arbetskraftsreserv som finns kan utnyttjas. De råvarutillgångar som vi under alla förhållanden måste tillvarata kräver att det under alla förhållanden finns tillgång på arbetskraft i inlandsregionerna, från vilka det nu förekommer en utflyttning.

I reservationen 5 begär vi att en regionalpolitisk utvecklingsplan utarbetas. Vi anser att det fordras en klart formulerad regionalpolitisk målsättning med klart angivande av vilka särskilda insatser som behövs på de olika orterna. Människorna måste få ett klart besked om vad de har att vänta i fråga om ortens framtid.

I propositionen är målsättningen så allmänt formulerad att någon klarhet om vad regionalpolitiken kommer att innebära knappast kan utläsas. Allmänt välvilliga uttalanden är inget att bygga

på, utan människorna vill ha mera konkreta uttalanden och mera bindande garantier. Att avvakta länsprogram 1970 och den tid som åtgår innan resultatet därav behandlats tar för lång tid. Det blir en oviss väntan, och vi kan knappast räkna med att de människor som nu dras med stora ekonomiska bekymmer på grund av att arbetstillfällen saknas helt snällt skall sätta sig och vänta ytterligare ett antal år i sådan ovisshet. Det tycker vi vore orimligt.

Målsättningen bör vara att den nuvarande befolkningen skall kunna beredas sysselsättning av varaktig natur för framtiden. Ovissheten om vad som kommer att hända är i och för sig skadlig och motverkar etablering av företag. Finns det risk för att det blir en ren avfolkningsbygd tvekar man säkerligen att investera på de ifrågavarande orterna, något som kan få till följd att även det redan befintliga näringslivet söker sig bort till orter som bedöms komma att bestå i framtiden.

Den kommunala planeringen blir givetvis också eftersatt inom sådana områden, då man inte vet vad som kommer att hända i framtiden. Och denna kommunala planering är ju av största vikt vid en eventuell etablering av företag. En vägledning för företagen liksom för kommunerna är därför, anser vi inom folkpartiet, högst nödvändig. Vi vill att en statlig garanti skall ges till ett antal serviceorter i Norrlands inland.

I reservationen 6 b vid bankoutsiktets utlåtande nr 40 hemställer vi reserverter från folkpartiet om en utvecklingsplan och ett näringspolitiskt program för Norrland. Vi upprepar samma yrkande som vi ställde år 1969. Vi vill ha till stånd bestämda utfästelser av statsmakterna till de delar av Norrland som hårdast drabbats av avfolkningsproblem och undersysselsättning. Vi anser att en utvecklingsplan, baserad på ett näringspolitiskt program och omfattande hela Norrland, är erforder-

Regionalpolitiken

lig. Motsvarande problem i andra glesbygdsområden — sådana finns på Gotland, i Dalarna och i Värmland — bör samtidigt övervägas. Norrlands problem är likartade med problemen inom vissa regioner i de andra länen.

Planeringsproblemen för de mest utsatta områdena bör få förtur, då det inte ges utrymme för ytterligare väntan.

Sammanfattningsvis vill jag framhålla att om man önskar ett verkligt resultat av de lokaliseringpolitiska insatserna fordras det samordnade insatser inom en rad områden — eljest blir inte resultatet det åsyftade. Arbete och sysselsättning samt en tryggad framtid för de människor som bor inom stödområdet är ju vad som skall uppnås. Med halvhjärtade insatser når man inte det resultat som befolkningen har rätt att fordra. Att tvinga människor att flytta mot deras önskan är inte en godtagbar lösning — det lär alla vara överens om.

Tillfälliga insatser i form av vägbyggnad och upprustning av skogsarealerna skulle vara åtgärder som snabbt kunde sättas in för att motverka arbetslösheten. Jämsides härmed måste stimulansåtgärder för företagsamhet av mera varaktig karaktär vidtagas, och en ordentlig satsning på turistfrämjande åtgärder måste göras. Insatserna bör vara av den storleksordningen att de kan leda till en industriell utveckling av sådan omfattning att befolkningen får sysselsättning. Detta anser vi skall vara målsättningen.

De fördröjande kostnaderna inom fraktområdet liksom telekostnaderna bör elimineras, så att konkurrensförhållandena blir likvärdiga med dem som råder i det övriga landet. Det är mycket viktigt att man, om man stöder dessa områden genom bidrag och lån, också skapar förutsättningar för konkurrens på lika villkor med övriga landsdelar — annars blir företagen handikappade i de områden som får stöd.

Starthjälpen bör vara av den omfattningen att man verkligen når det resultat man eftersträvar, nämligen fullt utnyttjande av den befintliga arbetskraften. Därmed får man bärkraftiga regioner som bättre klarar sig själva för framtiden. De råvarutillgångar som finns i Norrland kommer vi att ha behov av i framtiden, och det måste under alla förhållanden finnas ett befolkningsunderlag som kan nyttiggöra dessa tillgångar.

Statliga insatser bör ske i form av etablerande av statliga företag med samma förmåner som övrigt näringsliv erhåller. Staten har här ett särskilt ansvar om man tar i betraktande den stora friställning av arbetskraft som skett inom det statliga skogsbruket. Besked om vad man har att vänta av framtiden och tilltro till viljan att nå verkligt resultat av lokaliseringens insatserna bör därför klart uttalas. Ovissheten för framtiden är en så negativ faktor för både etablering och den enskilda människans utsikter att den snarast bör undanröjas. Det får inte vara så, att den enda lösning som människorna bjuds bli en enkel biljett söderut.

Vi har från folkpartiet i vår partimotion berört ett brett fält av åtgärder och förslag om att statsmakterna skall ge så bindande garantier, att människorna inom utflyttningsregionerna skall kunna känna en sådan grad av trygghet att de kan se morgondagen med tillförsikt.

Herr talman! Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till reservationerna 2, 5 och 6 b, som är fogade till bankoutskottets utlåtande nr 40.

Herr förste vice talmannen övertog ledningen av förhandlingarna.

Herr HAGLUND (s):

Herr talman! Innan jag går in på utskottsmajoritetens argument för sitt ställningstagande måste jag säga några ord till herr Stridsman.

Jag satt naturligtvis och väntade på

Regionalpolitiken

att han skulle komma med ett konkret förslag, men det kunde han inte göra därför att centerpartiet inte hade något sådant. Det är självklart att det går lätt att tala om allmänna förutsättningar, allmänna utgångspunkter och — det vill jag tillägga — göra skräckmålningar i likhet med dem som herr Stridsman gjorde.

Ni har faktiskt haft chanser ända sedan 1969 att komma med en målsättning med angivande av konkreta förslag, men det har ni inte kunnat göra. Anledningen till att jag säger att ni redan 1969 kunde ha kommit härmed är att dåvarande departementschefen redan då försökte skissera de storstadsalternativ som han talade om i sin huvudtitel. Vi försökte sedan att få i gång en debatt och utveckla dessa synpunkter utöver de bestämda storstadsregioner som föreslagits som alternativ till exempelvis storstäderna.

Jag utmanade faktiskt den gången både centerpartiet och folkpartiet och bad dem att komma med förslag om bestämda regioner som ni tordes och ville satsa på. Ni hade nämligen chansen att göra det. Jag försökte även med utgångspunkt i att 1968 års lokaliseringsutredning i en skrivelse till bankoutskottet uttalat att vi i Sverige inte fört någon ordentlig regionalpolitisk debatt. Fortfarande tror jag inte att det skulle skada om vi förde en fortsatt regionalpolitisk debatt.

Om centerpartiet vill att vi i dag skall spika fast en regionalpolitisk målsättning före 1971—1972, säg i så fall ifrån! Ni har väl inte sådan respekt för regeringen och vårt parti att ni inte förs komma med ett förslag, om ni nu vill ha en målsättning fastställd. Ni kan det inte, i varje fall inte med utgångspunkt i vad ni skrivit i motionerna och vad ni har skrivit i ert 15-punktersprogram. I en av era motioner står bl. a. att riksdagen skall uttala sig för »att de stödombudsprinciper som nu ligger till grund för samhällets regionalpolitiska insat-

ser snarast möjligt ersätts med regionalpolitiska målsättningsprinciper». Vad är »snarast», herr Stridsman? Kom och tala om det från talarstolen. Avser det 1971, 1972 eller 1975, eller gäller det redan fr. o. m. i dag. Jag skulle vara tacksam om herr Stridsman kunde tala om detta.

15-punktersprogrammet kan jag naturligtvis inte gå in på, men man hyser stort förtroende för det av centerpartiet antagna regionalpolitiska 15-punktersprogrammet. Man säger i en annan motion följande: »Med stöd av vad ovan anförts får vi hemställa, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om att Kungl. Maj:t överlämnar det av centerpartiets styrelse antagna regionalpolitiska 15-punktersprogrammet enligt ovan till 1968 års lokaliseringsutredning för dess fortsatta arbete.» Menade man inte allvar med dessa yrkanden? Det är min fråga, innan jag övergår till utskottsmajoritetens argumentering för sitt ställningstagande.

Bankoutskottets utlåtande nr 40 och Kungl. Maj:ts proposition nr 75 kan gott karakteriseras som en sammanfattande målsättning för 1970-talets närings- och regionalpolitiska stödverksamhet. När riksdagen nu skall ta ställning till denna verksamhet kan det vara på sin plats att något erinra om de insatser som gjorts av statsmakterna på det regionalpolitiska området.

Under perioden 1 juli 1965—31 december 1969 beviljades statligt lokaliseringsstöd till 529 företag med ett sammanlagt belopp av 941 miljoner kronor. Ungefär 70 procent av stödet har gått till stödområdet och avsett 433 företag. Det kan nämnas att de investeringar, som beräknades tillkomma med lokaliseringsstöd under de fyra första åren av försöksperioden, motsvarade 7 procent av de totala faktiska investeringarna inom den egentliga industrin under denna period. När det gäller lokaliseringsstödet effekter på sysselsättningen i de berörda områdena visar en un-

Regionalpolitiken

dersökning som gjorts, att antalet sysselsatta i de företag som fått stöd fram till årsskiftet 1969—1970 ökat med sammanlagt 9 300 personer. Dessa företag beräknar under 1970 och 1971 att öka sin arbetskraft med 6 400 personer. Därmed skulle man komma upp i en sysselsättning omfattande 15 700 personer, vilket är det antal som företagen själva sammanlagt angivit i sina ansökningar om lokaliseringstöd. Detta får betecknas som ett aktning svårt resultat av de insatser som gjorts.

Även om lokaliseringpolitiken har avsatat mycket betydelsefulla resultat, har dessa ändå inte varit tillräckliga för att uppväga de negativa effekterna på sysselsättningen inom jord- och skogsbruket. Det råder alltså fortfarande en bristande balans mellan skogslänet och övriga delar av landet. Situationen kräver alltjämt fortsatta och mycket förstärkta insatser på det regionalpolitiska området. Regeringen har ju också visat att den är beredd att vidta de åtgärder som kommer att krävas. Jag återkommer till detta.

Men varför är det då så självklart med ytterligare förstärkta insatser från samhällets sida? Jo, helt enkelt därför att den tekniska utvecklingen går snabbare än någonsin. Rationaliseringar och fusioneringar genomförs inom industri och övrigt näringsliv. Under föregående år genomfördes mellan 330 och 380 nedläggningar och sammanslagningar, som sammanlagt berörde 40 000 människor. De som redan hunnit ta del av morgontidningar och radionyheter har fått veta — herr Regnéll har också påpekat det — att Industriförbundet nu tydligen tycker att strukturförändringarna går för sakt. Detta skulle då i första hand gälla glasbruket och konfektionsindustrin samt tegel-, trähus- och snickeriindustrin. En ny administration med bl. a. en byrå för strukturfrågor och en byrå för lokaliseringsfrågor skall upprättas. En särskild rådgivande grupp skall inrättas, omfattande »erfarna industri-
3* — *Andra kammarens protokoll 1970. Nr 27*

män med förhandlingsvana», och till ordförande har man lyckats »ragga upp» vår landshövding i Gävleborgs län, Jarl Hjalmarson.

Dessa problem gäller i första hand den egentliga industrin. För att vi skall få något begrepp om vilken omfattning problemen har och vilka insatser som fordras vill jag nämna några exempel.

När man talar om dessa problem verkar det som om man ställer krav på att när en industri läggs ned eller rationaliseras skall de berörda människorna praktiskt taget omedelbart beredas ny sysselsättning. Därför vill jag påminna om vad som ändå sker.

Sedan 1930 har en kvarts miljon människor lämnat Norrland. Under 1970-talet väntas nettoutflyttningen överskrida 100 000. Enligt lantbruksstyrelsen uppfyller endast 2 miljoner av befintliga 3 miljoner hektar åker de tekniska och ekonomiska krav som i dag ställs för en lönsam jordbruksproduktion på lång sikt. Enligt samma källa kommer därför åkerarealen att i vissa kommuner i Norrland minska med 80 procent under 1970-talet. Detta kommer i sin tur att innebära att fram till 1980 kommer cirka 50 000 norrländska småbrukare att friställas.

Samma tendens inom skogsbruket är så känd att det kan verka som en banalitet att påminna om den i riksdags-sammanhang. Dagsverksåtgången per kubikmeter avverkad skog har sjunkit med hälften under perioden 1955—1967. Beräkningar för 1970-talet pekar på att dagsverksåtgången sjunker ytterligare med två tredjedelar från läget 1967. Det innebär friställning av 50 000 norrlänningar under 1970-talet trots en beräknad ökning av avverkningarna från 60 miljoner till 70 miljoner årligen.

Sammanlagt beräknar man att antalet sysselsatta inom jord- och skogsbruk till 1980 skall ha minskat till 110 000. Det motsvarar 3,2 procent av antalet yrkesverksamma mot 12 procent 1965.

Oppositionen kommer med all sä-

Regionalpolitiken

kerhet, herr Stridsman, att i framtiden få många anledningar att ropa på ytterligare samhällsengripanden. I andra sammanhang brukar centerpartisterna också säga att vi skall bedriva en näringsstyrande arbetsmarknadspolitik med måtta och försiktighet. Centerpartiet får snart välja vilken ståndpunkt det skall ta.

Självklart är det den snabba och tekniska omvälvningen som har varit anledningen till att regering och riksdag visat sig beredda att vidta de åtgärder och göra de satsningar som krävs i ett snabbt föränderligt samhälle. En omfattande regionalpolitisk utredningsverksamhet pågår som bekant och kommer att skapa underlag för de beslut som successivt växer fram. Expertgruppen för regional utredningsverksamhet har nu presenterat ett omfattande betänkande beträffande de regionala utvecklingstendenserna. Landshövding Lemnes lokaliseringstudning har avgivit ett betänkande med förslag till åtgärder på området. Av stor betydelse är också att länsorganen och kommunerna har engagerats i den regionalpolitiska planeringsverksamheten. Riksdagen tog förra året ställning till de resultat av denna verksamhet som presenterades under beteckningen länsplanering 67. Nu fortsätter arbetet med att utarbeta regionalpolitiska handlingsprogram under beteckningen länsprogram 70.

På grundval av de förut nämnda betänkandena har riksdagen nu förelagts förslag om den fortsatta regionalpolitiska stödverksamheten genom den proposition som vi i dag diskuterar. Det har, som tidigare framhållits, fallit på bankoutskottets lott att endast behandla propositionens uttalanden om de långsiktiga målen för regionalpolitiken. I övriga delar har propositionen behandlats av statsutskottet. Bankoutskottet har i sitt betänkande tagit upp ett stort antal motioner på regionalpolitikens område, som väcktes under den allmänna

motionstiden — alltså innan propositionen 75 avlämnades. I många fall har också motionsyrkandena blivit tillgodosedda genom propositionens uttalanden och förslag.

Vid utskottets behandling av propositionen har det visat sig att det föreligger en tämligen bred politisk enighet om formuleringen av de långsiktiga målen för regionalpolitiken. Utskottet deklarerar därvidlag sin anslutning till vad departementschefen anfört. Det är bara centerpartiet som i detta hänseende har kommit med avvikande synpunkter. Vad centern framför allt efterlyser är, som jag tidigare sagt, mera preciserade regionalpolitiska målsättningar från statsmakternas sida. I propositionen görs emellertid åtskilliga preciseringar av målen, och skulle man nu gå längre och binda sig för t. ex. mera preciserade befolkningsramar för olika regioner skulle man på ett olyckligt sätt föregripa det arbete med målsättningsproblemen som nu bedrivs inom länsstyrelser, planeringsråd och kommuner. Detta arbete fortgår och likaså kommer lokaliseringstudningen i sitt fortsatta arbete att mera ingående ta upp en diskussion om regionalpolitikens målsättning. Vi får därför acceptera att riksdagens ställningstaganden i målfrågorna nu får betraktas som preliminära och att underlag ännu inte föreligger för att formulera målen så precist som i och för sig kunde vara önskvärt. Riksdagen får inom en ganska nära framtid anledning att ta upp dessa frågor till förnyad diskussion på grundval av ytterligare material.

När centerpartiet självt försöker formulera regionalpolitiska målsättningar kan dessa inte betecknas som särskilt precisa. Det talas sålunda om att målsättningen måste vara att en mera decentraliserad samhällsstruktur skall åstadkommas. I ett par av motionerna talas rent av om »ett så långt möjligt decentraliserat samhälle», vad som nu kan menas med denna formulering.

Regionalpolitiken

Särdeles precis är den i varje fall inte. Det hela konkretiseras något när man talar om att det gäller att undvika en överkoncentration, framför allt till storstadsregionerna. Men så långt är vi också ense. Riksdagen uttalade sig redan förra året för att storstadsområdenas expansion borde dämpas, och detta ställningstagande återkommer i propositionen. Och när centerpartiet vidare i sin reservation under punkten A uttalar att man egentligen bara vill understryka vikten av att målsättningsfrågorna prioriteras i det fortsatta regionalpolitiska utredningsarbetet, så kan konstateras att detta är ju precis vad som kommer att ske bl. a. genom att lokaliseringsutredningen skall söka utforma en regionalpolitisk målsättning. Slutsatsen kan alltså bli att det råder allmän enighet om vikten av att mera preciserade målsättningar för regionalpolitiken fastställs. Vad centerpartiet anfört i sin reservation innebär ju knappast några preciseringar. Centern är alltså ute efter att få en egen linje i regionalpolitiken, en linje som det inte finns underlag för.

Det kan i sammanhanget vara av intresse att nämna att när centerns företrädare i en reservation vid punkten D kommenterar ett regionalpolitiskt program i femton punkter som antagits av centerpartiets styrelse och som man vill ha överlämnat till lokaliseringsutredningen, så uttalar man att de förslag som framläggs i propositionen i stora drag är baserade på samma grundsyn som programmet. Centerpartiet tycks alltså ha vissa svårigheter att göra klart på vilka punkter man egentligen är oense med oss andra när det gäller målen för regionalpolitiken.

Frågan om målen för regionalpolitiken återkommer i en mittenpartireservation vid punkten F där man begär att en regionalpolitisk utvecklingsplan skall utarbetas. Men arbetet med länsprogram 1970 innebär ju just att en sådan utvecklingsplan med målsättning-

ar kommer att utarbetas. Även på denna punkt är alltså centern, nu med stöd av folkpartiet, ute i ogjort väder. Det kan inte vara rimligt att nu föregripa resultatet av arbetet med länsprogram 1970.

I reservationer vid punkten G har de borgerliga — med skiftande motive-ringar — uttalat sig för att en utvecklingsplan och ett näringspolitiskt program för Norrland borde utarbetas. Oenigheten mellan moderaterna å ena sidan och mittenpartierna å den andra tycks närmast röra frågan om en sådan utvecklingsplan bör bindas vid ett tioårigt perspektiv eller inte. Frågan om det tioåriga perspektivet borde givetvis helt sakna betydelse i sammanhanget. Vad som är väsentligt är i stället att det planeringsarbete som reservanterna efterlyser i stor utsträckning utförs och bör utföras i det pågående regionala planeringsarbetet inom län och kommuner i Norrland. Medan detta arbete pågår måste naturligtvis ansträngningarna att stödja näringsliv och befolkning i Norrland fortgå. Detta är också vad som sker. I propositionen redovisas en rad olika åtgärder som under senare tid vidtagits i detta syfte.

Moderata samlingspartiets representanter i utskottet begär i en reservation vid punkten K utredning om näringslivslokaliseringens och befolkningsomflyttningens konsekvenser. Därvid skulle särskilt samhällsekonomiska faktorer beaktas. Bortsett från det något ovanliga i att moderaterna vill ta hänsyn till samhällsekonomiska faktorer framför företagsekonomiska är det bara att konstatera att ERU i sitt fortsatta arbete kommer att syssla med just det slag av utredningsarbete som reservanterna begär. Detta sker för övrigt på grundval av en beställning som riksdagen förra året gjorde på bankoutskottets förslag. Reservationen ter sig alltså helt omotiverad.

Motsvarande kommentarer kan göras

Regionalpolitiken

när det gäller centerns krav på en utredning om etablerings- och investeringskontroll i en reservation vid punkten N. Som framgår av propositionen har frågan aktualiserats genom ett förslag om lokaliseringssamråd vid etableringar som nu är ute på remiss. Departementschefen aviserar ett förslag i ämnet till höstrikisdagen. Att i detta läge påkalla en utredning av frågan om etableringskontroll förefaller minst sagt omotiverat.

Så till sist ett par reservationer från centerpartiets sida, i vilka storstadsregionerna och dessas tillväxt tas upp. Man begär i en reservation vid punkten O en utredning om åtgärder för att begränsa storstädernas expansion. Det kan konstateras — det har redan gjorts — att enighet råder när det gäller målet, nämligen att dämpa storstädernas tillväxt. Frågan vilka medel utöver de nu tillämpade som bör komma till användning i detta syfte prövas lämpligen vid lokaliseringsutredningens fortsatta arbete. Någon särskild utredningsverksamhet på detta område finns det ingen anledning att föranstalta om.

Slutligen krävs i en centerreservation vid punkten S att åtgärder skall vidtas för att samordna läns- och kommunalplaneringen i syfte att förhindra ytterligare koncentration till storstadsområdena. Detta samordningsbehov torde i betydande utsträckning bli tillgodosett dels genom de anvisningar som redan utfärdats för länsprogram 1970, dels genom att angränsande län och kommuner i sitt arbete finner det naturligt att ta kontakt med varandra och söka finna gemensamma lösningar på gemensamma problem.

Genomgången av partiernas ställningstaganden till de långsiktiga målen för regionalpolitiken och till de motionskrav som bankoutskottet har behandlat i anslutning härtill visar att det i realiteten råder ganska stor enighet om de långsiktiga målen. Centern har i strävan att söka skapa en egen politik i

dessa frågor reserverat sig på ett genomgående bräckligt underlag, sakligt sett. Man vill skjuta undan det utredningsarbete som pågår på det regionalpolitiska området och med förbigående av de aktuella utredningarna och av den planeringsverksamhet som pågår inom länsorgan och kommuner tvinga fram ytterligare preciseringar av de regionalpolitiska målsättningarna, preciseringar som centern inte själv lyckas åstadkomma.

Jag yrkar bifall till bankoutskottets hemställan på alla punkter i dess utlåtanden nr 40 och nr 41.

Herr STRIDSMAN (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag kommer att i min replik till herr Haglund koncentrera mig till det vi har sagt i reservation nr 1.

Glädjande nog har herr Haglund helt riktigt uppfattat centerpartiets ståndpunkt beträffande regionpolitiken. Det är helt riktigt som han säger att vi för en egen politik och att vi inte har kunnat ansluta oss till departementschefens förslag i proposition 75 beträffande det långsiktiga målet för regionpolitiken.

Varför har vi inte kunnat ansluta oss till denna långsiktiga målsättning? Det beror helt enkelt på att det under försöksperioden har visat sig att det för regeringen har varit betydligt mer angeläget att eftersträva en hög ekonomisk tillväxttakt än att åstadkomma en regional balans mellan olika delar av landet. Det erkänner utskottet — jag rekommenderar herr Haglund att läsa vad utskottet säger på s. 10 i utlåtandet.

Herr Haglund efterlyser våra konkreta förslag. Vänta tills statsutskottets utlåtande skall behandlas! Herr Nilsson i Tvärålund kommer då att redogöra för våra konkreta förslag beträffande regionpolitiken, och herr Börjesson i Glömminge skall bl. a. beröra 15-punktersprogrammet.

Herr Haglund frågar också vad vi

Regionalpolitiken

har för alternativ och vad vi menar med att man snarast bör besluta om en regionpolitisk målsättning. Jag hoppades verkligen att herr Haglund hade läst vår reservation. Vi skriver där att vi vill att riksdagen skall uttala sig för att någon ytterligare befolkningsutflyttning från skogsälänen inte framtvingas. Om riksdagen i dag bifaller motionen, har vi fastlagt en målsättning för politiken på detta område.

Jag ser att repliktiden är slut, men jag skulle vilja bemöta vad herr Haglund sade om skräckmålningar. Minnet sviker snabbt för honom, men han var med på den resa i Norrbotten där socialdemokratiska kommunalmän redogjorde för förhållandena och där vi i stället fick skräckskildringar om utvecklingen i kommunblocken.

Herr LARSSON i Umeå (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag blev litet förvånad över att herr Haglund efterlyste konkreta förslag. Det måste innebära att herr Haglund inte har läst folkpartiets motion, där vi lägger fram konkreta förslag. Nu skall jag inte beröra de förslag som behandlats av andra utskott, utan jag skall bara beröra dem som har behandlats av bankoutskottet.

Vi har sagt i vår partimotion att utredningens förslag om prioriteringsorter bör fastställas. I propositionen skjuter regeringen denna fråga på framtiden och vill inte nu ta ställning. Vi anser däremot att riksdagen bör ta ställning nu, men vi anser också att antalet bör utvidgas något, eftersom det på vissa håll är litet för tunt med prioriteringsorter.

Jag vill inskjuta att vi är fullt medvetna om att det inte är möjligt att göra alla orter till prioriteringsorter, eftersom folket inte räcker till. Däremot säger vi att serviceorter bör skapas för den befolkning som finns. Utredningen har redan pekat på vissa kommuncentra, och det är ingen svårighet att

konstatera vilka orter som avses. De kommuncentra som finns bör givetvis få möjlighet att också i fortsättningen fungera som serviceorter.

Problemet är att man skulle vilja göra mycket mer för Norrland, men man kan inte göra mer än att skydda den befolkning som finns och ge den sysselsättning och service. Bygger man ut alltför många orter till prioriteringsorter, så att befolkningen inte räcker till, kan de orterna inte fungera som servicecentra.

Herr Haglund skildrade sedan hur många människor kommer att försvinna från jordbruket. Jag tror tyvärr att han har rätt. På grund av den jordbrukspolitik som förs drabbas de norrländska småbrukarna så hårt att de inte har möjlighet att fortsätta som jordbrukare. De får t. ex. inte lån för sammanslagna skogs- och jordbruk. Jag skulle kunna säga mycket om detta, men det är inte en jordbruksdebatt vi skall föra i dag.

Herr Haglund ironiserade litet över det tioåriga perspektivet för utvecklingsplanen och sade att moderata samlingspartiet och folkpartiet är oense. Vi är väl ense i princip, men vi inom folkpartiet menar att det inte i första hand gäller att skjuta upp någonting över tio år när det brinner i knutarna. Vad som skall göras måste göras snabbt, om vi skall kunna lösa de verkligt stora problem som finns.

Herr HAGLUND (s) kort genmäle:

Herr talman! Också jag skall fatta mig synnerligen kort, eftersom jag, om någon, väl känner trycket från hela den långa talarlistan.

Vem har sagt att regeringspartiet vill tvinga folk att flytta från Norrland? Herr Stridsman vill ge intryck av att vi är ute efter någonting sådant, men vi är i stället ute efter att klara en del av Norrland. Jag ber herr Stridsman att ta del av det s. k. Norrlandspaketet. Vi vill att man så snart som möjligt

Regionalpolitiken

skall fastställa bestämda regioner och t. o. m. storstadsalternativ med andra ortsindelningar, och detta har också gjorts i propositionen.

Sedan vill jag åter fråga herr Stridsman, vilka skillnader som föreligger i fråga om målsättningen. Vill herr Stridsman tala om, ifall centerpartiet tycker att utvecklingen går för sakta? Ni säger inte det heller, men man måste få ett intryck av att ni anklagar regeringen och socialdemokraterna för att det inte satsas tillräckligt. Målsättningen är att det utredningsarbete som pågår skall vara färdigt 1971 eller 1972 — tycker ni det är för sent? Svara ja eller nej på den frågan, så får vi ett klart besked!

Herr Larsson i Umeå antydde att man visste vilka orter som borde bli prioriteringsorter. Det var just detta vi försökte få preciserat i 1969 års debatt, när vi försökte provocera — vi använde det ordet — centerpartiet och folkpartiet, som framförde bestämda krav mot socialdemokraterna och regeringen, att ange en konkret målsättning. Nu föreligger ett förslag. Ta nu chansen att ange konkreta förslag med en bestämd regionindelning!

Herr STRIDSMAN (cp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Haglund frågar mig, vem som har sagt att man vill tvinga folk att flytta. Jag vill be herr Haglund att läsa den intervju i Dagens Nyheter i söndags där arbetsmarknadsstyrelsens generaldirektör säger att man ännu aktivare skall använda de medel som finns för att flytta mera folk från norr till söder.

Jag ställer åter min fråga till herr Haglund: Är den ekonomiska tillväxten så angelägen att man vill flytta fler människor och koncentrera befolkningen för att åstadkomma en ännu kraftigare ekonomisk tillväxt, även om man därigenom offrar den regionala balansen? Men jag sade också här i mitt första anförande att jag inte skyller

detta på Bertil Olsson. Han verkställer bara och följer de beslut som riksdagen har fattat. Det är därför, herr Haglund, som vi vill, att vi här i riksdagen i dag skall fatta ett beslut, som inte har en så vid och allmän formulering, att man kan fortsätta med denna politik. Vi vill ha en mera preciserad målsättning. Därför vill vi ha den preciserade målsättningen fastslagen i befolkningstalet. Vi bör göra ett uttalande, vi bör i alla fall tvinga oss fram till en viljeyttring. Det är det, herr Haglund, som är skillnaden mellan den politik som herr Haglund företräder och den politik som jag företräder.

Herr LARSSON i Umeå (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Haglund klagade på att socialdemokraterna 1969 inte fick det stöd de behövde från oppositionspartierna och påstod att om socialdemokraterna hade fått det stödet skulle det hela ha ordnats upp. Jag kan försäkra herr Haglund att vi — jag får själv tala för folkpartiet — skall gärna hjälpa till, om ni föreslår positiva åtgärder i detta avseende. Om ni inte vågar framlägga sådana förslag utan att ha en förankring i folkpartiet, vill jag säga, att ni kan var förvissade om att vi kommer att stödja er. Det är ingen risk därvidlag. Men jag visste inte, att man från det socialdemokratiska partiet hyste en så stor räddhåga för att föreslå konkreta åtgärder på detta område.

Herr HAGLUND (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Larsson i Umeå nämnde konkreta åtgärder. Oppositionen är ju den som driver på. Jag nämnde diskussionerna om regionindelningen, som herr Larsson i Umeå inte ville ta chansen att fortsätta. Jag kan emellertid räkna upp de förslag som dåvarande departementschefen hade framlagt i 1969 års huvudtitel. Han hade bl. a. föreslagit Linköping—Norrköping som ett alternativ. Han hade även före-

Regionalpolitiken

slagit Falun—Borlänge och vad beträffar mitt eget hemlän hade han föreslagit Gävle—Sandviken. Det var just från den utgångspunkten som jag ville utvidga debatten och föreslå vissa Norrlandsregioner som jag också trodde, att man skulle satsa på i framtiden, både i Norrlands inland och i Norrlands kustland.

Vad gjorde man då? Jo, en folkpartistisk riksdagsman sade ungefär följande: Herr Haglund talar ju inte om Jämtlands inland och han talar inte om Östersund. Min replik var naturligtvis: Kom med det konkreta förslaget själv! Det avstod man ifrån.

Jag skall sluta med att diskutera med herr Stridsman, och Bertil Olsson får tala för sig själv. Jag trodde att herr Stridsman hade lyssnat på vad jag sade om att den industriella och strukturella utveckling som vi kan förutse i framtiden är fantastisk. Det är tydligt att herr Stridsman alldeles nonchalerar hela denna strukturrationalisering och de problem som uppstår för människorna i dessa bygder. Det är från den utgångspunkten man måste se Bertil Olssons och arbetsmarknadsstyrelsens åtgärder. De måste ses mot bakgrunden av denna strukturuomvandling. De måste försöka underlätta och göra den så effektiv som möjligt. Det är från den utgångspunkten man skall se detta.

Vidare skall jag inte diskutera mera med herr Stridsman. Jag vill bara slå fast att *han* talar om bestämda befolkningsprognoser. Jag vill understryka att man ger inget besked om man är nöjd med 1971 eller 1972 som tidpunkt för fastställande av regionpolitiska målsättningar och att man därmed praktiskt taget har anslutit sig till regeringens förslag i propositionen.

Ordet lämnades på begäran till

Herr STRIDSMAN (cp), som yttrade:

Herr talman! Jag ber att få meddela att jag av konstitutionella skäl nu inte har kvar någon replikrätt.

Härefter anförde:

Herr NILSSON i Tvärålund (cp):

Herr talman! Tillåt mig först konstatera, att regeringssidans talesman i replikskiftet i huvudsak riktade sig mot centerpartiet. Det talar väl sitt språk om att det är centern som driver på decentraliseringslinjen, lokaliseringlinjen. Det är vi som trycker på här och har gjort det i 20 å 25 år och gör det alltjämt. Av replikskiftet tycktes det också framgå, att man på regeringssidan är helt belåten med den bedrivna försöksverksamheten. Vi inom centern är däremot inte belåtna med dess resultat. När vi nu kan bedöma resultatet av den femåriga försöksverksamheten kan vi konstatera, att våra förväntningar inte infriats. Jag tror emellertid att det råder enighet om att man utan denna lokaliseringspolitik skulle ha upplevt ännu svårare problem till följd av näringslivets strukturuomvandling. Med de större lokaliseringspolitiska insatser som centern hela tiden krävt borde näringslivets strukturförändringar ha kunnat ske skonsammare för dem som drabbats hårdast — den äldre arbetskraften samt jordbruks- och skogsbrukbefolkningen. De resurser som satsats på lokaliseringspolitik är emellertid små och har endast marginell karaktär. Centern önskar en lika oförbehållsam satsning på samsättningskapande lokaliseringspolitik som på den rörlighetsstimulerande arbetsmarknadspolitiken. Vi skulle önska samma heta vilja från regeringens sida då det gäller lokaliseringspolitik som i fråga om den rörlighetsstimulerande politiken. Herr Haglunds definition på centerns syn på arbetsmarknadspolitiken får stå för hans egen räkning.

Den lokaliseringspolitik som förts har i stort sett varit utan några preciserade mål, vilket också framhållits av herr Stridsman, och har inte infogats i en övergripande regional- och riksomfattande planering, där ett befolkningsmässigt underlag för nödvändiga sam-

Regionalpolitiken

hällsfunktioner är målet för den sam-
lade samhällspolitiska verksamheten.
De ekonomiska krafternas och den tek-
niska utvecklingens krav på koncentra-
tion har fått fortsätta alltför ohämmat
och med alltför tydliga negativa effek-
ter beträffande såväl expansions- som
avvecklingsområdena. Vi beklagar att
socialdemokraterna under hela försöks-
perioden har avvisat en utveckling av
lokaliseringens politikens instrument. Sär-
skilt är detta beklagligt för dem som
mest har drabbats — glesbygderna och
de som fått stå i köerna i storstäderna.
Utan kraftfulla åtgärder för att begrän-
sa storstädernas tillväxt blir lokalise-
ringsinsatserna relativt betydelselösa
och får inte den nödvändiga genom-
slagskraften. I vissa glesområden håller
samhällsorganen på att rasa samman.

Från vårt håll har vi under flera år
varnat för denna utveckling, men rege-
ringen och regeringspartiet har inte
lyssnat utan bara låtit utvecklingen
fortgå. De insatser socialdemokraterna
gjort har till helt övervägande del haft
social karaktär och har i huvudsak va-
rit inriktade på de äldre människorna.
Det har varit behövt men har inte
gett några förhoppningar om en framtid
för de yngre. Under den tid vi haft lo-
kaliseringens politikens försöksverksamhet
har andra åtgärder vidtagits, som varit
klart inriktade på en fortsatt samhälls-
koncentration.

Investeringsfondernas användning är
ett exempel. Under tiden 1 januari 1963
till den 1 juli 1965, när investeringsfon-
derna användes som lokaliseringspoli-
tiskt instrument, gick ca 66 procent av
de frigjorda medlen från investerings-
fonderna till Norrland inklusive Gävle-
borgs län, medan efter den 1 juli 1965
bara cirka 10 procent av investerings-
fundsmedlen använts i det berörda om-
rådet.

Torsten Stridsman har redogjort för
generaldirektör Bertil Olssons intervju
i söndagens Dagens Nyheter. Jag skall
inte upprepa den. Jag vill bara peka

på ett annat av Bertil Olssons uttalan-
den. Han sade nämligen att han inte ser
någon ände på Norrlandsproblemet och
att det i och för sig lätt kan skapas hur
många arbetstillfällen som helst i Norr-
land. Svårigheten är att skapa lönsam
sysselsättning, och det får inte bli hur
dyrt som helst. Jag skulle vara mycket
glad om det vore hur lätt som helst att
få så många sysselsättningstillfällen som
helst och om det bara vore industrins
ekonomi som vore så dålig i Norrland.
Jag tvivlar uppriktigt sagt på att detta
stämmer. Jag tror väl ändå att Bertil
Olsson talar med regeringens stämna,
när han säger att flyttningen från Norr-
land till Sydsverige måste fortsätta och
öka. Regeringspartiet har ju i riksdagen
röstat igenom att flyttningsresurserna
för nästa budgetår ökas med ungefär en
fjärdedel.

Enligt min uppfattning föreligger det
utomordentligt stor risk för att den re-
gionala obalansen kommer att öka ytter-
ligare under den treåriga försöksperiod
som vi nu går fram emot i lokaliserings-
politiken. Utan att den framtida regio-
nalpolitiken — som lokaliseringspoliti-
ken helt riktigt skall benämnas i fram-
tiden — inriktas på en decentralisering
av vårt samhälle i stort och infogas i
den allmänna planeringen och utform-
ningen av samhället får de alltjämt små
marginella insatserna på detta område
obetydlig effekt. Hela samhällsplane-
ringen måste inriktas mot ett mera de-
centraliserat samhälle. Först då ger in-
satserna full effekt.

Enligt centerpartiets mening har vårt
samhälle under omvandlingen från ag-
rar- till industrisamhälle byggts med
alltför begränsade och snäva värdering-
ar såväl socialt som ekonomiskt och
miljömässigt. Genom att uppställa be-
folkningsmässiga riktmärken för en ba-
lanserad utveckling som underlag för
fungerande samhällsservice med total-
bedömningar av samhällsekonomiska,
sociala och miljömässiga faktorer kan
en meningsfull målsättning för sam-

Regionalpolitiken

hällsbyggandet erhållas. Jag hoppas att en sådan målsättning mycket snart skall komma fram tack vare den verksamhet som bedrivs i kommuner och länsstyrelser samt på riksnivå.

Enligt vår samhällssyn gäller detta naturligtvis i lika hög grad expansionsregioner som glesbygdsområden. Regionalpolitiken får inte bara bli en glesbygdspolitik — som det ju kan verka av statsutskottets utlåtande nr 103 och av att så många norrlänningar deltagit i debatten om regionalpolitiken. Den berör och måste i lika stor utsträckning beröra storstäderna och över huvud taget hela landet. Dit har vi tyvärr inte kommit än.

Genom den starka inriktningen i samhället på centralisering och koncentration på snart sagt alla områden står omistliga miljövärden på spel därför att människan i allt större utsträckning måste underkasta sig och anpassa sig till en okänslig teknik och till konstlade miljöer. Vissa miljöer förslites snabbt och hårt, andra förslummas. Människans val av miljö begränsas genom koncentrationen i samhället, och i många fall är ett val omöjligt. Bl. a. detta sliter hårt på människorna.

Doktor Hedlunds interpellation, som föranledde en så intensiv debatt tidigare i dag, gav ett exempel på hur miljön sliter på människorna och skapar problem, inte minst av vålds- och kriminalkaraktär, men även andra sociala problem. Regionalpolitiken har en utomordentligt stor förebyggande uppgift för samhället och för människorna. Ju mer tekniskt och ekonomiskt komplicerat vårt samhälle blir, desto viktigare är det att observera och förebygga de faror för människorna som följer av detta. Desto viktigare är det också att politiken inriktas på en decentralisering av samhället för att i möjligaste mån begränsa de negativa verkningarna av en av tekniska och ekonomiska krafter driven strukturomvandling. Det får inte vara ett självändamål att bara

öka nationalprodukten. Jag tror för min del att förebyggande åtgärder mycket väl kan betyda en ökning av nationalprodukten, därför att den förslitning av människan som miljöproblemen innebär skapar personliga svårigheter och produktionsminskningar. Resultatet måste i vidaste mening komma människorna till del. Enligt vår uppfattning är strävandena för ett decentraliserat samhälle 1970—1980-talens stora politiska uppgift. För att på ett tillfredsställande sätt nå detta mål är det nödvändigt att decentraliseringsideologin genomsyrar tänkandet i hela samhällsbyggnadsprocessen.

Enligt vår mening går denna utveckling tyvärr alldeles för sakta. Det räcker inte enbart med punktinsatser, något som tyvärr ännu måste sägas karakterisera lokaliseringpolitiken i detta sammanhang.

Socialdemokratin sitter alltså fast i centraliserings- och koncentrations-tänkandet, även om man på senare tid givit med sig något inom t. ex. lokaliseringpolitiken. Överallt i världen hör tyvärr socialistiska idéer och centralism ihop. Vi tror i centerpartiet att man bäst uppnår målet att sätta människan främst genom ett decentraliserat samhälle. Det synes främst vara på denna punkt som centerns och socialdemokraternas samhällssyn skiljer sig. Att döma av utskottsmajoritetens uttalande på s. 13 i statsutskottets utlåtande nr 103, bakom vilket står både socialdemokrater och moderater, anser man att decentraliseringspolitiken är orealistisk när det gäller att uppnå jämlikhet i olika avseenden. Centern anser att decentralisering av samhället är en *förutsättning* för att man skall kunna uppnå jämlikhet och valmöjligheter.

I statsutskottets utlåtande nr 103 behandlas huvuddelen av de medel som skall användas i den fortsatta försöksverksamheten inom regionalpolitiken, och jag skall i fortsättningen begränsa

Regionalpolitiken

mig till att beröra dessa. Inte mindre än 17 reservationer och ett särskilt yttrande har fogats till utlåtandet. Jag skall inte ens ta upp alla reservationerna i mitt anförande.

Enligt vår mening prioriterar regeringen alltjämt för litet de svårast avfolkade områdena, även om en förbättring nu sker. Tyvärr har denna prioritering satts in för sent och för tveksamt. Vi har tidigare påpekat detta. Utskottsmajoriteten måste erkänna att reservationerna vid statsutskottets utlåtande nr 103 syftar till och även skulle ge lokaliseringpolitiken större resurser främst genom kraftfullare och mer differentierade instrument. Tyvärr begår nu socialdemokraterna genom att föreslå avslag på våra förslag samma fel som tidigare, nämligen att inte satsa medan det ännu är tid. En på grund av ett för sent och med otillräcklig kraft insatt regionalpolitiskt stöd påbörjad negativ utveckling har visat sig bli självgenererande och därmed ytterligare försämrar förutsättningarna för att tillgodose kraven på en rättvis fördelning av välståndet. Tillgängliga resurser måste därför i ytterligare omfattning koncentreras till de områden där samhällsservicen hotar att brytas ned. Stödformerna bör av denna anledning fortlöpande ses över i syfte att stödet skall kunna differentieras och anpassas till förmån för intressen som eljest måste helt offras eller tillgodoses med avsevärt mer kostnadskrävande medel.

I reservationen 6 vid statsutskottets utlåtande nr 103 tas denna fråga upp till speciell behandling. Tyvärr görs varken i propositionen eller i utlåtandena något sådant uttalande som görs i denna reservation eller i reservationen 1 vid bankoutskottets utlåtande nr 40. Denna brist på viljeyttring från regeringspartiet tror jag kommer att avskräcka många företagare från att lokalisera sig till stödområdets mest utsatta befolkningscentra. Ett sådant utta-

lande som begärs i de nämnda reservationerna är behövt, om unga människor skall våga satsa sin framtid i dessa områden. Det skulle ha en mycket stor psykologisk betydelse.

I centerpartiets partimotion liksom i en rad andra motioner som under-tecknats av ledamöter från olika partier yrkas på en utvidgning av gränsen för det allmänna stödområdet så att detta omfattar hela Gotlands och Kopparbergs län. Beträffande Gotland har enighet nåtts i oppositionen om att länet bör ingå i stödområdet. I detta fall förekommer ju inga s. k. gränsproblem. Utvecklingen på Gotland med dess kommunikationsmässigt isolerade läge ställer onekligen särskilda krav på regionalpolitiska åtgärder för att primära samhällsfunktioner där skall kunna upprätthållas i framtiden. Utskottet hänvisar till allmänt välvilliga talesätt i propositionen beträffande Gotland. Motiven för Gotland är så allmängiltiga och starka att det är märkligt att inte regeringen har föreslagit det som nu framföres i reservationen.

Regeringens förslag beträffande Kopparbergs län är i och för sig också märkligt. Fyra av de mest utflyttningsdrabbade kommunblocken som gränsar till de mest expansiva kommunblocken — vilka enligt propositionen skall tillföras stödområdet — lämnas utanför. En sådan uppläggning överensstämmer inte med den målsättning centern har för lokaliseringstödet. Just denna avgränsning skapar, vill jag påstå, gränsproblem som leder till svårigheter. Jag skall emellertid inte vidare kommentera detta då jag vet att representanter för Kopparbergs län kommer att ta upp saken.

Den Lemneska utredningen föreslog ett antal prioriteringsorter inom det inre stödområdet. Många remissinstanser har förordat utredningsförslaget, men inrikesministern har i varje fall i denna omgång inte tagit upp det. Jag tror att det är klokt att låta frågan

Regionalpolitiken

anstå tills de regionala instanserna kommit längre med den regionala planeringen och tills det regionala stödet blivit mera slutgiltigt utformat. Det finns heller inga motioner i denna fråga.

Herr Lemne föreslog emellertid vissa stödformer till de s. k. prioriteringsorterna som Kungl. Maj:t har frångått. Jag avser lokaliseringsbidrag/avskrivningslån till maskininvesteringar. I en partimotion från centern och i reservationen 10 vid statsutskottets utlåtande nr 103 följs utredningsförslaget upp att avse det inre stödområdet. Denna fråga hör enligt min mening till de mest betydande när det gäller lokaliseringsstödet för det inre stödområdet, som befinner sig i en mycket svår situation och har behov av omedelbara och synnerligen kraftfulla insatser. Jag vet att det redan finns objekt med hög sysselsättningsgrad vilkas förverkligande kan bero på huruvida detta förslag genomförs eller ej.

Statsrådet avvisar förslaget därför att det enligt hans mening i vissa fall blir påtagliga kontrollsvårigheter och därför att det finns risk för snedvridande prisbildningseffekter. Dessa risker och svårigheter bör emellertid inte överdrivas — de behöver inte bli mera besvärliga än när det gäller t. ex. områdesgränserna och lokaliseringsstödet i övrigt.

För att i viss mån undanröja missbruk och underlätta kontrollen föreslås i reservationen stöd i form av avskrivningslån. Detta stöd kunde dessutom handläggas och följas upp med särskild omsorg och i nära samarbete med de regionala organens ortsprioritering och befolkningspolitiska målsättning. Fördelarna med det föreslagna stödet som investeringsincitament är uppenbara. Erfarenheten av det hittillsvarande lokaliseringsstödet i det föreslagna inre stödområdet är att det haft för liten genomslagskraft för nyinvesteringar och nyetableringar. Detta stöd skulle just avse en av de svagaste punkterna i hela lokaliseringsverksamheten.

Frågan om lokaliseringslån till rörelsekapital är särskilt aktuell genom det just nu hårt åtstramade kreditläget. Även med statliga garantier kan det vara svårt, för att inte säga omöjligt, att i dag gå ut och låna när det gäller ett lokaliseringsföretag. En prioritering av kreditutrymmet skulle just i den situation vi har i dag mycket effektivt tillgodose de regionalpolitiska syftena. Någon nämnvärd inverkan på den allmänna konjunkturpolitiken torde inte behöva befaras — någon sådan omfattning kan ju detta inte få.

I reservationen 12 vid statsutskottets utlåtande nr 103 föreslås en ytterligare differentiering av lokaliseringsstödet till förmån för det inre stödområdet. Det är ytterligare ett uttryck för vår uppfattning att kraftåtgärder är erforderliga om samhällsfunktionerna skall kunna upprätthållas i de oundgängliga serviceorterna i detta område och den pessimism skall kunna brytas ned som alltmer utbreder sig.

Reservationen 14 upptar förslag om att Kungl. Maj:t skall vidta åtgärder så att försöksverksamhet snarast kan påbörjas med s. k. industricentra.

Denna idé har med viss framgång praktiserats utomlands. Försöksverksamhet bör därför prövas även hos oss. På annat sätt kan vi inte få initierad erfarenhet under våra förhållanden. Det skulle dessutom uppfattas som en statens viljeyttring om att man är beredd till konkreta åtgärder för att rädda samhällstrukturen i hotade områden.

I den Lemneska utredningen uttalas att den svenska lokaliseringpolitiken inte är radikal i internationell jämförelse. Jag håller med om detta. Denna verksamhet med industricentra borde därför komma till stånd så snart som möjligt med de erfarenheter man har utomlands och med den kännedom vi ju har om våra egna förhållanden.

I det särskilda yttrandet av centerns och folkpartiets utskottsledamöter framhålls att ett industricentrum borde

Regionalpolitiken

kunna vara ett projekt med verkan för Vindelådalens. Det finns nu anledning att erinra om 1967 års riksdagsuttalande om att Vindelälven är att anse som en riksangelägenhet och att önskvärda och bestående lokaliseringsåtgärder bör vidtas om älven inte byggs ut. Någon utbyggnad kommer ju nu inte att äga rum. Hittills har inga konkreta åtgärder redovisats som antyder en lösning enligt det återopade riksdagsbeslutet. Jag kan inte underlåta att påpeka det i och för sig självklara att av statsmakterna fattade beslut och gjorda uttalanden skall verkställas och respekteras. Det finns risk för att om dessa ur demokratisk synpunkt grundläggande principer inte respekteras, kommer förtroendet och tilltron till fattade beslut att undergrävas hos opinionen. Det skulle vara mycket allvarligt från demokratisk synpunkt.

I motion II: 795 föreslås att till objekt för s. k. hemarbeten skall få räknas även natur- och miljövårdsarbeten och att anslaget till Särskilda stödåtgärder i glesbygder för budgetåret 1970/71 uppräknas med 3 miljoner kronor till 8 miljoner.

För en långsiktig lösning av glesbygdsproblemen har vi naturligtvis att avvakta glesbygdsutredningens förslag. Jag är också införstådd med att en försöksverksamhet, som bara pågått ett år, inte bör utvidgas på för många sektorer. Men det finns skäl som talar för att naturvårds- och miljövårdsarbetena bör vara ett intresseområde, som sammanfaller med det s. k. hemarbetet. Naturvårds- och miljövårdsarbeten torde i stort uppfylla de krav för hemarbeten, som uppställdes i 1969/70 års statsverksproposition. I första hand gäller det att bevara det öppna kulturlandskapet. Detta är nödvändigt för att upprätthålla ett näringsliv och ett samhällsliv i bygden men också för den turism och det friluftsliv som just dessa glesbygder är såväl lämpade för som beroende av.

Herr talman! Sammanfattningsvis vill

jag framhålla att den hittillsvarande politiken har varit otillräcklig. Det tror jag även regeringens företrädare i dag måste erkänna. I varje fall tror jag att på den kommunala nivån råder mycket stor enighet om detta över alla partier. Flyttningen av folk har satts i första rummet. Man har flyttat de arbetslösa till koncentrationsområdena i stället för att skaffa arbete i de regioner där arbetskraften finns. Socialdemokratin synes alltså vara inställd på att fortsätta den politiken.

Dem som har det sämst ställt skall man hjälpa mest. Det bör vara en central grundsats även i regionalpolitiken. Utifrån denna grundsats har vi utformat våra förslag om en större satsning på de hårdast drabbade glesbygdsområdena. Vi går där längre än vad regeringspartiet gör. Det är ett utslag av vår jämlikhetsvärdering. Vi måste emellertid också begränsa de stora expansionsområdenas tillväxt. Utan att så sker kommer vi inte till rätta med obalansen i samhället och med alltmer oacceptabla miljöer. Hela samhällsplaneringen och den regionalpolitiska målsättningen måste därför inriktas mot en decentralisering av samhället. Framför allt talar miljöpolitiska skäl för en decentraliserad samhällsstruktur. Det är ett sätt att förebygga sociala problem, brottslighet o. s. v. Decentralisering ger förutsättningar till valmöjligheter för en god miljö såväl i den stora staden som i de mindre orterna och på landsbygden. Det är utifrån dessa grundläggande ståndpunkter vi föreslår mera aktiva åtgärder och är beredda att gå längre än regeringen i de regionalpolitiska frågorna.

Herr talman! Centerpartiets representanter i statsutskottet är antecknade vid samtliga reservationer till dess utlåtande nr 103. Jag har inte kommenterat dem alla, men andra talare kommer att ytterligare beröra dem. Jag ber därför att få yrka bifall till de vid detta utlåtande fogade reservationerna.

Regionalpolitiken

Herr MUNDEBO (fp):

Herr talman! Dagens debatt illustrerar en av svagheter i riksdagens nuvarande utskottsorganisation. Frågan om den fortsatta regionalpolitiska stödverksamheten har handlagts av tre utskott och av två avdelningar inom statsutskottet. Vår debatt kommer därför att föras i olika omgångar, trots att problemkomplexen hänger nära samman. Bankoutskottet har sysslat med de långsiktiga målen för regionalpolitiken, bevillningsutskottet med vissa skattefrågor och statsutskottet med stödformer m. m. Måhända illustrerar denna splittning också något av den oklarhet och frånvaro av en bestämd plan som i mycket präglat vår hittillsvarande lokaliseringspolitik.

Låt mig först säga några få ord om regionalpolitikens mål. Då vi inom statsutskottet har sysslat med medel och metoder, har vi naturligtvis gjort det mot bakgrunden av resonemang om vilka mål man vill uppnå. En av de mest framträdande svagheter i regeringens förslag är att detta i dag ger otillräckligt underlag för en debatt om målen och att vi får vänta så länge på att få detta underlag. Herr Haglund var i ett inlägg för en stund sedan mycket nöjd med regeringens förslag, men detta föreföll att bygga på en missuppfattning. Det förhåller sig ingalunda så, att en precisering av målen utlovas till 1971 eller 1972, att det eventuellt gäller att vänta bara till 1971. I propositionen sägs det nämligen att program kan föreligga *tidigast* 1972. Inte förrän *tidigast* då kan vi alltså få det underlag vi behöver.

Den principiella uppläggning av stödet som nu förordas är ju i huvudsak oförändrad. Vad som nu sker är att lokaliseringspolitiken benämns regionalpolitik och att anslaget till stödverksamheten höjs. Det har sagts att användningen av termen regionalpolitik i stället för lokaliseringspolitik är ett uttryck för en successiv förändring av grund-

synen och en inriktning mot mera ambitiösa mål. Vi har emellertid inte heller i dag någon genomtänkt regionalpolitik för hela landet. Det är alltså fråga om ett provisorium som kommer att bestå under flera år framåt, vilket betyder fortsatt ovisshet för många människor. En fastare, mera målinriktad och genomtänkt regionalpolitik är regeringen uppenbarligen inte beredd att nu formulera. Det är beklagligt att vi efter fem års försöksverksamhet ännu inte har kommit längre.

Från folkpartiets sida har vi i flera sammanhang påtalat bristen på konkret målsättning för den regionala politiken och begärt en utvecklingsplan med mål för olika regioner. Vi framhöll bl. a. i en motion i januari 1969 att en utvecklingsplan för Norrland med mål för utvecklingen inom olika delregioner snarast borde föreläggas riksdagen. Vi återkom med det kravet i en ny motion i januari i år och även i motioner i anledning av de nu aktuella propositionerna.

Vi har också redovisat förslag till insatser från samhällets sida bl. a. i form av ett 13-punktersprogram i början av 1969 och framför allt i ett samlat Norrlandsprogram denna vår — ett program med målet: Ge hela Norrland en chans! Ge det norrländska näringslivet en chans att utvecklas, ge människorna arbete, bostad och samhällsservice!

Jag kommer att beröra några av de frågor som utskottet tar upp i sitt utlåtande 103 och som även tas upp i de många reservationer som finns vid detta utlåtande. I långa stycken kan jag instämma i vad herr Nilsson i Tvärålund anförde i det avsnitt som gällde reservationerna vid utlåtandet; det är ju också så att bakom nästan alla reservationer står såväl centerpartiet som folkpartiet.

Låt mig börja med frågan om stödområdets avgränsning. 1964 års riksdagsbeslut innebar ju att lokaliseringsstödet i första hand skulle utgå inom de fyra

Regionalpolitiken

nordligaste länen och till vissa kommuner inom några andra län. Av redovisning över stödinsatserna 1965—1969 framgår att omkring 70 procent av stödet har gått till stödområdet; de resterande 30 procenten har utgått som stöd i särskilda fall i andra delar av landet. De nu aktuella förslagen innebär att stödinsatserna även i fortsättningen skall koncentreras till geografiskt avgränsade områden.

Vi delar den uppfattningen — åtminstone i nuläget är det en bra inriktning. Visserligen innebär en gränsdragning åtskilliga problem. Det kan finnas goda motiv för stödinsatser också i kommuner som ligger utanför stödområdet. Vi har därför lagt vikt vid inrikesministerns uttalande att stödområdesgränsen inte skall betraktas som en stelt fixerad demarkationslinje. Från folkpartiets sida har vi betonat detta i vår partimotion och sagt att det bör finnas ett övergångsbälte mellan stödområdet och landet i övrigt och att i detta bälte en särskilt generös bedömning bör göras. Vi är glada över att statsutskottet har samma uppfattning och i sitt utlåtande ytterligare har understrukt detta. För vår del har vi därför accepterat departementschefens ståndpunkt om återhållsamhet då det gäller utvidgat stödområdet men har då förutsatt en generös tillämpning av bestämmelserna i övergångsbältet.

På en punkt har vi dock en annan mening, och det gäller Gotlands län. Utvecklingen på Gotland har ju under senare år inneburit betydande problem. I detta län är utvecklingen i många avseenden likartad och i vissa avseenden t. o. m. besvärligare än utvecklingen inom en stor del av det nuvarande stödområdet. Därför bör Gotlands län också ingå i det allmänna stödområdet.

Jag vill också i detta sammanhang poängtera ett resonemang som förs i vår partimotion. Vi anser att en genomtänkt regionalpolitik bör gälla hela landet och inte bara de delar som ingår i

ett allmänt stödområde. Vår debatt i dag och de exemplifieringar vi gör kommer huvudsakligen att beröra Norrland. Det är naturligt med hänsyn till att problemen i samband med utflyttning, sysselsättning, service etc. är mest svårösta där. Liknande problem finns dock även i andra delar av landet, och de problem som är aktuella i expanderande tätortskommuner är det också regionalpolitikens uppgift att medverka till att lösa. Sett i ett vidare perspektiv är regionalpolitiken en central fråga också för storstadsregionerna. Ett av målen är ju regional utjämning, en reducering av de växande storstädernas problem när det gäller bostäder, trafik etc.

Ett viktigt inslag i 1968 års lokaliseringsutrednings förslag gällde prioriteringsorter, att statsmakterna skulle på ett antal orter i Norrlands inland och i Norrbottens kustland — utredningen nämnde 15 orter — göra en särskild satsning för att garantera en tillfredsställande samhällsservice. Regeringen har emellertid inte nu presenterat några förslag om prioriteringsorter. Vi beklagar det; det betyder ytterligare år av ovisshet och osäkerhet för människorna i Norrland. Vi finner det därför angeläget att beslut snart kan fattas om prioriteringsorter och om ett större antal statsgaranterade serviceorter, där vi utfäster en samhällsgaranti som innefattar åtminstone nuvarande standard i fråga om allmän service samt lokaler för fritid, kultur m. m.

Då det gäller formerna för regionalpolitiskt stöd är meningarna inom statsutskottet på flera punkter delade. Herr Larsson i Umeå har redan berört vår principiella uppfattning att stödet i större utsträckning bör inriktas på generella åtgärder. Vi har också i vår motion fört fram förslag till flera åtgärder av generell natur, åtgärder som syftar till att skapa ett företagsvänligt klimat, att stimulera till företagsetablering och ge företagen expensionsmöjligheter också på längre sikt. De förslag som berör

Regionalpolitiken

kommunikationer och skatter kommer att i anknytning till andra utskottsutlåtanden beröras av andra talare från vårt parti.

Då det gäller frågan vad som skall betraktas som stödberättigad verksamhet innebär regeringsförslaget att en viss utvidgning görs, så att stödgivningen kommer att innefatta även industri-liknande verksamhet och industriser-viceföretag. Vi biträder dessa förslag och framför dessutom förslag på ytterligare tre punkter. Vi anser för det första att stöd bör utgå för viss till jordbruket angränsande verksamhet. Vi tänker närmast på en sådan hantering av jordbruks- och skogsprodukter som inte direkt ansluter till industriell tillverkning. Vi anser för det andra att stöd bör utgå även för marknadsföring och utvecklingsarbete, och för det tredje att stöd i större utsträckning än som nu är fallet bör utgå till turistanläggningar både i form av lån och i form av bidrag.

I fråga om stödunderlaget för lokaliseringsbidrag och avskrivningslån förordar vi en vidgning som skulle innebära att inte bara lån utan också lokaliseringsbidrag och avskrivningslån skulle kunna utgå. Ett intressant och betydelsefullt inslag i 1968 års lokaliseringsutrednings förslag gällde försöksverksamhet med industricentra. Sådana centra, uppförda av eller i samarbete med stat och kommun, skulle medföra nya utvecklingsmöjligheter. Vi anser att försök omedelbart bör inledas genom etablerande av ett antal sådana centra i Norrland.

Jag vill nöja mig med detta som kommentar till reservationerna vid detta utlåtande. Jag vill dessutom instämma i vad herr Nilsson i Tvärålund anförde när det gällde det särskilda yttrande som finns fogat vid utlåtandet och som berör sysselsättningen i Vindelådalen.

Herr talman! Till statsutskottets utlåtande finns inte mindre än 17 reservationer fogade, som berör olika avsnitt av den regionalpolitiska stödverksam-

heten. Det samlade intrycket av dessa reservationer är en större vilja till kraftfulla insatser, en större vilja att nu precisera målen för regionalpolitiken, en större vilja att utnyttja flera medel i regionalpolitiken. Det är konkreta förslag vi redovisar, präglade av en bestämd viljeinriktning, av en satsning för ökad trygghet för människorna.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationerna 1—3, 5—15 samt 17.

Fröken LJUNGBERG (m):

Herr talman! Det har redan sagts åtskilligt här om regionpolitik, och jag är rädd att mycket av vad jag kommer att säga blir upprepningar — det blir lätt så i en sådan här debatt, såsom herr Mundebo redan har förklarat.

Jag skulle vilja inleda med att säga att regionalpolitiken egentligen är något av det mest intressanta nya som har hänt i svensk politik. Det handlar om hur vi skall kunna fortsätta att föröka våra materiella tillgångar och samtidigt kunna överleva som människor.

När jag satt och lyssnade på debatten kom jag att tänka på den antika sagan om kungen som önskade att allt han rörde vid skulle bli guld. Så blev det också: när han grep efter ett bröd blev det en guldklimp, och böjde han sig ner efter vattnet i källan förvandlades det till en stråle av guld. Det är klart att vi önskar en materiell utveckling, men vi vill inte ha de negativa effekter som den teknisk-ekonomiska utvecklingen för med sig. Jag uppfattar — med rätt eller orätt — regionalpolitiken som det politiska medel vi skall använda för att så långt som möjligt eliminera de negativa effekterna av en positiv materiell utveckling.

Det som föreslås i propositionen 75 och som behandlas bl. a. i statsutskottets utlåtande nr 103 är, såsom redan har sagts, egentligen en fortsättning på den femåriga försöksperiod med lokaliseringsstöd som löper ut den 1 juli i år. Målsättningen och metodiken är i prin-

Regionalpolitiken

cip desamma som har legat till grund för försöksverksamheten. De skillnader i dessa två hänseenden som förslagen i propositionen uppvisar innebär egentligen bara utökningar med samma principiella grundval. Förslagen grundar sig på allmänt vunna erfarenheter och på de två remissbehandlade betänkanden som expertgruppen ERU och lokaliseringsutredningen avlämnat och vidare på länsprogram 67.

Jag tycker liksom herr Mundebo och herr Nilsson i Tvärålund att det hade varit önskvärt om dessa utredningar hade kunnat slutföras när den femåriga försöksperioden går till ända, så att vi kunde fatta våra beslut på ett mera fast underlag, som kanske vore mer lämpat för bestämda ställningstaganden i slutskedet. Jag vill ändå inte framföra någon djupgående kritik för detta, eftersom jag finner att både länsprogram 70, som nu håller på att arbeta med de anvisningar som departementschefen har givit, och ERU:s fortsatta arbete är av den allra största betydelse för att den regionala planeringen, analysen och redovisningen av de lokaliseringspolitiska effekterna skall kunna steg för steg presenteras.

Vi måste över huvud taget räkna med en fortlöpande utveckling av arbetet med lokaliserings- och regionalplanering, även om de lokaliseringspolitiska insatserna i det enskilda fallet egentligen syftar till att göra sig själva överflödiga. Det fortlöpande arbetet med lokaliseringspolitik och regional planering kan aldrig bli statiskt, utan det måste försiggå i en känslig samordning med överblickbara utvecklingstendenser på framför allt det tekniska, samhälls-ekonomiska och sociala området.

Om mitt sätt att bedöma lokaliserings- och regionalpolitikens villkor är riktigt — vilket jag naturligtvis påstår — är det också följdriktigt att förslag till vissa förändringar eller vissa förskjutningar av målsättning och metoder *nu* blir föremål för en livfull diskussion när

förslagen presenteras. Det är också naturligt att den diskussionen leder till motförslag och kompletteringsförslag. Det stora antalet motioner i anslutning till propositionen 75 är ett uttryck för detta och likaså det stora antalet reservationer som vi har fogat exempelvis till statsutskottets utlåtande nr 103.

Jag skall, herr talman, gå in på några av de frågor som reservationerna behandlar, men jag vill först uppehålla mig vid något som jag tycker är väsentligt och som innebär ett grundläggande principiellt ställningstagande vid behandlingen av dessa frågor.

Jag vill då först betona, herr talman, att den teknisk-ekonomiska utvecklingen och den därmed följande struktur-omvandlingen gör samarbete mellan samhället och både statlig och enskild företagsamhet nödvändigt. Däröfver är vi helt överens. Men det finns naturligtvis en risk för att den enigheten inte kommer att bestå om samarbetet leder till sådana styrningseffekter att betingelserna för näringslivets utveckling försämraras. Jag tror inte att detta är avsikten, även om det finns vissa uttryck i proposition 75 som gör att jag över huvud taget nämner detta.

Syftet med detta samarbete måste i stället vara att skapa ett så gynnsamt klimat som möjligt för en konkurrenskraftig företagsamhet i vårt land.

När jag i dag på morgonen läste tidningarna såg jag att Industriförbundet skulle bygga ut sina organ för strukturalisering och lokalisering. Jag glädde mig över det eftersom detta måste innebära förbättrade möjligheter till samarbete mellan å ena sidan stat och kommun och å andra sidan industrin och att det måste innebära större möjligheter till samordningen av intressen kan komma till stånd. Jag tänker på näringslivets speciella intressen och samhällets speciella intressen som varje part har att bevaka.

Målsättningen måste, som det också har sagts, förbli den att utnyttja vårt

Regionalpolitiken

lands alla resurser. Till dessa resurser vill jag då räkna mark och natur. Men den målsättningen är inte formulerad för den materiella utvecklingens egen skull utan självfallet för människornas skull.

I morse stod statsministern här och svarade i en interpellationsdebatt på en fråga av herr Hedlund om den ökade brottligheten och vilka åtgärder man kan vidta för att bekämpa den. Då sade statsministern bl. a. att han tyckte, att hela den debatten var en mycket meningsfull inledning till den regionalpolitiska debatt, som vi skulle komma att föra här senare i dag. Jag tror att han har rätt. Han syftade på de svårigheter det innebär för människorna i dagens samhälle att leva sitt liv socialt, kulturellt, mänskligt högvärdigt i storstadssamhällets trängsel och under storstadssamhällets tvång.

Detta för mig in på den andra punkten i målsättningsprogrammet, som jag gärna skulle vilja ta upp, alltså vid sidan om den första jag nämnde, den samhällsekonomiska utvecklingen och utvecklingen av de materiella resurserna. Den andra punkten är att regionalpolitiken måste även gälla det sociala innehållet. Det får inte försvagas. Därför tycker jag det var beklagligt att glesbygdsutredningens arbete inte hade kunnat föras så långt fram, att inrikesministern kunnat precisera vilka andra medel han åsyftar som skall tillgripas i sådana orter, där lokaliseringstöd icke skulle vara ett användbart medel.

Det hade varit desto viktigare att vi hade fått förslag till sådana åtgärder framlagda som ju inrikesministern hårt kritiserar det förhållandet att stödet till stödområdets inland har fördelats på ett för stort antal kommuner. Han stryker under nödvändigheten av en större koncentration av insatserna inom inlandet för att, som det heter, lokaliseringpolitiken skall kunna bli verkningfull. Om man stryker under sådant om stödområdets inland, som mindre

utbredning av stödet, mera koncentration till färre orter, är det desto mera angeläget, att vi får veta vad vi skall göra med de människor som finns där emellan så att säga. Jag menar att vi måste klart och tydligt säga ifrån och vara överens om ett sådant socialt program att till regionalpolitikens uppgifter måste höra att värna människors rätt att leva kvar inom de områden där de växt upp och där de har sina hem.

»Vi flytt' int'.» Jag tror inte det är bara en reaktion hos, som vi mellansvenskar kan uppfatta det, sturiga norrlänningar, utan jag tror att en sådan reaktion i dag finns hos många människor i vårt land var de än bygger och bor. Jag vill erinra om att kammarens ärade ledamöter för någon vecka sedan i tidningen kunde läsa att det där märket hade man också skaffat sig här i Stockholm. Det bars av människor i storstaden som helt enkelt inte ville tvingas ut i den s. k. landsorten.

Det finns en hel skala av effekter i socialt hänseende av lokaliserings- och regionalpolitiken, effekter som kräver både fasthet och varsamhet. Jag tror det finns anledning att så snart som möjligt få ta ställning till det som fattas beträffande de förslag vi behandlar i dag, nämligen att vidta de kompletterande åtgärder som skall trygga godtagbara levnadsförhållanden också i glesbygderna. Jag är inte övertygad om, herr talman, att en regional planering enligt det schema som departementschefens ortsklassificering innebär ger lösningen av hela det problemet. Det kan vara en väg att pröva men det finns anledning att med mycket stor uppmärksamhet iaktta de negativa effekter som en alltför betydande omstrukturering av bygder medför.

Jag skall helt kort beröra ett par detaljfrågor. I det förslag till regionalpolitisk stödverksamhet som vi nu behandlar finns den hittills tillämpade stödområdesmetodiken kvar. Förslaget innebär dock vissa förskjutningar av grän-

Regionalpolitiken

serna för det s. k. allmänna stödområdet. Man kan ifrågasätta själva stödområdesmetodik. Bankoutskottet har i sitt utlåtande uppmärksammat att ordet regionalpolitik avlöst benämningen lokaliseringspolitik och att detta inte bara är en benämningsfråga utan också en innehållsmässigt motiverad förändring. Både herr Regnéll och herr Mundebo har varit inne på den saken. Om man fullföljer vad som avses med regionalpolitiken — en regionalplanering som så långt möjligt skall skapa regional balans — kommer sannolikt stödområdesmetodik att få överges. Detta är nog inte särskilt olyckligt i och för sig. Målen — framför allt det jag inledningsvis berörde, nämligen de dubbla målen som jag vill kalla de samhälls-ekonomiska och de sociala strävandena — bör kunna bli riktlinjer i den regionalpolitiska planeringen utan geografiska avgränsningar och trots detta kanske ge ännu större effekt i sådana landsdelar som nu benämns stödområden.

Det här med stödområde medför ju en ganska besvärande gränsområdesproblematik. Departementschefen tar upp frågan i propositionen 75, och statsutskottet har också i sitt utlåtande nr 103 på s. 20 berört saken. Jag skulle gärna vilja citera statsutskottets skrivning. Det talas där om »de risker som finns för att nedgångsområden uppstår vid gränsen till ett stödområde. Generellt kan dessa svårigheter inte helt lösas genom förändringar som enbart geografiskt förskjuter dessa svårigheter med risk för en anknytning direkt till expansiva regioner.»

Det är ett uttalande som jag helt och hållet ansluter mig till. Men framför allt ligger det i det resonemanget ett uppmärksammande av gränsområdesproblematiken. Den är inte någon ny företeelse. Det har alltid varit så att gränsområden har haft sitt speciella och i regel torftigare liv än de områden som legat längre innanför gränserna. Gränsområdena har i alla avseenden

varit mera riskfyllda att leva i. Så är det här också. Och när det gäller de delar av det allmänna stödområdet som representeras av gränslänen, vilka delvis är delade av stödområdet — jag tänker här på Gävleborgs, Kopparbergs och Värmlands län — är gränsområdesproblematiken i hög grad märkbar.

Statsutskottets tredje avdelning har nyligen haft tillfälle att göra ett tyvärr alltför kort besök i Västbergslagen, den del av Kopparbergs län som i förslaget har ställts utanför stödområdet. Egentligen skulle vi också ha varit i sydöstra Värmland för att se på ungefär likartade företeelser, men det hann vi inte med. Likheter är emellertid så pass stora att slutsatserna är lätta att dra. Och det råder inget tvivel om riktigheten i vad som sägs i en reservation, nämligen att den s. k. negativa befolkningsutvecklingen t. o. m. har varit mer påfallande i dessa områden än i vissa delar som hör till stödområdet. Detta är också helt naturligt, ty med kortare avstånd till Mälardalsrån, Göteborgsområdet o. s. v. är dessa områden utsatta för ett ur arbetskraftssynpunkt kraftigare utslag, vilket har just sådana befolkningsnegativa effekter med sig. Detta medför svårigheter när industrier sedan skall lokaliseras till de områdena. Trots en kanske stor arbetslöshet — fortfarande i relation till vissa delar inom stödområdet — har industrier som etablerar sig där haft svårigheter att få arbetskraft på grund av nämnda utslag av arbetskraften.

Kommunblocken i gränsområdena skulle man kanske, för att använda departementschefens ortsklassificering, kunna kalla för regionala tillväxtcentra, och de uppvisar ofta bilden av att vara typiska, ensidiga industriorter. Därför har de stor känslighet i konjunktursvaga lägen. Det förefaller mig självklart att vad dessa områden behöver är just sådana åtgärder som departementschefen har velat vidta i regionala tillväxtorter, nämligen åtgärder

Regionalpolitiken

för att få till stånd en mera differentierad sysselsättning.

Frågan är då om dessa områden för denskull måste föras in under stödområdet. Jag menar att det inte är nödvändigt. Jag tror t. o. m. att det kunde innebära en nackdel, eftersom man därmed bara skjuter gränsområdesproblematiken framför sig. Jag tror i stället att det är riktigt, såsom statsutskottet också uttalat, att gå fram med flexibel tillämpning av hittillsvarande metoder. Lokaliseringsstöd skall alltså såsom hittills utgå också utanför stödområdet efter särskild prövning, som dock bör vara generös.

För Gotland är situationen annorlunda. Gotland har inte samma sorts gränstragningsproblem som de andra områden jag nu tagit upp. Gotlands belägenhet erbjuder emellertid ur flera synpunkter speciella svårigheter. Kanske kan ett sådant särskilt transportstöd, som vi i dag skall ta ställning till, komma att spela en viss och ganska avsevärd roll, men Gotland bör ändå med sin särart på grund av sin särskilda belägenhet som ö, med sina svårigheter beträffande industridifferentiering, sin speciella bevarade agrara karaktär o. s. v., enligt vad åtskilliga av oss i utskottet ansett, höra till stödområdet.

Herr talman! Jag ber i detta sammanhang att få yrka bifall till reservationen 5 vid statsutskottets utlåtande nr 103.

Genom den utvidgning av stödåtgärderna som föreslås i propositionen 75 från att gälla egentlig industrietablering till, såsom det heter, industriliknande verksamhet blir innehållet i dessa åtgärder något av en definitionsfråga. De borgerliga partierna har i sina motioner velat uppmärksamma sådana verksamheter, som utan egentligt hållbart motiv kan komma att halka igenom definitionens nätverk. De har velat erinra om sådant som helt enkelt blivit bortglömt eller otillräckligt uppmärksammat trots att det är av stor betydelse för den lo-

kala utvecklingen, t. ex. i delar av stödområdet. Jag tänker i detta sammanhang på de motionskrav som tagits upp i de med numren 7 och 8 betecknade reservationerna vid statsutskottets utlåtande nr 103.

Reservationen 7 gäller lokaliseringsstöd för viss jordbruket angränsande verksamhet, bl. a. inom vissa områden av Jämtlands län, där en del jordbruksprodukter får genomgå en tillverkningsprocedur som, även om den inte kan betecknas som industriell verksamhet, ändå har en viss industriell karaktär. Det går inte att få jordbruksstöd e. d. härför, men stödet faller bort även i lokaliseringsstödet sammanhang beträffande jordbruksprodukter, trädgårdsprodukter och vissa skogsprodukter.

I reservationen 8 vid statsutskottets utlåtande nr 103 behandlas också en gränsområdesfråga. Propositionsförslaget innebär att stöd skall kunna utgå till industriserviceföretag. Vi reservanter menar att det bör övervägas på vilket sätt marknadsförings- och utvecklingsfunktioner ytterligare kan stödjas. Det gäller speciella funktioner som i initialskedet är besvärande och ofta nog kapitalkrävande för företagen, nämligen marknadsföringen och produktutvecklingen.

Med det anförda yrkar jag, herr talman, bifall till reservationen 8 vid statsutskottets utlåtande nr 103.

Det är många talare anmälda, och jag känner starkt att jag talat för länge. Därför slutar jag med ytterligare instämmande i de yrkanden som herrar Nilsson i Tvärälund och Mundebo framställt om bifall till reservationerna 3, 5, 6, 7, 8, 9, 10 och 14 vid statsutskottets utlåtande nr 103.

Herr BERGMAN (s):

Herr talman! Statsutskottets utlåtande nr 103 omfattar, som den noggranne har kunnat se, 43 moment, och i 17 av dessa föreligger alternativa förslag. Man

Regionalpolitiken

skulle kunna tro att förslaget är uttryck för en splittring i motsats till den enhälliga uppslutning som kunde noteras kring 1969 års riktlinjer. Men det har väl framgått av vad som sagts från oppositionssidan att de skilda meningarna inte röjer alltför djupgående motsättningar; man kan då räkna in en nedtoning av de litet fladdrande formuleringar som herr Nilsson i Tvärålund lätt finner när han kommer in på detta område. I de tre partimotioner som väckts har man också ställt sig bakom huvudprinciperna i propositionsförslaget, vilket bör registreras.

Den del av propositionen 75 som statsutskottets tredje avdelning haft att behandla upptar förslag om att vi skall gå vidare på inslagna vägar: investeringsstödet byggs ut och nya medel prövas. För den närmaste treårsperioden satsas ungefär lika mycket som under den gångna femåriga försöksperioden. Och ändå är det inte bara det direkta ekonomiska stödet vi skall tänka på.

Bankoutskottet har behandlat de långsiktiga målen för en regionalpolitik, d. v. s. den framtida önskvärda struktur som man vill sträva efter. Gränsdragningen mot de närliggande målen — som statsutskottet behandlat — blir i den praktiska handläggningen flytande. Klart är väl att vi i diskussionen om de närliggande målen på ett handgripligt sätt får in de akuta balansproblemen och därför också självfallet tvingas gå nära intill de arbetsmarknadspolitiska bedömningarna.

Vid det som kan betecknas som den allmänna delen av statsutskottets utlåtande nr 103 har ett antal reservationer fogats som kan tas till utgångspunkt för ett försök att analysera vad det egentligen är som skiljer oss åt. I de centerpartimotioner som ligger till grund för reservationen 1 vid det nyssnämnda utlåtandet utgår yrkandena från att det behövs en ny typ av befolkningsmässig planering som skulle innebära avvägningar mellan ett stort antal faktorer.

En slutsats har dragits i förskott, nämligen att människan inte kan anpassa sig till de pressande förhållandena i de stora befolkningskoncentrationerna — ett påstående som ju har stimulerat alla tre oppositionspartierna till reflexioner. Denna utveckling skall motarbetas genom att riksdagen bestämmer regionala befolkningstal som riktpunkt för planeringen. Motiven ligger i mycket långsiktiga mål, och vi har därför också i den delen hänvisat till bankoutskottets behandling. För min del får jag bara erinra om ERU:s slutsats att de långsiktiga målen inte bör formuleras i regionala folkmängdstal, utan så att man försöker få till stånd en ekonomisk utveckling i vissa orter för att tillgodose individernas trygghet och valfrihet. Detta innebär inte att vi måste ta avstånd från decentraliseringstanken — sedd som balansskapande faktor — eller från det självklara målet att tillgodose glesbygdsbefolkningens intressen. Snarare är det en förutsättning för denna utveckling.

I det mer närliggande perspektivet har majoriteten i statsutskottet mer än reservanterna betonat planeringstekniken som sådan. Vi har inte anslutit oss till den rena anpassningsplaneringen, som motionärerna med rätta har kritiserat, men vi har erinrat om att det i dag och inom tio år finns levande människor som utsätts för den struktur-omvandling inom bl. a. skogs- och jordbruket som ingen vältalighet i denna kammare kan hejda och att dessa människor kan kräva att få jämlikhet i sin livstid. Vi måste därför planera — utan att motverka de långsiktiga mål som är bedömbara — så att vi tar ansvaret även för de förändringar som sker i dag och i morgon.

Detta är ett dilemma som vi aldrig kommer ur, om vi vill sätta den enskilde i centrum. I varje målkonflikt blir resultatet, för de levandes skull, ofta en kompromiss.

Denna brytning mellan näraliggande

Regionalpolitiken

och långsiktiga mål återspeglas också på ett par andra punkter. Jag tänker närmast på prioriteringsresonemangen. I fråga om prioriteringar av vissa orter inom regionalplaneringen har utskottets majoritet bedömt läget så att det som anges i propositionen om ortsklassificeringen, närmast beträffande serviceorterna i grupp 4, tillgodoser vad mittenpartierna föreslår i sina partimotioner. Skillnaden mellan majoritetsskrivningen och motionerna är i sak den att utskottet inte vill ha en typ av statliga garantibeslut för just den här typen av mindre tätorter.

I reservationen 2 har också ordet garanti försvunnit, och reservanterna vill bara »ytterligare betona» vikten av en planering även för dessa mindre och ibland ofullständiga servicecentra. Det hela blir inte konkretare genom reservanternas än majoritetens text. Det är först på det regionala planet som bestämningen kan bli mer konkret.

Hit hör också frågorna om den geografiska inriktningen av det direkta lokaliseringsstödet. Den prioritering, som ligger i det faktum att ett allmänt stödområde fortfarande bör anges, har utskottet enhälligt anslutit sig till. Enighet föreligger också om en prioritering i viktiga avseenden av ett inre stödområde. Bortsett från bestämningen av gränslinjer, som jag återkommer till, skulle alltså prioriteringsbedömningarna — så långt — vara enhälliga. Men det är svårt att vara opposition, om man inte kan markera avsteg från rege- ringslinjen.

Vid diskussionen om prioriteringar måste man ha klart för sig att en prioritering innebär att man sätter en sak före en annan. Om det finns en viss mängd resurser, så innebär prioritering att några måste vänta, andra bli utan tilldelning. Mittenpartierna är ju alltid i den lyckliga omständigheten att de kan prioritera så att alla får sin del; resurserna är outtömliga eftersom oppositionen är säker på att aldrig behöva

ta ansvaret för att få fram dem.

Hur förhåller det sig nu i fråga om prioriteringar av ett lokaliseringsstöd? Det bör i denna fråga noteras att inte från något håll förts fram förslag att i det här sammanhanget utpeka vissa orter till vilka lokaliseringsstödet skall koncentreras. Detta bör understrykas, eftersom i tidningsdebatten i flera fall kritik riktats mot att regeringen velat avvakta länsprogram 1970.

Vilken är då den konkreta motsättningen i fråga om prioriteringar av lokaliseringsstödet? Jo, utskottsmajoriteten har anslutit sig till en geografisk prioritering till ett allmänt stödområde och därutöver till det inre stödområdet. Utskottet har sagt, att en differentiering av stödets storlek som hittills skall göras till inlandets förmån, och erinrat om sysselsättningsstödet anknäpning till det inre stödområdet. Centern och folkpartiet säger i reservationen 6 att tillgängliga resurser måste »i ytterligare omfattning» koncentreras till glesbygd-blocken. Är inte det samma sak?

Nåväl, om det också är fråga om samma sak så långt, har de borgerliga representanterna i alla fall delvis följt ett centerpartiförslag och i reservationen 10 föreslagit, att man inom det inre stödområdet skall få räkna in också maskiner m. m. i stödunderlaget för avskrivningar. Är inte detta en ytterligare prioritering? Jo, kanske, men vad betyder det egentligen? En bra bild får man om man jämför med mittenreservationen 12, som avser högre procent-satser för bidrag och lån i det inre stödområdet. Majoriteten har — som jag nyss sagt — stött propositionsförslaget även i fråga om att en differentiering av stödets storlek som hittills skall göras till inlandets förmån. Är det inte där själva poängen ligger, nämligen att man skall kunna bjuda mer stöd än normalt om angelägenheten ur samhällssynpunkt kräver det? Varför då i detta sammanhang och på denna grund ta upp konstruktionstekniken som om den vore

Regionalpolitiken

något slags principfråga? Jag utgår från att vi inte skall eftersträva helt statsstödda industrier i privat regi. Även om man ibland har kunnat känna sig böjd att utbringa ett leve för socialismen — speciellt när herr Mundebo talade — ligger nog inga sådana tankar bakom ambitionerna. Vad särskilt angår lån för rörelsekapital får noteras, att mittenpartiernas tilltro till bankernas kreditprioritering inte varit lika stark som eljest. Framtiden får väl visa om samhället måste göra flera ingrepp för att tillgodose de borgerligas krav på dessa punkter.

Jag kom tidigare att beröra stödområdesindelningarna. Därvidlag har vi att bedöma två huvudfrågor. Den ena är om gränsen på fastlandet skall förskjutas söderut för att vi skall få med det ena eller andra området intill den föreslagna gränslinjen. Den andra rör Gotlands ställning.

Utskottsmajoriteten — endast centerpartiet är undantaget — har haft klart för sig att förhållandena utanför stödområdet i vissa fall kan vara av samma art som i en del områden inom detta. Fröken Ljungberg berörde det rätt utförligt i sitt anförande. I utskottets utlåtande poängteras att lösningen inte generellt ligger i att förskjuta gränsen. Det gäller att få en mjuk övergång.

Jag skall inte gå igenom alternativen ett och ett. Det största intresset tilldrar sig kanske förslagen från centern i reservationen 4 om att ta in hela Kopparbergs län och från de tre borgerliga partierna i reservationen 5 om att ta in Gotland i stödområdet. Det är klart att det är obekvämt att arbeta med geografiska gränser, liksom med prioriteringar, eftersom det alltid blir någon som anser sig ha kommit på fel sida om gränsen, var denna än läggs. Förslaget i propositionen om gränserna på fastlandet tillgodoser dock — enligt allas mening utom centerns — kraven på att gränsen skall bli i viss mån flytande. Redan tillämpningen hittills bör

ge rimlig trygghet, anser vi. Det framgår av förslaget att för de första fyra åren av försöksperioden inte mindre än 31,6 procent av stödet har fallit utanför stödområdet. Hälften därav har gått till just de delar av Värmlands, Kopparbergs och Gävleborgs län som nu ligger utanför stödområdet.

Förslaget beträffande Gotland, som återfinns i reservationen, är i viss mån en annan fråga. Här är det grundläggande öns isolerade läge. Såvitt jag förstått blir det för Gotlands del i så stor utsträckning fråga om speciella bedömningar, då man vill ge stöd, att den nuvarande ordningen bör bibehållas. Det innebär inte att jag inte gärna såg ytterligare initiativ på Gotland — men utvecklingen hittills har inte berott på att Gotland legat utanför stödområdet. Det har inte ens gotlänningarna påstått.

I det här sammanhanget vill jag ytterligare bara ta upp försöken med industricentra, som föreslås i reservationen 4. Om man läser den reservationen ihop med det särskilda yttrandet, kan man tro att det är ett industricentrum i Vindelälvsdalen vederbörande vill votera om. I sak är vi väl egentligen överens om att frågan skall prövas så snabbt som möjligt — och det blir säkerligen också fallet.

I fråga om de övriga reservationerna borde jag, för att inte ta alltför mycken tid i anspråk, hänvisa till utskottsutlåtandet. På en punkt — beträffande reservationen 15 om ett samhällsbyggnadsstöd — vill jag dock göra en kommentar.

Först och främst bör slås fast att vi är eniga om att glesbygdsintressena kräver tillgång till serviceorter utanför tillväxtcentra. Propositionens egen planeringsklassificering är ju inriktad härpå. Vi är också eniga om att dessa orter bör stödjas, ibland med lokaliseringsstöd och ibland med andra medel. Men därifrån är steget långt till att bygga upp ett allmänt subventionssystem för

Regionalpolitiken

butik- och hantverkslokaler.

Jag vill inte påstå att vi i dag har en utvecklade regionalpolitik; däremot vill jag påstå att vi är på god väg att få en sådan trots oppositionens hängivenhet för detaljfrågor. Som jag redan i början av mitt anförande var inne på är det fråga om avvägningar mellan långsiktiga och kortsiktiga mål, och varje kompromiss kan då upplevas som något negativt. Vad vi måste göra är att ta ansvar för dem som drabbas av strukturförändringarna — och därmed menar jag en ändrad sysselsättningsinriktning. Vi får akta oss för vad som kan karakteriseras som glesbygdsromantik med bara en strävan: en återgång till naturen. Jag blev nästan ängslig när fröken Ljungberg kom in på det området; hon är annars alltid balanserad i sina värderingar.

Det gäller att skapa arbetstillfällen åt dem som nu behöver arbete, och helst skall även nästa generation kunna dra nytta av investeringarna. Det gäller att skapa servicetillgång i detta ords vidaste mening även för dem som inte ens genom kortare flyttningar kan komma intill de spontana serviceutbuden. Det gäller sist men inte minst att skapa resurser för att tillgodose dessa krav. Det behövs realism i planeringsinriktningen, så att denna inte bara följer med vinden utan ger planeringsunderlag och prioriteringsunderlag. Därför skulle jag i detta sammanhang särskilt vilja framhålla vikten av att den regionala och den kommunalekonomiska planeringen så snart som möjligt kan smälta samman med samhällsplaneringen i övrigt. Sedan, herr talman, får kommande riksdagar väga mellan mer konkreta förslag än de som vi i dag debatterar. Vad vi nu har att göra är att lägga den betydelsefulla grunden.

Herr Nilsson i Tvärålund sade att centerpartiet i 20—25 år har varit en pådrivande grupp på det här området. Det var lika vidlyftigt sagt som mycket annat av det han påstod. Centerparti-

ets aktivitet är av ett betydligt senare datum. Under sju år regerade vi ju samman; inte hände det någonting då. Först två år efter det att centerpartiet hade försvunnit ur regeringen tillsattes den Näslundska utredningen men inte på grund av någon centerpartistisk motion. Någon partimotion från centerpartiet i denna fråga har vi inte sett före 1959. Det fanns dessförinnan enskilda motioner från socialdemokrater och även från centerpartister, men inte någon partimotion. Först efter 1959 började aktiviteten. Den historieskrivningen är den korrekta och den kan säkerligen herr Nilsson i Tvärålund beriktiga.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till statsutskottets hemställan i utlåtande nr 103.

Herr NILSSON i Tvärålund (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag är ledsen över att jag måste begära replik för att korrigera herr Bergmans historieskrivning beträffande centerpartiets aktivitet i lokaliseringsfrågan.

Herr Bergman sade bl. a. att ingenting hände under koalitionsåren. Jag vill erinra herr Bergman om att 1952 — alltså det andra året under koalitionen — fattade riksdagen det första beslutet om lokaliseringspolitiken. Det finns att läsa i reciten till statsutskottets utlåtande nr 103. Och motioner väcktes redan 1944 och åren därefter. Jag beklagar att herr Bergman inte är bättre insatt i lokaliseringspolitikens historia.

Vi är glada över att efter 25 år ha fått gehör för våra åsikter så till vida att det inte står någon strid om hurvida lokaliseringspolitiken är nödvändig eller inte. Den frågan behöver vi inte diskutera nu, men vi fick göra det ganska mycket på 1940- och 1950-talen. Vad som skiljer i dag är viljan att åstadkomma någonting, viljan att göra insatserna. Och herr Bergman kan lika litet som någon annan förneka att ett bifall till

Regionalpolitiken

de reservationer, som bl. a. centerpartiets ledamöter i utskottet undertecknat, ger lokaliseringpolitiken betydligt större resurser och bättre förutsättningar att bli effektiv.

Det går enligt vår mening inte att skilja mellan å ena sidan de befolkningspolitiska målen och å andra sidan de ekonomiska, sociala och miljömässiga målen. Ett befolkningspolitiskt mål är betydligt mer konkret än ett ekonomiskt, socialt eller miljömässigt; det senare slaget av mål är ganska subjektivt.

Herr Bergman berörde frågan om stödområdesgränserna när det gäller Gotlands och Kopparbergs län, men jag fann inget argument för att Gotland skulle hållas utanför stödområdet. Tvärtom kan det anföras en rad argument för att Gotland skall inlemmas i stödområdet. Herr Bergman kom inte heller med några argument för att de mest expansiva regionerna i Dalarna skall tillhöra stödområdet, medan de värst utsatta avfolkningsområdena och områdena runt omkring de expansiva orterna skall hållas utanför. Även vi är mycket intresserade av en mjuk övergång av lokaliseringstödet i gränsområdena, var gränsen än dras. Men när gränsen dras på det sätt som skett i fråga om Kopparbergs län är det naturligt att det blir mycket svåra gränsproblem.

Herr MUNDEBO (fp) kort genmäle:

Herr talman! På två punkter vill jag kommentera herr Bergmans inlägg.

För det första säger herr Bergman att mittenpartierna gör det lätt för sig genom att vi, när vi skall prioritera, tar med allting, d. v. s. inte åstadkommer någon prioritering. Det förhåller sig ingalunda på det sättet. Låt mig när det gäller den kanske mest besvärliga punkten — nämligen frågan om prioriteringsorterna — citera ett par meningar ur folkpartiets partimotioner 1969 och 1970: »Detta kan i och för sig vara psykologiskt besvärligt att offent-

liggöra i en plan med statsmaktens auktoritet, men enligt vår mening är det ändå övervägande positivt att människorna får ett klart besked om vad de bör räkna med för framtiden. Och de negativa klarläggandena uppväges ju också av att andra regioner i Norrland får klart besked om att statsmakterna kommer att satsa på att garantera en positiv utveckling.»

Vi är alltså helt beredda att göra prioriteringar såväl när det gäller de orter man bör satsa på som beträffande stödformerna.

Min andra kommentar gäller herr Bergmans uppfattning att vi inte framfört tillräckligt konkreta förslag. I två partimotioner — i ett 13-punktprogram och i ett handlingsprogram för Norrlandspolitiken — har vi presenterat konkreta förslag angående stödformer, stödunderlag, områdesdifferentiering, bidrag och lån. Flertalet av dessa förslag behandlas i det nu aktuella statsutskottsutlåtandet, medan andra behandlas i ett statsutskottsutlåtande som kammaren strax skall debattera.

Vi har alltså lagt fram konkreta förslag och vi har preciserat vilka vägar man bör gå för att genomföra dessa förslag. Vi har sagt att regionalpolitiken bör vila på en fastare, mer genomtänkt långsiktig utvecklingsplan.

Herr BERGMAN (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill endast säga till herr Nilsson i Tvärålund att jag i riksdagstrycket inte har hittat någon partimotion från centern i fråga om lokaliseringpolitiken före den Näslundska kommitténs tillkomst.

Herr NILSSON i Tvärålund (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag ber att få rätta mig själv. Det var inte i reciten utan på första raden i utskottets eget yttrande som det står att läsa om vad som hände i lokaliseringsfrågan år 1952.

Jag vill ännu en gång hänvisa till de

Regionalpolitiken

motioner och interpellationer som väckts i riksdagen och de diskussioner som förekommit vilka alla är ett belägg för centerpartiets intresse och insatser i denna fråga. Jag tror inte att svenska folket numera vill eller kan betvivla detta vårt intresse.

Jag hade väntat mig invändningar om mina påståenden beträffande socialdemokraterna och koncentrationspolitiken, men sådana invändningar har uteblivit. Jag vill bara notera detta.

Herr GUSTAFSON i Göteborg (fp):

Herr talman! I folkpartiets stora motion om Norrlandspolitiken från januari månad framhölls vikten av att transportpolitiken insattes i ett regionalpolitiskt sammanhang. Förslagen i denna motion syftade till att åstadkomma en minskning av transportkostnaderna för transporter inom Norrland och framför allt för transporter från Norrland. När det däremot gällde transporter av färdigvaror upp till Norrland, påpekades det i motionen, skulle ett transportstöd kunna verka försvårande för näringslivet i Norrland, som kan sägas ha ett visst skydd på grund av transportkostnaderna dit.

Det påpekande som gjordes i januari-motionen fick ett kraftigt stöd i den hemställan som länsstyrelserna i de fyra nordligaste länen riktade till regeringen och där man framhöll att det hittills inte hade funnits något samband mellan lokaliseringpolitiken och transportpolitiken; de lokaliseringpolitiska stödåtgärderna hade tvärtom kraftigt motverkats av stigande transportkostnader. Man ville bestämt understryka som sin uppfattning att regionalpolitik och trafikpolitik inte får vara åtskilda som vattentäta skott. Om dessa två frågor behandlades separat och utan något samband skulle detta innebära dels att de regionala utvecklingsproblemen inte kunde lösas, dels att kostnaderna för lokaliseringpolitiken blev onödigt höga.

Det var därför intressant för oss att ta del av kommunikationsminister Norlings utspel i denna sak efter det att vi hade väckt vår motion och av den proposition som framlades om fraktstöd. Det är en intressant lösning man föreslår i propositionen, nämligen försöksverksamhet med ett selektivt transportstöd som ändå verkar generellt på de områden som omfattas. Vi är på folkpartihåll positivt inställda till att pröva denna form av transportstöd. Vi tycker också att de riktlinjer som uppdragits för detta transportstöd är av så stort värde att de bör ligga till grund för den verksamhet som nu skall igångsättas.

En förutsättning för att transportstöd skall utgå är att det är fråga om en transportsträcka på minst 30 mil. Den siffran har man kommit fram till genom att räkna ut genomsnittslängden av transportererna här i landet. Det kan alltså sägas att regeln att det skall gälla transporter på minst 30 mil innebär att de som är verksamma inom stödområdet får en möjlighet att på denna punkt konkurrera på lika villkor med dem som är verksamma inom landet i dess helhet.

Vidare följde man den huvudlinje som folkpartiet angav i sin januarimotion, nämligen att fraktstöd skall utgå för transporter inom stödområdet och från stödområdet men inte för transporter till stödområdet. Vi har emellertid ansett att det bör göras ett undantag från regeln att det inte skall lämnas fraktstöd för transporter till stödområdet. När det gäller färdigvaror håller vi med om att ett sådant stöd inte bör lämnas, men det förekommer i relativt stor utsträckning att halvfabrikat och komponenter exempelvis till maskiner transporteras upp till Norrland, bearbetas där och sedan skickas vidare söderut. I samband med tillverkning av traktorer skickas ofta komponenter från mellersta Sverige till fabriker i Norrland, där de kompletteras och sedan sänds

Regionalpolitiken

söderut. Vi menar att det skulle vara en stimulans för ökad industriell verksamhet i Norrland och stödområdet i dess helhet, om det kunde lämnas ett fraktstöd också för sådana varor, och vi har i en reservation begärt att riksdagen skall få ett förslag beträffande fraktstöd även för transporter till stödområdet i de fall som jag nu har nämnt.

Även om vi inom folkpartiet accepterar minimisträckan 30 mil, har vi gjort ett litet förbehåll. Det förekommer i vissa fall export av varor för vilka fraktstöd inte skulle utgå eftersom transportsträckan inom Sverige är för kort. Vi har föreslagit att man t. ex. vid export från Jämtland ut över Norge skall få i kvalifikationssträckan 30 mil räkna in också transportsträckan utanför Sveriges gränser — dock skall inte restitutionen gälla annat än det fraktbelopp som avser transporten inom Sverige.

Däremot har vi inte velat acceptera bestämmelsen om att fraktstöd endast skall lämnas för transporter om minst 500 kg. Vi tycker att det med tanke på den mindre företagsamheten i stödområdet är ganska orimligt att ställa det kravet, att varje enskild transport skall uppgå till minst 500 kg för att den skall komma i åtnjutande av fraktstöd. Vi har därför i en reservation föreslagit att minimigränsen skall sättas vid 200 kg. Vi menar att det skulle vara en verklig hjälp för den mindre företagsamheten inom stödområdet om man på detta sätt kunde få fraktstöd för enskilda transporter med en minimivikt av 200 kg. För att undvika alltför många ansökningar om transportstöd har vi föreslagit att den gräns som gäller skall vara oförändrad hela året.

Herr talman! Det är många frågor som berörs i statsutskottets utlåtande. Där finns ett avsnitt om vägpolitiken, men jag tänker inte ingå på det, eftersom det förts en mycket omfattande debatt om vägpolitiken i kammaren tidigare. Jag vill i det sammanhanget bara

understryka vikten av ett väl utbyggt länsvägnät i vårt land — det gäller inte minst de sekundära länsvägarna.

Vi reserverar från folkpartiet har också tagit upp förhållandena för Gotland. Transportstödets konstruktion är sådan att reglerna inte utan vidare kan överföras på Gotlandstrafiken. Vi menar emellertid att problemen med Gotlandstrafiken är så stora att särskilda åtgärder måste vidtas. Vi är inte nöjda med den passiva inställning som utskottsmajoriteten visar, utan vi begär att riksdagen skall få ett förslag om transportstöd också när det gäller Gotland — detta avser såväl person- som godstrafiken,

Herr talman! Jag vill till sist ta upp frågor som gäller persontransporterna. I propositionen berörs inte alls persontransporterna, utan den avser bara transport av varor.

I folkpartiets januarimotion pekade vi på att persontaxorna spelar en viktig roll för Norrland. Vi underströk att kostnaderna i tid och pengar för transport av människor medför en allvarlig konkurrensnackdel för Norrland och att det därför framstår som angeläget att reducera denna nackdel genom att skapa högklassiga och snabba persontransportmedel och genom att minska kostnaderna för dessa transporter. Det gäller inte minst flygtransporterna, eftersom de långa avstånden gör att inrikesflyget har större betydelse för Norrland än för någon annan landsdel.

I det sammanhanget menar vi att åtgärder bör vidtas. Här råder det samstämmighet mellan den inställning som folkpartiet har angivit och den som kommer fram i hemställan från länsstyrelserna i de fyra nordligaste länen. I länsstyrelsernas framställning pekas på att kostnaderna för persontrafiken till och från Norrland är så höga att varje resa exempelvis till Stockholm gör ett djupt ingrepp i en normal familjebudget. Man framhåller också att de höga persontransportkostnaderna är ett

Regionalpolitiken

betydande hinder för flyttning från landets centrala till dess perifera delar och ett starkt incitament för dem som bor i avlägsna områden att ansluta sig till strömmen av utflyttare.

Vi har alltså krävt att åtgärder skall vidtas, och vi tycker att det i dessa åtgärder också bör ingå en undersökning av flygtrafiken mellan Norrland och landet i övrigt.

Vi ifrågasätter om samma regler skall gälla för byggande av flygplatser i Norrland som i andra delar av landet. Det har ansetts vara en så stor fördel för en kommun att få en flygplats att kommunen i princip borde betala hela eller en betydande del av kostnaderna för flygplatsen. För många hårt ansträngda Norrlandskommuner är det emellertid ett orimligt krav att de själva skall svara för kostnaderna för en flygplats som är avsedd att betjäna en stor region. Därför kan statsbidrag till flygplatser i Norrlands inland framstå som lika naturliga som bidrag till buss- och järnvägstrafik till området.

Nu har det framlagts motioner från olika partier, och utskottsmajoriteten har också tagit upp saken. Vad säger då utskottsmajoriteten om denna fråga, som vi anser vara viktig och som även ett flertal motionärer från regeringspartiet har berört? I en socialdemokratisk motion begärs förslag redan till höstriksdagen om en nedsättning av kostnaderna för persontrafiken på Norrland. Utskottsmajoriteten säger: »Det kan antagas att persontaxorna spelar en viktig roll i de lokaliserings- och trafikpolitiska sammanhangen och därvid inte minst för Norrlands del.» Och man fortsätter: »Kostnaderna i tid och pengar för transport av människor kan vidare antagas innebära en allvarlig konkurrensnackdel.»

Den socialdemokratiska majoriteten i statsutskottet är alltså inte säker på att persontaxorna spelar en viktig roll i lokaliseringspolitiska sammanhang, och man är inte heller säker på att kostna-

derna för persontrafiken till och från Norrland är en allvarlig konkurrensnackdel. Man säger att det kan »antas» att det är så. Vi kan inte vänta oss några särskilt kraftfulla åtgärder från den majoritets sida, som inte ens är säker på att här finns förutsättningar för att man skall göra något. Det framgår också av vad majoriteten i fortsättningen skriver. Där säger man att dessa problem »är av mycket komplicerad natur och de föreslagna eller ifrågasatta, sinsemellan olika lösningarna förutsätter åtgärder med svåröverskådliga konsekvenser i bl. a. ekonomiska, organisatoriska och administrativa hänseenden».

När det gäller den takt, i vilken man skall bedriva det utredningsarbete som är nödvändigt för att kunna få till stånd en minskning av transportkostnaderna för personbefordran till och från Norrland säger utskottsmajoriteten: »Dessa överväganden bör ske i den takt som är möjlig med hänsyn bl. a. till de betydande insatser som i ett inledningskede krävs i samband med fraktbidragsstödet samt till de speciella problem som sammanhänger med en nedsättning av avgifterna på vissa slag av persontransporter.»

Man skall alltså syssla så mycket med fraktbidragsstödet, att man inte räknar med att denna utredning om en sänkning av kostnaderna för persontransporterna skall arbeta särskilt snabbt.

Vidare gör utskottsmajoriteten ett annat intressant uttalande. Man säger att det är fråga om en nedsättning av avgifterna för *vissa* slag av persontransporter.

Jag skulle vilja fråga utskottsmajoritetens talesman: Vilka slag av persontransporter är det man tänker på när det gäller att reducera kostnaderna? I majoritetsutlåtandet står inte ett enda ord om flyget. Vid den diskussion vi hade inom utskottet sades heller ingenting om flyget. Därför skulle jag vilja fråga: Har man över huvud taget tänkt sig att få till stånd en reduktion av

Regionalpolitiken

kostnaderna för flygbiljetterna, som spelar en så stor roll inte minst när det gäller Norrland?

I reservationen 10 anser vi att det är uppenbart att persontaxorna spelar en viktig roll i de lokaliserings- och transportpolitiska sammanhangen. Men majoriteten säger att detta kan »antas». Vi framhåller att kostnaderna i tid och pengar för transport av människor medför för Norrland en allvarlig konkurrensnackdel, medan utskottsmajoriteten säger att det kan »antas» att här finns en konkurrensnackdel.

Vi är för vår del övertygade om detta. Här står vi på samma linje som länsstyrelserna i de fyra nordligaste länen. Inte minst med tanke på vikten av en ökad turism i Norrland, som kan konkurrera med de turistresor som så kraftigt tär på den svenska valutareserven, vore det värdefullt att också få till stånd en sänkning av persontaxorna.

Jag skulle vilja säga, herr talman, att de som vill verka för en snabb lösning av denna fråga, inklusive de ledamöter av regeringspartiet som har motionerat i saken, bör ha allt intresse i världen av att vid voteringen rösta på reservationen 10 till statsutskottets utlåtande nr 105. Den innebär i alla fall att riksdagen skall göra en kraftig meningsyttring i linje med vad som framhållits av länsstyrelserna i de fyra nordligaste länen, att denna fråga är av sådan vikt även ur regionalpolitiska synpunkter att den bör lösas utan dröjsmål.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationerna 2, 3, 6, 8 och 10 vid statsutskottets utlåtande nr 105.

Herr PETERSSON i Gäddvik (m):

Herr talman! Det beslut om regionpolitiken, som riksdagen nu skall fatta, kommer att starkt påverka människor och företagsamhet i mer än halva vårt land ytmässigt sett, d. v. s. den del av landet som det allmänna stödområdet omfattar.

Alla är överens om att den hittills förda region- och lokaliseringspolitiken inte har varit så kraftfull som läget i de s. k. utflyttningslänen fordrar. Landstingsförbundets styrelse exempelvis konstaterar först i sitt enhälliga remissyttrande över lokaliseringsutredningen, att lokaliseringspolitiken varit klart otillräcklig och att den snarast måste utbyggas och förstärkas. Den hittillsvarande trenden måste enligt styrelsens mening stoppas med effektiva åtgärder, och Landstingsförbundet framhåller också att ansvaret för lokaliseringspolitiken åvilar staten.

Statsmakterna har ju mycket stora förutsättningar att påverka näringslivets utveckling och lokalisering och därmed de enskildas möjligheter att er hålla utbildning, bostad, arbete och trygghet. Bland de instrument som regeringen förfogar över vill jag nämna den allmänna ekonomiska politiken, närings- och skattepolitiken, arbetsmarknads- och undervisningspolitiken, jordbruks- och bostadspolitik, den statliga taxepolitiken, lokalisering av statlig verksamhet av olika slag samt också det vi kallar region- och glesbygdspolitik. Enligt min mening finns det ingen motsättning mellan å ena sidan en väl genomförd lokaliserings- och regionpolitik och å andra sidan övriga samhällsekonomiska mål som t. ex. en snabb ekonomisk tillväxt av samhällets totala resurser.

Men vid bedömningen bör också en annan aspekt beaktas, nämligen människors rätt att leva kvar i de områden där de är uppväxta och har sina hem. I totalkalkylen måste sådana faktorer som människors trivsel och valfrihet vägas in.

Lokaliseringsutredningen har i sitt betänkande gjort jämförelser med andra länders regionpolitik. Utredningen konstaterar att t. ex. England arbetar mera aktivt med att flytta företagen till orter där människorna bor, medan Sverige arbetar för att flytta människorna

Regionalpolitiken

till företagen. Engelsmännen har byggt upp industricentra som sysselsätter 265 000 människor, medan vi upplever det som ett stort problem att under en tioårsperiod skapa 16 000—17 000 nya arbetstillfällen i ett län, nämligen i Norrbotten.

För oss som arbetar i Norrbotten och som sysslar med länets näringsproblem står det helt klart, att länet måste få uppleva snabba och kraftfulla regionpolitiska insatser, om inte något av landsdelskatastrof skall inträffa. För oss norrbottningar blev regeringens lokaliseringspaket en stor besvikelse. Arbetlöshetssiffrorna visar även på ett skrämmande sätt hur speciellt Norrbotten har kommit i kläm vid den förda närings- och lokaliseringpolitiken. Alla i riksdagen representerade partier har också mer positiva förslag än regeringens när det gäller att förbättra förhållandena med avseende på företagsamhet och sysselsättning i Norrbotten och hela det s. k. allmänna stödområdet. Det gäller särskilt användandet av generellt verkande medel för att skapa ett näringsvänligare klimat, exempelvis — och herr Gustafson i Göteborg framhöll också detta — lägre persontaxor vid längre avstånd med tåg och flyg, lägre kostnader för långväga telefonsamtal, lokaliseringstöd även till marknadsföring, utvecklingsarbete och turistanläggningar, bättre avskrivningsmöjligheter och lägre arbetsgivaravgifter. Vi har också framfört förslag om åtgärder som skulle förbättra förhållandena för Norrlandsjordbruket. Alla dessa åtgärder sammantagna skulle avsevärt förstärka de av regeringen och även av oss accepterade regionpolitiska stödåtgärderna.

Jag anser t. ex. att vårt förslag med försöksverksamhet med industricentra är väl värt att prövas i Tornedalen. Vilka andra möjligheter erbjuds denna rikets utpost mot öster, som snabbt håller på att utarmas på människor i kraftfull ålder? Enligt min mening bor-

de nedre Tornedalen vara ett lämpligt område för försök med industricentra. Erfarenheter från andra länder visar att man med en sådan verksamhet kan uppnå företagsekonomiska fördelar, samtidigt som en önskvärd regional utveckling befrämjas. En koncentration av företag i en ort medför att underlaget för service av olika slag ökar. Gemensam användning av olika nyttigheter inom ett industricentrum kan vidare medverka till att kostnaderna för det enskilda företags drift kan reduceras.

De stora avstånden till råvaruleverantörer, avsättningsmarknader, kvalificerad expertis, forskningsstationer m. m. är ett centralt problem för företagsamheten inom stödområdet, och i särskilt hög grad gör sig detta gällande för den verksamhet som bedrivs i norra Norrland. Nackdelarna är stora både när det gäller transporttider och transportkostnader. En utbyggd industriell verksamhet i norra Sverige måste i stor omfattning bygga på företag eller företagsfilialer som avsätter sina produkter helt eller till stor del utanför stödområdet. På senare tid har även personkontakternas betydelse för företagsamheten uppmärksamats alltmer. Persontransportkostnaderna liksom fraktkostnaderna är besvärande, när det gäller företagslokalisering till norra Sverige. Det bör därför på allvar undersökas vad en maximering av avgifterna för olika transportmedel över en viss sträcka kostar samhället. I en sådan undersökning är flygtaxorna särskilt aktuella, dels därför att de svenska flygtaxorna är jämförelsevis höga, dels därför att flyget har de största möjligheterna att också ge kortare förflyttningstider. Enligt min mening bör man på transportsidan ha de största möjligheterna att göra även begränsade insatser av statligt stöd effektiva i regionpolitiskt syfte.

Ingen tänker väl sig i dag att vi ånyo skulle införa brev- och paketporto i

Regionalpolitiken

postbefordran som stiger med avståndet inom Sverige? Det enhetliga portot för inrikes brevväxling beslöts av Sveriges riksdag 1834. Det var ett framlyst regionpolitiskt beslut, enär de dåtida kommunikationerna måste ha medfört mycket stora skillnader i verklig befordringskostnad mellan olika orter i vårt avlånga land. Jag hoppas få uppleva den dag, då ledamöterna av Sveriges riksdag också anser sig mogna att ta ett beslut, som innebär att transportkostnaderna i stort angräps och anpassas i regionpolitiskt syfte.

Låt mig sedan också notera att det tydligen är fler än jag som tvivlar på att regeringens lokaliseringpaket vänder trenden i norr. I söndagens nummer av Dagens Nyheter säger den mäktige generaldirektören i arbetsmarknadsstyrelsen: »Jag ser ingen ände på Norrlandsproblemet. Vi får fortsätta att flytta ännu mera folk från norr till söder, med all den opinion det väcker.» Hur rimmar detta med regeringspartiets alla löften till Norrland och till Norrbotten?

Generaldirektör Bertil Olsson känner säkerligen väl de möjligheter till ökad sysselsättning i Norrland, som regeringens nu föreliggande förslag ger möjlighet till, och därför är hans förnyade uttalanden om fortsatt stark förflyttning av människor söderut illavarslande och utgör en bekräftelse på att regeringens lokaliseringspolitik inte vänder trenden i fråga om utvecklingen i norra Sverige.

Vi som bor i norra Sverige har år efter år lugnats med löften om att utvecklingen skulle vända. Den aktiva lokaliseringspolitik som vi fick för fem år sedan skulle förändra läget. Samma löfte gavs när Investeringsbanken inrättades och när det statliga investeringsbolaget SVETAB startades. Det är emellertid irriterande litet positivt som verkliga har hänt. Vi håller i norra Sverige på att förlora tron på att regeringen verkligen önskar en positiv ut-

veckling i vår landsända, där staten äger så mycket och därför borde känna ett speciellt ansvar för utvecklingen.

Det talas nu om en utbyggnad av vattenkraften i Kalixälven, varvid staten som ett speciellt bidrag på grund av bristande lönsamhet skulle tillskjuta 180 miljoner kronor. Diskussionerna om Vindelälven har lärt oss att utbyggnad av ytterligare Norrlandsälvar är en diskutabel åtgärd. Stora naturvärden spolieras och tillskottet av sysselsättning är ringa; i jämförelse med den utbyggnad som under alla förhållanden måste ske på kärnkraftsområdet är tillskottet av elkraft litet. Arbetstillfällena i berörda bygder blir av tillfällig karaktär samtidigt som många nu befintliga utkomstmöjligheter försvinner. Enligt min mening skulle de omtalade 180 miljonerna göra mycket större bestående nytta om de användes till åtgärder för att förbättra och förbilliga kommunikationerna inom samt till och från Norrbotten.

Herr talman! Såsom framgår av det nu anförda anser jag att regeringens lokaliseringpaket inte kommer att bryta den negativa utvecklingen i norra Sverige. Jag beklagar att de positiva tilläggsåtgärder, som vi i de borgerliga partierna föreslagit, inte vunnit socialdemokraternas bifall. Jag vill fastslå att regeringen inte mött något motstånd i riksdagen mot sina förslag utan att samtliga borgerliga partier framlagt positiva tilläggsförslag i anslutning till regeringens region- och lokaliseringpaket.

För oss i moderata samlingspartiet står det klart att en primär uppgift för statlig aktiv regionpolitik är att förbättra betingelserna för näringsverksamhet i de regioner som man vill stödja. Alla förslag om förbättringar som vi för fram i reservationer till utlåtanden i anledning av regeringens lokaliseringpaket har också detta syfte.

Herr talman! Jag vill till slut yrka bifall till reservationerna 2, 3, 6, 8 a, 9

Regionalpolitiken, tillika svar på interpellation ang. en effektivare trafikplanering

och 10 i statsutskottets utlåtande nr 105.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **NORLING**:

Herr talman! Herr Dahlgren har frågat mig, om jag är beredd medverka till att en effektiv trafikplanering kommer till stånd i vårt land.

För allt vårt samhällsbyggande sker planering och samordning på central, regional och lokal nivå. Så är fallet även inom trafiksektorn.

För alla fyra trafikgrenarna gäller att den hela landet omfattande planeringen sker inom centralförvaltningarna hos berörda myndigheter. Till grund för planeringen ligger utredningar och prognoser som normalt görs inom verken, och i sammanhanget utnyttjas i betydande utsträckning material som tillhandahålls av respektive distriktsförvaltningar eller andra regionala organ. Dessa medverkar i sin tur vid den regionvisa konkretiseringen och tillämpningen av de riksomfattande planerna.

Denna form av planering som sker för respektive trafikgren kompletteras med en omfattande horisontal planering, dels mellan trafikverken, dels mellan trafikverk, länsstyrelser, kommuner, näringsliv och enskilda. Denna planering sker också på både central, regional och lokal nivå.

Vägverket och SJ t. ex. samråder fortlöpande i planeringsfrågor, och regelbundna kontakter på central nivå förekommer också med främst planverket, arbetsmarknadsstyrelsen och sjöfartsverket.

På det regionala planet samarbetar vägverkets och SJ:s distriktsförvaltningar med länsstyrelserna och andra regionala instanser samt med olika kommunala myndigheter och berörda delar av näringslivet. För SJ:s del ingår det som ett naturligt led i planeringsarbetet att ta kontakt med de myndigheter och andra intressenter som berörs av olika tänkta åtgärder. Vederbö-

rande får därvid tillfälle att framföra sina synpunkter och önskemål. För vägverkets del vill jag i sammanhanget erinra om de rullande femårsplanerna för vägbyggandet som revideras vart tredje år och som i huvudsak grundas på uppgifter från de på lokal nivå verkande vägnämnderna och från länsstyrelserna.

Utöver vad sålunda gäller i fråga om trafikmyndigheternas planering och det kontakt- och samordningsarbete som sker i anslutning därtill vill jag erinra om det allmänna, olika samhällssektorer övergripande planeringsarbete som bedrivs inom länsstyrelserna i samråd med bl. a. de olika länsorganen. Detta regionalpolitiskt inriktade prognos- och planeringsarbete skall enligt statsmakternas föreskrifter tjäna som underlag för samhällsinvesteringarnas dimensionering och spelar naturligtvis en betydelsefull roll för den regionala och den interregionala samordningen av åtgärderna inom transportsektorn. Detta prognos- och planeringsarbete har också ett betydande värde för bedömningarna inom respektive trafikgren av trafikbehoven och sättet att tillgodose dessa. Jag vill i sammanhanget erinra om den nyligen framlagda propositionen om ändrad uppbyggnad av länsstyrelseorganisationen. Däri förutsätts bl. a. en koncentration till länsstyrelserna av olika regionala planeringsorgans funktioner, varigenom effektiviteten och kvaliteten i planeringsarbetet kan förutses öka.

Vad beträffar frågan om särskilda trafikförsörjningsplaner, som herr Dahlgren tagit upp, gäller att kommunerna primärt har ansvaret för att upprätta sådana. Genom kommunikationsdepartementets försorg har dock för kommuner av glesbygdstyp viss modellplanering skett som avser att ge vägledning åt berörda kommunala myndigheter i deras arbete på att ordna en tillfredsställande kollektiv trafikförsörjning. Herr Dahlgren har emellertid även

Regionalpolitiken, tillika svar på interpellation ang. en effektivare trafikplanering

efterlyst regionala trafikförsörjningsplaner, som bl. a. kunde ge kommunerna säkrare utgångspunkter vid planeringen av deras respektive trafikproblem. Redan nu gäller att kommunerna genom nyssnämnda planering, som sker i trafikmyndigheternas och länsstyrelsernas regi, i betydande utsträckning ges vägledning vid lösningen av de mera lokala trafikförsörjningsproblemen. Jag är emellertid medveten om att ingenting är så bra att det inte kan bli bättre. Jag avser också att i samråd med civilministern och med berörda myndigheter överväga vad som kan göras för att ytterligare effektivisera den övergripande regionala planeringen på trafikområdet.

Herr DAHLGREN (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag tackar statsrådet för svaret. Jag tackar också för att svaret har lämnats under den debatt som förs i kammaren i dag. Mellan dessa frågor finns i planeringshänseende det sambandet, att goda kommunikationsförhållanden är en förutsättning för lyckad lokalisering.

Statsrådets svar rymmer i sin huvudsakliga del förhållanden som är kända. Det är egentligen bara de sista meningarna i svaret som innebär en nyhet, nämligen att statsrådet nu har för avsikt att effektivisera den övergripande planeringen på trafikområdet. För den upplysningen tackar jag särskilt; det är enligt mångas mening hög tid att en sådan planering kommer till stånd. Det är nödvändigt att man ställer de resurser till förfogande som behövs för att klara den regionala trafikplaneringen. Länsstyrelserna har hitintills saknat resurser, och det har inte varit ovanligt att landstingen fått biträda ekonomiskt för att klara av trafikutredningar inom länet. Det har självklart med en sådan ordning varit svårt att uppfylla målsättningen i 1963 års trafikpolitiska beslut, som innebar att riksdagen uttalade sig för en tillfredsställande transportförsörjning till landets olika delar. Denna

målsättning har inte uppfyllts, och transportförsörjningen är i dag i vissa bygder dålig, för att inte säga obefintlig. Jag skall inte exemplifiera — vi känner alla bristfälligheterna — men jag vill konstatera att det nuvarande förhållandet till stor del är ett resultat av en utebliven planering, där olika trafikgrenar utifrån företagsekonomiska lönsamhetsberäkningar tillätits att själva inom sina företag utforma sin trafikföring utan större hänsynstagande till helheten i transportförsörjningen.

Jag förutsätter att grundvalen i den nu av statsrådet bebadade övergripande regionala planeringen på trafikområdet skall överensstämma med riksdagens senast år 1969 uttalade vilja. Man var då ånyo enig om nödvändigheten av en helhetssyn, i vilken såväl sociala som näringspolitiska och lokaliseringpolitiska förhållanden skulle beaktas.

Jag tackar än en gång herr statsrådet för svaret.

Herr andre vice talmannen övertog ånyo ledningen av förhandlingarna.

Herr ÅSLING (cp):

Herr talman! Det får betraktas som ett stort steg i rätt riktning när riksdagen i dag kan behandla frågan om transportpolitiken och då speciellt transportstödet som en del av regionalpolitiken.

Det är en långsam mognadsprocess som skett inom regionalpolitiken i detta avseende. Efter ett trevande försök med lokaliseringpolitiska åtgärder som varit bristfälligt anpassade till de aktuella förhållandena t. ex. i det norrländska inlandet har tiden nu ansetts mogen för mer till den bistra verkligheten anpassade åtgärder. Detta hindrar emellertid inte att man fortfarande såsom ett par talare här tidigare framhållit gång efter annan får bevittna hur diskussionen om lokaliseringpolitiken, den regionalpolitiska utvecklingen i Norrland, återfaller till den gamla lät-

Regionalpolitiken

gå-inställningen. Det gäller inte minst den del av regionalpolitiken som arbetsmarknadspolitik utgör.

Enligt den slentrianmässiga uppfattningen skall utflyttningen från Norrland fortsätta. Någon samhällsekonomisk och ännu mindre social analys av problemet besvärar man sig aldrig med i dylika diskussionsinlägg. Samma snävt avgränsade och därför inför en ansvarsmedveten och framåtsyftande regionalpolitik främmande syn på transportpolitiken har också utgjort en starkt hämmande faktor för en positiv och progressiv utveckling inom det norra stödområdet.

Den s. k. infrastrukturen och därvid inte minst kommunikationsväsendets standard är dock av avgörande betydelse för regionalpolitikens effekt. Från denna synpunkt är t. ex. Vägplan 70 och dess vidare öden ett mycket väsentligt inslag i regionalpolitiken, liksom naturligtvis den aktuella medelsfördelningen inom vägväsendet. Den omständigheten att väg- och brostandarden i Norrlands inland — d. v. s. det inre stödområdet — på sina håll är mycket låg är ägnad att oroa och begränsar påtagligt utvecklingsmöjligheterna. Jag behöver här bara erinra om vägnätets betydelse för virkestransporterna.

Länsstyrelsen i Jämtlands län påpekar i sitt yttrande med anledning av Vägplan 70, att den procentuella andelen av större länsvägar som icke har godtagbar standard är störst i Jämtlands och Västernorrlands län och att beträffande övriga länsvägar andelen undermåliga är störst i Jämtlands län. Jag behöver inte särskilt betona att detta är klart otillfredsställande och verkligen hämmar utvecklingen i dessa bygger.

Om jag begränsar perspektivet till det transportstöd, som kommer som ett väsentligt inslag i en mera aktiv och till verkligheten avpassad regionalpolitik, kan jag konstatera att det uppenbart är ett betydelsefullt steg som man

nu tar. Tyvärr finns det dock en viss tvekan och osäkerhet i propositionen, och detta sätter också sin prägel på utskottsutlåtandet. Jag betraktar detta förhållande närmast som en illustration till den brist på helhetssyn i regionalpolitiken som har varit karakteristisk för regeringens hittillsvarande agerande. Tveksamheten beror på att man inte kommit fram till någon klar målsättning, och detta återverkar dess värre också på förslaget till transportstöd.

Vid sidan av Norrland intar Gotland en särställning när det gäller transportpolitikens avgörande betydelse för näringslivets utveckling. Riksdagen har tidigare uttalat att Gotlands särskilda problem i detta avseende måste få en positiv lösning. Detta skedde med anledning av en beställning som kom redan i samband med det trafikpolitiska beslutet år 1963. Det är anmärkningsvärt att denna fråga inte fått en acceptabel lösning efter alla dessa år.

Som jag tidigare framhållit kommer av allt att döma transportstödet att få väsentligt värde för industrin inom stödområdet. Det har dock inte utformats med hänsyn till kravet på utveckling av ett allsidigt näringsliv. De begränsningar som gjorts beträffande uttransport av halvfabrikat och råvaror kan verkligen diskuteras. Pappersmassa — som bekant en viktig norrländsk industriprodukt — är t. ex. undantagen från transportstöd, medan tidningspapper tydligen kommer att innefattas. Ändock är förädlingsvärdet för exempelvis blekt sulfatcellulosa icke oväsentligt högre än för tidningspapper. Flera liknande exempel kan anföras.

När det gäller utvecklingen av ett allsidigt näringsliv har också transporter till området sin stora betydelse. Detta gäller naturligtvis råvaror av skilda slag, men av ännu större vikt ur denna speciella synpunkt är halvfabrikaten, t. ex. i förbindelse med sydsvenska företags legotillverkning vid norrländska företag — en fråga som herr Gustafson

Regionalpolitiken

i Göteborg tidigare var inne på. Legotillverkningen är som bekant särskilt väsentlig för många nyetablerade verkstadsindustrier inom stödområdet. Dessa återfinns i bygder med ringa industriell tradition och är därför särskilt avgörande för den fortsatta utvecklingen. Legotillverkningen utgör följaktligen på sitt sätt ett viktigt utvecklingssteg i den fortsatta industrialiseringen.

Det är likaledes en stor brist att inte det norrländska lantbrukets försörjning med fodermedel och andra förnödenheter kan omfattas av transportstödet. Detta skulle i inte oväsentlig utsträckning ha underlättat upprätthållandet av ett produktionskraftigt och livsdugligt lantbruk i Norrland.

Utskottet framhåller i sin skrivning att det »kan antagas att persontaxorna spelar en viktig roll i de lokaliserings- och trafikpolitiska sammanhangen». Det är en häpnadsväckande försiktig formulering som verkligen inte vittnar om någon större inlevelse i problematiken. I realiteten torde persontrafikens villkor vara av avgörande betydelse för det allmänna närings- och lokaliseringspolitiska klimatet. För företag lokaliserade till Norrland betyder den personliga kontakten med den syd- och mellansvenska marknaden mycket. Kontakten med organisationer, institutioner och myndigheter är också vanligen förknippad med långa resor.

Även från andra synpunkter spelar persontrafiken en betydelsefull roll. Den ökade rörligheten i samhället och det kulturella utbytet är i väsentlig utsträckning beroende av att allmänna kommunikationsmedel står till buds till en rimlig kostnad. Det finns även tungt vägande sociala aspekter på denna fråga.

Självfallet finns det olika vägar att anvisa när det gäller en reducering av persontransportkostnaderna, och dessa borde ha blivit föremål för närmare överväganden. Dess bättre har kommunikationsministern i ett uttalande här-

omdagen aviserat en ändrad inställning även i fråga om persontransporterna. Men tyvärr har den omprövningen inte nått fram till utskottsmajoriteten som har stannat kvar i den gamla, mer slentrianmässiga synen på persontransporternas roll i detta sammanhang.

Även flygets snabbt växande betydelse för längre transporter bör beaktas. Det sägs att det i dag är dyrt att flyga i vårt land, och lekmannamässigt bedömt förefaller det finnas visst fog för detta påstående. I detta som i andra sammanhang tycks vi här i landet ännu inte på allvar ha anpassat oss till flyget och dess möjligheter. Vi betraktar alltjämt flyget som ett exklusivt samfärdsmedel, och det är måhända be-tecknande att det inte har innefattats i förslaget till transportstöd trots att det redan finns en klar strävan från det norrländska näringslivet att i växande omfattning utnyttja flyget för transport av vissa högvärdiga produkter.

Vissa bestämmelser beträffande transportstödet är nu alltför snävt utformade. Den stödberättigade fraktsträckan borde ha kunnat sänkas till 200 km mot i propositionen föreslagna 300 km. Detta hade varit motiverat med hänsyn till de aktuella förhållandena. Herr Gustafson i Göteborg har tidigare berört denna fråga och exemplifierat den med förhållandena i Jämtland och de tvärtransporter som går från det jämtländska näringslivet till de norska hamnarna. Med hänsyn till den aktuella situationen i den delen av Norrlands inland hade det varit befogat att sänka kvalifikationsgrunden för transportstödet. Sverige har inte så långa avstånd på tvären som på längden, och det borde utskottsmajoriteten ha beaktat.

Transporten till Norge och Finland borde även vara kvalifikationsgrunden för transportstöd, framför allt av den anledningen att stora delar av t. ex. det norrländska inlandet har sina hamnar i Norge, exempelvis vid Trond-

Regionalpolitiken

heimsfjorden. Det borde vara rimligt att ta hänsyn till var de ur transportekonomisk synpunkt »riktiga» hamnarna är belägna.

Direktör Lars Sjöstedt vid SJ:s utvecklingsavdelning har nyligen i tidsskriften Ny Teknik skisserat ett program för hur Norrlands transportproblem skulle kunna lösas på lång sikt. Han har där skisserat ett system med samordning av skilda trafikmedel för att nå största möjliga totala effekt. De framtida linjesträckningar för inrikesflyget som publicerats kan möjligen bidra till att fylla Linjeflygs kassakistor men kan knappast få någon avgörande effekt för Norrlands utveckling, framhåller direktör Sjöstedt. I detta framtida — kanske ännu något utopiska — trafiksystem för Norrland skisseras en utveckling mot järnvägar för höga hastigheter längs vissa stamlinjer, en för Norrland central och stor flygplats med matarlinjer och ett väl utbyggt vägsystem. Denna basstruktur för persontransporterna skulle kompletteras med en finstruktur av landsvägar och ett i viss mån parallellt godstransportnät. Detta är kanske något utopiskt, men det väsentliga i denna skiss är att den har något av den helhetsyn på planeringen som man skulle önska tillämpad redan nu när det gäller transportväsendet i Norrland.

Som jag tidigare nämnt är det föreslagna transportstödet i detta avseende, trots den positiva syftningen, en mycket trevande början och så till vida en klar besvikelse. Men det är kanske inte annat att vänta så länge man saknar en klart fastslagen målsättning för Norrland, en målsättning som är klart kvantifierad d. v. s. en befolkningspolitisk målsättning. Nu nödgas man improvisera i ett växande medvetande om att den befolkningsmässiga och arbetsmarknadspolitiska utvecklingen för landsdelen är krisartad. Det är alltså det kortsiktiga perspektivet som dominerar. I själva verket behövs nu och

det rätt snart en långsiktig satsning och planering för en livskraftig utveckling i landsdelen.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationerna 2, 3, 4, 6, 8 a och 10 till statsutskottets utlåtande nr 105.

Herr GUSTAFSON i Göteborg (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Åsling uppfattade det uttalande, som kommunikationsministern nyligen gjort i fråga om kostnader för persontransporter till och från Norrland, som ett uttryck för att kommunikationsministern är villig att gå längre än vad utskottsmajoriteten gjort när det gäller åtgärder för att sänka persontrafikkostnaderna. Jag fick närmast den uppfattningen att vad kommunikationsminister Norling sade var precis detsamma som står i utskottsutlåtandet. Men eftersom kommunikationsministern är närvarande i kammaren tycker jag att det vore alldeles utomordentligt att få ett klart besked om detta. Är det så att vad statsrådet offentligen nyligen sagt sträcker sig längre än vad som står i utskottsmajoritetens utlåtande och närmar sig vad som står i reservationen? Eller skall det tolkas så att kommunikationsministern och utskottsmajoriteten är på samma linje?

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet NORLING:

Herr talman! Innan jag svarar på den fråga som ställts till mig rörande persontransporterna kanske jag kan få ta några minuter i anspråk för några kommentarer till den diskussion som hittills förts i dag rörande det område som närmast intresserar mig, nämligen transportstödet.

Jag noterar med tillfredsställelse att det hittills i debatten har rått en allmän enighet om grundtankarna i propositionen om transportstöd. Alla är överens om angelägenheten av att det genom en lämplig reducering av frakt-

Regionalpolitiken

kostnaderna för näringslivet inom stöd-området skapas marknadsförutsättningar som är mera lika dem som gäller för näringslivet i andra delar av landet. Därigenom krymps de kostnadmässiga avstånden till marknaderna i Syd- och Mellansverige och till exportmarknaderna, vilket i ungefär motsvarande mån ökar avsättningsmöjligheterna. Ökad avsättning är ju i sin tur en förutsättning för att man skall kunna stimulera till etablering av nya företag och till expansion av redan etablerade företag inom stödområdet.

Genom den näringspolitiska stimulans som transportstödet är avsett att ge blir det inte bara ett begränsat lokaliseringpolitiskt hjälpmedel; det kommer på sitt sätt att bidra till den allmänna regionala utvecklingen i dessa delar av landet. Vad vi till syvende og sidst vill är ju att få till stånd en större regionalpolitisk jämlikhet mellan olika delar av landet. Häri inlägger vi dels att vi vill ha ett bättre utnyttjande även av de arbetskrafts- och kapitalresurser som finns inom stödområdet, dels att vi genom att göra området mer attraktivt för näringslivet på ett livskraftigt och varaktigt sätt vill skapa en service-miljö som i tillräckligt stor utsträckning tillgodoser de krav som människorna i ett modern välfärdssamhälle har rätt att ställa oavsett var de bor.

Vi är också ense om att transportstödet skall vara förenligt med de transportpolitiska riktlinjer som riksdagen har antagit och upprepade gånger fastslagit. Att syftet är i linje med den trafikpolitiska målsättningen är också helt klart.

Med ett samtidigt beaktande av de regionalpolitiska lokaliserings- och näringspolitiska målsättningarna bidrar transportstödet sålunda till att främja en tillfredsställande transportförsörjning. Det sker på ett sätt som säkrar företagsekonomisk effektivitet och dessutom bibehåller konkurrens på i princip oförändrade villkor mellan de tra-

fikgrenar som här närmast berörs av ifrågavarande transportströmmar.

Herr Åsling hade åsikten att vi hade glömt bort flyget. Jag vill då konstatera — även om herr Åsling kan tycka att det låter väl sarkastiskt — att vi tänkte mycket litet på flyget när vi gjorde vårt ställningstagande, inte därför att vi trodde eller tror att flyget i framtiden inte kommer att få ökad användning när det gäller godstransporter utan därför att det i dag inte finns anledning att ta med flygfrakterna. Jag vågar säga att det valet inte var svårt att göra. Det var ju fråga om transporter med en vikt av över 500 kilo, och det var fråga om transporter av viss längd. Sägna vad man vill om de flygfrakter vi har i dag här i landet, men ännu har de inte nått en sådan omfattning att det nu skulle ha varit berättigat att ta med dem. Det berodde alltså inte på något sätt på glömska och var som sagt heller ingen underskattning av de framtida flygtransporterna, utan det var en bedömning som grundade sig på situationen i dag.

Principen att behålla konkurrensen mellan trafikgrenarna på oförändrade villkor genom transportstödet innebär i viss — eller rättare sagt i dubbel — mening vad man med ett modernt ord brukar kalla en innovation. Sverige är sålunda det första land åtminstone i Europa som har infört ett transportstöd som både är regionalt utformat och transportpolitiskt genomtänkt.

Jag sade att det råder allmän enighet om angelägenheten av ett transportstöd som skulle vara förenligt med den transportpolitiska målsättningen. Hel och full enighet råder emellertid inte. Det finns reserver, ehuru inte i denna kammare, som har en annan uppfattning.

I övrigt synes det i stort sett råda enighet om den principiella utformningen av transportstödet — jag tänker då främst på valet av en lösning som är selektiv och som bygger på ett restitutionsförfarande.

Regionalpolitiken

I fråga om de transportriktningar och de produktslag som föreslagits omfattade av stödet vill jag allmänt framhålla att kommunikationsdepartementets överväganden härvidlag inte har betingats av någon ambition att hålla stödet inom någon viss ekonomisk ram. Vi har förutsättningslöst sökt bygga upp en modell som är så konstruerad att den verkligen stöder de lokaliserings- och regionalpolitiska strävandena. Vi har dels såvitt möjligt velat stimulera en vidare förädling inom stödområdet av råvaror och halvfabrikat, dels velat underlätta uttransporterna av de sålunda vidareförädlade produkterna. Stödområdet är ju inte betjänt av en ordning som innebär att utförseln av råvaror och mera bearbetade halvfabrikat underlättas med sikte på vidarebearbetning utanför stödområdet. Det är tanken bakom produktavgränsningen beträffande uttransporterna enligt detta förslag.

I den debatt som här har förts och i vissa motioner har vi mött förslag om att visserligen hålla på propositionens produktavgränsning som en huvudlinje men att undanta visst slags råvara eller visst slags halvfabrikat, som alltså också borde omfattas av stödet. Särskilda skäl anförs därvid för just den produkten.

Det är enligt min mening ett riskabelt sätt att resonera. Speciella skäl kan man ju alltid åberopa, och har man börjat göra undantag för vissa varor, utgör det i själva verket skäl för ytterligare undantag, och därmed är man på gång med att luckra upp det regionalpolitiska och lokaliseringspolitiska värdet hos fraktstödet. Jag konstaterar med tillfredsställelse att utskottet — härvidlag utan någon reservation — har följt propositionens linje.

Sedan har frågan om intransporter i stödområdet diskuterats. Stödet omfattar som bekant inte intransporter. I det fallet har i reservationer till utskottets utlåtande yrkats att stödet skall utsträc-

kas till att omfatta även intransporter av råvaror och halvfabrikat och att stödet även skall kunna utgå för transporter till stödområdet av vad man kallar legoarbeten.

I anslutning till detta vill jag allmänt framhålla att valet av transportriktningar och transportslag givetvis får träffas med ett kombinerat beaktande av näringspolitiska, fraktmässiga och rent praktiskt administrativa hänsyn. I sistnämnda hänseende tänker jag på angelägenheten av ett system som inte är mer komplicerat än att det kan hanteras praktiskt och som inte onödigtvis skapar besvärliga gränsdragningsproblem. Vid sådana överväganden har jag funnit det mest ändamålsenligt att inrikta stödet på de utgående och de interna transporterna.

I fråga om intransporter av mer förädlade produkter gäller ju att ett transportstöd i åtskilliga fall skulle påverka konkurrensförutsättningarna för det norrländska näringslivet i ogynnsam riktning, i första hand då för den del därav som har sin huvudsakliga avsättning på den norrländska hemmamarknaden.

I fråga om halvfabrikat och över huvud taget mellanprodukter kan ju allmänt sägas att den i propositionen föreslagna konstruktionen med stöd till interna men inte till ingående transporter gynnar underleverantörsförhållanden i vad avser mer bearbetade halvfabrikat och mellanprodukter.

Bortsett från det gäller att intransporter av råvaror, halvfabrikat och olika slags mellanprodukter i betydande utsträckning redan i dag omfattas av fraktavtal som innebär mer eller mindre långtgående rabatter för dessa sändningar. Jag vill vidare framhålla att åt det stöd som avses knutet till de utgående transporterna har givits en storlek som får anses innefatta ett allmänt ekonomiskt stöd till de berörda företagen som även kompenserar för avståndsfaktorn vid de vidare transpor-

Regionalpolitiken

terna.

Vad slutligen gäller stöd till persontransporter inom stödområdet vill jag ge herr Gustafson i Göteborg rätt i att herr Åsling hade missuppfattat mitt uttalande i Boden för ett par dagar sedan då han trodde att jag skulle ha gått längre än vad utskottsmajoriteten har gjort i fråga om ett eventuellt stöd till persontransporter. Jag har sagt mycket koncentrerat att det kan antas att persontransporterna spelar en roll i de lokaliseringsspolitiska och regionalpolitiska sammanhangen och att kostnaderna i tid och pengar för transport av människor kan innebära en konkurrensnackdel i olika hänseenden för näringslivet inom stödområdet. Jag har sagt att jag är medveten om dessa problem, och jag avser att i samband med uppföljningen av transportstödet inrikta mig på en kartläggning även av persontransportbehovens styrka och inriktning inom stödområdet och därvid även överväga möjliga och lämpliga lösningar i fråga om utformningen av ett persontransportstöd. Jag har också framhållit att det inte är möjligt för mig att nu säga någonting mer exakt om när resultatet av sådana överväganden kan redovisas.

Problemen är av mycket komplicerad natur och i många stycken av betydligt mer avancerat slag än frågan om det stöd som vi i dag diskuterar. Jag hoppas att ingen har någon annan uppfattning än att arbetet på ett eventuellt persontransportstöd måste få bedrivas i den takt som är möjlig bl. a. med hänsyn till de betydande insatser som nu i ett inledningsskede krävs i samband med fraktbidragstödet. Detta har jag sagt, och det ligger i linje med vad utskottsmajoriteten också har ansett.

Jag vill slutligen tillägga — vilket även framgick av mitt anförande häromkvällen — att ingen bör kunna sväva i tvevelsmål vad beträffar min positiva inställning till de undersökningar som jag här har aviserat.

Herr ÅSLING (cp) kort genmäle:

Herr talman! Man har alltså inte glömt flyget vid utformningen av transportstödet, men man har tänkt mycket litet på flyget, säger kommunikationsministern. Det dokument vi har framför oss bär ju syn för sägen i det avseendet.

Det innebär väl ändå att man gör en felaktig värdering av flygets roll och potentiella möjligheter i Norrland när man på detta sätt markerar, att ett transportstöd i fråga om flyget skall höra framtiden till. Det måste rimligen vara i landsdelar med långa avstånd, som flyget skall ha sitt särskilda berättigande.

Om vi ser transportstödet som ett väsentligt moment i näringslivets utveckling, skulle vi kanske kunna vänta, att man skulle satsa på ett kommunikationsmedel som särskilt har framtiden för sig. Eftersom transportstödet skall vara en väsentlig faktor vid nylokalisering av företag och vid utveckling av företag är det uppenbart, att en politik som hade gett större möjligheter att använda flyget som transportmedel skulle ha varit av betydelse för industrier som har ett per vikenhet högt produktvärde, typen finmekanisk och elektronisk industri etc. Jag betraktar det därför som en brist i det fortsatta regionalpolitiska arbetet, att man inte har ansett sig kunna satsa på flyget redan nu.

Kommunikationsministern har vidare talat om den besvärliga avvägningen mellan olika produkter när det gäller transportstödet. Jag är medveten om detta problem. Jag har i mitt anförande pekat på konsekvenserna av denna gränsdragning, som jag illustrerade just med förhållandet mellan en förädlad massaprodukt och tidningspapper. Där kommer man till gränsdragningsproblemet med orimliga konsekvenser.

När det gäller intransportererna är det uppenbarligen så, att praktiska och framför allt administrativa hänsyn fått vara de avgörande faktorerna som talat mot ett utvidgat transportstöd. Det

Regionalpolitiken

är också beklagligt med tanke på det norrländska näringslivets utvecklingsnivå. Det är nämligen så att en stor del av den norrländska verkstadsindustrin är underleverantörer till syd- och mellansvensk industri, och den skulle i just detta sammanhang när det gäller halvfabrikat vid legotillverkning ha en väsentlig nytta för sin fortsatta utveckling av ett transportstöd även i fråga om intransporterna. Detta vore befogat med hänsyn till utvecklingsnivån i en stor del av det norrländska näringslivet.

Sedan noterar jag avslutningsvis, herr talman, bara att jag hade uppfattat tidsningsreferaten av kommunikationsministerns tal i Boden fel. Jag beklagar detta. Men jag tycker dock att kommunikationsministern här i sina uttalanden är något mera positiv till stöd även till persontransporter än utskottets majoritet.

Herr GUSTAFSON i Göteborg (fp) kort genmäle:

Herr talman! Kommunikationsministern sade att konstruktionen av hans transportstöd är en innovation, och jag vill gärna gratulera kommunikationsministern till denna lösning. Jag tycker att den är mycket intressant. Vi skall följa utvecklingen med stort intresse. Just detta att man kan få selektiva åtgärder som dock verkar generellt inom de områden som de berör är en stor fördel.

Vidare sade kommunikationsministern att det vore mycket besvärligt att genomföra ett transportstöd för transporterna in till stödområdet för legoarbeten och sådant; man finge ta hänsyn till näringspolitiska, fraktmässiga och praktiska synpunkter och därvid uppstode gränsdragningssvårigheter. En gränsdragning mellan olika slag av varor förekommer ju redan nu vid transport från stödområdet, och jag tycker inte att det alltför mycket skulle komplicera problemet tekniskt, om man tillåte ett stöd också för varor som går till Norrland för att exempelvis bearbetas

vid legotillverkning. Därför anser jag det vara befogat att yrka bifall till reservationen på denna punkt.

Får jag beträffande flygtransporter hänvisa herr Åsling till det faktum att utskottet är enhälligt i fråga om ett uttalande om flygtransport av varor. Det står bl. a. »att frågan bör ägnas uppmärksamhet vid den uppföljning av erfarenheterna beträffande verkningarna av frakttödssystemet som skall ske». Enskilda transporter från Norrland med flyg som överstiger 200 kg, vilket är den gräns som föreslagits i reservationerna, är så sällsynta att man på detta stadium inte behöver komplicera det nya systemet. Utskottet har emellertid enhälligt uttryckt en positiv inställning.

Beträffande persontransporterna var det alltså riktigt att statsrådet inte sträcker sig längre än utskottsmajoriteten. Man kan väl säga att överensstämmelsen nästan är fullständig. Antingen har statsrådet läst på utskottsmajoritetens uttalande ordentligt innan han uttalade sig, eller också har utskottsmajoritetens representanter så kunnat tänka sig in i statsrådets tankevärld när utlåtandet skrevs att det blev en nästan fullständig identifikation. Men det finns dock en skillnad och tyvärr, herr Åsling, i motsatt riktning än vad herr Åsling tror. Statsrådet talade om *eventuellt* persontransportstöd. Jag fattade det så att han betonade svårigheterna mer än utskottsmajoriteten gjort. Vidare skall man observera resonemanget att experterna nu måste syssla så mycket med frakttödet, att de inte hinner ägna sig åt persontransporterna. Dessutom sade statsrådet att det är två skilda saker och att man inte kan använda samma metodik. Men varför då använda samma experter, och varför inte genast sätta i gång med andra och nya experter för att lösa denna fråga, som enligt vår åsikt är av så stor betydelse?

Herr PETERSSON i Gäddvik (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill först säga att

Regionalpolitiken

jag tycker det är bra att statsrådet Norling verkligen gjort denna banbrytande insats för att försöka komma till rätta med kostnaderna för transport från vad vi kallar det allmänna stödområdet till andra delar av landet och längre bort.

Men jag blev litet brydd när jag hörde statsrådet dels tala om sin positiva önskan att komma till rätta med persontransportkostnaderna, dels nämna alla de svårigheter som enligt statsrådet fanns då det gällde att vidta åtgärder på detta område. Ingår vid övervägandena om persontransporter också frågan om flygtaxorna? Med hjälp av statistik kan vi väl bli eniga om att de svenska inrikestaxorna är mycket höga; man borde kunna komma ned till ungefär de flygtaxor som tillämpas i Finland.

Jag tycker också att man vid de här övervägandena på allvar bör undersöka vad en maximering av avgiften till viss sträcka kostar samhället. Redan i dag har ju SJ somliga dagar i veckan ett enhetspris för vissa avstånd när det gäller förflyttning mellan Norrland och Stockholm.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet NORLING:

Herr talman! Av tidsskäl skall jag här bara ta upp ett par tre konkreta saker.

När det gäller avgränsningen av varugrupperna och frågan om stöd till intransporterna konstaterar jag än en gång att vi givetvis hur länge som helst kan diskutera behovet och värdet av ett fraktstöd både ut ur och in i stödområdet. Men slutresultatet med stöd in skulle ju bli en allmän sänkning av fraktkostnadsnivån i hela landet, och vad har man då tjänat rent regionalpolitiskt och lokaliseringpolitiskt?

Nu vet jag att herr Gustafson i Göteborg och andra talare har begränsat resonemanget till att man skulle med fraktstöd forsla upp vissa produkter för vidareförädling i stödområdet. Jag har

inte glömt det. Men då skulle vi åter vara inne på undantagen; vi skulle välja ut vissa produkter. Och då är jag övertygad om att man från andra håll, där man inte sysslar med just de produkterna, skulle framställa krav om att också få transportstöd till stödområdet. Jag kan inte frigöra mig från en viss rädsla för att vi då som yttersta konsekvens skulle få en allmänt sänkt frakttaxa för hela landet, och då skulle vi ha missat en del av värdet av att åstadkomma en regionalpolitiskt riktig lösning.

Om jag sedan fattade herr Åslings replik rätt, så hade herr Åsling redan innan jag kom in i kammaren varit inne på frågan om papper och pappersmassa. I varje fall nämnde han papper som exempel på att man givit fraktstöd och att det måste ligga någon tanke bakom att pappersmassan har lämnats utanför. Ja, det var ett bra exempel på hur fraktstödet har arbetats fram, och det kan vara motiverat att använda en halv minut till att redogöra för varför pappersmassan inte har fått något transportstöd.

Vårt motiv för att inte ta med pappersmassan har varit att sådana transporter till övervägande del sker med billiga sjötransportmedel. Det är det första. I de fall då pappersmassan transporteras på järnväg får man redan nu mycket fördelaktiga fraktavtal. Skulle vi tagit med även pappersmassan i detta fall, så hade konkurrenssituationen gentemot sjötransporterna blivit besvärande.

För papper är situationen annorlunda. En allt större del av papperstransporterna går på järnväg och med lastbilar, och utvecklingen där har framtvingsats av behov av snabba och tidsbestämda transporter. Kunderna nere på kontinenten efterfrågar i dag i allt högre grad täta men till volymen begränsade papperstransporter. Köparen vill gärna ha varan i direkt transport, bland annat för att kunna minska den egna lagerhållningen på papper. En an-

Regionalpolitiken

nan viktig orsak till att papper är medtaget men inte pappersmassa är att det ur regionpolitisk synpunkt är önskvärt att stimulera vidareförädlingen av pappersmassan inom stödområdet. Detta är en förklaring till den konkretisering som gjorts i propositionen när det gäller pappersmassa och papper.

Vad sedan stödet till persontransporter angår skulle det ta för lång tid att här ingå på allt det som måste ses över när vi börjar undersöka persontransportsidan. Jag tror inte heller att någon av kammarens ledamöter behöver upplysas om alla de aspekter som måste läggas på den frågan. Men eftersom flyget här har nämnts och säkerligen kommer att nämnas av många talare senare i debatten, räcker det med att nämna att vi där rör oss på ett område där vi inte är allenarådande. Om vi skall göra en undersökning rörande flygpriser och flygtaxor, så skall vi komma ihåg vad alla i denna kammare redan vet, att vi har ett skandinaviskt luftfartsavtal mellan Danmark, Norge och Sverige. Och man gör inte i något nordiskt land några egna ingrepp i taxestrukturen utan att detta mycket snart kommer till de andra nordiska ländernas kännedom.

Jag nämner detta bara såsom ett mycket enkelt exempel på att vi i detta sammanhang möter svårigheter — ja, vi skall inte använda ordet »svårigheter» utan i stället säga att det gäller problem, som vi får ta itu med på ett annat sätt än när det gällde fraktstödet. Många andra exempel skulle kunna nämnas. Jag vill emellertid också på nytt ange min inställning till åtgärder i detta avseende.

Herr GUSTAFSON i Göteborg (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall ta upp två punkter i kommunikationsministerns senaste anförande. Först och främst säger han att man inte kan börja ge fraktstöd till intransporter av varor, som skall förädlas i Norrland, eftersom det

då blir så stora gränsdragningssvårigheter. Man skulle då kräva att stödet skulle gälla alla varor, vilket skulle leda till en allmän sänkning av taxorna. Ja, men detta är ju också ett argument mot kommunikationsministerns eget förslag. Också i detta har man gjort en avgränsning mellan olika varuslag. Det har även mycket riktigt framförts en mängd förslag till utvidgning av varuområdet. Utskottet har emellertid enhälligt sagt nej till dessa förslag. Vi har alltså kunnat stå emot dessa önskemål, och så skulle också kunna bli fallet beträffande intransporter av varor som är av stor betydelse för näringslivet i stödområdet.

Beträffande frågan om persontransporterna förstår jag att kommunikationsministern väl i alla fall inte är ointresserad av att föra in flygtransporterna bland dessa. Det har tidigare verkat som om man inte haft något större intresse härför, och inte heller utskottsmajoriteten har i sitt utlåtande anfört något härom. Statsrådet framhåller emellertid att det skulle vara mycket besvärligt, eftersom det har träffats luftfartsavtal på skandinavisk basis.

Landshövdingarna i de fyra nordligaste länen anser emellertid att detta är en fråga av utomordentlig vikt. De tar inte heller bara upp själva tarifferna utan också frågan om att finansieringen av flygplatserna i det inre av Norrland skall övervägas. När SAS och Linjeflyg fick reda på detta anförde de givetvis en del argument mot denna tanke. De framhöll emellertid i sin inlaga till kommunikationsministern att de för sin del inte hade något emot att en undersökning göres.

Jag tycker att en sådan undersökning är utomordentligt angelägen. Om vi jämför kostnaden per kilometer för inrikesflyg i de nordiska länderna, finner vi nämligen att Sverige inte intar någon särskilt fördelaktig plats. Det framgår tvärtom av de nämnda landshövdingarnas yttranden att vi har de högsta kost-

Regionalpolitiken

naderna per flygkilometer. Det är detta som är anledningen till att jag menar att vi inte kan vänta till dess att de skickliga experter som kommunikationsministern tillsatt för att arbeta med fraktstödet blir färdiga med denna uppgift. Vi måste skaffa nya experter, och det är inte omotiverat eftersom dessa frågor har en något annan karaktär, och vi måste omedelbart få i gång denna utredning. Det är med den utgångspunkt som reservanterna anför att detta är en mycket angelägen fråga, inte med utskottsmajoritetens utgångspunkt, som innebär att det kan »antas» att dessa transporter spelar en roll inom lokaliseringpolitiken och för Norrlands konkurrenskraft.

Herr ÅSLING (cp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Gustafson i Göteborg tog i sitt föregående inlägg upp mitt yttrande beträffande flyget. Jag är mycket väl medveten om att reservanterna enhälligt står bakom sin skrivning beträffande flyget, och det var inte det jag polemiserade mot, utan det var närmast mot kommunikationsministerns ambitionsnivå och syn på flyget såsom ett framtida kommunikationsmedel jag vände mig. Det finns anledning betona värdet av att redan i dag inlemma flygtransporterna i den arsenal av lokaliseringsfrämjande åtgärder som vi håller på att bygga upp.

Beträffande frågan om pappersmassa

kontra tidningspapper vill jag vidare säga att kommunikationsministern tydligen inte var närvarande i kammaren under mitt första anförande. Jag gjorde en jämförelse enbart för att illustrera svårigheten vid gränsdragningen mellan två produkter, i detta fall blekt sulfatcellulosa och tidningspapper. Sulfatcellulosa är en dyrare och längre förädlad produkt men kan i detta fall icke komma i åtnjutande av transportstödet eftersom det är fråga om ett halvfabrikat.

Jag är helt överens med kommunikationsministern om det önskvärda i att till de norrländska cellulosafabrikerna lägga förädlingsenheter i form av pappersbruk. Men tyvärr har vi ännu inte dessa förädlingsenheter utbyggda i tillräcklig omfattning. En hel del av de pappersbruk som utnyttjar norrländsk massa är dock så lokaliserade att man nödgas utnyttja landtransport av massan.

På förslag av herr andre vice talmanen beslöt kammaren att uppskjuta den fortsatta behandlingen av förevarande ärende samt behandlingen av övriga på föredragningslistan upptagna ärenden till kl. 19.30, då enligt utfärdat anslag detta plenum komme att fortsättas.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 17.10.

In fidem
Sune K. Johansson

Torsdagen den 21 maj

Kl. 19.30

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet.

§ 1

Regionalpolitiken (forts.)

Herr talmannen meddelade, att överläggningen rörande bankoutskottets utlåtanden nr 40, i anledning av dels proposition med förslag om den fortsatta regionalpolitiska stödverksamheten, m. m., dels motioner angående regionalpolitiken, nr 41, i anledning av motioner angående regional differentiering av kreditpolitiken, och nr 42, i anledning av motioner om styrning av företags-etablering genom utnyttjande av investeringsfundsmedel, statsutskottets utlåtanden nr 103, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag om den fortsatta regionalpolitiska stödverksamheten, m. m., i vad den ej avser regionalpolitikens långsiktiga mål, samt Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag till särskilda stödåtgärder i glesbygder, jämte motioner, nr 104, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående kapitaltillskott till Norrbottens Järnverk AB jämte motioner, nr 105, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående transportstöd som regionalpolitiskt medel jämte motioner, och nr 106, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående Norrlandsfondens fortsatta verksamhet m. m. jämte motioner, samt bevillningsutskottets betänkande nr 36, med anledning av motioner rörande vissa lokaliserings- och miljöpolitiska skattefrågor, m. m., nu komme att fortsättas; och lämnades därvid ordet, i enlighet med förut gjord anteckning, till

Herr LINDBERG (s), som yttrade:

Herr talman! Låt mig börja med att uttrycka min tacksamhet mot herr Gustafson i Göteborg, som lockade upp kommunikationsministern till ett inlägg före middagspausen. Han gjorde det hela mycket lättare för mig, ty åtskilligt av vad kommunikationsministern framförde kan jag helt instämma i. Tyvärr är emellertid kommunikationsministern inte utskottets talesman, och därför är jag ändå tvungen att redovisa utskottets synpunkter på en del områden. Det kommer kanske att betyda att jag i viss utsträckning låter som en papegoja och i stort sett upprepar vad kommunikationsministern sagt.

Jag tänkte ett ögonblick, sedan herr Stridsman hade hållit sitt långa begravningstal över Norrland, att jag borde gå upp och yrka avslag på propositionen 84, ty efter hans inlägg verkade det inte behövt med något transportstöd. I stället funderade jag på att begära anslag till den stora sorgehögtiden. Men många talare har sedan dess uttryckt sin klara tillfredsställelse med det förslag som har lagts fram, och det har fått mig på bättre tankar.

De reservationer som föreligger skall jag något beröra, och jag vill börja med reservationen 1, som handlar om Gotlandstrafiken. Jag ber att få understryka att utskottet är väl medvetet om de problem som har aktualiserats i de motioner som ligger bakom denna reservation. Utskottet har också framhållit att det »finner det angeläget att de frågor som sammanhänger med kommunikationerna i deras helhet mellan Gotland och fastlandet snarast möjligt får en tillfredsställande lösning». Det erinrar

Regionalpolitiken

därför om de förhandlingar mellan staten och intressenter i Gotlandstrafiken, angående den samarbetsöverenskommelse om regelbunden sjötrafik mellan Gotland och fastlandet och därmed sammanhängande landtrafik som pågått sedan mitten av maj 1968, och fortsätter: »Från statligt håll har man därvid i princip förklarat sig beredd att medverka till arrangemang som medger en rationell transportorganisation för den reguljära sjötrafiken mellan Gotland och fastlandet i former som innebär att en statlig insats verkligen kommer gotlänningarna och den allmänna utvecklingen på ön till godo.»

Om en överenskommelse komme till stånd, skulle man från statligt håll medverka i nödvändiga hamninvesteringar för att främja en rationell godshantering. En överenskommelse skulle även innebära inflytande för stat och kommun på taxesättningen för sjötransporten av såväl gods som persontransporter.

Vi måste tyvärr konstatera att förhandlingarna har gått kärvt och att någon uppgörelse därför ännu inte kunnat uppnås. Enligt vad vi inom utskottet erfarit är emellertid härmed sammanhängande frågor alltså under övervägande inom kommunikationsdepartementet. Vi har funnit att resultatet av dessa överväganden bör avvaktas innan andra åtgärder vidtas till frågans lösning. Dessutom är det i förevarande proposition framlagda förslaget till transportstöd på grund av sin tekniska utformning knappast tillämpligt på Gotlandstrafiken. Utskottet har fördenskull inte funnit skäl att tillstyrka motionerna.

Jag tillåter mig konstatera att skillnaden mellan utskottsmajoritetens och reservanternas uppfattning är mycket obetydlig. I huvudsak består den i att reservanterna vill skriva till Kungl. Maj:t i en fråga som redan är föremål för behandling i kommunikationsdepartementet.

I reservationen 3 upptas frågan beträffande stöd av transporter till stödområdet samt tilläggsdirektiv till utredningen om stöd till jordbruket i norra Sverige.

Beträffande frågan om stöd till transporter av färdiga produkter in till stödområdet vill jag hänvisa till den redogörelse som kommunikationsministern lämnade före middagsuppehållet. Utskottsmajoriteten anser inte att sådant transportstöd bör komma i fråga. Det har konstaterats att råvaror och mellanprodukter normalt omfattas av fraktavtal som innebär mer eller mindre långtgående rabatter.

Utan att ta ställning till hur långt samhället kan sträcka sig i fråga om fraktsubventioner står det dock helt klart att det skulle innebära en stimulans för det norrländska näringslivet om intranport av vissa råvaror till stödområdet subventionerades. Det vore emellertid nödvändigt att göra ett urval av de råvaror som skulle subventioneras, och besvärande gränsdragningsproblem skulle därvid uppstå. Man skulle också få ett besvärligt tekniskt-administrativt system.

Frågan var föremål för diskussion tidigare i dag. Låt mig anföra ett exempel på en råvara som man vid en första tanke kunde tycka att det vore självklart att den transportsubventionerades men som man vid närmare eftertanke finner att detta kanske inte är så säkert. Den belyser de gränsdragningsproblem som vi skulle få om vi subventionerade intranport av råvara.

I Kungl. Maj:ts proposition nr 84 tabell 4 kan man utläsa att via järnväg transporteras årligen 593 000 ton träråvara in till stödområdet eller inte mindre än 14 procent av den totala godsströmmen på järnväg till stödområdet. Det kan synas tillfredsställande att träråvara transporteras in till stödområdet för att där förädlas, och visst kan det vara gott och väl. Men en subventionering av transporten av träråvara

Regionalpolitiken

skulle föra sig med andra konsekvenser. Man ökar dess konkurrenskraft med råvaran från Norrlands inland och flyttar på så sätt den s. k. nollzonen ytterligare ett gott stycke nedåt kusten. Därigenom försämras läget för skogsägarna i inlandet ytterligare och arbetstillfällena minskar i de redan tidigare värst utsatta områdena.

Delta är ett exempel på att man inte oförbehållsamt kan besluta att subventionera transporter av råvara in till stödområdet. Ett system med dispensförfarande eller undantagsbestämmelser för vissa råvaror har utskottsmajoriteten funnit alltför krångligt, och vi vill för närvarande inte tillgripa en sådan lösning. Låt oss först vinna erfarenheter av den föreslagna försöksverksamheten; därefter kan vi bestämma hur långt vi bör gå i fråga om transportsubventioner. Den principiella inställningen att inga transporter in till stödområdet skall subventioneras har också varit motivet till att utskottet har avstyrkt förslag om en utredning av transportstöd till jord- och skogsbruket.

I en rad motioner har krävts en sänkning av den nedre avståndsgränsen för erhållande av transportstöd. Jag hänvisar beträffande denna fråga till den tidigare i dag förda diskussionen, då kommunikationsministern angav skälen för att man har stannat för 300 km, som utgör medeltransportavståndet hos SJ.

Motionsyrkandena att även transportsträckorna i Norge och Finland skall räknas in för den händelse den stödberättigade transportsträckan inte uppgår till 300 km inom Sverige har också diskuterats tidigare i dag.

Ett argument som inte framkom i diskussionen men som jag gärna vill betona gäller det förhållandet, att sådana subventioner som jag ser det skulle innebära en otillbörlig konkurrens med de områden i det angränsande landet, till vilka vi transporterar våra produkter. Jag är övertygad om att man i

Trändelag inte skulle vara särskilt trakterad av att vi börjar konkurrera på deras marknad med transportsubventioner. Innan vi vidtar sådana åtgärder bör vi ta upp förhandlingar med berörda länder.

I propositionen föreslås en nedre viktgräns på 500 kilo. I flera motioner föreslås en nedre viktgräns på 200 kilo, och i ett par motioner föreslås att det inte skall sättas någon nedre viktgräns alls.

I motionerna I:1161 och II:1361 föreslås dispensmöjligheter för vissa maskin- och verktygstransporter som understiger en vikt av 500 kilo verklig vikt. Utskottet finner liksom departementschefen en avgränsning böra ske som undantar mindre sändningar. Därmed kan restitutionsförfarandet administrativt förenklas samtidigt som företagen stimuleras ordna sina transporter mer rationellt. Utskottet anser det vara angeläget att så sker och tillstyrker förslaget att en lägsta gräns för enskild sändning fastställs. Denna bör i enlighet med departementschefens förslag sättas vid 500 kilo. Vi vill i det sammanhanget peka på de möjligheter till samsändningar som föreligger. Det bör påpekas att på SJ antalet sändningar under 500 kilo uppgår till mellan 12 000 och 15 000 per år, medan vid lastbilstransporter ytterst få sändningar understiger 500 kilo. Det norrländska näringslivets struktur talar för att sändningarna i Norrland är relativt stora. Produkterna går i regel till återförsäljare i relativt stora sändningar, samtidigt som direktförsäljningen till kunderna minskar. Även småindustrin tycks således arbeta med relativt stora sändningar.

Även om en nedre viktgräns i undantagsfall kan medföra nackdelar för företagarna har utskottet ansett att fördelarna av samsändningar uppväger nackdelarna. Utskottet har därför funnit anledning att avstyrka motionen.

I reservationen 9 biträds motionsyr-

Regionalpolitiken

kandena om utarbetande av vissa restitutionsbestämmelser, så att de negativa effekterna ur kapital- och räntekostnadssynpunkt för fraktersättning elimineras. Utskottet har inte funnit skäl att tillstyrka motionen. Motivet härför är mycket enkelt. Tidigare har det inte funnits några subventioner alls, och när sådana nu införs krävs ytterligare subventioner för ränteförlusterna under den tid man får vänta på restitutionen. Utskottet har inte ansett denna begäran rimlig.

Jag skall inte uppehålla mig vid frågan om persontaxorna; diskussionen före middagsuppehållet på den punkten var uttömmande. Jag vill bara framhålla att den som av utskottsutlåtandet anser sig kunna utläsa att majoriteten går emot förslaget om persontransportsubventioner när det gäller flyget måste läsa utlåtandet på ett mycket underligt sätt. Det sägs ingenstans i vårt utlåtande att vi inte skulle acceptera en sådan lösning, om det efter utredning skulle visa sig att en sådan är realistisk.

Låt mig herr talman, konstatera att det fraktbidragssystem som nu föreslås är nytt; vi saknar i stort sett erfarenhet på detta område. När en proposition av detta slag läggs fram är det självfallet inte svårt att skriva långa önskelistor med åtgärder som man vill kombinera med det framlagda förslaget eller utvidga förslaget med. Det underlag som finns för stödets utformning är de utredningar som gjorts i kommunikationsdepartementet. Utskottsmajoriteten har inte funnit skäl anta att de bedömningar man gjort inom departementet när det gäller stödets utformning inte skulle vara riktiga. Vi har därför inte funnit anledning att frågå förslaget annat än så till vida att vi begär en utredning av kompletterande person-taxestöd. Självfallet kan det när man sätter i gång en försöksverksamhet av denna art hända att man måste ändra eller komplettera förslaget. Jag ber att få citera vad departementschefen sä-

ger härom i propositionen:

»Det föreslagna fraktbidragssystemet bör bedrivas som försöksverksamhet under en treårsperiod. Under denna bör en successiv uppföljning och utvärdering ske. Med utgångspunkt häri och med beaktande av de allmänna erfarenheterna av stödet får övervägas, hur systemet lämpligen bör anpassas för tiden härefter.

Redan under försöksperioden kan det visa sig nödvändigt att vidta jämkningar i bidragssystemet. Med hänsyn härtill bör Kungl. Maj:t få — i anslutning till de av riksdagen antagna riktlinjerna — besluta om sådana jämkningar.

En uppföljning och utvärdering av försöksverksamheten bör komma till stånd inom kommunikationsdepartementet. I sammanhanget bör även i departementets regi initieras ett mera långsiktigt utredningsarbete i syfte att bl. a. studera avståndskostnadernas effekter inom olika delar av näringslivet inom stödområdet och deras inverkan på den regionala utvecklingen.»

Detta uttalande av departementschefen betyder att vi får möjligheter till en successiv finslipning av systemet, och eventuella brister bör relativt snabbt kunna arbetas bort.

Herr talman! Jag konstaterar att transportstödet till stödområdet tillsammans med förslagen i lokaliseringspropositionen innebär betydande ekonomiska insatser från samhällets sida i syfte att nå en bättre regional jämlikhet. Som norrlänning är jag tacksam för dessa insatser, men jag är övertygad om — detta har också framgått av den tidigare debatten — att vi kommer att få höra krav på ytterligare ekonomiska subventioner till företagen för att företagsamheten i Norrland skall bli lönsam. Jag skulle vara tacksam om Norrland inte framställdes som ett geografiskt område där långtgående subventioner från samhällets sida är det enda som gör det möjligt att ha ett näringsliv i regionen. Att framställa Norrland i en sådan

Regionalpolitiken

dager är knappast ägnat att befrämja företagets intresse för etablering inom stödområdet. Vi har redan nu bevis för att det går att bedriva lönsam och effektiv företagsamhet i Norrland. Att det finns nackdelar i vissa avseenden är ingenting att förtiga, men det är lika angeläget att framhålla de fördelar som finns: arbetskraftens stabilitet, tillgången på bra och billig industrimark och miljöförhållanden är några exempel.

Det finns en ekonomisk gräns för hur mycket samhället kan subventionera företagen. Dessa subventioner skall ändå till sist betalas över skattsedlarna av de människor som står i produktionen.

Jag är inte rätt man att avgöra, om vi med det nu framlagda förslaget når den gränsen eller hur långt vi kan ha kvar dit, men vi vet redan nu att viss industri i storstadsområdena når högre lönsamhet och bättre förräntning av kapitalet än företagen i övriga områden.

Detta skulle tala för att vi borde satsa på storstadsområdena för att nå högsta möjliga ekonomiska tillväxt, men det är ett alltför ensidigt betraktelsesätt. Vi vet nämligen att samhällets investeringar i bostäder, serviceinrättningar, gator och vägar i storstadsområdena samtidigt är betydligt högre och framför allt att det behövs omfattande insatser för att man skall åstadkomma en människovänlig miljö.

Hur dessa för- och nackdelar ekonomiskt väger mot varandra vet vi i dag mycket litet om. Vad vi behöver är en samhällsekonomisk planering, ställd mot en företagsekonomisk planering, för att vi skall veta hur vi i framtiden bör prioritera och placera industrietableringarna för att nå bästa möjliga ekonomiska resultat. Naturligtvis måste även andra värderingar tas med i planeringen, t. ex. miljöförhållanden, människors vilja att bo och verka inom olika delar av landet och en värdering av hur mycket vi eventuellt är villiga att avstå i ekonomiskt avseende för att nå uppsatta mål.

De nu framlagda förslagen om ekonomiska satsningar för att åstadkomma en industriell utveckling inom stödområdena är, som jag tidigare framhållit, bra, men dessa måste åtföljas av en satsning för att bygga upp industricentra i realistiskt antal inom regionen. Det är emellertid nödvändigt att samtidigt göra en helhjärtad satsning för att till området lokalisera utbildning och offentliga institutioner i den utsträckning det är möjligt.

Vi kan bara konstatera att de lokaliseringseffekter, som vi har ernått, till stor del har inneburit att man framför allt i inlandsregionerna i stor utsträckning har fått låglöneindustri. Vi kan iaktta en trend som pekar mot en ekonomisk och social ojämlikhet mellan olika delar av landet. För att motverka denna trend, som tenderar att förstärkas, är det nödvändigt att göra satsningar för att lokalisera t. ex. utbildning och offentliga institutioner.

Sedan kan vi naturligtvis ha all rätt att kräva att även den privata företagsamheten visar ett större intresse för stödområdena. Det samarbete som pågår mellan industridepartementet och företagarsidan är en positiv företeelse. Skulle inte denna positiva utveckling fortsätta, tror jag att vi mycket snart är framme vid en tidpunkt när vi måste kräva att samhället inför en etableringskontroll. Detta måste naturligtvis vara det sista återstående medlet, men fortsätter utvecklingen som den har gått, med ett så svalt intresse hos det privata näringslivet, framstår detta för mig som den kanske enda lösningen.

Herr talman! Med det sagda ber jag att få yrka bifall till statsutskottets utlåtande nr 105 på samtliga punkter.

Därefter anförde:

Herr GUSTAFSON i Göteborg (fp) kort genmäle:

Herr talman! Utskottsmajoritetens talesman sade att han inte skulle gå när-

Regionalpolitiken

mare in på frågan om persontransporter med flyg, eftersom den hade diskuterats uttömmande före middagspausen. Jag ställde emellertid en fråga till honom. Utskottsmajoriteten talar om problem som sammanhänger med nedsättning av avgifterna på *vissa* slag av persontransporter — vilka slag av persontransporter är det som utskottet tänker på i det sammanhanget?

Herr Lindberg säger att man inte kommer att *motsätta sig* att en nedsättning skall omfatta flygtrafiken, om det skulle visa sig att man kan nå en acceptabel lösning. Herr Lindberg måste väl ändå erkänna att det inte låter särskilt entusiastiskt.

Det finns tydligen en skillnad även på denna punkt mellan reservanterna och utskottsmajoriteten. Reservanterna säger nämligen klart ifrån, att persontrafiken med flyg är av så stor betydelse för Norrland, att man verkligen måste anstränga sig för att finna en lösning.

Man kan inte oförbehållsamt införa transportstöd för transport av råvaror in till stödområdet, säger herr Lindberg. Det har vi heller inte sagt. Jag nämnde förut som ett exempel traktortillverkningen: man transporterar ganska tunga komponenter upp till övre Norrland, där de kompletteras, och sedan skickas de tillbaka. Menar inte herr Lindberg att det skulle vara en fördel att få stöd också vid dessa transporter, så att man kunde få en konkurrens på lika villkor?

Sedan säger herr Lindberg att man inte bör utmåla förhållandena i Norrland som så ofördelaktiga, att företagare inte får intresse av att etablera sig där. Det håller jag fullständigt med om. Det som både herr Lindberg och jag syftar till är emellertid att företagsamheten i Norrland skall kunna konkurrera på såvitt möjligt lika villkor med företagsamheten i övriga delar av landet. Det är denna tanke som ligger bakom kommunikationsministerns förslag till

transportstöd, och den ligger också bakom reservanternas förslag om att utsträcka detta stöd på de områden där det är motiverat. Jag vill också starkt understryka att man måste lösa problemet med de dyra persontransporterna mellan stödområdet och övriga delar av landet.

Herr ÅSLING (cp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Lindberg har här redogjort för frågan om de bidragsgrundande transportavstånden och försökt förklara varför utskottsmajoriteten icke har ansett sig kunna gå med på att transporter i Norge och Finland räknas in i stödunderlaget. Han har därvid mobiliserat ett nytt argument, som jag tycker inte kan få stå oemotsagt, eftersom det är mer än lovligt långsökt. Han säger att man av hänsyn till konkurrensen med industrier inom gränsområdena — Tröndelagen i fallet Jämtland — inte skulle kunna räkna in transporter i grannlandet i det transportstödsgrundande avståndet.

Jag anser att man här måste se till det reella förhållandet. Den övervägande delen av de transporter som här förekommer avser export av produkter från Norrlands inland över hamnar i Tröndelagen ut till fjärran marknader. Det är en ytterst liten del av produktionen i det norrländska inlandet som avsätts inom grannlänternas näraliggande områden.

Jag tycker att herr Lindberg i alla fall måste vara medveten om vilken avgörande betydelse för utvecklingen av näringslivet i Norrlands inland som den med möda uppbyggda transitotrafiken har och att det är en allvarlig brist i det förslag till transportstöd som vi har på riksdagens bord nu att inte transportavstånden till de naturliga exporthamnarna i Norge kan räknas in i det bidragsgrundande avståndet.

Herr LINDBERG (s) kort genmäle:
Herr talman! Man kan självfallet gö-

Regionalpolitiken

ra som herr Åsling, nämligen ta ett utryckt exempel och påpeka att transportererna i det fallet mest avser exportvaror. Jag kan hålla med om att de transporter som går över Trondheim i stort sett gäller exportvaror. Men vi kan väl inte besluta om att transportstödet bara skall gälla en viss liten region. Vi har gränser runtom hela landet och vad som är aktuellt i det ena fallet är inte aktuellt i det andra.

Hur skulle herr Åsling uppfatta det, om den norska industrin — det kanske är en hypotetisk tanke, men jag tar det som ett exempel — skulle börja subventionera transporter och underlätta konkurrensen på den jämtländska marknaden och undanrycka underlaget från vår industri? Hur skulle vi reagera då? Jo, vi skulle reagera ganska surt. Om man skall genomföra något sådant, bör man först förhandla med de parter som är berörda.

Herr Gustafson i Göteborg tolkar utskottets yttrande ungefär som han tycker är lämpligt. Jag märkte redan i utskottet, att herr Gustafson var angelägen om att vi inte skulle kunna enas på denna punkt. Det är kanske på denna reservation han tänker bygga upp sin valrörelse. Det är förmodligen ett ganska magert valfläsk.

Jag ber att få citera det som herr Gustafson själv har citerat i dag ur utskottsmajoritetens utlåtande:

»Enligt utskottet är det emellertid med hänsyn till avståndsfaktorns betydelse från lokaliserings- och näringspolitiska synpunkter angeläget att den fortsatta uppföljningen i kommunikationsdepartementets regi av det nu föreslagna transportstödet kombineras med överväganden, som innefattar kartläggning av persontransportbehovens styrka och inriktning inom stödområdet och i anslutning därtill möjliga och lämpliga lösningar i fråga om utformningen av ett persontransportstöd.»

Innebär ett transportstöd på flyget »möjliga och lämpliga lösningar», herr

Gustafson? Då vill vi gärna också vara med och subventionera det.

Herr GUSTAFSON i Göteborg (fp) kort genmäle:

Herr talman! Får jag först säga att när det gäller att räkna in den norska sträckan i kvalifikationssträckan så att säga, är det ju i reservationen fråga om att ge transportstöd på den del som omfattar den svenska sträckan av transporten. Där kan inga utländska myndigheter ha något inflytande på de tariffier som vi sätter för den svenska transportsträckan. Jag tror att man också på norskt håll skulle ha ett visst intresse av att man på det sättet stimulerade exporten över de norska hamnarna.

Vidare vill jag påpeka att herr Lindberg inte tycker att man skall sänka viktgränsen i de enskilda fallen till 200 kilo. Han menade att hela strukturen hos det norrländska näringslivet är sådan att det i regel inte blir fråga om enskilda transporter som är under 500 kilo. Men dels finns det en småföretagsamhet i stödområdet, dels finns det all anledning i världen att stimulera till uppkomsten av mera av småföretagsamhet, så att man får en mera differentierad näringslivsstruktur inom dessa områden. Därför finns det all anledning att bifalla reservationens yrkande på den punkten.

När det gäller persontransporter överraskade herr Lindberg mig med att säga, att jag i avdelningen inte visat något större intresse för utskottsmajoritetens skrivning. Jo, herr Lindberg, om vi nu skall tala om vad som hände i avdelningen kan jag nämna att jag frågade, om man verkligen menade att det skulle stå att det »kan antagas att persontaxorna spelar en viktig roll» i lokaliseringspolitiska sammanhang och vidare: »Kostnaderna i tid och pengar för transport av människor kan vidare antagas innebära en allvarlig konkurrensnackdel.» Kan vi inte vara överens

Regionalpolitiken

om, frågade jag, att det verkligen är en konkurrensnackdel och att kostnaderna spelar en viktig roll? Nej, menade majoriteten, det skall stå som det står.

Här har vi alltså skillnaden mellan majoritetens uttalande och reservanternas. Reservationen innebär ett klart ställningstagande till förmån för en snabb behandling av frågan om nedläggning av de stora kostnaderna för persontransporter mellan stödområdet och övriga delar av landet, medan utskottsmajoriteten säger att det visserligen *kan antas* att frågan är av stor betydelse, men att det finns mycket annat att göra. Därför kommer det att ta tid, men man kommer *inte att motsätta sig* när det gäller flygtransporterna. Det är skillnad det, herr Lindberg.

Herr ÅSLING (cp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Lindberg tror väl ändå inte att t. ex. Bergen eller Oslo är realistiska utskeppningshamnar för produkter från Norrlands inland. De facto rör det sig här inte om något enstaka exempel. Det är ett fåtal hamnar på norsk sida som i realiteten brukas för export av norrländska produkter.

Jag vill till sist bara slå fast att såsom transportstödet nu utformas hämmar det utvecklingen för en stor del av Norrlands inland. Export över de transportekonomiskt och geografiskt naturliga hamnarna för dessa landsdelar diskrimineras.

Herr LINDBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Var formuleringarna att det kan antas eller att det är en övervägande konkurrensnackdel den enda anledningen till den reservation herr Gustafson i Göteborg står bakom, så är mitt antagande riktigt, att han var mycket angelägen om att få en reservation på denna punkt, ty skillnaden är liten. Att vi kan anta kan vi vara överens om, och jag kan också sträcka mig så långt att jag säger att vi vet att det är

en konkurrensnackdel. Hur allvarlig den är kan alltid diskuteras. För mig är det i alla fall för närvarande inte klart hur allvarlig nackdelen är, men att den finns vet jag.

Herr ELIASSON i Sundborn (cp):

Herr talman! Till grund för denna debatt ligger ju en rad utskottsutlåtanden, varav vissa hittills varit föremål för större uppmärksamhet i debatten, medan andra knappast berörts. Eftersom jag deltagit vid behandlingen i statsutskottets femte avdelning av utskottets utlåtanden nr 104, som gäller kapitaltillskott till Norrbottens järnverk, vill jag med tillfredsställelse notera att, bortsett från ett särskilt yttrande från moderata samlingspartiets representanter, utskottet präglades av enighet beträffande denna finansiella rekonstruktion. Vi är väl alla på det klara med att Norrbottens järnverk under de senaste åren gått med betydande förluster, och orsakerna härtill är säkert flera.

Jag vill i sammanhanget understryka att det förefaller vara ganska välmotiverade åtgärder som nu aktualiserats av styrelsen för järnverket, men där om har styrelsen för Statsföretag AB haft vissa avvikande uppfattningar. Man kanske inte skall överdriva skillnaderna i bedömningen därvidlag, men det vill synas som om man i järnverket nu bör ha en möjlighet att få en utveckling mot bättre ekonomi och efter hand åtminstone undgå förluster samt få en lönande produktion. Det torde råda enighet om önskemålet att Norrbottens järnverk skall utvecklas också när det gäller produktutveckling och manufakturering samt att man i företaget skall få större möjlighet än hittills att skapa underlag för en ny industriell verksamhet i anknäpning till järnverkets produktion.

Jag vill här göra några allmänna och i och för sig kanske inte särskilt originella reflexioner kring de många frå-

Regionalpolitiken

gor som behandlas i förevarande utskottsutlåtanden. Jag konstaterar med tillfredsställelse att regeringen efter förslag av landshövding Lemne har insett, att det behövs en fortsatt lokaliseringspolitisk verksamhet med ökade resurser och med nya medel för att effektivisera lokaliseringspolitiken. Uppenbart är också att man inom regeringen nu bedömer läget så att det behövs mera aktiva och verkamma åtgärder, om man skall kunna uppnå vad man nu något sent deklarerat — men bättre sent än aldrig — nämligen en dämpning av storstadsområdenas tillväxt.

Man måste i denna debatt också understryka att vad som avsetts, och inte minst vad vi från centerns sida avsett, inte är att skapa oacceptabla förhållanden för de människor som bor i storstadsområdena. Även de har givetvis rätt till rimliga, goda och trygga förhållanden. Vad det gäller är i stället — och det bör vara ett intresse även för dem som bor i storstadsområdena — att undvika en expansion som leder till icke önskvärda sociala och miljömässiga problem. I ett land som vårt bör vi ha utrymme rent geografiskt för en spridning av näringsliv och befolkning, varigenom vi kan skapa större jämlikhet och bättre miljömässiga förhållanden.

Jag behöver här inte betona att centern under mycket lång tid har varnat för koncentrationstendenserna och de konsekvenser dessa får för befolkningen både i överhettade storstadsområden och i avfolkningorter. De lokaliseringspolitiska åtgärder som under senare år satts in har tyvärr vidtagits för sent och har också varit helt otillräckliga. Det kan man inte underlåta att konstatera. Därför har också utvecklingen under 1960-talet i stort kännetecknats av en fortsatt koncentration till storstadsområdena, samtidigt som vi har fått större områden med svåra glesbygdsproblem. Om inte region- och lokaliseringspolitiken får avsevärt stөр-

re resurser föreligger det såvitt jag kan se uppenbara risker för inte bara fortsatt koncentration, främst till de tre storstadsområdena, utan även till att vi under 1970-talet får uppleva att åtskilliga mindre och medelstora tätorter och städer får känning av utflyttningsproblem i långt större utsträckning än vad fallet varit under senare tid.

Att döma av de uttalanden som arbetsmarknadsstyrelsens chef gjort och som återopats tidigare i debatten har vi att räkna med en mycket betydande utflyttning från skogsläna även under kommande år. Man kan inte på något sätt trola bort det faktum att detta betyder att allt fler orter får en ogynnsam befolkningsutveckling medförande ett otillräckligt befolkningsunderlag för ett differentierat näringsliv och för en god kommunal service. Därmed riskerar allt fler orter att en dag mötas med det beskedet från myndigheterna att de inte längre utgör attraktiva lokaliseringsalternativ.

Det finns enligt centerns uppfattning knappast något större hot — såsom vi betonat vid många tillfällen — mot jämlikhets- och trygghetssträvandena i vårt samhälle än den regionala obalansen med dess risker för att människor kommer i kläm både i glesbygden och i storstad. Vi är också på det klara med att det behövs väsentligt kraftfullare insatser för att få till stånd en förändring av trenden. Vad regeringen har föreslagit innebär — det bör erkännas — på vissa punkter klara förbättringar, men man måste inte bara få större resurser för regional- och lokaliseringspolitiken utan man måste enligt vår mening också arbeta med flera olika slags medel om denna politik skall nå avsett resultat. Vårt partis företrädare har i reservationer vid de olika utlåtanden som nu behandlas redovisat förslag i denna riktning.

Transportstödet är en nyhet som vi har anledning att välkomna. Den diskussion som förts om behovet av att ut-

Regionalpolitiken

jämna transportkostnaderna har glädjande nog präglats av mycket stor enighet. Jag vill ge kommunikationsministern ett erkännande för att förslaget härom förelagts årets riksdag, även om det på åtskilliga punkter kan behöva kompletteras för att få erforderlig effekt och för att åstadkomma en utjämning av förhållandena och villkoren för näringslivet i olika delar av landet. Enligt vår mening måste det föreslagna transportstödet kompletteras bl. a. med ett fraktstöd också för transporter in till stodområdet av råvaror och halvfabrikat och även en utjämning av kostnaderna för persontrafiken på längre avstånd.

När det gäller statsutskottets utlåtande nr 105 i övrigt har vi föreslagit att den nedre viktsgränsen för fraktstöd för enskild sändning skall minskas från 500 kg, såsom föreslås i propositionen, till 200 kg. Jag vill understryka herr Gustafsons i Göteborg uttalande tidigare i dag att detta förslag är av speciell betydelse för de mindre och medelstora företagen, som måste ha en tillverkning av lätta produkter. Det är ett starkt lokaliseringpolitiskt intresse att vi kan skapa ett mera differentierat näringsliv, och förslaget ligger i linje med sådana strävanden.

I en annan reservation föreslås att kortaste avstånd för bidragsberättigad enskild sändning skall vara transportsträckor på 200—300 km.

Det skulle betyda att man också inom stodområdets södra delar får möjlighet till transportstöd — även om rabattsatsen begränsas till 10 procent för transporter av varor till den expansiva Mälarenregionen.

En annan viktig fråga, som jag inte heller skall gå närmare in på, är spørgsmålet om att utnyttja investeringsfonderna i lokaliseringpolitiskt syfte på ett mera målmedvetet sätt än som hittills skett. Vi har ju mycket kraftigt — inte minst från denna talarstol — anmärkt på att det många gånger varit så att

orter inom stodområdet så att säga bara fått smulor från den rike mannens bord och att de stora satsningarna genom frisläppandet av investeringsfonderna har gällt orter med mera expansiv utveckling. Det har inte sällan varit fråga om storstadsområdena och deras grannskap. Om jag inte minns fel är det bara 10 procent av de frisläppta investeringsfondsmedlen som under senare år har gått till stodområdet. Det säger ju en hel del om avvägningen.

Låt mig helt kort understryka, herr talman, att vi har den uppfattningen att även kreditpolitiken måste föras med beaktande av regionalpolitiska synpunkter. Säkerligen är den tanken chockerande för en del som tänker i konventionella banor och har svårt att frigöra sig från att det är något slags naturlag som här gäller. Vi kan emellertid inte inse att man inte skulle kunna ta även regionalpolitiska hänsyn vid kreditpolitikens utformning. Det bör inte vara omöjligt att ge krediter för investeringar inom det allmänna stodområdet en viss prioritet. Vi har alltför ofta upplevt att den ekonomiska politiken haft verkningar som varit helt stridande mot statsmakternas strävanden att effektivisera lokaliseringpolitiken. Ofta har t. ex. kreditåtstramande åtgärder motiverats av att trycket i de överheta storstadsregionerna måste dämpas, och så har man fått bevittna att de hårdaste konsekvenserna av den kreditåtstramande politiken drabbat företagsamheten i ett skogslän och därmed, som sagt, direkt motverkat de lokaliseringpolitiska strävandena.

Herr talman! Efter att ha sagt detta skall jag framföra några synpunkter på gränsdragningen för det allmänna stodområdet.

I centerns partimotion samt i motioner från oss representanter för Kopparbergs län här i riksdagen har föreslagits att hela Kopparbergs län skall ingå i stodområdet. Tyvärr har endast

Regionalpolitiken

sex reservanter i statsutskottet givit detta förslag sitt stöd, trots att förslaget — åtminstone enligt min uppfattning — för alla borde framstå som mycket starkt motiverat. Befolkningsutvecklingen i vårt län har under 1960-talet kännetecknats av en mycket stor nettoutflyttning — större än i vissa skogslän norrut. Följden har blivit en kraftig folkminskning i länet. Jag vill bara nämna att ungefär 60 procent av nettoutflyttningen under åren 1963—1969 eller i runda tal 8 000 personer faller på Avesta- och Ludvikaregionerna, som i propositionen och i utskottsmajoritetens förslag lämnas utanför stödområdet. Detta kan enligt vår mening inte vara riktigt. Även om man beskyller mig för att vara lokalpatriot när jag säger detta, så kan ju även en sådan ha rätt någon gång. Det vore orimligt att ett område, som antalsmässigt haft en utomordentligt kraftig nettoutflyttning på grund av omvandlingen i näringslivet utan att det varit fråga om några dramatiska företagsnedläggelser, skulle få en ogynnsammare behandling än orter inom det allmänna stödområdet, vilket under senare år t. o. m. uppvisat en expansiv utveckling.

Statsrådet Holmqvist föreslår att gränsområdena till de allmänna stödområdena även i fortsättningen skall kunna ges lokaliseringstöd för punktinsatser efter samma grunder som hittills. Märk väl att statsrådet här talar om punktinsatser, inte om generell stöd. Statsutskottets tredje avdelning har visserligen uppmärksammat riskerna för vad man kallar nedgångsområden vid gränsen till stödområden, men man har likväl stannat för att det skall tillämpas samma metoder som hittills, d. v. s. det som fröken Ljungberg betecknade som en prövning av frågan om lokaliseringstöd från fall till fall.

Jag måste, herr talman, allvarligt beklaga om tredje avdelningens ledamöter, som nyligen gjorde ett besök i Väst-

Bergslagen, fick det intrycket att problemen för Ludvika, Smedjebacken, Avesta och Hedemora kommunblock skulle kunna lösas genom en mjuk skrivning av det slag som utskottet förordar och som inte, såvitt jag kan se, väsentligt förändrar uttalandet i propositionen. Det föreföll som om både fröken Ljungberg och herr Bergman här nedtonade dessa problem och ansåg att de skulle kunna lösas utan vidare under hänvisning till att det tidigare gjorts icke oväsentliga lokaliseringssatser utanför stödområdena. Men det har då i huvudsak rört sig om företagsnedläggningar, och insatserna har inte heller generellt sett varit av samma karaktär som inom stödområdet. Att det även skett insatser i en del andra fall än vid företagsnedläggelser, vill jag emellertid gärna erkänna.

Vad jag vill understryka är att det ingalunda är likgiltigt om ett kommunblock finns inom stödområdet eller om det ligger utanför. Ingår det inte i stödområdet råder det ändå större oklarhet om huruvida ett objekt kan få lokaliseringsstöd eller inte. Detta kan vara tillräckligt för att ett företag inte söker lokaliseringstöd; man har inte, om man är beroende av ett sådant stöd, tid att vänta på ett avslagsbeslut för att sedan göra ansökan om stöd på annat håll.

Detta var den ena synpunkten. Vad man i diskussionen alldeles bortsett ifrån är att företag inom dessa kommunblock som ligger utanför stödområdet inte kan få del av det transportstöd som riksdagen nu går att besluta om och som endast gäller företagsamhet inom det allmänna stödområdet. Därtill kommer att den 25-procentiga investeringsavgiften för vissa byggen inte gäller orter som ligger inom det allmänna stödområdet.

Jag skall nöja mig med dessa påpekanden utan att närmare utveckla mina synpunkter, men jag har velat visa att de aktuella kommunblocken ingalunda

Regionalpolitiken

automatiskt får samma förutsättningar med utskottsmajoritetens förslag som med reservationens.

Jag beklagar att utskottsmajoriteten inte har velat tillmötesgå våra krav på att hela Kopparbergs län skall ingå i det allmänna stödområdet. Om kammaren nu följer utskottsmajoritetens förslag, tvingas vi väl återkomma och närmare utveckla våra synpunkter än en gång. Jag vill understryka att det här gäller en utomordentligt viktig fråga, inte bara för de aktuella kommunblocken utan för en positiv utveckling i hela vårt län.

Jag ber, herr talman, med dessa ord att få yrka bifall till reservationen 4 vid statsutskottets utlåtande nr 103. I övrigt instämmer jag i de yrkanden som tidigare framstälts av herrar Stridsman, Nilsson i Tvärålund och Åsling.

Herr LOTHIGIUS (m):

Herr talman! Jag kommer att behandla statsutskottets utlåtande nr 104 angående kapitaltillskott till Norrbottens järnverk AB, som har insmugits i denna lokaliseringsdebatt. Tydligt anser man fortfarande att Norrbottens järnverk är en lokaliseringsfråga, trots att företaget är åtskilliga tiotal år gammalt.

Jag vill bara lämna en kommentar till det särskilda yttrandet — som jag delvis är ansvarig för. Det gäller det anslag på 100 miljoner kronor som nu skall ges till Norrbottens järnverk. För vilken gång i ordningen Norrbottens järnverk är föremål för riksdagens subventioneringsbeslut vet jag inte; sådana återkommer ju med ganska jämna mellanrum. Jag vet däremot att det i Norrlandsbanken, oberoende av partitillhörighet, inte anses comme-il-faut att uttala sig kritiskt om detta statliga företag. Sanningen blir nu inte bättre av att man håller tyst, och Norrland får ej vederbörligt stöd om man inte realistiskt klargör läget inom denna statliga verksamhetsgren.

I det särskilda yttrandet har anförts att NJA är »ett gigantiskt försök av lokaliseringsspolitisk karaktär», och det är väl det vänligaste man kan säga om detta företag. Det är också därför riksdagen, med eller utan kritik, flyttar över skattepengar till det.

I Kungl. Maj:ts proposition och i utskottets utlåtande har man med ett skarpsinne som är ganska otroligt myntat följande, mycket högtstående ekonomiska resonemang: »Den första mycket väsentliga etappen mot det mer vidare målet måste vara att nå därhän att NJA inte längre går med förlust.» NJA tillkom strax före andra världskriget.

Detta uttalande låter enligt min mening som ett utdrag ur något ekonomiskt meddelande från Kominform, där man kommit på något nytt och revolutionerande: att socialistisk företagsamhets mål är att drivas utan förlust. Att tala om att den skulle drivas med vinst är förbjudet, ty då blir det fråga om en kapitalistisk målsättning, och detta anses ju ibland vara ett nedsättande uttryck här i landet.

Målet är alltså att driva företaget utan förlust. Jag gratulerar Statsföretag AB till denna framsynthet. För att nå detta mål har man ansett sig böra byta ledning och delvis styrelse. Bra karlar går för att ersättas av andra bra karlar, som tydligen är beredda att satsa sig själva helt och hållet för att klara av företaget.

Till bilden hör att det kapitaltillskott vi nu återigen ger troligen inte kommer att bli det sista. Vid den diskussion som har förts i utskottet har man sagt — och det kommer kanske herr Olhede också att göra här — att företaget till vissa delar är så nedslitet att det behövs åtskilligt mycket mer pengar för att bygga upp det. Men, har man tillfogat, vi hoppas nu att kunna nollställa företaget och klara oss med upplåning på den allmänna kreditmarknaden. Detta är också vad vi ganska länge framhållit att man på likartade ekonomiska vill-

Regionalpolitiken

kor som andra företag bör försöka driva detta företag. Men det betyder i detta fall att upplåningsbehovet blir ganska stort, och man skall konkurrera om lån med lönsamma företag som ger Sverige stora tillskott i valutor och skapar arbetstillfällen för många. Detta blir särskilt allvarligt i en tid som den nuvarande då endast små krediter står till företagens förfogande.

Vår kritik riktas inte mot målsättningen för Norrbottens järnverk — den är ambitiös och nödvändig — utan den riktas mot att den tidigare målsättningen aldrig tillnärmelsevis har uppnåtts. Det är vår förhoppning att krediter till Norrbottens järnverk uträknas på samma grunder som till andra företag; Statsföretag AB och finansinstituterna kan vara övertygade om att vi noggrant kommer att följa den utvecklingen.

När man åberopar sociala och lokaliseringens skäl för ett statligt företags drift torde det, som vi så många gånger tidigare har framfört, vara både möjligt och nödvändigt att räkna ut de sociala och lokaliseringens insatserna och jämföra dem med en vanlig förräntning av det insatta kapitalet. Är det omöjligt att åstadkomma en sådan överblick? Det skulle då vara betydligt lättare att diskutera dessa frågor i riksdagen om vi hade en sådan överblick, och förståelsen för att krediter erfordras skulle växa.

Statsmakterna har försatt sig i det läget att de måste investera i ett sedan årtionden tillbaka olönsamt företag för att upprätthålla sysselsättningen och skapa grundval för en utvecklad småföretagsamhet såsom service inom området. Det är beklagligt att människor som utför ett gediget, hårt och slitsamt arbete måste göra det i medvetande om att arbetsinsatsen inte ger ett tillfredsställande ekonomiskt resultat utan att pengar måste överföras från andra delar av vårt land för att upprätthålla sysselsättningen.

Människorna i Norrbotten skall inte

behöva flytta till områden söderut där de inte känner till omgivningen eller inte trivs. Vi skall helst försöka ordna sysselsättning för dem där uppe. Men det måste skapas företag som passar orten och som kan ta upp en meningsfull konkurrens med andra företag, inte bara i Sverige utan också i våra konkurrentländer. Jag vill påstå att Norrbottens järnverk inte är ett sådant företag. Detta statliga företag har kanske placerats fel, fått fel storleksordning eller fel produktionsinriktning — åtminstone under en viss tid.

Vi vill inte motsätta oss att nya medel tillförs företaget i den situation som det nu befinner sig i. Vi måste rädda människorna ur det läge som en statlig felinvestering har medfört. Den kritik som vi levererar syftar till att få statsmakterna att lägga ned all sin energi på att skapa ljusare förhoppningar för de människor som arbetar där uppe.

Jag skulle vilja fråga femte avdelningens ärade ordförande, som jag vet kan dessa frågor, om han tror på Norrbottens järnverks framtid. Om så är fallet, varför förordar han då inte en fördubbling eller tredubbling av företaget, så att det kommer upp i en arbetskapacitet som gör det möjligt att företa jämförelser med andra länder. Om företaget bibehålles vid nuvarande storlek kräver den rationalisering som är nödvändig för att företaget skall kunna drivas med vinst att arbetsstyrkan minskas och till en del ersätts med maskiner och en förbättrad teknik. För att man skall kunna nå målet att anställa ytterligare arbetskraft krävs att företaget får en mycket stark utvecklad manufakturverksamhet och en helt annan form av förädlingsverksamhet än för närvarande.

Herr talman! Jag har inget särskilt yrkande.

Herr OLHEDE (s):

Herr talman! Det är med tillfredsställelse jag tagit del av statsutskottets ut-

Regionalpolitiken

låtande nr 104 med anledning av Kungl. Maj:ts proposition om kapitaltillskott till Norrbottens järnverk AB. Då den intensiva pressdebatten om NJA, som följde Statsföretags skrivelse till Kungl. Maj:t, nu lagt sig, torde det kunna konstateras att de åtgärder som Statsföretag föreslagit — och även börjat vidta — utgår från en allvarlig strävan att vilja förbättra förhållandena för de anställda vid NJA och på sikt, herr Lothigius, skapa ett lönsamt företag. Och därtill att dessa åtgärder stöds helt och fullt av samtliga personalkategorier vid järnverket.

Det är beklagligt att vissa nyhetsorgan funnit det opportunt att dramatisera dessa åtgärder genom att på ett människoexploaterande sätt personifiera vissa delade meningar, som alltid kan finnas i en organisation, i stället för att analysera och diskutera vad som föreslagits och sakskalet för åtgärderna. I den mån ett försök till sakdebatt förekommit, har man i flera fall sökt gesken av att åtgärderna skulle leda till en mindre gynnsam utveckling för företaget och därmed för Norrbotten. I den borgerliga pressen är härvidlag Dagens Nyheters handelssida ett av undantagen.

För att definitivt söka avliva eventuellt kvarvarande myter i detta sammanhang vill jag rekapitulera vad som föreslagits.

Statsföretag begärde hos Kungl. Maj:t att riksdagen skulle täcka de bokförda förluster som NJA ådragit sig innan Statsföretag av riksdagen ålades ägaransvaret för företaget. Denna begäran är helt i överensstämmelse med den proposition som lämnades till riksdagen och som godkändes av riksdagen i samband med bildandet av Statsföretag AB. NJA begärde täckning med 80 miljoner kronor, Statsföretag begärde 100 miljoner kronor för att täcka redan »intecknade» förluster fram till den 1 juli 1970. Det är detta belopp riksdagen skall ta ställning till i dag.

Dessutom påvisade Statsföretag att NJA var för högt värderat, att aktiekapitalet var för högt, att avskrivningarna varit för små eller hur man nu vill uttrycka det. Statsföretag åtog sig emellertid att nedskryva aktiekapitalet med 100 milj. kr. Nedskrivningen har nu skett på bolagsstämman den 31 mars. NJA hade inte begärt denna nedskrivning.

NJA framlade ett investeringsprogram med en beräknad kostnad på 130 milj. kr. Enligt de beräkningar som Statsföretag snabbt måste göra visade det sig att programmet torde dra en kostnad av minst 160 milj. kr. Statsföretag tvekade inte inför denna ökning. NJA:s styrelse accepterade de nya beräkningarna.

Av de av Statsföretag beräknade investeringarna på 160 milj. kr. fanns principiell enighet om cirka $\frac{4}{5}$ av programmet, vilket penningmässigt är 130 milj. kr., d. v. s. samma summa som NJA ursprungligen begärt. Det rör sig här om investeringar i den metallurgiska delen av varmvälsverket jämte fartygsprofilmanufakturering.

Resterande cirka 30 milj. kr. av totalprogrammet på 160 milj. kr. hänförs till de delar av manufaktureringen där Statsföretag anser att det bör göras kompletterande undersökningar innan det mer definitiva produktprogrammet fastställs.

NJA:s skrivelse överlämnades av industridepartementet till Statsföretag den 23 januari, och svar från Statsföretag avgavs den 13 februari, d. v. s. efter tre veckor. På den korta tid som stod Statsföretag till förfogande är det mer anmärkningsvärt att man kunde ta positiv ställning till nära $\frac{4}{5}$ av investeringsprogrammet än att man ansåg att $\frac{1}{5}$ av programmet borde bli föremål för kompletterande undersökningar innan den definitiva produktinriktningen fastställdes.

Av vad jag nu sagt torde Statsföretags starkt positiva inställning till NJA

Regionalpolitiken

med all önskvärd tydlighet framgå. Denna inställning är ju inte på något sätt märklig. Åtgärderna är helt i enlighet med den målsättning som riksdagen angivit för Statsföretag. Någon avveckling av manufaktureringen vid NJA är det sannerligen inte fråga om, utan denna skall tvärtom utvecklas så långt som det över huvud taget är möjligt. En sådan utveckling förutsätter emellertid att det finns tillräckligt med tackjärn och göt och att denna första del i produktionsledet görs till så låga kostnader som över huvud taget är möjligt. Annars försämras förutsättningarna för konkurrenskraftig manufakturering. Det är således från denna synpunkt som den metallurgiska delen måste prioriteras.

Med NJA:s kunniga arbetare och tjänstemän, med närheten till malmen och med ett acceptabelt energipris, bör göt och tackjärn kunna göras till konkurrenskraftiga priser, om riktiga verktyg ställs till arbetarnas förfogande. Med sådana verktyg — som kräver investeringar på minst 85 milj. kr. — tycks kostnaderna kunna sänkas med ca 30 kr. per ton vid oförändrad prisnivå. Med en produktion av 800 000 ton per år innebär detta en kostnadssänkning på 24 milj. kr. Jag vill emellertid tillägga att bristen på koks är oroande och att starka prisstegringar har inträtt. Men detta är ett problem som mer eller mindre gäller samtliga järnverk och således inte enbart NJA.

Den gamla styrelsen och verkställande ledningen i NJA har gjort ett gott arbete under svåra förhållanden. Uppbyggnaden av manufaktureringen av fartygsprofiler där NJA intar en ledande ställning i Europa är föredömlig. De vunna erfarenheterna måste bevaras för kontinuitet i vidareutvecklingen. En ny styrelse har valts som säkerställer denna kontinuitet. Bl. a. sitter riksdagsmän och fackliga representanter kvar från den gamla styrelsen. De anställda har därtill fått direktrepresentation i

den nya styrelsen och i den beredningsgrupp som skall göra de kompletterande undersökningar som behövs innan det definitiva produktprogrammet fastställs. Som verkställande direktör har NJA fått en av landets främsta tekniska och administrativa experter inom järnhanteringen.

Jag tror, herr talman, att de vidtagna åtgärderna dels säkerställer kontinuiteten, dels skapar förutsättningar för en expansiv rationell vidareutveckling, en vidareutveckling som eftersträvar att ge den trygghet och arbetstillfredsställelse för de anställda som är de samhällsägda företagets väsentligaste mål.

Låt mig här säga till herr Lothigius, att de investeringar om 160 miljoner kronor som angivits på intet sätt skall vara begränsande för NJA:s förutsättningar att rationalisera och expandera. Det bedöms då vara möjligt att finansiera eventuella utökningar av investeringsprogrammet genom upplåning på kapitalmarknaden. Naturligtvis bör NJA:s investeringar, liksom andra program av denna storleksordning, vara flexibla. De är till sin närmare utformning beroende av de slutsatser som den tillsatta beredningsgruppen kommer till. Jag ser gärna en tredubbling av företaget, men det är inte någonting som man kan bygga upp mycket snart, utan tillväxttakten måste vara gradvis. Herr Lothigius kan gärna få följa den upplåning som kommer att ske. Men om ägaren — d. v. s. ytterst riksdagen — skulle ge Statsföretag i uppgift att göra investeringar som medför mycket stora kapitalbehov, måste ägaren självfallet också ställa de resurser till förfogande som behövs.

Det blir nu företagsledningen, styrelsen och Statsföretag AB som i första hand får ta ställning till beredningsgruppens resultat. Jag vill understryka att investeringarna således kan komma att bli större.

Låt mig slutligen, herr talman, understryka att Statsföretag AB inte har

Regionalpolitiken

övertagit ansvaret och inte heller skall överta ansvaret för den löpande verksamheten i dotterföretagen eller någon del av det ansvar som enligt aktiebolagslagen ligger hos styrelse eller verkställande direktör. Vart och ett av koncernföretagen skall driva sin verksamhet inom ramen för givna mål och resurser och bygga upp sin organisation i enlighet därmed. Men riksdagen har givit Statsföretag vissa uppgifter, som tidigare låg direkt hos Kungl. Maj:t, och på grundval av den fastställda målsättningen för Statsföretag AB innebär detta att det nya förvaltningsbolaget bl. a. skall:

ansvara för den översiktliga planeringen av företagsgruppens samlade aktiviteter; ange, i samarbete med koncernföretagen, målen för deras verksamhet; följa koncernföretagens utveckling och, då så bedöms nödvändigt, i samverkan med företagsstyrelserna vidta åtgärder för att nå uppställda mål; stödja och underlätta expansion och stimulera till ökad rationalisering inom koncernen; följa koncernföretagens resursplanering och budgetering samt medverka till att företagen erhåller nödvändiga resurser för sin verksamhet; tillsätta styrelserna i koncernföretagen; samt fullgöra andra uppgifter som ägaren ålägger företaget.

Jag tyckte att herr Lothigius uttryckte sig ironiskt om strävan efter vinst. I den målsättning som riksdagen har angivit för Statsföretag ligger att man skall göra företaget så lönsamt som det över huvud taget är möjligt, men vi måste, precis som inom lokaliseringpolitiken och i vissa andra sammanhang, tillämpa en samhällsekonomisk värdering av vad vi gör, och vi får aldrig glömma de människovärdande aspekterna i samband härmed.

Jag har sagt tidigare i olika sammanhang, och jag vill understryka det igen, att om ägaren ålägger företaget andra uppgifter, bör det lämnas ersättning för detta. Om det finns specifika orsaker,

som vi ännu icke klarlagt, och som gör att den verksamhet Norrbottens järnverk bedriver icke kan bli lönsam just i Norrbotten, bör man specificera och bokföra dessa poster. Det är ibland svårt att få fram en särkostnadsredovisning, men jag tror det är lättare att göra en särintäktsredovisning, och framför allt åstadkommer man på detta sätt ett ansvar, vilket jag tror är väsentligt i sådana sammanhang.

I det uppdrag som givits Statsföretag AB är det centralt att förvaltningsbolaget verkligen använder tillgängliga personella och ekonomiska resurser på bästa sätt i enlighet med de mål som fastställts för företagen. Statsföretag AB kommer även i fortsättningen att noga överväga den totala resursanvändningen och kan därför inte generellt säga ett oreserverat ja till alla investeringsplaner i de enskilda företagen inom koncernen. Att söka få fram en totalsyn på den samhällsägda företagssektorn är förvaltningsbolagets skyldighet mot de anställda inom denna sektor och mot riksdagen som representerar det yttersta ägaransvaret för de samhällsägda företagen.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan i utlåtande nr 104.

Herr LINDHOLM (s):

Herr talman! Jag begärde ordet för att på statsutskottets vägnar anföra några synpunkter på utskottets utlåtande 104, men herr Olhede har i betydande utsträckning fört även utskottets talan, och jag skulle därför kunna begränsa mitt inlägg och inte tynga kammardebatten alltför mycket. Jag tycker emellertid ändå att jag bör beröra några av herr Lothigius' uttalanden.

Herr Lothigius nämnde något ironiskt att utskottet skriver att den första etappen är att driva företaget så, att det inte längre uppvisar förlust. Om man har ett företag som går med förlust, eftersträvar man väl i första hand att sköta ekonomin inom företaget på så-

Regionalpolitiken

dant sätt att förlusten försvinner och företagets verksamhet går ihop ekonomiskt. Det betyder inte att man förden skull är motståndare till att företaget skall gå med vinst. I herr Lothigius anförande förekom ett ordval av den innebörden att det väl måste vara farligt för socialister att ha kapitalistiska synpunkter. Jag vågar försäkra herr Lothigius, att det finns ingen i det parti jag tillhör som på något sätt skulle motsätta sig eller ge uttryck åt kritik, därest Norrbottens järnverk skulle gå med större vinst än andra järnbruk. Det skulle nämligen skapa förutsättningar för gynnsammare förhållanden åt dem som där är anställda. Vi har därför i princip ingenting emot utan eftersträvar tvärtom att det skall bli ett vinstgivande företag.

Tyvärr har det i fråga om samhällsägda företag stått en mycket hård strid; den striden har ofta inneburit, att man har velat begränsa den samhälleliga insatsen i största möjliga utsträckning. Det parti herr Lothigius tillhör har inte varit det som varit pådrivande då det gällt att utveckla de samhällsägda företagen utan har tvärtom i betydande utsträckning sökt att begränsa deras verksamhet.

Som herr Lothigius säger är det tyvärr riktigt, att Norrbottens järnverk för närvarande är ganska nedslitet. Därför är det nödvändigt med en nollställning av företagets ekonomi. Det sker dels genom ett kapitaltillskott på 100 miljoner kronor, dels genom att aktiekapitalet nedskrivs med 100 miljoner kronor. Därutöver föreligger ett investeringsprogram — beloppet 160 miljoner kronor har nämnts. Jag vill på den punkten bara markera, att en av förutsättningarna för att man inte åter skall komma i samma situation som den man nu befinner sig i är, att man inte knyter den förhoppningen till de 160 miljonerna att man tror sig därmed för framtiden ha löst investeringsproblemet.

Jag kan nämna att ett företag, där jag själv har arbetat i många år, investerar årligen i forsknings- och utvecklingsarbete omkring 100 miljoner. Jag vet att företaget vid årets bolagsstämman beslöt en investeringsram för 1970 på 185 miljoner. Det är en sådan politik som är nödvändig, om Norrbottens järnverk skall få en god ekonomi. Det är nödvändigt att företaget rationaliseras och följer den tekniska utvecklingen på ett sådant sätt, att man kan på ett konkurrenskraftigt sätt marknadsföra sina produkter.

Det är därför som jag vill starkt markera, att de 160 miljoner kronor som skall investeras får betraktas som ett led i en nollställning i nuläget för företaget, men att vi också för framtiden måste räkna med betydande investeringar, om företaget skall kunna fullgöra sin funktion i samhället.

Herr Lothigius frågade mig: Om man nu skall göra detta företag ekonomiskt, varför fördubblar eller tredubblar man inte produktionen? Det är riktigt att företaget internationellt sett är ett litet företag. Om jag som exempel nämner, att det stora stålverk som IRI har byggt i Toronto har en produktion på över 3 miljoner ton om året, visar det vilken satsning man gör, när man vill föra ut en produkt på marknaden och vill göra den lönsam. Det är därför fullkomligt riktigt, att man bör eftersträva en ökning av kapaciteten, för att därigenom uppnå större lönsamhet.

Men, herr Lothigius, det finns en sak till som är nödvändig i detta sammanhang, nämligen att man marknadsför de produkter som tillverkas så att man har en marknad där man får avsättning för dem. Vi får därför inte bara stirra oss blinda på att stora företag går bra, de måste också ha en marknadsföring som ger underlag för företagets verksamhet.

Studerar man första sidan i utskottsutlåtandet finner man, att järnverket började med en mycket blygsam pro-

Regionalpolitiken

duktion på 250 000 ton per år. Den steg år 1960 till 370 000 ton, år 1965 till 450 000 ton och 1968/69 till 465 000 ton. Med den upprustning som nu förbetrads räknar man med en produktion på ca 800 000 ton. Trots denna ökning förblir dock Norrbottens järnverk ett litet företag.

Då det gäller produktionens inriktning är det alldeles uppenbart, att det är ett problem som företagets ledning skall sköta. Det har i denna diskussion om Norrbottens järnverk förts ett resonemang som går ut på att det skulle gå ut på marknaden med göt- och tackjärn och bygga framtiden på detta. Det är möjligt att man i det nuvarande konjunkturläget kan få rätt goda priser på göt- och tackjärn men, herr talman, jag tror inte det är någonting att bygga en framtid på. Övriga stålverk i vårt land har i betydande utsträckning gått över till manufaktur, och ju mer de kunnat specialisera sig på vissa produkter, desto större har förutsättningarna för en god ekonomi varit. Erfarenhet härom har både det ena och det andra stålverket. Därför tror jag att manufakturering till betydande del måste vara med i bilden. Det är möjligt att man under ett uppbyggnadsskede då det gäller manufakturproduktionen hjälpligt kan arbeta sig fram med göt- och tackjärn, men någon produkt att bygga en framtid på tror jag som sagt ingalunda det är.

Herr talman! Det kan anläggas ytterligare synpunkter på detta företags utveckling och framtid, men då jag vet att talarlistan är ganska diger vill jag inte ta mer tid i anspråk utan kan för min del begränsa mig till att yrka bifall till statsutskottets hemställan i dess utlåtande nr 104.

Herr **LOTHIGIUS** (m) kort genmäle:

Herr talman! Det var en viss ironi, det är alldeles riktigt, men ironin om vinsten var i främsta rummet inte riktad mot herr Lindholm eller herr Olhe-

de utan mot de socialdemokratiska tendenserna under det senaste året att tala föraktfullt om näringslivet och vinsterna. Det var därför som jag använde en något ironisk ton.

Det är kanske inte så underligt, herr talman, att vi anslår en kort stund till diskussion om det här företaget eftersom det varit föremål för riksdagens beslut många gånger tidigare, och det rör sig om ganska stora belopp. Jag har efter sammanräkning kommit fram till en förlust, och den är vidimerad, på sammanlagt 430 miljoner kronor, d. v. s. nära en halv miljard, under de gångna åren. Det är inte märkligt att man då frågar sig om de riktiga satsningarna görs och om det behövs mera satsningar.

I stort sett har jag ingenting att invända mot den målsättning herr Olhede presenterade. Den passar alldeles utomordentligt till den syn som tidigare högerpartiet och nu moderata samlingspartiet gjort sig till tolk för.

Får jag bara läsa upp en liten passus om Norrbottens järnverk ur riksdagens protokoll den 29 april 1959 av en viss herr Svärd, som torde vara bekant i detta sammanhang. Han sade bl. a. följande:

»Man är mycket angelägen om att företagsledningarna i de statliga företagen skall få hela den rörelsefrihet, som företagsledningar i enskilda företag har, och i den mån man har statliga företag tror jag att detta är något av det mest väsentliga vi kan göra för att få en förnuftig tingens ordning till stånd. Men om man ena dagen talar om nödvändigheten att ge ledningen i företag sådana som Norrbottens järnverk all rörelsefrihet och all möjlighet till företagsekonomiska bedömningar, kan man inte nästa dag begränsa det som är företagsledningen för denna frihet — företagsledningarnas direkta och omedelbara ansvar för sin företagsenhet.»

Detta är exakt den syn vi har på frågorna och som nu intas av Statsföre-

Regionalpolitiken

tag AB. I den meningen går det alltså åt rätt håll. Men detta hindrar inte att vi kan kritisera enskilda förhållanden.

Jag är emellertid mycket glad över att denna målsättning nu har slagits fast. Jag hoppas att man inte sviker den genom att gå andra vägar och utnyttja statens möjligheter på andra håll.

Herr ERIKSSON i Bäckmora (cp):

Herr talman! För den fortsatta regionalpolitiska stödverksamheten föreslås i propositionen 75 vissa justeringar av det nuvarande stödområdet liksom av stödets omfattning. Mot bakgrunden av de ökade problem och svårigheter som befolkningsomflyttningen har medfört, framför allt för Norrlandslänen, har kravet på en mer aktiv lokaliseringspolitik vunnit större gehör. Allt fler medger nu att den förda lokaliseringspolitiken har varit otillräcklig och att åtgärderna borde ha satts in långt tidigare.

En viss utvidgning av stödåtgärderna sker nu till orter som tidigare inte har ingått i stödområdet. För Gävleborgs län har ingen sådan utvidgning skett, vilket jag beklagar. Liksom tidigare är det endast Hälsingedelen som ligger inom stödområdet, medan Gästrikland har lämnats utanför. I motioner från centerpartiet har vi pekats på det otillfredsställande i en sådan gränsdragning inom ett och samma län. Vi har mycket goda erfarenheter av de hittills bedrivna lokaliseringspolitiska åtgärderna i Hälsingland. Åtskilliga människor har därigenom fått trygghet till arbete och inkomst, där alternativet eljest hade varit utflyttning från orten.

Trots dessa beaktansvärda insatser har Hälsingland ändå inte kunnat undgå en årlig befolkningsminskning, vilket talar sitt tydliga språk om att lokaliseringsinsatserna har varit otillräckliga. Detta har framför allt varit förhållandet i vissa inlandskommuner. Ljusdalsområdet har exempelvis varit ganska hårt utsatt. Genom interpellatio-

ner och motioner här i riksdagen har vi larmat statsmakterna om behovet av extra åtgärder inom detta område. Jag skall gärna erkänna att regeringen har ställt sig förstående till dessa krav och vidtagit en del åtgärder som man hoppas tillsammans med den kommunala aktiviteten skall vända utvecklingen till det bättre inom Ljusdalsområdet.

Men befolkningsminskningen har drabbat hela Gävleborgs län. Här kommer också Gästrikland, som nu inte ingår i stödområdet, in i bilden. Arbetsmarknadsläget är på flera håll i Gästrikland lika besvärande som i Hälsingland. Vill man skapa gynnsamma förutsättningar för en balanserad näringspolitisk utveckling i Gävleborgs län bör också hela länet tillhöra stödområdet. Ett i detta hänseende sammanhållet län underlättar för länsmyndigheterna att i planeringsarbetet slippa göra de avvägningar som en sådan gränsdragning medför.

Därtill kommer att den industriella utvecklingen bl. a. inom Gävle kommunblock under senare år varit klart otillfredsställande. Detta förhållande är kanske ännu mer markant i Ockelbo, alltså i norra delen av Gästrikland, där näringslivet domineras av jord- och skogsbruk, inom vilket den fortgående arbetskraftsminskningen skapat bestående sysselsättningsproblem.

Länsstyrelsen i Gävleborgs län har också i sitt remissyttrande över lokaliseringsutredningens delbetänkande pekats på dessa förhållanden och starkt understrukt det otillfredsställande i uppdelningen av länet, som av länsstyrelsen betecknas som en olycklig konstruktion. Länsstyrelsen har menat att starka skäl talar för att hela länet bör ingå i stödområdet. Detta är också innebörden i det yrkande som ställts från centerhåll i motionsparet I: 1133 och II: 1330, den senare undertecknad av bl. a. mig själv. Visserligen har jag med tillfredsställelse noterat beskedet i Kungl. Maj:ts proposition 75, som ligger till grund för behandlingen av det-

Regionalpolitiken

ta ärende, att punktinsatser utanför stödområdet skall bedömas efter samma grunder och förutsättningar som hittills, men även om ett sådant uttalande kan ha betydelse i gränsområden till det allmänna stödområdet, innebär en sådan prövning av de lokaliseringpolitiska insatserna mera begränsade möjligheter än för orter inom själva stödområdet.

Med hänsyn till att statsutskottet avstyrkt våra motioner på detta område utan att någon av utskottets ledamöter velat följa upp dem i en reservation finner jag det föga möjligt att med framgång ställa något bifallsyrkande. Det återstår då för mig bara att uttala den förhoppningen, att Gästrikland mot bakgrunden av detta departementschefens uttalande skall i generös anda beviljas stödåtgärder i all den utsträckning som är möjlig. Jag hoppas verkligen att så blir fallet.

Statsutskottet har i sitt utlåtande nr 106 i anslutning till propositionen 85 bl. a. behandlat motionsparet I: 1138 av min partikamrat Johan Olsson och II: 1335 av bl. a. mig själv, vari vi hemställt att Norrlandsfondens geografiska verksamhetsområde också skall omfatta Gävleborgs län. Eftersom Norrlandsfonden har stor betydelse för det norrländska näringslivets utveckling, inte minst genom att tillhandahålla riskkapital, har fonden på ett värdefullt sätt kompletterat samhällets övriga åtgärder.

Mot denna bakgrund har vi ansett det angeläget med ett klarläggande från riksdagen att fondens verksamhetsområde även skall omfatta Gävleborgs län. Genom statsutskottets positiva skrivning, där det bestämt anges att denna möjlighet föreligger, anser vi motionärer att vi fått ett sådant klarläggande. Jag vill därför med tillfredsställelse notera det förhållandet, att Norrlandsfondens användning utvidgats från 4 till att omfatta 5 län, alltså också Gävleborgs län.

I denna debatt behandlas också bevilningsutskottets betänkande nr 36 i anledning av motioner rörande vissa lokaliserings- och miljöpolitiska skattefrågor. I två vid betänkandet fogade reservationer har de borgerliga ledamöterna yrkat på längre gående åtgärder för att man skall komma till rätta med den regionala obalansen i sysselsättningsläget. Vill man bedriva en framgångsrik regionpolitik, som skapar denna bättre balans, är det svårt att gå förbi skattepolitiken. I många länder används skattepolitiken i lokaliseringpolitiskt syfte, och det är vad som sker även i vårt land genom investeringsfonderna.

Från centerns sida har vi kraftigt betonat att skall de regionalpolitiska målen nås, så måste investeringsfonderna i huvudsak användas i detta syfte. Investeringsfonderna har under senare tid använts på det sättet att till lokaliseringsområdena kommit ca 10 procent av medlen, medan ca 90 procent utnyttjats i koncentrationsområdena. Detta har därtill skett i ett konjunkurläge då det varit brist på arbetskraft och risk för ekonomisk överhettning. Därmed har man snarare ökat än minskat den regionala obalansen, och det menar vi är en felaktig användning av investeringsfonderna. Vi hävdar att det bör skapas garantier för att investeringsfonderna i allra största utsträckning används så att de tjänar det lokaliseringpolitiska syftet.

Den skattelättnad för företagen som avsättning till investeringsfond nu medger kommer i huvudsak de större företagen till del. Det är inget fel i detta, men vi inom centern har upprepade gånger i motioner krävt att även de mindre företagen skall få motsvarande möjligheter och förmåner, något som dock hittills avvisats av riksdagsmajoriteten. Vi för nu återigen fram yrkandet i reservationen 2 vid bevilningsutskottets betänkande nr 36 i syfte att främja de mindre företagens konsolide-

Regionalpolitiken

ring, självfinansiering och utveckling.

Andra åtgärder på beskattningens område som kan vidtas i syfte att främja de regionalpolitiska insatserna gäller elskatten och arbetsgivaravgiften. Vi har pekat på att en differentiering eller ett slopande av dessa avgifter inom stöd-området säkerligen skulle underlätta för näringslivet att utvecklas på ett tillfredsställande sätt inte minst i Norrlandslänen och skapa förutsättningar för de enskilda människorna att få sysselsättning och kunna känna trygghet och trivsel.

Åtgärder på området kan också vidtas när det gäller transportpolitiken. I propositionen 84 tillmötesgår vissa sådana krav — förslag framläggs om transportstöd som regionalpolitiskt medel. Jag hälsar denna åtgärd med tillfredsställelse. Jag tror att den kommer att ha stor betydelse för de områden och de företag som får del av förmånerna, och jag vill rikta ett särskilt tack till statsrådet för detta värdefulla förslag.

Men det finns ytterligare åtgärder att sätta in i samma syfte på området. För närvarande råder icke oväsentliga skillnader beträffande priset på bensin och motorbränsle. I landsdelar där avståndet är långa och transporter blir omfattande och dyra är olje- och bensinpriserna högre än i storstadsområdena. Den orättvisa som ligger i en sådan prissättning borde undanröjas. Med hjälp av beskattningen skulle man säkerligen kunna finna lösningar för att åstadkomma ett enhetligt oljepris för hela landet. Jag tycker att man med det snaraste borde pröva denna möjlighet.

Herr talman! Med det anförda ber jag att för min del få yrka bifall till reservationerna 1 och 2 vid bevillningsutskottets betänkande nr 36.

Herr ENARSSON (m):

Herr talman! Jag kommer att uteslutande ägna mitt anförande åt bevillningsutskottets betänkande nr 36. I det

ta betänkande behandlas ett antal motioner angående vissa lokaliserings- och miljöpolitiska skattefrågor. Som herr Eriksson i Bäckmora nyss framhöll finns två reservationer av de borgerliga ledamöterna fogade till betänkandet. Jag vill med några ord rätt kortfattat beröra dem.

Den första reservationen tar upp frågan om skattereglernas användning som lokaliseringsinstrument. Det föreligger stora ojämnheter i sysselsättningsläget mellan de norra delarna av vårt land och de stora tätortsregionerna i mellersta och södra Sverige. Såsom framhållits i motioner från vårt håll kan det konstateras att den pågående försöksverksamheten inom lokaliseringspolitikens ram inte varit tillräcklig att öka sysselsättningsmöjligheterna i de norra delarna av landet på sådant sätt, att den ström av människor som tvingats lämna landsdelen och söka sig söder ut för att få sin utkomst varken avstannat eller minskat. Detta är naturligtvis beklagligt. De som bor inom dessa områden känner sig i många fall svikna av samhället och politikerna, och detta är kanske inte så mycket att förundra sig över. De flesta är fast rotade i sin bygd, och särskilt för de något till åren komna är det svårt att omplacera sig i ny miljö.

Med hänsyn till dessa erfarenheter anser vi reserverat att det är på tiden att söka sig fram och pröva nya vägar vid sidan om de mera konventionella stödåtgärder som föreslås i proposition 75 och som på försök pågått under åtskilliga år.

Utskottsmajoriteten vill inte nu lika litet som tidigare vara med om att undersöka om skattelagstiftning vore ett lämpligt instrument härför. Majoriteten säger att de skäl som anförts i motionerna inte ger anledning till någon ändrad principiell inställning och att lokaliseringspolitiska insatser skall ske genom andra åtgärder än lättnader i beskattningen. Ja, principerna är inte

Regionalpolitiken

helt obrutna. Från 1963 till 1965 fick investeringsfondsmedel användas i lokaliseringspolitiskt syfte, och även efter denna tidpunkt har Kungl. Maj:t haft rätt att medge fondsmedels användning för just detta ändamål.

Ett annat exempel som kan anföras är bestämmelserna om investeringsavgift på vissa byggnadsarbeten, som enligt det nyligen antagna förslaget härom inte skall uttas inom det allmänna stödområdet.

Det finns exempel från ett flertal industriländer där man prövat olika former av lättnader i beskattningen för att främja lokaliseringspolitiska målsättningar. Såvitt jag i varje fall äger kännedom har inte några negativa verkningar uppkommit härav. Man kan då fråga sig varför inte samma vägar kan prövas även hos oss eller varför dessa frågor inte åtminstone kan utredas — det kan ändå inte få några farliga konsekvenser.

I fråga om användningen av investeringsfonderna har vi reservanter även stöd i ett uttalande av lokaliseringsutredningen, som i sitt betänkande understrukit angelägenheten av att dessa användes som lokaliseringspolitiskt styrmedel inom stödområdet. Enligt min mening kan man inte utan bärande motiv vifta bort ett uttalande av en instans, som väl får anses sitta inne med både kunskaper och god överblick över hela det berörda fältet.

Vi har i reservationen även pekat på avskrivningsmöjligheterna beträffande byggnader och markanläggningar. Det skall dock inte fördöljas att bestämmelserna härom vid 1969 års riksdag fick en utformning som innebär förbättringar i fråga om avskrivningar på industribyggnader och anordningar för att bekämpa miljöförstöring och buller. I ett flertal andra länder har man emellertid gått längre och medger betydligt snabbare avskrivning på investeringar i vatten- och luftvård än vad fallet är hos oss. Vidare kvarstår frågan om jord-

brukets avskrivningsmöjligheter när det gäller anläggningar som syftar till förbättrad vatten- och luftvård.

Skattefrågorna tas även upp i en reservation till bankoutskottets utlåtande nr 40, i vilken de borgerliga ledamöterna framhåller vikten av att stödet i större utsträckning inriktas på generella åtgärder som främjar ett företagsvänligt klimat. Jag delar denna uppfattning, vilken även kommer till uttryck i reservationen 1 vid bevillningsutskottets betänkande nr 36. Det kan hända att sådana generella åtgärder insatta i samverkan med direkta stödåtgärder blir just det instrument som verksamt kan bidra till en ökad sysselsättning i Norrland, så att folkströmmen söderut kan bringas att minska och helst, på sikt, att upphöra. De berörda människorna har i första hand rätt att få klarhet härom. Vi reservanter vill genom utredning och bedömning av olika alternativ i möjligaste mån dra vårt strå till stacken i dessa avseenden.

Herr talman! Vi finner det motiverat att påyrka en allsidig och förutsättningslös utredning av skattesystemets användning som ett regional- och miljöpolitiskt instrument, då det hittills saknats en sådan samlad bedömning av dessa betydelsefulla frågor.

I reservationen 2 behandlas frågan om möjlighet för mindre företag att göra avsättningar till investeringsfonder. Denna fråga kommer att tas upp av andra talare i debatten.

Jag ber, herr talman, med denna korta motivering att få yrka bifall till de båda reservationerna vid bevillningsutskottets betänkande nr 36.

Herr ENGVIST (s):

Herr talman! Som herr Enarsson redan nämnt behandlas i bevillningsutskottets betänkande nr 36 ett antal motioner som har nära anknytning till dagens huvudärende, de i propositionen 75 föreslagna lokaliseringspolitiska åt-

Regionalpolitiken

gärderna. I de nämnda motionerna yrkas på särskilda skattebestämmelser, som avses gälla endast i viss del av landet eller tillgodose särskilda intressen. Som jag redan påpekat har flertalet av dessa motioner ett direkt lokaliseringpolitiskt syfte, och därför har utskottet ansett det önskvärt att de behandlades i kamrarna samtidigt med lokaliseringpolitiken.

Bevillningsutskottet har inte att handlägga den av regeringen framlagda propositionen 75. Det uttalar emellertid att propositionens förslag till lokaliseringpolitiska åtgärder enligt dess mening är en lämpligare form av stöd än de speciella skatteåtgärder som föreslås i motionerna. Utskottsmajoriteten har därvid vidhållit en principiell inställning som kort sagt innebär att beskattning inte skall ske efter olika regler i olika delar av landet. Det förhållandet att bevillningsutskottet tidigare har tillstyrkt Kungl. Maj:ts förslag till förordning om investeringsavgift för vissa byggnadsarbeten innebär att sådan avgift inte skall erläggas för byggnadsarbete i det s. k. allmänna stödområdet innebär inte något avsteg från denna princip. Utskottet motiverade enligt min mening fullt riktigt denna tillstyrkan med att beslutet om investeringsavgift snarare var en form av förbudslagstiftning än skattelagstiftning.

Så några ord om de reservationer som har fogats vid bevillningsutskottets betänkande.

Beträffande investeringsfondernas användning som ett lokaliserings- och miljöpolitiskt instrument har utskottet vid upprepade tillfällen framhållit att investeringsfonderna i första hand bör användas som ett konjunkturutjämnande medel och endast rent undantagsvis för annat ändamål. Utskottet vidhåller denna sin uppfattning. Vi anser det inte riktigt att fonderna generellt skall få användas som ett medel i lokaliserings- och miljöpolitiken.

Det bör emellertid observeras — och

det har också tidigare anförts av talesmän för reservanterna — att Kungl. Maj:ten har möjlighet att då särskilda skäl föreligger medge att investeringsfonderna används också i lokaliseringpolitiskt syfte. Det kan noteras att företagen under tiden 1 januari 1969—28 februari 1970 har medgivits att ta i anspråk 273 miljoner kronor i fondmedel för investeringar i norra stödområdet.

Förslaget om att de mindre företagen skulle beredas skattemässiga förmåner som skulle svara mot de större företagens rätt att avsätta medel till investeringsfonderna kan utskottsmajoriteten inte biträda. Utskottet menar att en sådan lagstiftning kommer att bli svår att tillämpa och medföra administrativa svårigheter. Generella avskrivnings- och avdragsregler utan anknytning till fondavsättningar måste vara en lättare metod. Här kan hänvisas till de bestämmelser som nu gäller i fråga om företagens avskrivningsmöjligheter, vilka också herr Enarsson ansåg vara tämligen generösa.

Herr talman! Med dessa korta motiveringar ber jag att få yrka bifall till bevillningsutskottets hemställan i betänkandet nr 36.

Herr LARSSON i Umeå (fp) kort genmäle:

Herr talman! Utskottets talesman tillbakavisade de motionsvis framförda förslagen att med skattepolitiska medel underlätta lokaliseringen till de regioner som skall bli föremål för lokaliseringpolitiska åtgärder. Utskottet talar om att man med reservanternas förslag skulle rubba konkurrensneutraliteten, men observera att man genom förmånligare skattebelastning för företag inom stödområdet på samma sätt som med direkta stödåtgärder tar bort den obalans som för närvarande finns.

Reservanterna anser att skatten skall användas som ett medel för att locka företag att lokalisera sig till dessa om-

Regionalpolitiken

råden. Utskottets talesman säger nu att det är olämpligt att använda skatteförmåner, och man talar allmänt om att andra åtgärder måste vidtas. Det kan dock inte bestridas att skattelättnader i form av snabbare avskrivningar av byggnader, borttagande av den särskilda arbetsgivaravgiften och befrielse från energi- och transportskatt skulle vara högst stimulerande, och man skulle med säkerhet snabbt få fram filialbildningar.

Företagen har i dag brist på arbetskraft. Detta gäller praktiskt taget hela landet bortsett från Norrland, där man har arbetskraft som man inte kan utnyttja. Skatteinkomsterna skulle säkerligen inte bli mindre om man gav särskilda lättnader inom vissa regioner. Fler människor skulle då få sysselsättning, och därmed växer skatteunderlaget.

När det gäller motionerna I: 790 och II: 914 säger bevillningsutskottets talesman, att investeringsfonderna i första hand skall användas som konjunkturutjämnande medel. Jag delar den uppfattningen. Men har inte utskottsmajoriteten fattat att det är just vad motionärerna avser. Det är en svacka i konjunkturen inom de områden, där motionärerna föreslagit att fonderna skall få användas. Förslaget står alltså helt i överensstämmelse med syftet för fonderna.

Förslaget går ut på att fondmedlen skall kunna användas för att skapa arbetstillfällen i sysselsättningssvaga områden. Däremot är det väl knappast principiellt riktigt att använda fondmedlen i de s. k. heta områdena. Det vore en hel del att säga om det förhållandet att fondmedlen användes i en högkonjunktur, men jag skall inte gå in på ihålligheterna när det gäller principerna för användande av investeringsfonderna.

I reservationen 2 föreslås att de mindre företagen genom fondavsättningar skall erhålla motsvarande förmåner till

dem som investeringsfonderna ger de större företagen. Vi tycker att det borde vara lika konkurrensförhållanden för olika typer av företag. Detta är en sak som vi tidigare diskuterat många gånger i bevillningsutskottet, men det har inte gått att få rätsida på den. Det talas ofta rent allmänt om jämlikhet. Även detta är en jämlikhetsfråga.

Herr ERIKSSON i Bäckmora (cp) kort genmäle:

Herr talman! Yrkanden om investeringsfondernas användning i lokaliseringspolitiskt syfte har åtskilliga gånger behandlats av bevillningsutskottet. Utskottsmajoritetens motivering för sitt avslagsyrkande har alltid varit densamma. I reservationen 2 till bevillningsutskottets betänkande nr 36 påvisas hur angeläget det är att investeringsfonderna får en ökad användning.

Det finns siffror som visar att Volvo fick använda 421 miljoner kronor av investeringsfondsmedel. Endast 20 miljoner kronor härav gick till norra stödområdet. Scania Vabis fick ta i anspråk 297 miljoner kronor av investeringsfondsmedel, varav endast 13,3 miljoner gick till norra stödområdet. Vi anser att starka skäl talar för att det ges möjligheter att använda investeringsfondsmedel i lokaliseringspolitiskt syfte.

Glädjande nog kan vi konstatera att investeringsfonderna fått ökad betydelse under senare tid. Det underströks också i kompletteringspropositionen år 1969. Dåvarande statsministern Tage Erlander framhöll, att det inte finns något så smidigt instrument som investeringsfonderna för att få fram en samverkan mellan staten och det enskilda näringslivet i syfte att leda industrinvesteringarna på ett sätt som överensstämmer med samhällets intressen. Samhällets intresse därvidlag måste väl ändå vara att satsa på de områden där vi vet att sysselsättningsläget är bekymmersamt och där hela regionen hotas av avfolkning. Vi anser att investerings-

Regionalpolitiken

fonderna kommer bättre till sin rätt i dessa områden.

Herr ENGGVIST (s) kort genmäle:

Herr talman! Man framför nu på nytt argument för förslaget om en lättnad i beskattningen för de mindre företagen, vilket skulle ge dessa förmåner som vore något så när likvärdiga med de större företagens möjligheter till fondavsättningar.

Utskottet har redovisat den frågan från skattemässiga synpunkter. Utskottet anser att utan en fullständig omarbetning av jordbruks- och företagsbeskattningen måste bestämmelserna göras mycket mer restriktiva än i nuvarande investeringsfondslagstiftning om missbruk skall förhindras.

Som jag redan har nämnt kommer en sådan lagstiftning inom ramen för vårt progressiva skattesystem att medföra så stora administrativa svårigheter att de fördelar som skulle stå att vinna inte står i rimlig proportion till värdet från det allmännas synpunkt av dylika fondavsättningar. Man kan inte applicera ett sådant nytt system utan att göra betydande förändringar i skattelagstiftningen, och vi menar att det i detta fall är bättre med generella avskrivnings- och avdragsregler utan anknytning till fondavsättningar.

Herr BÖRJESSON i Glömminge (cp):

Herr talman! Jag skall göra några kommentarer till reservationerna i bankoutskottets utlåtande nr 40. Den första reservationen behandlar ju den allmänna målsättningen, och den har ledamoten Stridsman tidigare berört. Jag skall därför inte säga någonting om den.

Det är naturligtvis oerhört viktigt att den lokalisering, som vi nu skall fortsätta med under en ny period, får allmänt förtroende i de bygder där den blir aktuell. Ett sådant förtroende måste skapas från början. Det är ju inte bara så att vi här skall fatta beslut om regler och bestämmelser, utan det gäl-

ler ju också att få tag i företagare som är villiga att ställa sig bakom och i spetsen för de företag som skall placeras i dessa områden.

Reservationen 3 stöder en från centerpartihåll väckt motion, där målsättningen har uttryckts i ett femtonpunktsprogram. Tidigare i debatten har centerpartiets målsättning när det gäller lokaliseringpolitiken omnämnts mycket. Bland annat har herr Haglund använt mycken tid till att kommentera just denna motion. Han sade att han inte hade några mera betydande invändningar att göra mot de 15 punkterna men att de inte var tillräckligt preciserade. Han ansåg därför inte att man hade täckning för att bygga en lokaliseringspolitik på dem. En regionalpolitisk målsättning förutsätter ju att man inriktar sig på att utarbeta en stomme, ett regionalpolitiskt program, och det skulle väl vara värdefullt om de kommunala instanserna — landsingen och kommunerna — hade ett sådant att följa upp och verka för. Vi har föreslagit att motionen skall överlämnas till 1968 års lokaliseringutredning.

I programmet i motionen förutsätts en integrering av samhälleliga åtgärder med mera direkta stödåtgärder. Den allmänna näringspolitiska verksamheten i lokaliseringssyfte måste få en sådan utformning att den underlättar lokalisering till sådana områden som verkligen behöver företag. Som det har uttryckts här tidigare av flera talare kan den allmänna ekonomiska politiken många gånger lägga hinder i vägen för ett fullföljande av den lokaliseringpolitiska målsättningen i dessa områden på det sätt man skulle önska.

I reservation 5, som också ansluter till en partimotion från centerpartiet, begär vi en regional utvecklingsplan för den fortsatta regionala stödverksamheten. Vi menar att utvecklingen med den fortgående utglesningen av vissa områden i landet och en överkoncentration till tätorterna måste motver-

Regionalpolitiken

kas på alla de sätt som man kan finna möjliga. Det är stora skillnader på många områden för befolkningen. Det är skillnader i möjligheterna att erhålla service, det är skillnader i kommunal-skattebörd, och det är kraftiga skillnader i inkomsthänseende. Därför är det naturligt att man gör allt man kan för att skillnaden mellan de överkoncentrerade områdena och de områden som behöver lokalisering blir så liten som möjligt.

Det har sagts bl. a. i motioner som jag har biträtt att det är angeläget att stöd inom lokaliseringpolitiken kan ges till områden utanför stödområdet. Vi har motionerat om att Gotland skall komma med i stödområdet, och vi har påpekat att vissa delar av östra Götaland fortfarande har en sådan näringsstruktur att det är ytterst angeläget att stöd lämnas — jag vill bl. a. då nämna Öland. I reservation 9 till statsutskottets utlåtande nr 103 har understrukits just att det skulle vara angeläget att även Öland kunde få lokaliseringstöd.

Jag vet att det har förekommit lokaliseringstöd utanför stödområdet, även i södra Sverige. Det har förekommit stöd till Norrköpingsregionen, och det har förekommit stöd till Oskarshamn. Vi menar att man måste bredda lokaliseringstödet till att omfatta flera områden som har ett alltför ensidigt näringsliv och som för att kunna uppehålla ett befolkningsunderlag behöver en industrilokalisering.

Jag anser vidare att det är ytterst nödvändigt att stöd till turistanläggningar kan ges utanför det nuvarande stödområdet och utanför det i propositionen föreslagna. Också för våra bygder är det ytterst angeläget att så kan ske.

Med hänsyn till den konkurrens vi har från Centraleuropa och från andra håll i världen, där turistanläggningarna numera har en hög standard, är det knappast troligt att det är möjligt att hos oss åstadkomma den erforderliga

standard, om inte samhället bidrar med ett ekonomiskt stöd i form av lån och möjligen även bidrag. I dessa dagar är det ju mycket aktuellt att minska utlandsturismen och försöka dels öka turistströmmen hit, dels få svenskarna att turista hemma, eftersom det skulle förbättra vår valutabalans.

Nu har departementschefen i propositionen sagt att stödet till turistanläggningar skall stanna vid det nu föreslagna stödområdet i avvaktan på utredning om planering av turistanläggningar och fritidsområden. Jag avvaktar med stort intresse det resultat utredningen kan komma till. Jag hoppas att det förslag som den så småningom framlägger innehåller möjlighet att ge stöd i andra delar av landet. Jag har på den punkten en motion, nr 1337, och jag hoppas att dess krav blir förverkligat en gång när utredningen lägger fram sitt slutgiltiga förslag.

I strävan att decentralisera samhället och näringslivet har vi från vårt håll motionerat om införande av etableringskontroll. Det har vi understrukit i reservation nr 9 till bankoutskottets utlåtande nr 40, där vi yrkar bifall till de motioner som är inne på samma linje.

Vi är väl alla överens om att det är önskvärt att iaktta återhållsamhet i utbyggnaden av större städer och större tätorter, så att andra områden, som är utsatta för utglesning och minskad företagsamhet, kan få en förbättring i stället. Även om man på många håll medger att en sådan utveckling vore riktig, är man alltför passiv för att vilja ta de krafttag som är nödvändiga. Av remissinstanserna har enligt propositionen två länsstyrelser, RLF och Lantbruksförbundet uttalat sig för en sådan etableringskontroll.

I reservation 10 yrkar vi bifall till motioner om direkta åtgärder för begränsning av storstädernas expansion. Det borde finnas möjlighet att med andra åtgärder än etableringskontroll

Regionalpolitiken

förmå företag att inte i större utsträckning lokalisera sig till storstäderna och stimulera företag som redan har etablerat sig där att flytta utåt.

I interpellationsdebatten mellan statsminister Palme och dr Hedlund på förmiddagen sade statsministern att brottsligheten ökar mest i storstäderna och att det är storstädernas tillväxt som gör att brottsstatistiken visar en sådan utveckling. Detta är ett exempel på att det finns områden där andra än rent materiella och ekonomiska hänsyn kan göra det angeläget att inte storstadsbyggandet fortsätter hur långt som helst.

Det finns säkert fortfarande företag i storstäderna, som är etablerade i innerstaden i dåliga byggnader och som har planer på att flytta ut i ytterkanterna av en storstad. De skulle lika väl kunna flytta till andra delar av landet och till områden som behöver lokaliseringstöd.

I reservation 14 yrkar vi på att det skall upprättas regionala organ, så att länsorgan och kommuner kan delta i arbetet på lokaliseringen på ett mer ingripande sätt än som nu sker för att sprida näringsliv och befolkning över hela landet. Visserligen har man väl deltagit i uppgörandet av Länsplan 1967 och kommer väl att delta i uppgörandet av länsprogram 1970. Men vi anser att detta inte bör begränsas till en statistisk prognosverksamhet utan att man borde ha större möjlighet att direkt kunna medverka till lokaliseringen.

Detta var, herr talman, några kommentarer till dessa reservationer, och jag ber med åberopande av vad jag anfört att få yrka bifall till reservationerna 1, 2, 3, 5, 6b, 9, 10 och 14 till bankoutskottets utlåtande nr 40 och till reservationen under bankoutskottets utlåtande nr 41.

Herr JÖNSSON i Ingemarsgården (fp):

Herr talman! Denna debatt har ju pågått nära nog hela dagen, och det är givet att många av kammarens ledamöter tycker, att den som nu kommer upp i talarstolen inte kan tillföra debatten något nämnvärt nytt, och det ligger säkert mycket i den bedömningen. Men som representant för ett av de län som har drabbats hårdast av den pågående strukturomvandlingen och folkomflytningen tycker jag mig ändå vara skyldig att i korthet i denna debatt framföra några synpunkter, även om jag medger, att många av representanterna för de olika utskotten noggrant och insiktsfullt har behandlat ifrågakvarande problem.

Den debatt vi här i dag för i kammaren om lokaliserings- och regionalpolitiken fick ju i gårdagens TV-nytt en färsk illustration. Där klagjordes den aktuella arbetsmarknadssituationen. Därav framgick att Norrbottens, Västerbottens och Jämtlands län fortfarande hade en mörk sysselsättnings-situation med en stor arbetslöshet. Där hade antalet arbetslösa ökat med ca 800 från april. Den dystra bilden motsvarade i stort sett det s. k. inre stödområdet. I andra delar av landet var läget det rakt motsatta.

Detta förhållande är ju ingen nyhet och innebär ingen överraskning, utan till sina huvuddrag vad beträffar den regionala bristen på balans har det bestått under hela 1960-talet. Jag tycker att det måste kännas besvärande för regeringen och det socialdemokratiska partiet, som under hela tiden suttit vid makten, att konstatera detta dystra förhållande och sin egen hjälplöshet.

Särskilt mot bakgrunden av gårdagens mångordiga jämlikhetsdebatt här i kammaren, bristen på jämlikhet mellan regionerna, bristande möjlighet till arbetsval och förtjänstmöjligheter samt den ojämna tillgången på service och utbildning är några exempel som måste utgöra ett tungt vägande argument för snara och kraftfulla åtgärder, vilka

Regionalpolitiken

går betydligt längre än de förslag från regeringen vi i dag har att ta ställning till.

Det finns positiva inslag såsom stödet till det s. k. inre stödområdet och gods-transportbidraget vilket säkerligen är ett bra förslag som det är önskvärt att man kan genomföra.

Det senare har ju när det gäller huvuddragen vissa likheter med det förslag vi framlade i vår januarimotion, men vi framförde även förslag om åtgärder för sänkning av persontaxor för tåg och flyg. Det behövs emellertid flera generella åtgärder för att främja ett företagsvänligt klimat, och härvid bör man enligt min mening fördomsfritt pröva förutom sänkning av person- och frakttaxor även sänkning av teleavgifterna, regionalt slopande av arbetsgivaravgiften, snabbare avskrivning för industribyggnader, lindring av energiskatten samt andra differentieringar i skattehänseende som kan främja Norrlands utveckling. Här ingår också förbättrade stödåtgärder för jordbruket. Jag vill betona att det krävs åtgärder på bred front för att skapa många nya arbetstillfällen. Länsstyrelsen i mitt hemlän, Jämtlands län, har i en skrivelse till inrikesdepartementet för något år sedan krävt åtgärder. I skrivelserna betonas att som basnäringar bör från länets synpunkt betraktas inte bara sådana traditionella basnäringar som jordbruk, skogsbruk och industri utan också vissa typer av kommersiell och institutionell service som tillhandahåller tjänster för en marknad utanför regionen. För Jämtlands län gäller det främst turistnäringen samt vissa verksamheter inom sjukvårds- och utbildningssektorerna. Tillskapandet av sådana verksamheter har lika stort värde för länet som en expansion inom de traditionella basnäringarna. Antalet sysselsatta inom sjukvård och undervisning i landet ökar kraftigt medan antalet industrisysselsatta minskar. Viktigt är att klargöra vad en lokalisering av

samhällelig service av detta slag, avsedd att betjäna en större region än länet, kan betyda för förverkligandet av önskvärda befolkningsmål.

Goda lokaliseringsförutsättningar inom länet kan anses föreligga när det gäller bl. a. delar av vuxenutbildningen, utbildningsverksamheter inriktade på det estetiska och musikaliska området, kvalificerad yrkesutbildning för turisthotell och annan turistservicepersonal. Dessutom borde Östersundsområdet kunna utgöra en utomordentlig förläggningssort för en universitetsfilial, man skulle få en mycket stor lokaliseringspolitisk effekt.

Det är alltså klart att Jämtlands län genom lokalisering av olika utbildningsverksamheter kan tillföras ett betydligt antal sysselsättningstillfällen. Tillskapandet av ett differentierat och kvalitativt högvärdigt utbildningsväsende gör naturligtvis området attraktivt som bostads- och arbetsort.

Detta var några få exempel på åtgärder som borde ingå i ett mer allmänt handlingsprogram för samhällets insatser i mitt hemläns region. En fast målsättning för regionpolitiken saknas emellertid fortfarande, men den måste med det snaraste utarbetas. Därvid bör även de befolkningsmässiga målen preciseras, och för Jämtlands län bör de sättas vid 150 000 personer år 1980. Det befolkningsunderlaget utgör en lämplig bas för allsidig service och stimulerande utveckling.

Herr talman! Det här var ett koncentrat av några krav som måste uppfyllas snarast, om mitt hemlän skall kunna bestå och utvecklas till en god vistelseort för invånarna.

Herr **MELLQVIST** (s):

Herr talman! Det är väl ganska naturligt att företrädare för olika landsändar och olika län anlägger sina speciella synpunkter på den proposition som nu behandlas. Det skall erkännas att propositionen och det av utskottet till-

Regionalpolitiken

styrkta förslaget om den fortsatta regionalpolitiska stödverksamheten för Kopparbergs län innebär en förskjutning till det bättre genom att Faluns, Borlänges, Mockfjärds och Sätters kommunblock kommer att ingå i det allmänna stödområdet.

Samtidigt som vi hälsar detta utbyggda stöd med stor tillfredsställelse frågar vi oss också varför inte hela Kopparbergs län kunde ingå i stödområdet. Nu utelämnas Avesta och Ludvika planeringsregioner, som omfattar Avesta och Hedemora kommuner samt Ludvika och Smedjebackens kommunblock. Denna uppdelning av länet kan få en negativ utveckling som följd i de delar som inte ingår i stödområdet. Jag vill här instämma i länsavdelningens i Kopparbergs län av Kommunförbundet uttalande för en tid sedan, där det bl. a. heter att »en förutsättning för att uppnå full effekt av de lokaliseringpolitiska insatser som krävs för att stabilisera länet som en näringsgeografisk enhet är, att hela länet får ingå i det allmänna stödområdet».

Enligt utskottets mening är de anförda skälen för ett bibehållande tills vidare av ett geografiskt avgränsat stödområde mycket bärande. Det skulle då vara intressant att av utskottets talesman få något närmare preciserat eller motiverat vilka dessa skäl skulle vara.

Vad som främst slår en lyssnare i denna lokaliseringsdebatt är det intresse som knytes till Norrland och Norrlands problem. Ibland möter vi begrepp som skogslän, men i nästa mening är vi tillbaka i Norrlandstänkandet. Det förefaller som om många talare är helt obekanta med att 1960-talets struktur-omvandling har skapat en större utflyttning i Dalarna än i något av Norrlands-läna, Norrbotten undantaget.

Vi kan följa detta förlopp även på ett annat område, nämligen då det gäller tätortsutvecklingen. Folkmängdsökningen i Dalarnas tätorter har under 1960-talet varit svagare än i något annat av

rikets län. Men kanske ännu mera intressant — och samtidigt det mest nedslående — är att Dalarnas utflyttning-förluster till sin största del kommer från det område av länet som har lämnats utanför stödområdet. Sålunda har Ludvika under en treårsperiod förlorat ca 1 150 sysselsättningstillfällen. Så stor förlust har Ådalen sannolikt inte haft tillsammans under hela 1960-talet. Trots visst lokaliseringstöd till företag utanför stödområdet — jag syftar då på Långshyttan, Fredriksberg och Avesta — är det enligt vår uppfattning orimligt att starkt expansiva orter utefter Norrlandskusten mera generellt kan påräkna lokaliseringstöd, medan detta inte är fallet i exempelvis Avesta och Ludvika.

Stödet till de norrländska kustorterna är bl. a. motiverat av att man genom utveckling i dem kan ta emot människor från inlandet. Men verkligheten är den att också hela Dalarna sedan några år tillbaka har en utveckling som är typisk för inlandet, men där finns ingen ort eller bygd som i likhet med vissa kuststäder expanderar och därmed drar åt sig ökad sysselsättning och större folkmängd.

Som jag ser det är det nödvändigt att skapa bättre balans mellan å ena sidan Norrland och å andra sidan Dalarna. Även om Norrland som helhet taget visar stora förluster är det alldeles tydligt att förhållandena är minst lika bekymmersamma i Dalarna. Bekymren där är också mer svärbemästrade, bl. a. beroende på att lokaliseringstöd under den nya perioden mera allmänt inte kan påräknas genom den avgränsning av stödområdet som nu föreslås i propositionen för vårt län.

Herr talman! Det är mot denna bakgrund som jag nu yrkar bifall till den vid punkten 16 e i statsutskottets utlåtande nr 103 fogade reservationen 4.

I detta anförande instämde fru *Sundström* och fru *Bergman* (båda s).

Regionalpolitiken

Fru MARKLUND (vpk):

Herr talman! Under de år som gått sedan 1964, när den hittills bedrivna lokaliseringpolitiken inleddes, har det från denna talarstol yttrats åtskilliga ord t. ex. om den fulla sysselsättningen såsom ett av målen för lokaliserings- och arbetsmarknadspolitiken. För vår del har vi angivit som huvudhindret för uppnåendet av detta mål att man varit så ovillig att använda lokaliseringpolitiken också som ett medel för att främja en förändring av ägandeförhållandena inom näringslivet. Vi menar nämligen att man bara genom att låta samhället få ett avgörande inflytande på den ekonomiska politiken kan nå det mål som man ställt upp i detta sammanhang.

Dessa avgörande frågeställningar saknas också i det material, som ligger till grund för de i dag behandlade motionerna och utlåtandena över dem. Det är därför konsekvent att varken departementschefen eller statsutskottet funnit det möjligt att antalsmässigt garantera befolkningsutvecklingen i vissa regioner, vilket är innebörden av ett av yrkandena i vårt motionspar I: 343 och II: 379. Vill man inte använda lokaliseringpolitiken för att styra utvecklingen, kan man naturligtvis inte heller gå med på att garantera en utveckling som inte medför nettoutflyttning.

Men sådana garantier vore alltså möjliga att lämna om man som målsättning för en politik i skogslänens intresse hade att ingen nettoutflyttning skall ske under 1970-talet och vidare använda de styrningsmedel, som statsmakterna ändå har, för att nå denna målsättning. Vi har upprepade gånger angivit åtgärder som kunde bidra till en kraftig ökning av sysselsättningstillfällena i dessa län. Framför allt bör sådana åtgärder ta sikte på att skogslänens råvaror i görligaste mån skall förädlas och utvecklas inom de områden där de finns.

I linje med denna uppfattning har vi i motionsparet I: 343 och II: 379 begärt

ett riksdagens uttalande för en utbyggnad av Norrbottens järnverk till en produktion av 2 miljoner ton per år och en statlig verkstadsindustri baserad på detta underlag. I motionen II: 1331, med anledning av propositionen angående kapitaltillskott till NJA, har vi angivit åtgärder som skulle möjliggöra en sådan årsproduktion.

I statsutskottets utlåtande nr 104 framförs i och för sig riktiga synpunkter, men vi menar att det är viktigt och nödvändigt att målsättningen motiveras när man beviljar medel och beslutar om en viss utveckling. På s. 4 i utlåtandet anför utskottet att man övergångsvis måste acceptera en i förhållande till fjolårets beslut mera modifierad målsättning för NJA. Jag vill fråga: Hur lång skall denna övergångstid vara? Ger inte en sådan modifiering de privata järn- och stålbruken möjlighet att på NJA:s bekostnad klara sina utbyggnader upp till kontinental klass och bidrar den inte därmed till att ytterligare förvärpa NJA:s situation?

Längre fram på samma sida i utlåtandet beskrivs NJA som en liten enhet i förhållande till konkurrerande järnverk på kontinenten. Så mycket större anledning finns det emellertid då att bygga ut järnverket och ge det verkliga konkurrensmöjligheter. De nuvarande svårigheterna för NJA beror till stor del på att kapaciteten är för liten och på att den som finns inte alltid kan utnyttjas. Det finns nålsögon, som vi pekar på i vår motion.

I detta sammanhang framhåller utskottet också järnverkets svårigheter bl. a. i fråga om sjötransporter. Härvidlag kommer man osökt in på den sammankoppling som vi alltid ansett måste finnas mellan lokaliseringsplanerna och trafikpolitiken. Idén om att dubblera järnvägslinjen mellan Luleå och Narvik, där det finns en isfri hamn, har förts fram i debatten om transporterna i norr. En sådan åtgärd skulle otvivelaktigt vara positiv också för

Regionalpolitiken

ASSI. När det gäller kostnaderna för transporter är det ju snarare omlastningarna än avståndet som medför fördyring.

Vi menar alltså att även trafikpolitiken hör till de regionalpolitiska medel som kan användas för att uppnå bättre balans mellan olika delar av landet. I det avseendet har vi begärt att riksdagen måtte uttala att SJ:s taxepolitik skall utformas så att den inte missgynnar Norrlandslänen liksom vi i vår motion begärt att vägnätet i Norrlandslänen skyndsamt skall ses över och åtgärder vidtas som leder till förbättring av vägarna och igångsättning av arbetet med nya vägar, exempelvis vägen Kiruna—Narvik. Besked beträffande den senare medförde ju statsminister Palme som »förning» när han besökte gruvarbetarna i malmfälten, och det beskedet har självfallet hälsats med största glädje hos befolkningen där uppe. Möjligen kunde beskedet ha angett en snabbare takt i förverkligandet av detta vägprojekt.

Att trafikpolitiken måste kopplas samman med ett samhälleligt styrt och förbättrat lokaliseringsplanerande och utgöra en del av en verklig rikspanering har vi betonat i olika sammanhang. För Norrlands del är en kraftig taxenedsättning på fjärrtransporterna ett rimligt krav som måste gälla inte bara frakt utan också personbefordran. De priser som nu gäller sätter norrlänningarna i en sämre ställning och rimmar illa med de lokaliseringspolitiska målsättningar man anger sig ha.

Herr talman! I februari i år fick jag i samband med ett svar på en enkel fråga till inrikesminister Holmqvist veta att arbetsmarknadsstyrelsens chef Bertil Olsson setts med norrlänningarnas protestmärke »Vi flytt int» på rockslaget. Jag hade då svårt att tro på engagemanget i vad som antogs vara AMS-chefens deltagande i norrlänningarnas protestkampanj, och jag har det ännu mera nu efter att ha tagit del av Bertil

Olssons intervjuuttalanden häromdagen.

Det är arbetsmarknadsmyndigheternas uppgift att skaffa arbetslösa sysselsättning. När sådan inte finns i hemorten måste den sökas på annat håll. Det är den enkla regeln för dagens handlande. Det sägs ingenting om verkligt effektiva åtgärder för att vända på utvecklingen, ingenting om att åstadkomma arbetstillfällen i anslutning till Norrlandslänens naturtillgångar och därmed också kunna vända de uppreklamerade rörlighetsstimulerande åtgärderna i motsatt riktning — en flyttning av arbetskraft till Norrland. Nej, i stället förutses under hela 1970-talet en ständig krympning av skogslänens ekonomiska bas och av deras befolkningsunderlag. Och i takt med detta fördjupas den regionala krisen.

Att avfolkningen av Norrlandslänen och en fortsatt koncentration till vissa tätorter är en medveten inriktning, inte bara hos Bertil Olsson, framgår av många exempel. Ett sådant är den förskjutning av bostadsbyggandet till förmån för storstäderna som man kan finna i en promemoria från bostadsstyrelsen i oktober 1969. Tvärtemot talet om en dämpning av storstädernas tillväxt, framfört bl. a. i 1969 års statsverksproposition, tyder beräkningarna i denna promemoria på en ytterligare markering av storstädernas roll. Där anges antalet färdigställda bostäder under perioden 1966—1970 i procent för tre regioner, nämligen för det första storstäder, för det andra 55 kommunblock, i vilka ingår de städer som skulle utgöra alternativ till storstädernas utveckling, och för det tredje övriga landet. Den första gruppen står för 37,8 procent, den andra för 40,9 procent och den tredje för 21,3 procent. I den behovsberäkning som görs för perioden 1966—1980 står den första gruppen — d. v. s. storstäderna — för 40 procent, den andra för 39,5 procent och den tredje för 20,5 procent av hela byggandet.

Regionalpolitiken

Den bostadstilldelning som sker till de 55 kommunblocken visar att Luleå-regionen under åren 1971/1973 kommer att få en kraftig minskning av sitt bostadsbyggande. Detta gäller också sådana Norrlandsstäder som Sundsvall, Härnösand, Örnsköldsvik, Gävle m. fl. Det är alltså ett faktum att storstäderna nu för första gången kommer att ha ett större byggande än de expansiva orterna inom de 55 kommunblocken. För vår del godtar vi inte denna utveckling, liksom vi inte heller accepterar den allt tydligare övergången från redan tillräckligt nedslående prognoser till prognoser som är ännu sämre för skogslänen. Vi är också övertygade om att den norrländska opinion, som växer sig allt starkare, kommer att uppkalla till omedelbara åtgärder för att motverka den rådande utvecklingen i de berörda länen.

Herr talman! Utöver de yrkanden i våra motioner som jag med det anförda motiverat har vi också framfört tanken på att en institution för träkemisk forskning skall inrättas vid Umeåuniversitetet. En sådan skulle otvivelaktigt vara till fördel för en utveckling inom cellulosaindustrin som fortfarande har stor betydelse i flera av Norrlandslänen. Vi har också begärt att glesbygdsbefolkningen skall garanteras nödvändig service, och för detta krav finns den naturliga motiveringen att nu saknas all verklig beredskap inför det akuta sociala katastrofläge som avfolkningsprocessen skapat i de rena glesbygderna.

Med det anförda ber jag, herr talman, att få yrka bifall till motionerna I: 343 och II: 379 samt II: 1331.

Herr BÖRJESSON i Falköping (cp):

Herr talman! Statsutskottets utlåtande nr 103 behandlar förutom propositionen rörande förslag om fortsatt regionalpolitisk stödverksamhet även ett flertal motioner rörande olika stödåtgärder för att främja sysselsättnings-

och befolkningsutvecklingen inom avfolkningsområdena.

Bland de motioner som utskottet behandlat finns ett motionspar I: 990 och II: 527, som jag i egenskap av motionär i all korthet närmare vill kommentera.

I nämnda motionspar har vi motionärer begärt att Kungl. Maj:t må under pågående lokaliseringstudier låta pröva intagande av Vararegionen som lokaliseringspolitiskt stödområde. Även om jag är medveten om att de svårigheter som förefinns för att tillgodose full sysselsättning exempelvis inom många Norrlandsregioner inte är av den storleksordningen inom Skaraborgs län, så finns det ändå orter inom Skaraborgs län där man har stora svårigheter att kunna bereda sysselsättning åt de på orten boende. Speciellt inom Vararegionen, som är den minsta av Skaraborgs läns fem planeringsregioner, är svårigheterna stora att få till stånd en ökad industrietablering.

Skaraborgs län är ett typiskt jordbrukslän. Även om man kan utgå från det faktum att Skaraborgs län även i framtiden kommer att dominera vad det gäller jordbruksproduktionen, så kommer ändå den fortsatta rationaliseringen att verka så att antalet jordbruk minskar och därmed också de i jordbruket sysselsatta. Sålunda sysselsattes inom jordbruk och skogsbruk år 1960 totalt 25 130. År 1965 var antalet 24 503, och man räknar med att siffran skall ligga vid 12 350 när vi kommer fram till 1980.

På grundval av dessa siffror kan man utgå ifrån att minskningen i antalet sysselsatta inom jordbruket i Skaraborgs län anges till 4 500 under perioden 1965—1969. Minskningen från 1969 till 1980 kan uppskattas till ca 7 000. Det gäller därmed att skaffa de friställda inom jordbruket annan sysselsättning. Detta har hittills gått någorlunda bra, men man kan inte bortse från att speciellt Vararegionen har haft och,

Regionalpolitiken

därest icke särskilda åtgärder vidtages, kommer att få svårigheter att bereda full sysselsättning åt de inom regionen boende.

Befolkningsutvecklingen inom regionen visar en vikande trend. År 1940 bodde inom Vararegionen 39 065 personer. År 1950 var befolkningsantalet 37 444, år 1960 var det 34 648 och år 1965 uppgick det till 33 299. År 1980 beräknas det utgöra 27 360. Detta innebär en beräknad minskning med 5 939 personer under perioden 1965—1980. Det kan finnas anledning att påpeka, att länets övriga regioner under samma tidsperiod beräknas öka med inte mindre än ca 25 000 personer.

Befolkningsprognoserna för Vararegionen inger bekymmer. Vissa svårigheter att klara en tillräcklig sysselsättning har kunnat konstateras, och de har på sistone tilltagit. Under alla förhållanden bör det stå klart att Vararegionen bör utgöra ett område med ett differentierat näringsliv som kan bära en tillfredsställande service.

Enligt min mening är det angeläget att förhindra en för Vararegionen negativ utveckling. Det kan inte godtas som en riktig utveckling, om Vararegionens invånare servicemässigt och näringspolitiskt måste söka sig i huvudsak till centra utanför den egna regionen. Man måste därför intensifiera ansträngningarna att lokalisera livskraftiga företag till området. Förutsättningarna härför bör vara goda med hänsyn till att regionen har ett centralt läge i landet intill Europaväg 4. Den insats som för den närmaste framtiden krävs för Vararegionen är att området intages som lokaliseringpolitiskt stödområde. Om så sker, bör den angivna målsättningen kunna förverkligas.

Även om vi motionärer ej framställt önskemål om att göra hela landet till ett stödområde, finns det mycket som talar för det berättigade däri. Vi anser dock att några förutsättningar för dagen ej förefinns för att vinna gehör för

en dylik tanke.

Jag hade för avsikt att yrka bifall till nämnda motionspar, men jag avstår därifrån emedan jag finner att jag knappast kan påräkna kammarens bifall. Det kan emellertid finnas anledning att återkomma.

Herr SELLGREN (fp):

Herr talman! Under det senaste året har trafikpolitikens förhållande till lokaliseringens målsättning kommit alltmer i förgrunden i den lokaliseringpolitiska debatten. Från oppositionens sida och så småningom även från socialdemokratiskt håll har med allt större skärpa framhållits, att fraktkostnadernas och persontaxornas nuvarande nivå utgör ett faktiskt hinder för människors bosättning i norr och för näringslivets utveckling. Förslagen har varit många, från införande av s. k. frimärkstaxa till en total omprövning av 1963 års riksdagsbeslut om den trafikpolitiska målsättningen. Från oppositionens sida har krävts att den trafikpolitiska målsättningen underordnas den lokaliseringpolitiska. Det gemensamma i kraven har varit att skapa ett från fraktkostnads- och persontaxesynpunkt rundare Sverige.

I dag ligger på riksdagens bord ett förslag till statligt transportstöd, som får ses som ett välkommet svar på de framställda kraven. Stödet är enligt propositionen avsett att främja de regionalpolitiska strävandena att utveckla näringslivet i Norrland och övriga delar av det allmänna stödområdet genom att minska de kostnadmässiga olägenheter som följer med långa avstånd inom stödområdet. I detta syfte har statsutskottet instämt.

Som motionär både under den allmänna motionstiden och i anledning av propositionen kan också jag helhjärtat instämma i en sådan deklaration som riktmärke för ett statligt transportstöd. Men jag måste beklaga att förslaget, som har getts försökskaraktär, inte når

Regionalpolitiken

upp till den angivna målsättningen på grund av den starka avgränsning som stödet har fått. Ett transportstöd, som helst skulle ha genomförts samtidigt med beslutet om den statliga lokaliseringspolitiken, borde inte ha drag av bredsiktigt experiment utan ges större bredd redan från början.

Som förslaget — understött av statsutskottet — nu är utformat ger stödet inte det rundare Sverige som man hade väntat sig. Genom avgränsningen till utgående transporter, och även där med vissa begränsningar, får vi för uttransporterna ett något ellipsformat Sverige, medan landet är minst lika långt som förut vad gäller ingående transporter av råvaror och halvfabrikat för vidare förädling liksom för persontransporterna. Och det torde väl inte ha varit meningen med förslaget.

Om avsikten med transportstödet verkligen skall vara att främja utvecklingen av näringslivet inom stödområdet med särskild tonvikt på vidareförädling borde grundkriterierna för transportstödet vara låg bearbetningsgrad för intransporterade varor och hög förädlingsgrad för uttransporterade varor. Därtill kommer avståndsfaktorn.

Avståndsmässigt har gränsen för transportstöd satts vid 300 km. Flera motionärer har ansett att minimiavståndet bör sättas lägre. Departementschefen har utgått från att medelavståndet för SJ:s transportarbete är ca 315 km. Det bör samtidigt noteras att medelavståndet inom det övriga Sverige utanför det allmänna stödområdet är ca 250 km och inom stödområdet 225 km. Därtill kan nämnas att medelavståndet för transporter till stödområdet är över 400 km och för transporter från detta område ca 580 km.

Jag har för dagen inte något att erinra mot den av departementschefen föreslagna avståndsgränsen men vill peka på det motiverade i att vid uppföljningen av transportstödet även beaktas alternativet att sätta avstånds-

gränsen i närheten av medelavståndet för transporter inom det övriga Sverige — alltså 200—250 km.

I min motion har jag anfört det betänkliga i att sätta den varuslagsmässiga avgränsningen mellan papper och pappersmassa, eftersom de flesta pappersmassetiteter har en förädlingsgrad långt utöver exempelvis kraftliner. Det förhållandet har påpekats av flera talare. Betänkligt är också att viktgränsen för enskild sändning har satts till 500 kg. Det missgynnar de små företagen. I hägnet av de svenska basindustrierna i norr frodas en betydande flora av småföretag.

De flesta generella statliga åtgärderna tycks gå dessa småföretag förbi, utom de ekonomiska åtstrammingsåtgärderna. Men småföretagen finns där och fyller liksom den mindre vegetationen i storskogen en oundgänglig och ibland avgörande funktion i det norrländska näringslivet. Dessa företag har samma behov av statligt fraktstöd som all annan företagsamhet, och jag har därför föreslagit att en sammanlagd fraktkostnad om minst 3 000 kr. per år borde vara tillräckligt kriterium för erhållande av fraktstöd och att viktgränsen följaktligen borde borttagas. Utskottet har inte tillstyrkt detta, och jag vill därför i stället ansluta mig till de reservanter som krävt att viktgränsen sättes till 200 kg.

I min motion har jag också krävt att fraktstöd rimligen borde utgå till transporter av råvaror och halvfabrikat till och inom stödområdet. Annars håller ju inte tesen om att gynna högförädling av varor inom stödområdet. Ett fraktstöd för intransporter har för vissa företag större betydelse än för uttransporterna. Som ett exempel härpå har jag i motionen nämnt de norrländska minkfarmerna som blir helt utan stöd efter nuvarande konstruktion. Exempelen kan mångfaldigas. Även från storindustrin kan anföras exempel. Jag vill anföras bara ett sådant.

Regionalpolitiken

Nyligen läste vi i pressen att stora kvantiteter vedråvara inköpts från Ryssland. Denna är avsedd att transporteras per järnväg till Torneå och därefter havsflottas till industrin. Det kan inte vara enbart bristande råvarutillgångar inom vårt land som lett till sådana transaktioner. Ett fraktstöd för vedråvara skulle genast förskjuta nollgränsen — d. v. s. gränsen för lönsam skogsdrivning — längre norrut och därmed öka både tillgången inom landet och saluvarornas konkurrenskraft. En kraftig utökning av järnvägstransporterna av vedråvara utmed inlandsbanan är möjlig. De nedlagda järnvägsstationerna är utmärkta terminaler för lastning av järnvägsvagnarna. Här finns således både samhällsekonomiska och företagsekonomiska fördelar att tillvarata.

Som skäl för att fraktstöd inte borde utgå till intranporter av råvaror och halvfabrikat anför departementschefen att dessa leveranser omfattas av förmånliga fraktavtal. Det ligger en fara i ett sådant uttryckssätt. Det existerar inget fraktavtal som är slutet med ett så att säga inbyggt lokaliseringsstöd. Alla är träffade på rent kommersiell grund. Antydning om att affärsmässigt överenskomna fraktrabatter skulle på något vis kopplas till lokaliseringspolitiska hänsyn kan få mycket negativa effekter sedan det föreslagna transportstödet trätt i kraft. Det måste därför klart sägas ifrån att transportstödet inte på något sätt får påverka framtida fraktförhandlingar. Följden bleve annars att transportstödet till större eller mindre del via näringslivet flyttats ned till transportföretagen. Detta vore om något en antiklimax på 1963 års trafikpolitiska beslut.

Eftersom statsutskottet inte berört denna fråga i sitt utlåtande, trots att jag i min motion påtalade riskerna för sådana följder, vore det av stort värde, om utskottsrepresentanten här i kammaren — jag hade tänkt vända mig till

departementschefen, men jag ser att han inte är närvarande i kammaren just nu — kunde göra ett klarläggande på denna punkt. Statsrådet har tidigare i debatten i kväll vid två tillfällen åberopat förekomsten av fraktavtal som skäl för att transportstöd inte borde utgå. Han har anförut detta både i fråga om uttransporter av pappersmassa och intranporter av råvaror och halvfabrikat. Men fraktavtal förekommer i stor utsträckning även för varor som blir berättigade till transportstöd. Det är därför angeläget att förhållandet mellan statligt fraktstöd och fraktavtal klarläggs. Det kan bli hårt för fraktförhandlingarna inom företagen i framtiden annars.

Herr Gustafson i Göteborg har tidigare utvecklat våra krav i fråga om person-taxorna, varför jag inte skall beröra dem.

Herr talman! I likhet med de övriga motionärerna har jag inte fått mina krav tillgodosedda, men eftersom reservationerna 3 och 8 a närmar sig mina krav ber jag att få yrka bifall till dem liksom även till reservationerna 2, 6 och 10, alla i statsutskottets utlåtande nr 105.

Herr NILSSON i Agnäs (m):

Herr talman! Debatten i dag gäller jämlikheten. Frågan är om alla delar av vårt land skall betraktas som likvärdiga. Skall samhällets service åt befolkningen och åt företagsamheten vara densamma överallt? Vill man nu äntligen rätta till det som är försummat och skevt?

För den som vill starta ett företag i det som man förr i världen kallade »det egentliga Sverige» — det som ligger söder om Dalälven — finns vägnät, järnvägar, hamnar, transportmöjligheter redo att tjäna industrin eller affären i fråga. För den som däremot vill företa sig något i de provinser som nu fått stämpeln stödområde finns intet eller bara fragment av allt detta. Och

Regionalpolitiken

eftersom man insett att något kanske måste läggas också där, tar man då till stöd från statsmakternas sida. Och så faller helt orättvist det skenet över dessa orter att de skulle vara så ogynnsamma och felbelägna att man bara med subventioner skulle kunna hålla dem vid liv! Det är ju inte fel på orterna — det är en utebliven riksplanering och en ensidig politik som råar för det.

Herr talman! Jag påstår att om allt som hör till normal samhällsservice på annat håll i landet hade funnits också i stödområdet på samma tid som i andra landsdelar så hade det inte sett ut som det gör. Om man i tid tänkt på att alla delar av landet så långt möjligt är skall ha samma förutsättningar till utveckling, hade kommunikationerna byggts ut också i de län som har den myckna arbetskraften och de många råvarutillgångarna. Då skulle inte stödet till start och utveckling av företag ha varit nödvändigt i samma utsträckning — ja, i många fall inte alls!

Genom att hela tiden efter andra världskriget praktiskt taget låta Norrland förfalla i detta hänseende, medan andra regioner uppbyggts och gynnats, har regeringen bäddat för det läge som skapar stödbehov. Jag tycker inte att regeringen varit hela rikets regering med en målsättning att alla län skall behålla sin befolkning och sin trivsel. Har man trots allt haft den målsättningen, har man lyckats dåligt i dess förverkligande. Man kan inte ha strävat efter att vinna samma förutsättningar för näringslivet i alla län. Det har funnits och finns en skepsis mot t. ex. Norrlands möjligheter. Man har inte sett nog djupt utan låtit skrämman sig av vissa klimatiska och geografiska nackdelar utan att anstränga sig för att upptäcka de fördelar som trots allt finns. Det var naturligtvis billigare att bygga t. ex. kraftverk och sedan föreslå arbetarnas flyttning till andra landsdelar när sysselsättning inte längre fanns. Men i längden blir det dyrt. Hade man förberett

på samma sätt för etablering av företag i Norrland skulle de utgivna statspengarna ha kommit tillbaka i form av skatter både under anläggningen av vägar och andra servicemedel och från det växande näringsliv som skulle ha funnits och i form av minskade kostnader som följer av en jämnare fördelning av arbetstillfällena och befolkning. Det skulle ha minskat de sociala utgifterna och kostnaderna för omskolning och flyttning och för inlösen av tomma hus och bostäder. Dessutom skulle vi ha haft färre områden med överhettning med alla de problem som finns där och som ökar alltmer. Men regeringen kom på den tiden aldrig ihåg att Norrland skulle ha del av jämlikheten.

I statsutskottets utlåtande nr 103 behandlas de motioner där vi begärt åtgärder för Vindel-ådalen — I: 1115 och II: 1308. Jag vill påpeka att vi där inte har begärt vägaslag i vanlig mening utan en senkommen kompensation för allt som försumrats i en av många missgynnade bygder. Vi kräver inte bara vägar för vägnas skull, utan att detta område äntligen skall få vad andra trakter längesedan fått för att näringslivet skall ha en chans. Den regionalpolitiska verksamheten blir till syvende og sidst meningslös, om inte vägar finns.

Att vi valt just Vindel-ådalen är lättförståeligt. Det finns uttalat i riksdagsbeslutet 1967 att denna ådal skall kompenseras för en utebliven vattenutbyggnad. Staten och dess vattenfallsverk hade tänkt sig en insats genom att anlägga kraftverk. Detta kunde ju ha syntts vällovligt. Jag har resonerat med inrikesministern om detta flera gånger tidigare. Men spåren förskräcker när vi ser på bygden kring tidigare utbyggda älvar. En vattenutbyggnad betyder enbart temporär verksamhet. Detta är ingenting som ur sysselsättningssynpunkt är gynnsamt i längden. Den sätter negativa märken jämte den tillfälliga blomstringen i byggskedet. Det negativa

Regionalpolitiken

blir kvar, och blomstringen försvinner snart. Folk kommer att flytta snabbare än förr från bygden. När kraftverket är färdigt har ingen annan sysselsättning kommit — det har varit regeln.

Inte heller när det gällde Vindelälven redovisade regeringen någon plan för vad som skulle följa därpå. När ett kraftverk är byggt har staten skaffat sig ett tills vidare lönande objekt. Jag har inga invändningar mot kraftverk som byggts i tidigare skeden. Det är också sant att bygden får en del pengar, men vad hjälper detta ensamt?

I fråga om Vindelälven var utbyggnaden heller inte bevisligen lönsam, och dessutom var det ur miljöpolitisk synpunkt helt orimligt att bygga. Om nu denna bygd vid älven får ordentliga trafikleder, skulle det vara av större nytta än vattenutbyggnaden, på lång sikt sett.

Vi måste ge dessa orter vägar. Det måste bli andra taxor på järnvägen och flyget, billigare teleavgifter för samtal med huvudstaden, kraftigare vägar till den norska kustens hamnar — då kommer Kungl. Maj:t snart att slippa subventionera företagen. Det finns arbetskraft och utrymme för dem. De kommer att skynda dit utan lockbete i form av pengar, ty de vet att det finns god arbetskraft där, de vet att den sociala miljön är fördelaktig och att råvarorna i många fall finns i närheten. Jag yrkar därför bifall till motionerna i fråga.

Sedan är det inte min mening att idissla vad som har sagts i dag om utlåtanden och reservationer i övrigt eller säga någonting om de motioner som bl. a. bär mitt namn.

Jag kan emellertid inte sluta mitt anförande utan att protestera mot ett uttalande i förra veckan av regeringen genom arbetsmarknadsstyrelsens generaldirektör, att flyttningen av folk från norr måste fortsätta. Norrbefolkningen måste nu gå i strejk — jag ser ingen annan utväg — under parollen »inte en man med tvång från de redan alltför utfunnade bygderna!» Det är olidligt

med denna sugande propaganda för flyttning, denna tubning bl. a. med flygresor för spekulanter på jobb i sydliga bygder. Skall detta fortsätta, är det bäst att ta bort alltihop. Regeringen får vara snäll att ta fram kartan och med tusch rita de nya gränserna, så att vi får se vad vi får kvar av Sverige. Det går inte att bara ta ifrån oss människorna i de bästa åldrarna. Töm då hela landet! Det blir väl kvar en remsa land från Stockholm upp till Luleå, men är inte denna kuststadsserie utan motive-ring, om intet befolkat inland finns?

Det är tydligt att man inte tror att Norrland någonsin kommer att bära sig. Försörjning finns bara i människoanhopningarnas region. Trots att statsministern här i dag påstod att han såg vådorna med storstäder där människornas gyttring och nötning mot varandra bl. a. leder till asocialt beteende i form av brottslighet och laster vågar inte regeringen bryta trenden utan låter kallt utveckligen fortsätta och hoppas vinna ännu ett val. När den svenska regeringen börjar spana efter tecken till lågkonjunktur utomlands för att finna botemedel borde det vara dags för svenska folket att se sig om efter en ny regering.

Herr andre vice talmannen övertog ledningen av förhandlingarna.

Herr NILSSON i Östersund (s):

Herr talman! Denna debatt har pågått länge, men låt mig i alla fall ta upp några allmänna synpunkter på det omfattande frågekomplex som vi diskuterar.

Om man gör en kort summering av resultatet av den hittillsvarande lokaliseringpolitiken, skall det villigt erkännas att resultatet är ganska gott när det gäller stödområdet som helhet. Ca 10 000 nya arbetstillfällen inom stödområdet under de senaste fyra och ett halvt åren har ju ändå betytt en hel del för de här trakterna.

Regionalpolitiken

Om man däremot ser på fördelningen av lokaliseringstödet inom stödområdet måste man konstatera att den är synnerligen ojämn. Den del av stödområdet som omfattar skogslänen eller inlandsregionen har fått en liten del av lokaliseringstödet. Det kan avläsas i en stark utflyttning och en hög arbetslöshet som ständigt ökar inom denna del av området. Av Norrlandslänen är väl det län som jag representerar svårast drabbat av strukturrationaliseringen och dess följder.

Jag skulle också vilja uttrycka det så, att det är den fria marknadshushållningens krafter som har gått fram hänsynslöst och skapat otrygghet för människorna där uppe. Det är ju alltid de anställda som får ta den första stöten av rationaliseringsåtgärderna, och så har det i stor utsträckning varit under de senaste åren inom det här området.

År 1959 diskuterade vi i riksdagen bl. a. en socialdemokratisk motion där det krävdes en snabb utredning angående statens möjligheter att påverka näringslivets lokalisering. Den utredning som sedermera blev tillsatt lade grunden till den nuvarande lokaliseringpolitiken.

Det kan väl vara skäl att påminna om att högern och folkpartiet klart gick emot utredningskravet. Man kan väl ställa sig frågan, vad det var som dessa två borgerliga partier var rädda för. De fruktade nog att staten skulle rubba cirklarna för den fria marknadshushållningen och öva påtryckningar på företagens val av etableringsort. Utvecklingen under den senaste tioårsperioden har visat nödvändigheten av att staten griper in i den fria marknadshushållningen för att klara tryggheten för människorna. Den metod som man använder i lokaliseringsarbetet är att genom förmånliga lån och bidrag försöka locka företagen att etablera sig eller bygga ut i de trakter av landet som har en svag industrialiseringsgrad.

Men trots detta rikliga lokaliseringstödd är ju ändå inte resultatet tillfredsställande. Vi har uppenbarligen en besvärande regional obalans mellan olika delar av landet. Enligt min uppfattning måste vi genomföra en ännu hårdare styrning från statens sida, om vi skall kunna skapa en bättre regional jämlikhet och en bättre balans mellan olika regioner i detta land.

I den lokaliseringspolitik som skisseras kommer den regionala planeringen att få en framträdande plats, och det är ju mycket tillfredsställande. Det är alldeles uppenbart att kommunblocken kommer att tillmätas en ganska väsentlig vikt som de minsta enheterna i planeringsarbetet. Här kommer omedelbart kommunreformen in i bilden, och det är alldeles tydligt att det är mycket viktigt att de nya kommunerna har resurser, så att de kan klara av planeringsarbetet.

De borgerliga partierna gick ju emot ett påskyndande av kommunreformen. I realiteten gick de därmed också emot en mycket viktig del av den regionplanering man skisserar i de förslag vi diskuterar.

En framgångsrik planering på regional och lokal nivå förutsätter också ett aktivt intresse från det privata näringslivets sida. Vi brukar säga att skogsbruket är Norrlands ryggrad. Jag vet inte om man kan instämma i det uttalandet just för dagen. Situationen var ju för ett par tre år sedan den att vi hade lågkonjunktur inom skogsbruket. Då avskedades hundratals arbetare med mycket kort varsel inom det näringsområdet. I dag har vi den omvända situationen. Vi har en bättre konjunktur, men vi har också en uppenbar brist på arbetskraft i skogen, och vi har brist på råvara inom vissa skogsindustrier i Norrland.

Jag är alldeles övertygad om att många arbetstillfällen har gått förlorade inom skogslänen genom den dåliga planeringen och det bristande ansvar

Regionalpolitiken

för arbetskraften, som man uppenbarligen har visat från arbetsgivarna inom skogsnäringarna. Det är därför bra att man förstärker lokaliseringpolitiken, och jag tror att det har sitt speciella värde att man sätter in extra stödåtgärder speciellt i inlandsregionen.

Det är säkerligen så, att det sysselsättningsstöd som föreslås — vilket innebär, att en arbetsgivare under en treårsperiod kan få ett sysselsättningsbidrag på 12 500 kr. — kommer att betyda mycket för inlandsregionerna. Läger man detta till övriga stödåtgärder bör det innebära en mycket stark extra stimulans i lokaliseringsarbetet.

Emellertid är det väl på det sättet att vi, när vi resonerar om lokaliseringsplanering, alltid tänker så att säga på längden. Det innebär att vissa områden, hur man än anstränger sig, ligger liksom vid sidan om möjligheterna att skaffa nya företag på grund av främst långa avstånd.

Jag har i en motion tagit upp tanken att man även borde kunna gå över riksgränsen vid den framtida planeringen och skapa något av en internordisk lokaliseringsplanering. Jag tycker att detta ligger i linje med den fria nordiska arbetsmarknaden och över huvud taget strävandena att liberalisera förbindelserna mellan de nordiska länderna, strävanden som vi alla står bakom. Det skulle kanske kunna vara ett sätt att öppna nya marknader på norsk sida, om man gjorde vägen kortare för utsklippning över norska hamnar även för de områden som nu ligger mycket avsidens och som inte har någon attraktionskraft när det gäller att dra till sig nya företag.

Statsutskottet har ställt sig positivt till den här motionen och föreslår att riksdagen som sin mening ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet har anfört, och jag hoppas att regeringen tar upp frågan i det fortsatta planeringsarbetet.

Jag tycker också det är mycket till-

fredsställande att spørsmålet om storstädernas snabba tillväxt behandlats i propositionen. Man tänker sig här obligatoriskt samråd med företag som har för avsikt att etablera sig i de heta områdena. Frågan är väl om detta räcker för att få en spridning av investeringarna från storstadsområdena. Vi får väl se vilken effekt samrådsförfarandet kommer att ha. Visar det sig att det blir en ringa effekt har jag den uppfattningen, att vi får ta till hårdare styrningsmedel på denna punkt.

Herr talman! Jag har bara berört några punkter i denna proposition, och som helhetsomdöme anser jag, att inrikesministern på ett skickligt sätt har uppfyllt de väsentligaste kraven som kan ställas på en aktiv lokaliseringspolitik. Sammantaget innebär ju förslaget, att regeringen är beredd att satsa 1 200 miljoner kronor under den närmaste treårsperioden för att få högre industrialiseringsgrad i de områden som drabbas av sysselsättningsvårigheter. Detta visar enligt min mening regeringens starka vilja att satsa på Norrland.

Jag skulle vilja sluta med att säga, att jag har den uppfattningen att bollen nu ligger hos det privata näringslivet. Nu är det dettas tur att med det förstärkta stödet visa ett något större intresse att etablera sig i de områden som så väl behöver ny satsning och nya tillskott av industriell verksamhet.

Fru JONÄNG (cp):

Herr talman! Eftersom jag tror det är nödvändigt med återhållsamhet i denna debatt, skall jag inte gå in på några principiella funderingar om regionalpolitiken. Jag skall inte heller närmare kommentera de motioner som jag väckt i detta sammanhang utan inskränka mig till en helt kort kommentar till två av mina motioner.

Tillsammans med företrädare för andra partier har jag väckt en motion, II: 777, om sjukhuslokalisering, och det innebär ett nytt grepp på lokaliserings-

Regionalpolitiken

politiken. Som underlag härför ligger medvetenheten om att vi lever i det postindustriella samhället, som bl. a. karaktäriseras av en kraftig utveckling av servicenäringarna. Detta får konsekvenser också för lokaliseringspolitiken och dessa konsekvenser måste beaktas. Man kan inte räkna med att skapa sysselsättningseffekter i olika områden enbart genom industrilokalisering. I statsutskottet har man varit medveten om detta och skriver i utskottets utlåtande nr 103 att den samhälleliga servicen genom sin långsiktiga och konjunkturberoende arbetskraftseffekt har särskilda fördelar.

En grundprincip för regionalpolitiken måste vara att man söker finna samhällsfunktioner som kan överföras från en överhettad region till en stillastående, utan att människors behov åsidosättes och utan att samhällets resursanvändning försämras. På olika håll planeras det en kraftig expansion när det gäller sjukvårdsinvesteringarna, inte minst i storstadsregionerna. Detta medför ett tryck på arbetsmarknaden i dessa områden och kan förorsaka ökad inflyttning till storstadsregionerna. Att lokalisera sjukvården externt har hittills varit praktiskt taget omöjligt, men samhällsförändringarna gör en sådan utveckling alltmer möjlig och tänkbar.

Vi har sålunda nu en utökad examination av läkare och sjuksköterskor samt en expanderande yrkesutbildning för vuxna. Vi kan också räkna med snabbare och bättre kommunikationer allteftersom vägnätet och flygnätet byggs ut. Vi har vidare datateknik och kommer att få bildtelefon o. s. v. Denna utveckling ökar möjligheterna för en extern sjukhuslokalisering. Där måste vi också ta med i bilden att områden som exempelvis Hälsingland är utmärkta lokaliseringsobjekt och dessutom erbjuder en ur sjukvårdssynpunkt lämplig yttre miljö och en god vårdmiljö över huvud taget, vilket givetvis är till

stor fördel ur rehabiliteringssynpunkter.

Om man ser denna lokalisering ur ekonomisk synpunkt är det klart att investeringskostnaderna blir betydligt lägre utanför storstadsregionerna än inom desamma, eftersom byggnadskostnaderna och framför allt markkostnaderna blir väsentligt lägre utanför storstäderna. Det kan också bli skillnader i driftkostnaderna. En extern sjukhuslokalisering medför däremot ökade transportkostnader, eftersom man måste tänka på både patienter och anhöriga.

Jag anser det vara tämligen meningslöst att tro, som utskottets majoritet har uttalat, att sjukvårdsområdet kan beaktas utan någon riksdagens åtgärd. Sjukhusplaneringen åvilar landstingen, och det är därför helt nödvändigt att utreda samordningsfrågor av olika slag. Det är möjligt att de kan bli ganska komplicerade. Jag ber därför att få yrka bifall till reservationen 3 i statsutskottets utlåtande nr 103, i vilken begäres att motionerna överlämnas till lokaliseringsutredningen för övervägande i samråd med socialstyrelsen.

Sedan vill jag också säga några ord om den geografiska avgränsningen av stödområdet. Jag beklagar det mycket svaga eller kanske praktiskt taget obefintliga intresse som statsutskottet visat för frågan om Gästriklands införlivande i stödområdet. Detta tror jag beror på en felsyn. Man har identifierat Gästrikland med Sandviken, Hofors och Gävle och känner inte till att även om det i Sandviken och Hofors finns bärande industrier, så föreligger där också behov av en bättre differentiering av näringslivet. I Gävle kommunblock har den industriella utvecklingen dessutom under senare år varit klart otillfredsställande med företagsnedläggningar, personalinskränkningar och arbetslöshet. Behovet av en industriell expansion är mycket uttalat inom Gävle kommunblock.

Övriga delar av landskapet, t. ex.

Regionalpolitiken

Ockelbo kommunblock, har en struktur som helt överensstämmer med den nordsvenska näringslivsstrukturen. Systsättningen är framför allt jord- och skogsbruk. Befolkningsutvecklingen har under senare år varit mycket negativ. Det är nödvändigt ur hela länets synpunkt att Ockelbo kommunblock kan bevaras som en livskraftig tätort. Den behövs som en basort för skogsbruket, och denna del av landskapet behöver även tätorten Ockelbo ur servicesynpunkter och av andra skäl.

Jag vill vidare framhålla det olämpliga i att dela upp ett län på det sätt som skett. Länen utgör ju sammanhållna planeringsenheter och bör också fungera som enheter när det gäller indelningen av stödområdet. Jag vill uttala den förhoppningen att Gästrikland i varje fall kommer att behandlas generöst i lokaliseringssammanhang.

Herr WESTBERG i Ljusdal (fp):

Herr talman! När man kommer upp i talarstolen vid denna sena tidpunkt och efter det att så många yttrat sig i debatten skulle man kunna nöja sig med att instämma i vad tidigare talare har sagt. Jag skulle vilja nämna några av dessa, vilkas anföranden jag kan instämma i. Jag tänker på vad herr Eriksson i Bäckmora och nu senast fru Jonäng sagt om Gästriklands införlivande i stödområdet, vidare på vad herr Eriksson i Bäckmora sagt om Norrlandsfonden och Gävleborgs län, på vad herr Sellgren sagt om transportpolitiken, på vad herr Sven Gustafson i Göteborg sagt om transportstödet etc. Jag instämmer i allt detta.

Däremot vill jag inte instämma med herr Nilsson i Östersund när han talar om sina historiska studier. Jag tycker inte att redogörelsen stämmer riktigt med verkligheten. Jag menar för min del att han lyckats mindre väl med dessa historiska studier. Han säger t.ex. att de borgerliga partierna har motsatt sig kommunreformen. Var någonsans

har herr Nilsson funnit belägg för detta? Folkpartiet gick jämsides med regeringspartiet när det gällde att besluta om kommunreformen och delade också socialdemokraternas mening att den skulle vara frivillig. Att sedan socialdemokraterna hoppade av från frivilliglinjen, är en annan sak; det brukar ju i vissa sammanhang talas om vinglande, och det kunde man kanske göra även i detta fall. Vi för vår del var alltså för kommunreformen.

Vidare nämnde herr Nilsson i Östersund att folkpartiet och högern gick emot utredningen angående lokaliseringpolitiken. Det är också fel, herr Nilsson. Det heter i vår reservation vid bankoutskottets utlåtande angående denna utredning följande: »Lokaliseringpolitiken från samhällets sida bör enligt utskottets mening i övrigt främst inriktas på produktionsfrämjande åtgärder, d. v. s. på att genom positiva åtgärder öka förutsättningarna för industriell verksamhet i områden, där en expansion av näringslivet av samhällsekonomiska eller sociala skäl anses särskilt motiverad.» Detta är också precis vad som håller på att hända.

Däremot är det riktigt, herr Nilsson, att vi gick emot en utredning om lagstiftning på detta område, men det är en annan sak. Vi var positivt inställda till en aktiv lokaliseringspolitik, men vi menade att den skulle främjas genom stimulerande åtgärder.

Vidare påstår herr Nilsson i Östersund att det var en motion från socialdemokraterna som låg till grund för bankoutskottets utlåtande. Historiekrivningen är också på denna punkt bristfällig. Det var nämligen en centermotion som var det huvudsakliga underlaget för detta utskottsutlåtande. Det är lätt att konstatera om man går tillbaka till handlingarna.

Jag tycker, herr Nilsson, att man mycket väl kan göra en historisk framställning av vad som förekommit, men i så fall bör det ske i enlighet med vad

Regionalpolitiken

som redovisas i skrifterna.

Herr talman! Sedan jag 1963 för första gången var med och motionerade här i riksdagen om åtgärder för en aktiv lokaliseringspolitik har mycket hänt på detta område — det skall villigt erkännas. Vi har bl. a. haft en nära femårig försöksverksamhet, där olika åtgärder för lokalisering av företag till framför allt det s. k. stödområdet har prövats. Resultatet har inte helt motsvarat förväntningarna, men något har dock utträttats till gagn för samhället och för enskilda människor. Och en sak står klarare för oss nu än tidigare, nämligen att behovet av en effektiv lokaliseringspolitik eller — som vi numera hellre säger — regionalpolitik är utomordentligt stort. Det är inte utan orsak som vi krävt en mera aktiv, mera omfattande regionalpolitik. Men för att med framgång kunna lösa de viktiga frågor det här gäller behövs ett realistiskt grepp om behoven och en klar målsättning. Jag menar för min del att vi ännu inte klarat dessa två viktiga förutsättningar, alla utredningar till trots.

Det är också, herr talman, enligt min mening nödvändigt att vara ute i tid. Inom det område i Gävleborgs län där jag har mitt hemvist upplever vi hur tiden går ifrån oss. Strukturrationaliseringen och urbaniseringen har ett alltför långt försprång i förhållande till de lokaliseringspolitiska åtgärderna. De människor som friställts i de forna basnäringarna jord- och skogsbruk hinner ge sig i väg innan nya sysselsättnings-tillfällen skapas, vilket får utomordentligt allvarliga följdverkningar bl. a. när det gäller underlaget för den samhälls-service som hör samman med ett modernt samhälle.

Det vore frestande att närmare utveckla denna problematik med utgångspunkt i de lokala förhållandena, men jag skall med hänsyn till talarlistans omfång inte göra det. Om jag nämner att Hälsingland förlorat nära 8 000 människor under 1960-talet och att Ljus-

dalsblocket fått släppa till drygt hälften av detta antal eller 15 procent av sin befolkning, förstår ändå alla att detta för oss är siffror som blöder.

När vi talar om att vi behöver ett verkingsfullt stöd kan det tolkas som något negativt, men man skall inte glömma bort att hela samhället har vinster att hämta genom en väl planerad och väl genomförd regionalpolitik. I stället för att förstärka de olägenheter som ytterligare befolkningskoncentration till de starkt industrialiserade områdena innebär kan vi genom en vidgning av industrisamhället till nya områden utvinna väsentliga positiva värden samtidigt som vi hjälper människor att under gynnsamma förhållanden stanna kvar i sin bygd.

Som många andra i debatten vill även jag framhålla att detta också är en viktig jämlikhetsfråga. Urbaniseringsprocessen har vållat enskilda människor bekymmer och lidanden och samhället onödiga kostnader och svårlosta problem.

Jag kan inte underlåta att i detta sammanhang säga några ord om en näringsgren som ofta glöms bort och inte tillräckligt beaktas som sysselsättningsfaktor, nämligen jordbruket. Att jordbruket är nödvändigt ur försörjnings- och beredskapssynpunkt är vi alla ense om, men det har också en väsentlig betydelse ur miljövardssynpunkt.

Man bör enligt min mening räkna med att jordbruket — även om det undergår förändringar — kommer att bestå som en betydande näringsgren också i Norrland. Det förefaller mindre sannolikt att de stora enheter som de s. k. KR-jordbruket utgör kommer att bli den dominerande formen för jordbruk hos oss. Strukturella och topografiska förhållanden men även företagsekonomiska bedömningar styrker ett sådant antagande. Det medelstora familj jordbruket — i fråga om storleken mätt efter andra värdeskalor än vad experterna räknat fram — torde bli den

Regionalpolitiken

förhärskande formen även i framtiden, och det är olyckligt att den gruppen praktiskt taget är utesluten från varje möjlighet till lån eller bidrag från det allmänna för att förbättra sina ekonomibyggnader eller komplettera sin inventarieutrustning.

Detta gäller också i tillämpliga delar deltidjordbruken, vilka för närvarande hemma hos oss är de flesta till antalet. En undersökning för en tid sedan visade att av tre jordbrukare i Färila var två deltidjordbrukare.

Här behövs enligt min mening en annan och generösare inställning från statsmakternas sida. En levande landsbygd är en viktig förutsättning för skapandet av en lokaliseringsvänlig miljö men dit hör många andra ting som t. ex. en väl utbyggd service och ett väl utbyggt trafiksystem.

I detta sammanhang kan jag inte underlåta att påtala de centraliseringssträvanden som pågår på flera områden inom den statliga sektorn, t. ex. i fråga om domstolsväsendet. Varje åtgärd som försämrar servicen har negativ effekt. Samma sak gäller försämringar på trafikområdet, där aktuella inskränkningar i järnvägstrafiken inom Hälsingland utan tvivel skulle få negativa verkningar. Vägfrågorna har givetvis en utomordentligt stor betydelse ur lokaliseringssynpunkt, men till den frågan får jag tillfälle att återkomma i ett annat samband.

För att inte förlänga en alltför lång debatt skall jag inte ta upp de många reservationsyrkanden som jag står bakom. Andra talare från mitt parti har berört dem. Jag nöjer mig med att yrka bifall till de reservationer där mitt namn förekommer.

Däremot vill jag med några ord beröra den motion, nr II:1366, i vilken jag föreslår vissa ändringar i bestämmelserna om transportstöd. Den avståndsgräns på 30 mil som föreslås i propositionen utestänger vissa delar av stödområdet från transportstöd när det gäller leve-

ranser till den stora marknaden i Stockholmsområdet. En sänkning till 25 mil skulle därför vara bättre avpassad. En lägre minimivikt för stödberättigad transport är angelägen för de många småföretag som arbetar inom stödområdet. Mitt förslag om 200 kg i stället för 500 kg som föreslås i propositionen vore enligt min mening att föredra. Jag yrkar därför bifall till reservationen 8 a till statsutskottets utlåtande nr 105.

Att den lilla del av det inre stödområdet som Ljusdalsblocket utgör — jag vill i det sammanhanget uttala min uppskattning att Ljusdal kom med i det inre stödområdet — skall få nöja sig med det allra lägsta transportstödet, 15 procent, finner jag olyckligt och föreslår därför i motionen att blocket skall tillföras det område, där transportstödet kan uppgå till 25 procent. Jag tror att det vore en riktig åtgärd.

Den avdelning i utskottet som behandlat motionen har inte velat tillstyrka motionsyrkandena. Då det här är fråga om försöksverksamhet, skall jag för dagen inte ställa några ytterligare yrkanden men vill gärna framhålla att jag hoppas på en utveckling i enlighet vad som föreslås i motionen.

Beträffande transportstödet i övrigt vill jag upprepa vad jag tidigare sade, att jag ansluter mig till vad herrar Sven Gustafson och Sellgren har anfört, och nöjer mig därför nu med det anförda.

Herr NILSSON i östersund (s) kort genmäle:

Herr talman! Eftersom herr Westberg i Ljusdal beskyllde mig för näst intill falsk historieskrivning, måste jag besvara herr talmannen med en replik.

Jag sade att de borgerliga partierna gick emot ett påskyndande av kommunreformen. När vi för två år sedan, herr Westberg, diskuterade ett förslag från regeringen att kommunreformen skulle vara genomförd senast 1 januari 1974, motsatte sig de borgerliga partierna detta förslag. Det var alldeles uppenbart,

Regionalpolitiken

och det är väl så kort tid sedan att man inte kan spekulera i glömska på den punkten.

När det gäller den andra anmärkningen, beträffande utredningen om en aktivare lokaliseringspolitik, efterlyser herr Westberg dokumenten, och dem har jag här framför mig. De berättar bl. a. att bankoutskottets majoritet i utskottets utlåtande nr 28 år 1959 föreslog, att de motioner i vilka begärdes tillsättande av en lokaliseringstudering skulle bifallas av riksdagen. Till detta utlåtande fanns en reservation fogad av högerens och folkpartiets representanter i bankoutskottet, och i denna yrkades att dessa motioner »icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda».

Jag hoppas att det nu står fullständigt klart för herr Westberg att högeren och folkpartiet gick emot den utredning, som tillkom på förslag i bl. a. socialdemokratiska motioner år 1959 och som resulterade i att vi fick en bakgrund till den nuvarande lokaliseringpolitiken.

Herr WESTBERG i Ljusdal (fp) kort genmäle:

Herr talman! En liten rättelse kostade herr Nilsson i Östersund på sig. Han sade nu »bl. a. socialdemokratiska motioner», och det är i alla fall någon förbättring. Men sedan fortsätter han att beskylla oss för att ha gått emot kommunreformen. Herr Nilsson menar att jag har kort minne, men det är tydligen han själv som har det. Gå tillbaka till skrifterna, herr Nilsson! Läs historia, och herr Nilsson skall finna att vi utan vidare anslöt oss till regeringens förslag om en kommunreform. Det kan herr Nilsson inte förneka; i så fall måste han vända upp och ned på all verklighet, och det vill han väl ändå inte göra.

När regeringen sprang ifrån det ursprungliga beslutet om frivilliglinjen ansåg vi däremot att man skulle hålla på detta, men det är en helt annan sak.

Kommunreformen har vi varit med om.

Herr Nilsson går också tillbaka till den reservation i bankoutskottet som jag läste högt ur. Jag skall läsa upp samma rader en gång till för att de skall tränga in i herr Nilssons medvetande: »Lokaliseringpolitiken från samhällets sida bör enligt utskottets mening i övrigt främst inriktas på produktionsfrämjande åtgärder, d. v. s. på att genom positiva åtgärder öka förutsättningarna för industriell verksamhet i områden, där en expansion av näringslivet av samhällsekonomiska eller sociala skäl anses särskilt motiverad.» Det sade reservanterna från vårt håll, och det är precis vad man nu håller på att förverkliga.

Däremot, sade jag, gick våra representanter emot förslaget om lagstiftning. Med hänvisning till de utredningar som redan arbetade — bl. a. en inom arbetsmarknadsstyrelsen — ansåg man det onödigt att tillsätta en utredning om den saken. Det finns också många exempel på att regeringen under hänvisning till pågående utredning inte velat vara med om ytterligare utredningar.

Vårt parti var däremot mycket medvetet om behovet av en aktiv lokaliseringspolitik — stimulansåtgärder, som det stod — för att lokalisera ut företag till bygder som hade särskilt behov av ytterligare industrier.

Herr NILSSON i Östersund (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Westberg i Ljusdal vägrar att fatta vilken fråga beträffande kommunreformen som vi diskuterar. Jag diskuterar det förslag som regeringen lade fram, jag tror det var 1968, om att kommunreformen skulle vara genomförd senast den 1 januari 1974. Detta förslag om ett påskyndande av kommunreformen gick de borgerliga partierna otvivelaktigt emot.

Det var en socialdemokratisk motion som låg till grund för kravet på en lokaliseringstudering. Centerpartiet hade

Regionalpolitiken

också en motion i samma fråga, men inte folkpartiet. Det dåvarande högerpartiet och folkpartiet gick emot motionerna i den reservation som fogades vid bankoutskottets utlåtande och föreslog att motionerna inte skulle föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr Westberg i Ljusdal får läsa hur mycket han vill ur texten, men den sakliga innebörden var att högern och folkpartiet yrkade avslag på de motioner som vi hade väckt och i vilka krävdes en utredning om en aktivare statlig lokaliseringspolitik.

Herr WESTBERG i Ljusdal (fp) kort genmäle:

Herr talman! Så där ja, nu rättar det till sig! Herr Nilsson i Östersund säger nu att det inte var fråga om förslaget om kommunreform utan om förslaget om påskyndande av kommunreformen. Det är ju en helt annan sak — tala om vad Ni menar då och säg inte något helt annat!

Jag vidhåller vad jag sade i mitt första anförande om vår reservations innehåll: Vi gick emot förslaget om lagstiftning men var positivt inställda till en aktiv lokaliseringspolitik genom stimulerande åtgärder — en sådan som vi nu bedriver.

Herr SVANBERG (s):

Herr talman! De eventuella rester av sunt omdöme som man kan besitta efter att ett långt tag ha följt denna debatt borde avhålla en från att gå upp i talarstolen vid denna sena timme. När jag ändå gör det — trots att vi i dag följer en något säregen lista och talarordning — är anledningen den att jag anser att en representant för ett av de allra mest betyngda länen när det gäller lokalisering också bör säga några ord i detta historiska sammanhang.

Vi som sysslar med dessa frågor — som så att säga lever mitt uppe i dem så att vi kanske ibland är helt fixerade just till regionalpolitiska frågor — är

mycket glada att i dag höra att praktiskt taget alla är så intresserade av lokaliseringspolitik och regionalpolitik. Jag hoppas bara att intresset sitter i även i fortsättningen och inte är tillfälligt betingat.

Det är på sätt och vis en historisk debatt som förs i dag. Vi kan dels göra bokslut efter en femårig försöksperiod med lokaliseringspolitik, dels tala om hur framtiden skall se ut. Om jag på något sätt skall försöka betygsätta den lokaliseringspolitik som hittills har bedrivits tycker jag det är underligt att man på många håll fortfarande säger att den har varit helt misslyckad. Vi är väl alla medvetna om att den har betytt mycket för hela Norrland — vi kan ställa oss frågan hur det skulle ha sett ut utan denna lokaliseringspolitik. Men vi vet också att lokaliseringspolitiken i varje fall inte för de tre nordligaste länen har förmått lösa alla problem. Det förhållandet att Norrbottens län fortfarande varje år exporterar 5 000—6 000 ungdomar är inte bra. Vi hoppas att ansträngningarna att öka lokaliseringen skall intensifieras. Men när jag tidigare i dag hörde en skildring som påminde om ett begravningsstal reagerade jag litet. Om vi norrlänningar själva säger att det är fråga om begravningshjälp till Norrland o. s. v., kan vi inte begära att industrier skall vara intresserade att komma dit upp. Vi bör väl akta oss för det gamla tricket att måla hin på väggen för att få piska honom; det finns ändå tillräckligt många tillfällen att göra det.

Men vi kanske här skall ägna oss mer åt att tala om det nya än om vad som har varit. Om en dryg månad inleds en ny, treårig försöksperiod. Vi hoppas att den skall komma att betyda något. Vad kan man göra för Norrland? Jag tror att det finns väldigt mycket att göra. Man kan se dessa problem på flera sätt. Jag skall i likhet med flera tidigare talare anknyta till ett uttalande av arbetsmarknadsstyrelsens chef i en in-

Regionalpolitiken

tervju i Dagens Nyheter i söndags. Jag har inte — i motsats till en annan talare — fastnat för vad Bertil Olsson sade om att vi fortsättningsvis får räkna med en del utflyttning från Norrland o. s. v. Det är väl i dagens läge möjligt. Vad jag fäst mig vid är följande passus: »Jag ser ingen ände på Norrlandsproblemet. Vi kan i och för sig lätt skaffa hur många arbetstillfällen som helst i Norrland. Svårigheten är att skapa lönsam sysselsättning. Det får inte bli orimligt dyrt.»

Detta tycker jag är ett »orimligt» uttalande. Jag vet inte om Bertil Olsson, som jag upplevt som en vettig karl, avser beredskapsarbeten o. s. v. I så fall är det en diskussion som liksom inte hör hit. Men det finns väl inget belägg för att det är så oerhört svårt att få företagen att bära sig. Tvärtom visar statistiken att av alla pengar som under försöksperioden satsats på lokaliseringar, är det — om jag minns uppgifterna rätt — endast 0,6 procent som använts för företagsamhet som lett till konkurser. Det är väl i stället orimligt litet. Flera av de filialer som under denna försöksperiod lokaliserats till Norrland befinner sig i snabb utveckling. Jag tror inte att man kan säga att det är så förfärligt svårt att lokalisera företag till Norrland. Men man kan heller inte påstå att det funnits möjlighet att skaffa hur många arbetstillfällen som helst i Norrland. Jag tror att Dagens Nyheter har gjort mer av uttalandena än vad arbetsmarknadsstyrelsens chef egentligen avsett.

Det gäller att tro på Norrland. Man bör inte bygga sådana här uttalanden på eventuella utredningar. Jag är helt övertygad om att många företag som inte velat lokalisera sig till Norrland har gjort utredningar som visat att en sådan lokalisering är orimlig. Men man kan inte utan vidare godta något sådant. Det går lika bra att vända på det hela och fråga: Vad kostar den stora utflyttningen av människor, vad kostar oss

invandringen av utländsk arbetskraft o. s. v.? Jag tror att det finns anledning att något hyfsa denna ekvation.

Jag skall inte ge mig in på någon beskrivning av »den nya given»; det har många andra gjort. Låt mig bara säga att jag tror att den skall bli inledningen till en ny och intensifierad lokaliseringsverksamhet — en regionpolitik. Flyttningsbidrag, sysselsättningsstöd, generösa utbildningsbidrag o. s. v. måste tillsammans innebära att det blir en intensifierad lokalisering.

De reservationer som fogats till utskottsutlåtandena tycker jag är mycket underliga. Det rör sig i samtliga fall om små detaljspörsmål; det är ibland nästan bara fråga om en ändring av kommatering i propositionen. Det är sådant de borgerliga sysslar med när de skriver sina reservationer. När det gäller de verkligt grundläggande problemen har de ingenting att invända mot regeringens förslag — det är i och för sig bra — men samtidigt säger de att förslagen är dåliga.

Ett uttalande i propositionen är särskilt intressant, och jag ser detta uttalande som det kanske mest värdefulla. Jag syftar på uttalandet att man skall gå vidare med planeringen från länsplanering 1967 till länsprogram 1970, alltså skapa ett underlag för en verklig styrning av hela lokaliseringpolitiken. Lokaliseringsutredningens betänkande innehöll ett förslag om att man skulle utmärka vissa s. k. prioriteringsorter, vilka skulle erhålla ett särskilt kraftigt stöd. Jag och några andra ledamöter av utredningen reste invändningar mot detta uttalande; vi ansåg det vara orimligt att en sådan prioritering gjordes redan nu och framför allt att den gjordes i Kungl. Maj:ts kansli.

Jag är mycket glad över att regeringen vill att dessa problem skall lösas i samråd med planeringsråden och länsstyrelserna. Därför ser jag länsplanering 1967 som någonting mycket hoppfullt. Jag hoppas att denna samverkan

Regionalpolitiken

skall utfalla väl.

Från folkpartiet har det sagts att regeringen inte vågar ta med prioriteringsorterna och inte vågar dirigera, och ett sådant uttalande gör folkpartiledaren samma dag som centerpartiets huvudorgan angriper regeringen för att den planerar för mycket. Centerpartiet har ju tagit ställning till frågan om en etableringskontroll, men hur ser mittenpartiernas inställning ut i detta fall? Den ene partiledaren säger att regeringen är för feg för att planera, den andre säger att regeringen planerar för mycket. Vilket är riktigt? De båda partiledarna måste nog klara ut detta sinssemellan innan de kan begära att vi skall tro vad de säger.

Jag tror att länsplanering 1967 måste följas upp med en anmälningsplikt eller etableringskontroll. Samhället måste svara för en mera genomtänkt styrning om det över huvud taget skall bli någonting att lokalisera till Norrland. Kan vi politiker inte ta oss själva i kragen och våga vara med om en uppbromsning i de heta områdena — jag tänker inte bara på Stockholm; det finns andra mycket heta områden — kan vi lika gärna sluta tala om att vi vill lokalisera företag till de underförsörjda områdena; då finns det ingenting att få dit.

Jag skall också säga några ord om transportstödet, som jag tycker är en mycket hoppingsivande och bra nyhet. Framför allt har jag fäst mig vid den konstruktion stödet har kommit att få. Att man skulle kunna sänka transportkostnaderna är ju inte en helt ny tanke. Den diskuterades redan i den gamla lokaliseringstuderingen, men då hette det alltid att det var så svårt att ge ett sådant stöd därför att det också skulle innebära ett stöd till sydsvensk industri när det gällde att slå ut hemmamarknadsindustrin i Norrland. Jag tycker att man på kommunikationsdepartementet har löst problemet på ett föredömligt sätt genom att man gått in för ett transportstöd för transporter ut ur

6 — *Andra kammarens protokoll 1970. Nr 27*

området av färdigvaror och inget transportstöd alls för råvaror och transporter in i området. Jag tror att detta visar att man vill komma ifrån den gamla modellen med Norrland som leverantör av råvaror till det övriga Sverige. Nu vill man i stället inspirera till en produktion av färdigvaror i Norrland. Jag tycker att denna uppläggning av stödet är mycket förtjänstfull.

Jag vill i detta sammanhang notera — även om det inte direkt har med saken att göra — att regeringen avvisat förslaget från en utredning att lägga cirka 50 miljoner i isbrytaravgifter på den norrländska sjöfarten. Det är också ett stöd för transporter i Norrland som man inte skall glömma bort.

Jag är som sagt övertygad om att det nya transportstödet blir mycket värdefullt. Jag skulle bara vilja något beröra en detalj i systemet, nämligen frågan om personbefordran. Det är inte bara betydelsefullt vilka fraktkostnader man har för att få varorna från produktionsområdet i Norrland ned till marknaderna i Sverige och till utskeppningshamnarna; det är också betydelsefullt vad det kostar att flyga till våra centralorter. Vi vet alla att mera avancerade industrier som har behov av personal som sysslar med innovationer, forskning och produktutveckling får mycket stora resekostnader för denna personal. Bara den kostnaden kan göra att företagen ställer sig tveksamma till en lokalisering längre norrut. Det kostar i dag 804 kronor att flyga mellan Malmö och Kiruna tur och retur. Jag såg häromdagen en uppgift i tidningen *Arbetet* om att man för samma summa kan flyga från Malmö till Mallorca och stanna där i 14 dagar och ha hotellrummet gratis. Det påvisades också att man under vissa tider kan flyga till USA på en 16-dagarsresa för 1 643 kronor. Frånräknat ett någorlunda rimligt pris för det hotell som ingår, blir resan över Atlanten billigare än resan till Kiruna. Ingen kan påstå att vi har billiga transporter

Regionalpolitiken

i det här landet.

Jag tycker det är angeläget att de här frågorna tas upp, och jag är glad över utskottets ställningstagande, att så bör ske. Vi hörde tidigare i dag kommunikationsministern vitsorda att han är beredd att syssla med problemet, men han framhöll att det är svårlost. Jag instämmer i detta, men problemet kan inte vara omöjligt att lösa. Vi i Sverige skall väl inte behöva ha ungefär dubbelt så höga flyspriser som i Finland. Det kan inte vara så enorma skillnader i förutsättningarna inom Norden, utan det måste gå att göra någonting åt saken.

SJ har gjort försök med att vissa dagar sälja biljetter som inte kostar mer än 150 kronor, oavsett hur långt norrut man åker. Det innebär i stort sett att man betalar biljetten upp till Umeå—Skellefteå, och sedan åker den sista biten till Kiruna gratis. Någonting av detta måste det vara möjligt att åstadkomma för flygets del. Flyget får inte vara så statusbetonat och ett sådant självändamål, att vi inte har råd att använda detta kommunikationsmedel.

Jag anser att man på allvar måste ta itu med dessa förhållanden. Det sägs i tidningarna att prisläget beror på att SAS för över pengar från sina inrikeslinjer för att klara utrikeslinjerna. Det skall jag inte påstå, eftersom det inte finns några bevis för detta — det finns inte bevis för motsatsen heller. Jag tror dock att väsentliga ting kan göras på detta område och att man genom förhandlingar kan pressa flyget till helt andra biljettpriser. Hur det skall gå till kan jag inte närmare ange, men har man lyckats åstadkomma en så bra lösning av problemet med fraktkostnaderna, bör man också på ett vettigt sätt kunna undanröja de allra värsta olägenheterna i fråga om flyspriserna.

Herr talman! Jag vill till slut sumnera och säga att jag tror att hela denna nya giv på regionalpolitikens område kommer att visa sig oerhört värdefull för de eftersatta områdena i lan-

det, men det fordras någonting mer än bara ett riksdagsbeslut. Det fordras också att vi alla i ansvarig ställning i landet tror att denna giv är möjlig att genomföra och inte nöjer oss med att bara tala vackert i kammaren eller hålla högtidliga middagstal. Vi måste verkligen visa en vilja att åstadkomma resultat antingen vi är industriidkare, politiker, journalister eller någonting annat. Det behövs en tro på Norrland, en vilja att inse att de gamla misstagen måste sonas. Regeringen och utskotten har visat att de har viljan att starta på nytt och ta bort de värsta olägenheterna. Jag hoppas att vi alla skall kunna vara ense om detta.

I detta anförande instämde herr *Hansson* i Piteå och fru *Berglund* (båda s).

Herr **JOHANSSON** i Växjö (cp):

Herr talman! Jag vill helt instämma i vad herr Svanberg sade om att det gäller att tro på lokaliseringpolitiken. Han kan vara övertygad om att centerpartiet verkligen tror på en aktiv lokaliseringspolitik och att detta inte bara är en läpparnas bekännelse.

Jag har tillsammans med herr Josefson i Arrie motionerat om en översyn av den skiss till regionplan för Storstockholm som presenterades 1966. Enligt vår mening är denna regionplan inte enbart en angelägenhet för regionens invånare, utan planens genomförande är en fråga av rikspolitisk betydelse.

Efter remissbehandlingen av regionplaneskissen, vilken har varit utsatt för icke ringa kritik, har regionplanekontoret fått i uppdrag att framlägga ett förslag till regionplan. Avsikten är att denna skall gälla utvecklingen fram till 1985. Målsättningen om 2,5 miljoner invånare i Storstockholm år 2000 har fastställts av regionplanenämnden, och om detta realiserats innebär det en fördubbling av folkmängden på 30 år.

Beslutet i regionplanenämnden har

Regionalpolitiken

inte varit helt enhälligt. Kritiken som riktats mot regionplaneskissen har gällt den miljö som erhålles för regionens invånare bl. a. beträffande bostäder, trafik och fritid och vidare konsekvenserna för andra delar av landet genom den avfolkning som blir följden om planen realiserats.

Det är klart som dagen att anhopningen av arbetstillfällen i Storstockholm leder till brist på sysselsättning i kommuner och regioner inom landet i övrigt. Följden blir avfolkning — ett ord som inte sällan använts i vår vokabulär här i riksdagen. Nedlagt kapital i bostäder och anläggningar ute i landet spolieras. Detta är klara slutsatser, som har uttalats av flera talare i dag.

Man glädde sig över den sinnesförändring som 1969 återspeglade sig i statsverkspropositionen och därmed hos ledande socialdemokrater. Man kunde då läsa sådana ljuvliga ordvändningar som att en väsentligt ökad lokalisering utanför huvudstadsregionen bör övervägas i anslutning till framtida beslut som innebär tillväxt av den statliga centralförvaltningen.

På annan plats i statsverkspropositionen kunde man också ta del av den dåvarande inrikesministerns uppfattning: »Dämpa den starka tillväxten i de nuvarande tre storstadsregionerna något» — märk att ordet »något» var det starkaste han kunde kosta på sig — »och fördela en del av expansionen på växtkraftiga stadsregioner på skilda håll i landet.» Så långt statsrådets uppfattning 1969. Men blev år 1969 verkligen en vändpunkt för socialdemokratin när det gäller lokaliserings- och regionpolitik?

Den överhettning i näringslivet som förmärks i Storstockholm är naturligtvis relevant även i övriga storstadsregioner. I motionen nämner vi att arbetsresorna för en person som bor i Storstockholm ofta tar ett par timmar i anspråk per arbetsdag. Den tid som förspills på arbetsresor uppgår till un-

gefär 500 timmar eller cirka 60 arbetsdagar per år. Detta sliter på människomaterialet, och stressåkommor blir ofta en följd.

Utbyggnaden av en storstadsregion är dyrbar, eftersom den medför stora ingrepp i en redan etablerad stad. Kostnaderna enbart för tunnelbanan och trafikledsnätet i Storstockholm har för en tioårsperiod beräknats till drygt 5 miljarder kronor. Denna kommunikationsutbyggnad är påkallad om den planerade expansionen skall kunna komma till stånd, men det torde stå utom allt tvivel att de behov som föranleder utbyggnaden kan täckas till mycket lägre kostnader om man går in för ett mera decentraliserat näringsliv och ett mera spritt boende i landet. Utgifterna bestrids emellertid till större delen av statsmedel, varför hela landets befolkning får ta konsekvenserna av en dyrbar utbyggnad som till stor del är föranledd av befolkningskoncentrationen.

Storstockholm kommer enligt den skisserade regionplanen också att få miljöproblem som i dag till viss del är svåra att överblicka. Man kan redan konstatera att utbyggnaden av trafikapparaten ständigt inkräktar på parker och grönområden och på de vattenytor som i hög grad givit Stockholm dess karaktär. Det är en rättvisesak för stockholmarna i de lägre inkomstskikten, som inte har råd att skaffa sig en fritidsbostad utanför staden, att de kan få tillgång till en avkopplande miljö. Hur kommer dessa fullt berättigade krav att tillgodoses i en framtid när det blir än längre ut till något så när orörd natur? Det finns alltid människor som kan köpa sig en lämplig miljö, medan andra får nöja sig med stadens parker, som i och för sig kan vara nog så tju-siga och avstressande. För dessa människor skulle säkert ett stycke svenskt landskap utanför storstaden vara ett tilltalande avbrott i tillvaron.

En konsekvens av expansionen i stor-

Regionalpolitiken

städerna blir att deras närområden blir allt ogästvänligare. Närzonen flyttas ständigt utåt i takt med bebyggelsen, eller oftast snabbare än denna. Landskapet förslummas genom att åkarrarna blir föremål för matjordstäkt för att sedan tippas med fyllnadsmassor.

Det kan kanske för en utomstående tyckas att en regionplaneskiss för Storstockholm är något som i första hand angår regionens invånare och ingen annan. Vi motionärer menar att den nämnda planen kommer att få sådana konsekvenser inte bara för regionens befolkning utan även för landet i sin helhet att Kungl. Maj:t bör vidtaga åtgärder med befolkningspolitiskt och miljömässigt perspektiv.

Vad säger då utskottsmajoriteten? I bankoutslottets utlåtande nr 40 finner vi följande uttalande:

»Det i motionerna I: 820 och II: 955 framförda yrkandet om åtgärder för att få Storstockholms regionplanefråga prövad i ett vidare befolkningspolitiskt och miljömässigt perspektiv bör enligt utskottets uppfattning bedömas mot bakgrund av de intentioner beträffande statens insatser på den översiktliga fysiska planeringens område som redan kommit till uttryck. Utskottet vill särskilt erinra om den fysiska riksplaneringen, vilken avses leda fram till en riksplan som anger markanvändningen i stora drag. En skiss till en sådan plan avses föreligga klar under år 1971. Enligt direktiven till bygglagutredningen skall den fysiska riksplanen tjäna till ledning vid den regionala och lokala fysiska planeringen. Det planeringssystem som skisseras i direktiven innebär att de kommunalt utarbetade översiktsplanerna, bl. a. regionplanerna, skall prövas allsidigt av statlig myndighet, varvid bl. a. kan tillses att riksplanens intentioner fullföljs. Utskottet vill i detta sammanhang erinra om ett uttalande av chefen för civildepartementet i årets statsverksproposition, enligt vilket statens planverk avses mera

ingående följa den pågående regionala planeringen. Med hänsyn till vad här anförts saknas enligt utskottets mening anledning för riksdagen att vidta någon åtgärd för dagen.»

Det där kan låta bra. Riksplaneringen är något som socialdemokraterna länge viftat med. Vi väntar med intresse på denna plan och de positiva förslag i regionpolitiskt syfte som den kan komma att innehålla.

I en reservation till bankoutslottets utlåtande nr 40 finner jag synpunkter som i mångt och mycket överensstämmer med vår motions intentioner, där vi även uttalar oss för en decentraliserad byggelsestruktur i landet. Jag citerar ur reservationen.

»De regionala utvecklingsprogrammen kan inte bli meningsfulla förrän regering och riksdag på ett preciserat sätt angivit sin syn på den regionalpolitiska målsättningen. I propositionen hävdas att vissa grundläggande förutsättningar härför ännu saknas.» Reservanterna »vill emellertid framhålla att statsmakternas dröjsmål med att klart ange i vilken riktning den regionala utvecklingen bör fortgå i själva verket innebär ett accepterande av utvecklingstendenser som måste bedömas som skadliga för vårt land. Den politik som förts under 1960-talet har i betydande mån främjat en koncentrationsutveckling som inte varit förenlig ens med de begränsade mål som uppställts för den hittillsvarande lokaliseringspolitiken. Det i viss mån ändrade synsätt som kunde utläsas ur 1969 års statsverksproposition, där en dämpning av storstadsregionernas tillväxt förordades, och som kännetecknar även den nu föreliggande propositionen måste i det följande få göra sig gällande fullt ut och leda till att nya riktlinjer för regionalpolitiken utformas.» Det är detta som reservanterna vill att riksdagen skall ge till känna.

Ett bifall till motionskravet om en översyn av regionplanen för Stockholm

Regionalpolitiken

innefattas inte i reservationen, men med den andemening i reservationen som jag här delvis har återgivit kommer man inte heller ifrån de spörsmål som sammanhänger med motionskraven i övrigt.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen 1 av Thorsten Larsson m. fl. i bankoutskottets utlåtande nr 40.

Herr JONSSON i Mora (fp):

Herr talman! Jag skall i mitt anförande endast beröra ett par frågor som sammanhänger med den regionalpolitiska stödpolitiken. Det är naturligt om mina synpunkter i åtminstone någon fråga kommer att sammanfalla med vad representanter för mitt hemlän tidigare sagt i denna debatt.

I proposition 75 framhålles inledningsvis bland annat, att det »erfordras målmedvetna åtgärder för att tillfredsställande balans i den regionala utvecklingen skall uppnås i landets olika delar».

Det föreslås en fortsatt lokaliseringspolitik, eller som det nu sägs regionalpolitik, inom Norrlandslänen och vissa delar av länen i Svealandsregionen.

Utvecklingen inom dessa har under den femåriga försöksperioden präglats av en erforsatt negativ inriktning från näringslivs-, arbetsmarknads- och befolkningssynpunkt. Detta har skett trots att insatser av lokaliseringspolitisk art gjorts under denna tid i dessa delar av landet. Tydligt är att denna verksamhet inte varit av tillräckligt genomgripande natur, och den försiktiga försöksverksamheten har inte förmått medverka till att skapa så många nya arbetstillfällen som behövs för att få balans i flyttningsrörelserna. En fortsatt nettoutflyttning i riktning mot landets centralregioner kan noteras.

Detta har i betydande grad varit fallet i Kopparbergs län, varav en del nu tillhör det norra stödområdet. Folkmängdsuppgifterna under de senaste åren pekar på en fortsatt folkminsk-

ning, och det är anmärkningsvärt att också det födelseöverskott som vi haft under tidigare år försvunnit under det senaste året. Människorna i de arbetsföra åldrarna minskar i antal, och vi går mot en befolkningsstruktur där de äldre åldersgrupperna procentuellt sett blir större. Näringslivets rationaliseringar leder i de flesta fall inte till att fler arbetstillfällen skapas i någon högre grad. Det är därför nödvändigt med ytterligare stimulans för näringslivet inom detta område.

De lokaliseringsmedel som under den gångna försöksperioden kommit länet till del har, det skall erkännas, skapat en hel del nya arbetstillfällen, även om man kan konstatera att den fulla effekten av åtgärderna ännu ej uppnåtts. Jag noterar att stödåtgärderna satts in i de delar av länet som faller innanför den nuvarande stödområdesgränsen, d. v. s. de norra och nordvästra delarna, men det skall också sägas att punktinsatser i de övriga delarna av länet kommit i fråga. Trots detta förekommer ett överskott på arbetskraft, som söker sig till andra delar av landet.

Konsekvenserna av en fortsatt utveckling i denna riktning kan medföra svårigheter för kommunerna att behålla erforderlig service för sina invånare och kan även rubba underlaget för den kommunala verksamheten.

Det har sagts i den allmänna debatten att problemen i det egentliga Norrland stått i förgrunden. Det finns därför anledning att starkt framhålla att skogslänen i Mellansverige brottas med likartade svårigheter, såsom jag också försökt framhålla.

I proposition 75 föreslås ju en viss ökning av det allmänna stödområdet. Det innebär beträffande Kopparbergs län att kommunblocken Falun, Borlänge, Mockfjärd och Säter tillförs stödområdet. Från länets helhetssynpunkt är detta att hälsa med tillfredsställelse, då det därigenom kan skapas ett alternativ till storstadscentra i andra om-

Regionalpolitiken

råden av landet, som från lokaliserings-synpunkt kan vara jämförbara.

Som tidigare framhållits kommer emellertid några kommunblock i den södra och sydvästra delen av länet att lämnas utanför stödområdet. Man skall observera att i dessa områden — Avesta, Hedemora, Ludvika och Smedjebacken — befolkningsutvecklingen under de senaste åren varit minst lika negativ som i andra kommunblock som ingår i det allmänna stödområdet inom länet. En betydande nettoutflyttning har här ägt rum, kanske till en del beroende på närheten till Stockholms- och Mälardalsregionerna och på den sugning på arbetskraften som detta medfört. Följdriktigt borde därför finnas anledning att från denna synpunkt göra lokaliseringpolitiska insatser inom dessa områden för att motverka den negativa utvecklingen.

I fråga om stödområdets omfattning finns en gemensam uppfattning inom länet, att länet skall betraktas och behandlas som en enhet och i sin helhet tillhöra stödområdet, så att lokaliseringpolitiska insatser kan sättas in i samtliga delar utan hänsynstagande till en konstlad gräns.

Mot denna bakgrund har samtliga riksdagsmän i länet i gemensamma motioner, I: 1099 och II: 1285, i anledning av proposition 75 hemställt, att Kopparbergs län i sin helhet skall hänföras till det allmänna stödområdet.

Vid behandlingen av denna fråga har statsutskottet i sitt utlåtande nr 103 helt följt propositionens förslag och avstyrker följaktligen den av oss föreslagna utökningen. Man konstaterar dock att farhågor för nedgångsområden kan uppstå vid avgränsningen av stödområdet. Dessa farhågor vill även vi starkt understryka, och det utgör ytterligare en anledning till att inte lämna dessa områden utanför stödområdet. Det gäller kommunblock som varit utsatta för stark befolkningsutflyttning, medan man kan peka på att centrala delar av länet,

som från vissa synpunkter kan betraktas som mera expansiva, genom propositionens förslag kommer att inlemmas i stödområdet.

Frågan om stödområdets utökning har följts upp i reservationen 4 i statsutskottets utlåtande nr 103, som jag yrkar bifall till och kommer att stödja vid omröstningen. Vi har den uppfattningen att det innebär en fördel för länet om regionalpolitiska medel finge sättas in i länet i dess helhet. Annars skapas inom länet ett gränsområde, där just de svårigheter kommer att uppstå som även statsutskottet är medvetet om kan bli en stor fara. Det är nödvändigt att också få en balans mellan olika regioner inom länet, i synnerhet med tanke på den struktur som Kopparbergs län har.

Denna fråga är en av dem som ingår i den regionalpolitiska verksamheten, nämligen att främja utvecklingen av näringslivet i de sysselsättningssvaga delarna av vårt land. Andra frågor, t. ex. kommunikationernas ordnande, transportfrågor, kreditpolitiken o. s. v., behandlas i andra utskottsutlåtanden. I synnerhet har frågan om transportkostnaderna en väsentlig betydelse. Det är därför tillfredsställande att regeringen äntligen söker finna en form för att i detta avseende åstadkomma konkurrensmässigt större jämlikhet mellan regionalt skilda delar av landet och där belägna företag. Å andra sidan är det anmärkningsvärt att man inte förut har insett behovet av en reducering av fraktkostnaderna, som för de orter som ligger långt från avnämardistriktet slår hårt och orättvist. De upprepade höjningar som företagits de senaste åren i fråga om frakttaxorna har inneburit en hård belastning för näringslivet och verkat fördyrande även på de varor som fraktas in i dessa områden. I all synnerhet har detta drabbat styckegodsfrakterna, och därvid har övergången till volymtaxa medverkat till en fördyring av varor av skrymmande ka-

Regionalpolitiken

raktär. Det föreslagna transportstödet innebär därför en förbättring för varor som fraktas ut ur och in i stödområdet och kommer från den synpunkten att innebära en lättnad för de företag som etablerats inom detta område. Men man eliminerar inte alla olägenheter. Fortfarande kvarstår frågan om en ytterligare utjämning av transportkostnaderna.

I motionerna I: 1163 och II: 1363 har herr Stefanson och jag i likhet med andra motionärer föreslagit att, när det gäller avståndsgränser för erhållande av transportsubventioner, den lägsta avståndsgränsen för sådana skulle vara 200 km i stället för 300 km, som föreslagits i propositionen. Vidare har vi föreslagit en lägsta viktgräns på 200 kg i stället för 500 kg för enskilda transporter. Vi menar att detta skulle komma att gynna i synnerhet de mindre och medelstora företagen, där mindre sändningar förekommer i betydande utsträckning. Frågan om transportstödet behandlas i statsutskottets utlåtande nr 105, och i den frågan har till utskottets utlåtande fogats en reservation där yrkanden i denna riktning följs upp. Jag ber därför att få yrka bifall till reservationen 4, som närmast ansluter sig till vad vi i nämnda motionspar har föreslagit beträffande transportsträckorna, samt till reservation 8 a som avser den nedre viktgränsen.

Herr talman! Jag skall inskränka mig till dessa synpunkter. Andra talare har belyst andra viktiga frågor i samband med regionalpolitiken. I övrigt ber jag att få yrka bifall till de reservationer i vilka vi från folkpartiets sida har medverkat i de olika utskottsutlåtandena.

Herr HERMANSSON (vpk):

Herr talman! Det förefaller mig som om kammarens ledamöter just nu agerar i s. k. levande teater. Man vill tydligen illustrera hur det ser ut i många byar i skogslänen. Varför är då läget

sådant i dag? — ja, jag menar inte i denna kammare utan i skogslänen. En avgörande förklaring är såvitt jag kunnat finna att regeringen bedriver ett raffinerat dubbelspel i regionpolitiken. Man framhåller att regeringen nu verkligen skall ta itu med att skapa bättre förhållanden. Attraktiva och konkurrenskraftiga samhällen skall byggas upp i landets norra delar, Norrland skall få en med andra landsändar fullt jämbörli- g ställning, storstadstillväxten skall begränsas och en utflyttning ske från storstadsregionerna.

Bankoutskottet uttalar i sitt förevärande utlåtande nr 40 att vårt partis krav att den ekonomiska nettotillväxten skall styras till andra regioner än storstäderna i väsentlig mån kommer att bli tillgodosett. Även vårt krav att lokaliseringsfrågorna måste lösas mot bakgrunden av en total samhällelig kostnadskalkyl och inte som hittills avgö- ras av kapitalets profitjakt lovar man högaktningsfullt att ta upp.

Men vad gör man då i handling? Ja, det sammanfattas av generaldirektören och chefen för arbetsmarknadsstyrelsen i ett uttalande i senaste söndagsnumret av Dagens Nyheter, där det kort, uttrycksfullt, sanningsenligt och avslöjan- de heter: »Vi får flytta ännu mer folk från norr till söder.» Och detta är ingen privat uppfattning, som herr Bertil Olsson har. Det är regeringens och statsmakternas officiella politik.

Att så är fallet framgår av en rad omständigheter. Det talas nu mycket om länsprogram 1970, men detta är ju bara en påbyggnad av länsplanering 1967. Den utveckling som statsmakterna tagit ställning för och godkänt är ju den s. k. prognos 2, som förutsätter en minskning av antalet arbetstillfällen i skogslänen med ca 35 000 under åren 1965—1980. Den prognos som ERU — den i regeringens proposition flitigt åberopade s. k. expertgruppen för regional utredningsverksamhet — bygger på är ännu hårdare. Det är den s. k.

Regionalpolitiken

prognos 0, som under den anförda tiden förutsätter en minskning av sysselsättningen med 78 000. Försörjningsbasen för mellan 90 000 och 190 000 människor beräknas alltså försvinna i skogslänen även sedan effekterna av lokaliseringsstöd och arbetsmarknadsåtgärder medräknats.

Nu säger man i årets proposition att befolkningsramar inte kan ges bindande innebörd utan endast kan vara vägledande vid avvägningen av de behövliga insatserna. Ett faktum är emellertid att de statliga myndigheterna när det gäller planeringen i stort sett utgår från prognos 2. Den faktiska utvecklingen har emellertid i många fall visat sig ännu mera negativ än denna prognos.

Vårt partis krav att varje län skall garanteras full och effektiv sysselsättning utan avfolkning avvisar bankoutskottet med en hänvisning just till uttalandet om att befolkningsramar med bindande innebörd inte kan uppställas. Och det kan man givetvis inte heller göra för hur små områden som helst, men det måste vara möjligt att göra för länen och framför allt för Norrland och skogslänen tagna som en helhet. Om man avvisar detta vårt krav innebär det i själva verket att man accepterar och understödjer en fortsatt avfolkningspolitik av Norrland. Detta är den verkliga innebörden i bankoutskottets uttalande.

Den lokaliserings- och regionpolitik som regeringen vill fortsätta att driva är alltså i sina grunddrag densamma som tidigare. Man talar allmänt om samhällsplanering och effektiv regionpolitik. Men vad som här i landet kallas samhällsplanering har hittills haft karaktären av en anpassning till de privata storkapitalisternas bedömningar och handlingar. Det har inte varit fråga om en styrning grundad på ett medvetet, långsiktigt program. Statsmakterna har accepterat vad som i högtidliga sammanhang kallas utvecklingen men

som i själva verket inte är någonting annat än resultatet av kapitalistiska profitintressen och fördomar. Man har talat om »lönsamhet» som det avgörande, men därmed alltid avsett bolagsherrarnas och teknokraternas lönsamhetskalkyl. Man har talat om »orubbliga lagar» och därmed menat det privata näringslivets värderingar.

Samma reaktionära filosofi återfinns också i det regeringsförslag som ligger till grund för riksdagsbeslutet i lokaliserings- och arbetsmarknadsfrågorna. Grunden för lokaliseringspolitiken är alltigenom kapitalistisk—liberal. Vad som uppfattas som den s. k. naturliga utvecklingen, d. v. s. den etablerade trenden i regional och ekonomisk utveckling, skall vara den ledande faktorn. Staten skall utgå från och acceptera detta i sin planering. Så resonerar man — felaktigt enligt vår mening. Tillämpat på Norrland innebär detta att tendensen till förskjutning av det kapitalistiska näringslivet bort från landets nordliga delar skall accepteras som naturlig. Staten skall då understödja denna process och underlätta förflyttningen av arbetare från regionen.

Så har det varit och så är det fortfarande. Och så kommer det att förbli om riksdagen godkänner det regeringsförslag som diskuteras i dag. Lika litet som betänkandet från 1968 års lokaliseringsutredning innehåller detta något väsentligt nytt. Det är i så fall det s. k. sysselsättningsstödet, som alltså innebär att staten betalar ersättning till kapitalet per anställd arbetare, d. v. s. per utsugen arbetskraft.

Däremot vill regeringen och utskottet inte ha någon medveten styrning av utvecklingen. Vi har ställt kravet om en regionalpolitisk styrning av alla företagsetableringar och andra har framfört liknande tankegångar. Men departementschefen anser det uteslutet att gå in på denna linje, tydligen med motiveringen att utredningsmaterialet inte är tillräckligt. Hur skulle det vara om

Regionalpolitiken

regeringen försökte studera verkan av etableringsstyrning i andra länder t. ex. England? Bristen på utredningar kan emellertid inte vara det avgörande skälet. Nej, det avgörande skälet är att regeringen inte vill ha någon sådan styrning som bl. a. vårt parti krävt. Det är en politisk fråga, ingen fråga om utredningar.

Herr talman! Sverige upplever en fördjupad social och miljöpolitisk kris som breder ut sig över allt flera regioner. Problemen har skarpt och hastigt förvärrats i de snabbt tillväxande storstadsregionerna. Den s. k. passiva saneringen och omflyttningen har inte skapat utjämning mellan landets olika regioner. Den mildrande verkan som lokaliseringsstödet förutsattes ha synes i hög grad ha varit en propagandamyt. Man har klarat de dåliga prognoserna eller inte ens det. Någon medveten glesbygdspolitik för att möta avfolkningens konsekvenser har inte presterats.

Det finns en växande kritisk opinion mot den nuvarande utvecklingen. En helt ny regionalpolitisk syn är nödvändig. Vårt parti har i en principmotion ställt krav om en fullständig omläggning av den svenska regionalpolitiken i dess vidaste bemärkelse, och jag ber att få yrka bifall till motionerna I: 314 och II: 338.

Enligt vår uppfattning är en grundläggande förutsättning för att lösa skogslänens problem att statsägda verkstads- och träförädlingsindustrier utvecklas i dessa län. Detta föreslås i motionerna I: 387 och II: 429, till vilka jag även yrkar bifall.

Herr JONASSON (cp):

Herr talman! Det skulle vara mycket att säga om propositionerna 75 och 84 liksom om de utskottsutlåtanden som vi har att behandla, men med hänsyn till den utdragna debatten skall jag avstå från att göra detta.

Jag har begärt ordet för att framföra några synpunkter i anledning av att 6* — *Andra kammarens protokoll 1970, Nr 27*

jag varit med om att väcka motionen II: 1329 — likalydande med motionen I: 1132 — vari yrkas att hela Värmlands län skall tillföras norra stödområdet. Propositionen 75 innebär stora förbättringar när det gäller områdesindelningen även för vårt län. Det föreslås att Hagfors, Munkfors och Filipstads kommunblocksområden skall tillföras norra stödområdet. Jag har tidigare motionerat om detta här i riksdagen. Jag begärde då att även Storfors kommunblocksområde skulle tillföras stödområdet. Förhållandena där är desamma som i de andra tre kommunblocksområdena, och jag kan inte förstå varför man inte tagit med Storfors kommunblocksområde. Jag noterar naturligtvis med tillfredsställelse att de andra tre kommit med, men jag tycker som sagt att även Storfors kommunblocksområde borde ha varit med, eftersom förhållandena där är precis desamma.

Men förhållandena förändras fort. Sedan jag väckte dessa motioner har man fått en ännu kraftigare utflyttning. Skogsbygderna, speciellt i de västra och norra delarna av länet, har avtappats på många människor. Rationaliseringen inom jord- och skogsbruk är väl den faktor som här inverkat allra mest.

Den 27 november 1969 publicerade Aftonbladet en rapport från länsplanerarenheten i Värmlands län, som gällde Syslebäck, Torsby, Sunne, Kyrkheden, Hagfors och Munkfors kommunblocksområden, de sex nordligaste. Den visar den rena utarmning som håller på att äga rum i vissa bygder i vårt län. Detta område hade 1968 cirka 57 000 invånare. I de fyra nordligaste fanns det 37 000 invånare, men man beräknar att det år 1980 inte skall vara mer än 26 000. År 1968 hade man 16 000 arbetstillfällen men man beräknar att dessa år 1980 är nere i 9 500.

Vad som är speciellt skrämmande är att de unga flyttar ut och att den kvarvarande befolkningens medelålder blir allt högre. Det nordligaste blocket, Sys-

Regionalpolitiken

lebäcks kommunblocksområde, räknar med att 64,4 procent av befolkningen skall vara över 50 år 1980.

Arbetsmöjligheter har inte funnits, och de unga har varit tvingade att flytta ut för att få arbete. Men arbete har inte heller alla gånger funnits i Värmland, och därför har man flyttat ur länet. Under tiden 1961—1968 minskade Värmlands befolkning med ca 6 000 människor. Det var en nedgång med nära 2 procent. Värmland är ett av de län som minskat mest i folkmängd.

Här möter man samma tendens som på andra håll. Den största oron för länet är att det är ungdomen som flyttar ut, och man får på detta sätt en snedvridning i fråga om åldersfördelningen. Man får många gamla och få unga. År 1969 kunde man notera ett födelseunderskott.

Det är klart att denna utveckling är ödesdiger och ger anledning till många funderingar för landstinget men även för kommunerna när det gäller deras planering på det finansiella området. Men rationaliseringen och mekaniseringen fortsätter. Fram till 1980 måste ca 8 000 nya arbetstillfällen ordnas i länet därest inte en ytterligare befolkningsminskning skall äga rum. Allt vad som göras kan för att skapa arbetsmöjligheter över hela länet måste göras.

Lokaliseringspolitiken har varit till stor nytta för vårt län men den kom i gång för sent. Från planeringsrådets sida har man konstaterat att därest vi skall kunna behålla invånarna kvar måste ytterligare lokaliseringpolitiska åtgärder till i hela länet. Både Karlstads- och Kristinehamnsregionerna hade 1967 lägre sysselsättning än de hade 1961.

Vad som behövs för länet är givetvis också goda kommunikationer — jag tänker härvidlag på vägar, kanaler och mycket annat. Goda kommunikationer är en grundförutsättning för att man skall kunna få resultat av lokaliseringspolitiken. Ett lokaliseringsstöd behövs

över hela länet. Det är klart att man i första hand bör se till att de mera perifera delarna får industrier därest så är möjligt. Man måste dock konstatera att många orter inte kan vara med och konkurrera med exempelvis Stockholms- och Göteborgsområdena. Därför skulle det vara till fördel om även de mera centrala delarna av länet låge inom det norra stödområdet. Därigenom skulle de ha större möjligheter att kunna konkurrera med exempelvis Stockholm och Göteborg. En decentralisering av detta slag är vad vi från centern vill åstadkomma.

En sådan utökning av norra stödområdet skulle emellertid också skapa större stabilitet och ge goda effekter för hela länet. Det är dessa tungt vägande faktorer som legat till grund för vårt yrkande att hela länet skulle tillföras norra stödområdet.

Även om i det utskottsförslag, som nu föreligger, sägs att stöd skall kunna utgå i gränsområdena — alltså de trakter som ligger i närheten av stödområdet — tror jag att effekten ändå inte blir densamma som om dessa låge innanför stödområdet. Det är också därför, herr talman, jag vill yrka bifall till motionerna I: 1132 och II: 1329.

Herr JADESTIG (s):

Herr talman! Jag har under debattens gång dragit slutsatsen att vi, när det gäller debattämnen av denna art, måhända är om inte bypolitiker så åtminstone mest intresserade av vår egen region, vårt eget län. Det är kanske i och för sig inte felaktigt, men vi får inte glömma helhetsbilden. Den måste vi ha fullt klar för oss.

När vi nu talar om regionalpolitik kanske vi också bör fundera över vad vi egentligen menar med en region. Det varierar. Ibland är det kommunblocksenheten, den s. k. A-regionen, ibland är det länet, ibland kan det vara flera län. Vi har också regiontermer som skogslän, storstadsområden, Mellansverige

Regionalpolitiken

och Sydsverige. I dagens debatt förekommer också en ny term, yttre och inre stödområdet; gränsdragningen i det fallet berör i stort sett endast skogslänen. Dessa regiontermer är måhända inte så lyckade, men vi måste ändå ha termer för att få skiljelinjer.

I den regionalpolitiska debatten spelar arbetsmarknadsfrågorna en mycket viktig roll. Ett områdes sysselsättningsgrad är naturligtvis det väsentliga. Jag har fått den uppfattningen att det i såväl Syd- som Mellansverige finns orter med undersysselsättningsproblem, som i mycket påminner om de svårigheter som förekommer i skogslänen. Det skulle inte vara så svårt att räkna upp mängder av sådana bygder, som egentligen borde vara berättigade att hamna åtminstone i det s. k. yttre stödområdet men som inte har kommit med, då gränsen går så att säga efter skogslänskanten.

Emellertid skall vi också ha fullt klart för oss att problemen är störst i skogslänen, främst då i deras inlandsområden. I det avseendet synes deltagarna i debatten också ha varit ganska eniga. Jag skulle emellertid vilja påminna om att det finns nog så aktuella problemområden även i län som betecknas som tillhörande de mest expansiva landsdelarna. Västmanlands län är ett typiskt sådant. När det råder högkonjunktur, och speciellt när denna präglas av det internationella läget, är Västmanland i sysselsättningshänseende att betrakta som ett mycket »varmt» område. I länet, som ytmässigt inte tillhör de allra största, har vi trots den goda konjunkturbilden områden, omfattande hela kommunblock, ja, hela A-regioner, som till sin struktur är avfolkningsbygder. De ligger emellertid utanför vad vi i dag kallar stödområdet, även om avståndet dit i vissa fall bara är någon mil. Det är kommunblock som Skinnskatteberg och Heby, samhällen som Östervåla och Morgongåva. Vi som verkar i dessa bygder an-

ser att tendenserna är mycket oroande, och vi hoppas naturligtvis att positiva åtgärder skall vidtas så att dessa orter kommer i ett bättre läge.

Jag är medveten om att samhällen i andra län kan anföra liknande argument — jag har bara tagit dessa exempel för att ge uttryck åt min uppfattning att det inte alltid är så lätt att dra upp strikta gränser för i vilka områden stödåtgärder skall sättas in. Til syvende og sidst är det det aktuella läget inom respektive regioner som skall avgöra var samhällsstödet bäst behövs.

Vi har inte ansett det vara någon idé att motionsvägen aktualisera dessa problem för vårt län. Vi vill närmast avvakta de erfarenheter som kommer att göras sedan det nu aktuella förslaget har genomförts och vi fått se vilka effekter det kommer att få. Vi hoppas att försöksverksamheten kommer att byggas ut så att även andra orter, som i dag inte är aktuella och som inte ligger i skogslänen, kan få lokaliseringstöd. När siktet i framtiden ställs in på en effektivisering av regionpolitiken bör det finnas chanser för att de problem som jag har nämnt snabbare kan lösas.

Vi måste också finna former för att stödja de orter som har ett ensidigt näringsliv. Här kommer många av våra bruksorter in i bilden. I dag efterfrågas arbetskraft på de flesta bruksorterna till järnverk och sågverk. Men näringslivet på dessa bruksorter är som sagt ensidigt och i regel kan bara den ena parten i familjen få arbete. I dag önskar emellertid hela familjeenheten arbete. Det försvårar rekryteringen av arbetskraft till dessa orter även vid en högkonjunktur. Eftersom differentierade arbetstillfällen inte finns tvingas man gå ut på t. ex. den nordiska arbetsmarknaden för att fylla behovet av arbetskraft. Jag hoppas att regionpolitiken skall ge oss möjlighet att ändra förhållandena så att vi kan få ett mer mångsidigt näringsliv som inte blir så kon-

Regionalpolitiken

junkturkänsligt som det nuvarande. Om resurser ges för en effektiv regionpolitik kan den få stor betydelse för vårt framtida näringsliv.

Om inte timmen hade varit så sen hade jag velat beröra även andra frågor. Jag har emellertid framhållit de problem som vi har i ett så högindustrialiserat län som Västmanlands. Dessa problem tror jag att vi skall kunna lösa genom en aktiv regionpolitik och ökat samhällsstöd. Jag delar emellertid uppfattningen att skogslänens situation i första hand måste förbättras.

Jag har, herr talman, inget yrkande.

Herr PERSSON i Heden (cp):

Herr talman! I motionsparet I: 77 och II: 93 har vi hemställt att riksdagen måtte besluta att Älvsborgs län skall tillhöra det lokaliseringspolitiska stödområdet. Dessa motioner inlämnades under den allmänna motionstiden i januari. Som argument för yrkandena i motionerna anförs att det ensidiga näringslivet i Älvsborgs läns södra område, ett näringsliv som dessutom utmärkes av vikande konjunkturen med därav följande driftinskränkningar och nedläggningar, gör det till en tvingande nödvändighet att statsmakterna medverkar till åtgärder för näringslivets bestånd och utveckling men även för åstadkommande av etablering av nya företag.

Det är inga nyheter som föreslås i motionerna. Vi har gång efter annan framfört samma krav i riksdagen. Vi föreslår bl. a. lokaliseringstöd, frisläppande av investeringsfonderna etc. som verksamma medel för att åstadkomma ett differentierat näringsliv.

Man kan med tillfredsställelse konstatera att en del av de i motionerna begärda åtgärderna under senare tid vidtagits i södra Älvsborgs län och att ytterligare sådana åtgärder kan komma att sättas in. Huruvida våra i motionerna och i andra sammanhang framförda krav är orsaken till att regering-

en överfört lokaliseringsmedel och i vissa fall frisläppt investeringsmedel undandrar sig mitt bedömande. Jag är dock förvissad om att detta varit en pådrivande faktor. Men detta är, herr talman, inte det väsentligaste. Huvudsaken är att något blir gjort för det berörda området innan det blir för sent.

Nu kan man mycket väl säga att en indelning av landet i lokaliseringspolitiska regioner inte är den bästa lösningen. Bäst vore om man slopade de geografiskt avgränsade stödområdena och om åtgärder sattes in direkt där de befinns vara nödvändiga. Departementschefen framhåller »att stödområdena inte får uppfattas som en stelt fixerad demarkationslinje». Detta vill jag uppfatta som en anvisning om att åtgärder bör sättas in där de behövs, vare sig det sker inom ett stödområde eller utanför detta.

Jag hoppas och förutsätter att även de andra kraven i våra motioner kommer att föranleda åtgärder. Därför, herr talman, har jag inget yrkande.

Herr TOBÉ (fp):

Herr talman! Debatten är ju för länge sedan slut, och jag skall liksom de närmast föregående talarna göra en deklaration om någonting som intresserar mig i denna fråga.

I motionen II: 1352 yrkar jag att riksdagen vid behandlingen av propositionen nr 75 i vad den avser mål och medel i regionalpolitiken måtte beakta de i motionen framförda synpunkterna. Motionen har behandlats av bankoutskottet i dess utlåtande nr 40 och föranlett punkten B i utskottets hemställan. Utskottet anser sig i någon mån ha tillgodosett yrkandena i motionen och hemställer om avslag på resten. Utskottet har väl därmed medgivit att en del av vad som sägs i motionen är riktigt men har ansett att någon speciell åtgärd inte är behövlig med anledning av motionen.

Må det därför tillåtas mig att ta upp

Regionalpolitiken

en del av de frågor jag önskat aktualisera. Den sista frågan i motionen handlar om den offentliga sektorns inverkan på lokaliseringsfrågorna genom den strukturomvandling som skett under senare år. Riksdagen har under de tio, femton gångna åren förelagts förslag och fattat beslut om åtskilliga förändringar inom olika sektorer av statsförvaltningen. Ett stort antal av dessa förändringar har tunnats ut nätet av servicepunkter ute i landet. Som exempel kan jag nämna indragningen av rådhusrätter och domsagor, polisväsendets förstärkning, som föranledde koncentration och indragning, minskningen av lantmäteridistriktens antal från drygt 200 till ungefär 100, den kraftiga indragningen av lokalförvaltningar inom affärsverken, posten, televerket och SJ — framför allt gäller detta anställda i lägre grader och mellangrader — vilken fått till följd en ökning av befattningarna i huvudstaden, minskningen av antalet veterinärdistrikt o. s. v. Vidare föreslås en nedskärning av antalet lots- och fyrplatser i en proposition som skall behandlas i höst. Riksbankskontor dras in, landsantikvarieorganisationen kan bli nästa rationaliseringsobjekt. Alla dessa förändringar och flera därtill kan väl var för sig vara motiverade företagsmässigt, men de har sällan setts i ett samlat perspektiv. En mindre radikal nedskärning hade kanske kunnat bidra till att en del av de orter som nu är i behov av stöd kunnat klara sig bättre. Varje indragen institution drar med sig en minskning av serviceunderlaget, som kan bli ödesdiger för orten i fråga, särskilt i marginalorter där även en liten avtappning kan inverka. De landsstingsstyrda inrättningarna, särskilt sjukhusen, har också undergått en centralisering, och bildandet av de nya kommunerna medför en nedtoning och ibland en nedläggning av den kommunala administrationen i 500—600 nuvarande kommuncentra.

Har då inga krafter verkat i motsatt

riktning inom det offentliga livet? Jo, på den högre utbildningens område. Det har tillskapats nya universitet och högskolor liksom universitetsfilialer. Det har betytt mycket för vederbörande orter, men också för deras omland i vid omkrets. Riksdagen kommer innan vi avslutar denna session att besluta om starten för en ny teknisk högskola i Luleå vilket också kan få följdverkningar för Skellefteå och Umeå som ju ingår i det lokaliseringspaket vi nu har att behandla.

De förändringar som ägt rum, särskilt då koncentrationen av statliga verksamhetsgrenar till färre orter, har i regel skett utan några regionalpolitiska överväganden, men resultatet har oavsiktligt blivit en negativ lokaliseringseffekt. Det är inte mycket att göra åt den saken nu i efterhand, men det ger anledning att inte i fortsättningen underlåta att ta sådana hänsyn.

Herr talman! Låt mig ta upp en annan sak! Expertgruppen för regional utredningsverksamhet, ERU, avgav betänkandet »Balanserad regional utveckling», SOU nr 3 i år, och den har nu kompletterats av två bilagedelar, SOU 14 och 15, av vilka jag har lyckats komma över den första. Den har titeln »Urbaniseringen i Sverige», och i den redovisas många för regionalpolitiken viktiga undersökningar. Professor Torsten Hägerstrand diskuterar där i ett avsnitt den rättvisa stadsstrukturen, som han kallar det. Han säger att man när man skall försöka utforma en sådan struktur skall uppmärksamma för det första storstädernas övre befolkningsgräns, för det andra den nedre gränsen för befolkningsunderlag i serviceorter, och för det tredje den interurbana transportapparaten, d. v. s. möjligheten att komma från den ena tätorten till den andra.

I fråga om storstädernas befolkningsgräns uttalar han sig inte rakt på sak, men han tycks anse att det med den fämligen ringa befolkning vi har i vårt

Regionalpolitiken

vidsträckt land inte finns någon anledning att vi anstränger oss för att öka befolkningen i de tre storstadsregionerna. Han säger inte direkt att man bör stoppa utvecklingen, men några krafttag för att förstärka den vill han inte rekommendera.

Vad beträffar den nedre gränsen för serviceunderlaget har han i de utredningar som finns redovisade kommit till någonting på 3 000 invånare. Den siffran går jag inte in på närmare, men jag skulle vilja litet kommentera vad han säger beträffande transporter.

Han påvisar att vi i Sverige har ett transportsystem med vägar, järnvägar och flyg. Hade vi en större befolkning och en mer utspridd befolkning, och hade vi tätare förbindelser på grund av ett stort antal resande, kunde man låta det utvecklas fritt, men han anser att underlaget framför allt i Norrland inte är större än att man måste samordna järnvägs-, flyg- och vägtransporterna — när det gäller persontrafiken är det främst fråga om busstransporter — både beträffande tidtabeller och med gemensamma terminaler. Han anser att vi inte har råd att ha system som skär varandra och inte samarbetar.

Avslutningsvis tar han upp en intressant diskussion som utmynnar i att vi skall vara glada över de tätorter närmast under de tre storstadsområdena som har betecknats som små storstäder med från 100 000 och ner till 50 000 invånare eller kanske något lägre.

I de norra delarna av landet har vi bland orterna med 100 000 invånare Sundsvall, Gävle—Sandviken och Falun—Borlänge.

Går vi ner till 50 000 invånare, tillkommer Luleå—Boden, Umeå och Östersund. Närmast under 50 000 invånare har vi Hudiksvall, Örnsköldsvik och Skellefteå.

Det finns alltså nio orter av denna storleksordning som ligger i det norra området — den sydligaste är Falun—Borlänge.

Han säger att dessa orter är relativt ointressanta i den aktuella lokaliseringsdebatten men att på lång sikt just de orterna måste bli ryggraden i bebyggelse-systemet, om man vill skapa en hög och jämn utbudsstandard över hela landet — jag har dock här begränsat mig till de norra delarna.

Slutligen säger han ungefär så här: Vi skall av teknikerna beställa små, rena, lagom långsamma inomstadsfordon. Vi skall vidare beställa små trafikflygplan som kan förbinda orter som är tämligen närbelägna men som ligger så långt från varandra att det ändå bär sig att använda flyg i stället för landtransporter.

Sedan tar han upp frågan om samkörning mellan de olika transportmedlen. Han säger att detta inte är det enda som behövs. Men vad man än gör för att försöka få en god servicestruktur över landet, kan man inte underlåta att satsa på transportfrågornas lösning. Om man nu instämmer i de synpunkter som Torsten Hägerstrand framfört — vilket jag gör — kan man med glädje konstatera att vi från kommunikationsministern fått reda på att det nu är fråga om att försöka åstadkomma ett stöd även till persontrafiken i stödombudet och inte bara till godstransporterna.

Herr FAGERLUND (s):

Herr talman! Det är väl riktigt, som herr Tobé redan sagt, att debatten är slut i denna fråga. Jag skall inte på något sätt polemisera mot de talare som exempelvis har uttalat att 1969 var en vändpunkt för socialdemokratien. Jag kanske ändå kan upplysa om att vi 1969 hade haft lokaliseringspolitik i vårt land under fyra år. Nu har vi haft den i fem år. Jag vill endast beröra två spörsmål något, och det är därför jag har begärt ordet. Jag skall inte kommentera utskottsutlåtandena något utöver detta.

Regionalpolitiken

Vi hyser väl alla en förhoppning i dag att det beslut vi kommer att fatta, om vilket det råder enighet beträffande principerna och beträffande vilket det endast finns marginella reservationer, skall leda till att Norrland får ett uppsving. Jag tror emellertid att det i detta sammanhang, när man skall börja lokalisera företag uppe i Norrland, är viktigt att man verkligen försöker lokalisera de företag som håller på att växa ur kostymen i storstadsområdena, så att inte andra delar av landet drabbas. Vi skall komma ihåg att vi har Norrlandsproblem i smått överallt i vårt avlånga land. Jag tänker på min egen hembygd i Kronobergs län, som redan nu, exempelvis inom träindustrin, får känna på en konkurrens och som på grund av de lokaliseringsbidrag som lämnas till de norrländska företagen har svårigheter att hävda sig. Det är väl inte från de orterna vi bör ta industrier, utan det bör vara från de överhettade områdena, och till dem hör icke östra delarna av Småland. Dessutom tror jag att det är riktigt att man försöker koncentrera sig på industrier där man högförädlar produkterna så att varken fraktkostnader eller avstånd betyder mycket. Därigenom får man en större sysselsättning än där man bara satsar på mycket högrationella företag med ganska liten arbetskraftsinsats men stora investeringskostnader. Jag är fullt medveten om att det blir svårt att välja ut de fina företag som behövs, men jag tror att man skall satsa på dessa.

Jag vill något kommentera den reservation, nr 4, som är fogad till statsutskottets utlåtande nr 105, där man beträffande frakstötet vill gå ned till 200 km i stället för vad som föreslås i propositionen och av utskottets majoritet, nämligen att man skall börja vid 301 km och subventionera med 15 procent. Östra Småland levererar även sina produkter till storstadsområdena, och redan den gräns som är satt vid 300 km kommer våra företag att pas-

sera när de skall forsla varorna upp till Stockholm. Vi kan därigenom komma i ett sämre läge än företagen i södra delen av stödområdet. Skulle man gå ned till en gräns på 200 km, blir förhållandet precis detsamma även när det gäller Göteborgs- och Malmöområdena.

Man bör ha klart för sig att vi inte löser landets problem om vi flyttar svårigheterna till de små brukssamhällena i Småland. Det kanske löser Norrlands problem, men vi får problemen där nere i stället.

Herr talman! Detta var endast ett par små randanmärkingar, och jag har inget annat yrkande än vad utskottet har föreslagit.

Herr NILSSON i Kalmar (s):

Herr talman! Orsakerna till den lokaliserings- och regionpolitik som måste föras är väl kända. Vi vet att problemen är störst i Norrland, och det har man ju framhållit tidigare här i dag. Tyvärr blir de resonemang som förs i dessa frågor ganska ensidiga. Som här har nämnts finns det även problem på andra håll i landet. Inte minst är det förhållandet i mitt hemlän.

Jag skulle emellertid i detta sammanhang vilja ställa frågan var i Norrland den privata industrin finns. Det är mycket vanligt att man i debatten får höra, att de borgerliga partierna anser att det bara skall finnas privat industri. Man kan emellertid, såsom herr Svanberg nyss gjorde, ställa frågan: Hur skulle situationen i Norrland ha varit i dag, om den privata industrin ensam skulle ha skött regionpolitiken? Jag tror att man får vara tacksam för att socialdemokraterna och regeringen har gjort ingrepp med hänsyn till att 95 procent av industrin i vårt samhälle är privatägd.

Trots att man har givit bidrag på olika sätt har man inte lyckats få den privata industrin att etablera sig i

Regionalpolitiken

Norrland. Nu är det meningen att man skulle hänga upp en saftigare morot framför näsan på de privata företagarna och det återstår att se om det kommer att hjälpa. Jag tror för min del att det kan bli nödvändigt att vidta tvångsåtgärder för att klara ut de problem det här gäller.

Beträffande landet i övrigt, delvis gäller det även Norrland, skall man vara på det klara med att väg- och transportpolitiken har mycket stor betydelse för lokaliseringpolitiken. Jag skulle vilja hänvisa till kommunikationsdepartementets utredning »Fysisk riksplanering» där det i inledningen till trafikavsnittet framhålles: »Trafik- och transportmöjligheterna är primärfaktorer för samhällets funktion och utveckling — i många fall av dimensionerande karaktär.»

I både propositionen och utskottsutlåtandet hävdas att man bör bromsa i storstadsregionerna. Jämför man med den nyligen framlagda Vägplan 1970 föreslås i denna, att 24 procent av investeringarna till huvudvägnet skall gå till Stockholm och 10 procent till Göteborg. 62 procent av investeringarna skall gå till dessa storstadsområden då det gäller huvudtrafiklederna, och då kan man fråga sig hur det förhåller sig med bromsningen i storstadsområdena; det görs ju en stark prioritering av storstäderna.

Vid diskussionen av dessa frågor beaktar man, enligt min mening, i alltför ringa utsträckning den utveckling vårt samhälle genomgår. Det talas i huvudsak om industri, men vi skall vara på det klara med att sysselsättningstillfällena inom industrin minskar. I stället sker sysselsättningsökningen inom servicenäringarna, och inte minst statsmakterna, kommunerna och landstingen borde beakta detta.

I propositionen — tidigare i statsverkspropositionen, bil. 13 — behandlas storstadsalternativen. Det framhålles där att 1969 års riksdagsbeslut inte

innebär något ställningstagande till det storstadsalternativ som här föreslagits. Det är viktigt att slå fast att inte så är fallet ty ute i landet är nog den uppfattningen gängse.

Tyvärr har det väl förekommit strid mellan olika kommuner. Jag befarar emellertid att det nu föreligger risk för att striden förs upp på en högre nivå när det gäller dessa frågor. Man har helt enkelt flyttat upp lokaliseringstriden på länsnivå, och det börjar bli konkurrens mellan olika regioner och län. Det är en enligt min mening förkastlig utveckling som riksdagen bör fördöma.

Det måste ligga andra värderingar bakom de ställningstaganden som skall göras och de satsningar och prioriteringar som skall komma till stånd. Det är bra med de länsplaneringar som tagits upp, dels länsplanering 1967 och dels det pågående länsprogram 1970. Dessa bör ge tillräckliga underlag för de bedömningar som måste göras. De bör också följas upp av en bättre styrning av industrins lokalisering.

I motionerna I: 823 och II: 964 har vi tagit upp frågorna om etablerings- och investeringskontroll. Jag skall peka på några punkter som gör att vi har funnit det angeläget att få detta till stånd.

För det första har vi sysselsättnings-svårigheter i olika områden, speciellt i Norrland, medan det är överskott av arbetskraft inom andra områden. Det är högst otillfredsställande ur samhällsynpunkt.

För det andra är det problemen vid företagsnedläggelser som samhället alltför sent får reda på för att ha möjligheter att ingripa i tid.

För det tredje gäller det samhällets och de anställdas insyn och medbestämmanderätt vid etablering och utvidgning.

För det fjärde gäller det samhällskostnaderna i förhållande till industri-kostnaderna. Vi vet att det i dag är möjligt för en privat företagare att slå

Regionalpolitiken

sig ned precis var som helst här i landet. Sedan är det det allmännas skyldighet att bygga upp ett samhälle omkring industrin. Vi vet också att samhällets kostnader för uppbyggnaden kanske kan bli större per anställd invånare än vad investeringarna blir för industrin per anställd. Det är alltså mycket viktigt att vi får en integrering i det avseendet.

För det femte gäller det företagens ansvar för de anställda och samhället. För närvarande kan vilken företagare som helst lägga ned sitt företag när det passar honom utan att ta någon hänsyn till det samhälle som han tidigare krävt skulle byggas upp. Det är ju orimligt att det skall få vara så.

För det sjätte måste det komma fram en ekonomisk prioritering och granskning med hänsyn till det tillverkningsobjekt som är aktuellt och den sysselsättningseffekt som det skapar. Det är inte minst viktigt med hänsyn till att företagen blir större och större och riskerna samtidigt växer i den takt som rationaliseringen och storleken av företagen ökar.

För det sjunde är det viktigt att få till stånd en ekonomisk kontroll av företagarnas möjligheter att klara av eventuella utbyggnader. Det är i dag inte ovanligt att uppleva att en företagare satsar alldeles för hårt och är alldeles för optimistisk för att så småningom konstatera att det hela inte går. Det finns alltså många skäl att i olika sammanhang varna företagare för att göra de satsningar som han annars är beredd att göra. Vi har många sådana exempel.

Det finns säkert många fler skäl som man skulle kunna ta upp för en kontroll av investeringar och etableringar såsom vi har föreslagit i vår motion.

I propositionen föreslås — det är också tillstyrkt av utskottet — en anmälnings- och samrådsskyldighet. I princip är det kanske samma sak vi här talar om. Jag tycker att det är bra

att det förslaget har lagts fram, och jag hoppas att det också kommer att genomföras. Man kan väl säga att det är en halv framgång för de idéer, som vi har givit uttryck för i vår motion. Men varför inte företa en utredning som vi har föreslagit? Bankoutskottet skriver i sitt utlåtande nr 40 på s. 21: »Departementschefen anger i propositionen att han finner det uteslutet att på grundval av föreliggande utredningsmaterial ta ställning till frågan om att införa krav på etableringstillstånd.» Departementschefen har alltså själv förklarat att materialet inte är tillräckligt för att han skall kunna ta ställning till frågan, och då förvånar det mig verkligen att utskottet inte har biträtt förslaget om en utredning. Jag tycker att det finns mycket starka skäl för det, och jag är övertygad om att en utredning så småningom blir nödvändig.

I och för sig skulle jag kunna ansluta mig till centerpartireservationen 9, men med hänsyn till att man där endast kräver kontroll i storstadsområdena kan jag inte göra det. Och eftersom jag tror att den anmälningskyldighet som nu annonseras så småningom kommer att utmynna i en etablerings- och investeringskontroll ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr BOO (cp):

Herr talman! Möjligheten att erhålla lämpligt arbete kan betraktas som en rättighet för den enskilda människan. Detta förutsätter också att en god och ständigt förbättrad utkomst skall kunna erhållas. Då skapas också de resurser som behövs för fortsatt utveckling på skilda områden. Men rätten till arbete i det moderna samhället kan också kombineras med kravet på sysselsättning på den ort och i den miljö som han eller hon är van vid och även i framtiden vill verka i. I detta avseende har obalansen varit och är fortfarande skrämmande.

Jag skall i detta sena skede av debat-

Regionalpolitiken

ten inte göra några försök att analysera hela detta stora problemkomplex. Många redovisningar av tungt vägande synpunkter har tidigare framförts i debatten. Låt mig bara säga att en sammanvägning av alla de åtgärder på skilda områden, som är angelägna, är nödvändig. Därvid bör alltid människans situation finnas med i bilden.

Det måste vara angeläget att under den enorma utveckling som tekniken genomgår verkligen inrikta sig på att låta denna vara ett hjälpmedel för att skapa ett bättre samhälle för människorna. Att använda tekniken till att bygga ett kolossalsamhälle kan inte vara en rimlig inriktning för framtiden. För centern är det och kommer också att vara mycket viktigt att eftersträva ett decentraliserat samhälle både beträffande beslutsfunktioner och närdemokrati samt beträffande spridning av näringsliv och bebyggelse. Det är i den senare frågan som vi snart skall fatta beslut.

När det gäller vårt partis allmänna målsättning och yrkanden i den framtida lokaliserings- och regionpolitiken kan jag instämma med tidigare talare från centern i denna debatt. Jag vill endast kommentera ett avsnitt i föreliggande förslag. Det gäller gränsdragningen för stödområdet och den justering av denna gräns som föreslås i proposition nr 75.

Utvecklingen för hela Kopparbergs län har under större delen av 1960-talet varit synnerligen negativ både selsättnings- och befolkningsmässigt. Nettoutflyttningen har varit stor och uttunnningen i glesbygdsmrådena har gått så långt att allvarlig risk föreligger att man inte ens skall kunna upprätthålla en minimiservice i dessa områden.

Självfallet innebär också den fastlagda jordbrukspolitiken och den starka krympning av jordbruket som kan påräknas i anslutning härtill åtskilligt när det gäller att uttunna och försämla försättningsarna för olika bygder.

Vi har från centern inte kunnat acceptera den negativa målsättning som har kommit till uttryck i de prognoser som finns fram till år 1980. Vi har också givit uttryck för detta i länsplanering 1967.

Utöver en positivare syn på jord- och skogsbrukets framtid i Dalarna måste övriga delar av näringslivet åtskilligt förstärkas. Under den gångna femårsperioden har lokaliseringsstödet varit av stor betydelse även om insatserna har varit alltför ringa. Den stödområdesgräns som gått genom länet har i och för sig betytt att de norra och västra delarna av länet haft något bättre möjlighet att konkurrera med övriga och geografiskt bättre belägna delar av länet. Men det skapar många problem att ha en gräns genom ett län. Vi har också från länet vid åtskilliga tillfällen framfört det bestämda önskemålet att hela länet borde ingå i stödområdet.

När utredningsmannen föreslår en justering innebärande att man skall ta med Borlänge-, Falu- och Mockfjärdsregionerna i stödområdet, måste man ställa sig frågande inför vad som varit bakgrund till denna bedömning. Departementschefen har ju accepterat vad utredningsmannen föreslagit och därutöver kompletterat förslaget med att låta Säters kommunblock ingå i stödområdet.

Alla utökningar av stödområdet är ju i och för sig positiva åtgärder, men det är berättigat att ställa frågan, varför inte länsgränsen får utgöra stödområdets gräns och varför — om inte detta kunde ske — de kommunblock som haft en relativt gynnsam utveckling skulle innefattas i stödområdet under det att de fyra kommunblock som haft en synnerligen negativ utveckling skulle lämnas utanför stödområdet.

Tidigare har här i debatten redovisats nettoutflyttningsförlusten i Avesta- och Ludvika-regionerna som under perioden 1963—1969 uppgått till cirka 8 000 personer. Det är alldeles klart att

Regionalpolitiken

denna utveckling inger stora bekymmer. Kommunalmännen i berörda områden ställer sig i dag frågan vad som föranlett att deras kommuner inte får vara med i länsgemenskapen på samma villkor som t. ex. Falun och Borlänge.

En fråga som också ställs är: fick inte ledamöterna i statsutskottets tredje avdelning tillräckliga redovisningar under sitt besök i Dalarna om det allvarliga läget i Avesta- och Ludvika-regionerna?

En skrivning om en generös prövning av ansökningar från företag i anslutning till stödområdesgränsen har ju självklart betydelse. Det skulle ha varit helt orimligt att följa utredningsmannens förslag om en mycket hårt markerad gräns. Redan under den gångna perioden den 1 juli 1965—31 december 1969 har större delen av lokaliseringsstödet till Dalarna eller 57 procent gått till företag utanför stödområdet. Det har varit fråga om katastrofutryckningar och punktinsatser. Säkert kommer behov att förefinnas även i framtiden i dessa avseenden på skilda områden.

Värdet av att vara med i ett stödområde är också förknippat med andra positiva effekter. Företagen vill gärna i god tid veta vad deras planering kan ge inom stödområdet med avseende på ekonomin. Samma säkerhet föreligger icke i fråga om etablering i anslutning till stödområdesgränsen.

Vi skall också komma ihåg att det föreslagna frakstödet enbart skall gälla inom stödområdet. Vi vet också att befrielsen från erläggande av den 25-procentiga investeringsavgiften på vissa byggnadsobjekt också bara gäller inom stödområdet. En meningsfull regionpolitik måste ha hela länet som enhet, och då bör också samma förutsättningar finnas inom detta.

Skall nedgångstrenden i Kopparbergs län brytas och en expansiv utveckling av länet ske måste hela länet vara med i stödområdet, och då kan även en förstärkning av centralregionen Falun-

Borlänge påräknas utan att detta sker på bekostnad av övriga län. Förstärkningen kan och bör ske genom att man får en annan balans mellan storstadsregionerna i landet och exempelvis denna region i Kopparbergs län.

Bara en synpunkt beträffande sysselsättningsstödet! Detta är ju avsett att utgå inom ett inre stödområde — i propositionen nämns bl. a. norra Dalarna. Jag förutsätter att däri inräknas Västerdalarna och att denna del kan komma i åtnjutande av samma möjligheter när det gäller den nya stödformen. Malungs och Vansbro kommunblock har samma behov som andra inlandsområden av just detta stöd.

Herr talman! Jag ansluter mig till reservationen 4 vid statsutskottets utlåtande nr 103, särskilt i den del som reservationen avser stödområdet i Kopparbergs län.

På förslag av herr andre vice talmanen beslöt kammaren att uppskjuta den fortsatta behandlingen av förevarande ärende samt behandlingen av övriga på föredragningslistan upptagna ärenden till morgondagens sammanträde.

§ 2

På hemställan av herr andre vice talmanen beslöt kammaren, att bland två gånger bordlagda ärenden på morgondagens föredragningslista skulle uppföras dels tredje lagutskottets utlåtande nr 45 närmast före konstitutionsutskottets utlåtande nr 36, dels jordbruksutskottets utlåtande nr 33 närmast efter statsutskottets utlåtande nr 122, dels jordbruksutskottets utlåtande nr 31 närmast före statsutskottets utlåtande nr 129, dels tredje lagutskottets utlåtande nr 51 närmast efter bevillningsutskottets betänkande nr 39, dels jordbruksutskottets utlåtande nr 35 närmast efter tredje lagutskottets utlåtande nr 53.

§ 3

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från statsutskottet:

nr 255, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående anslag för budgetåret 1970/71 till allmänna barnbidrag, m. m., jämte motioner; och

nr 256, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag för budgetåret 1970/71 till täckning av merkostnader för bidrag till sjukförsäkringen;

från andra lagutskottet:

nr 251, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa organisations- och anslagsfrågor rörande försvaret, såvitt propositionen hänvisats till lagutskott;

nr 252, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i civilförsvarslagen (1960:74);

nr 253, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i militärsättningsförordningen (1950:261), m. m.; och

nr 254, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till kungörelse om ändring i livsmedelsstadgan (1951:824);

från tredje lagutskottet:

nr 245, i anledning av motioner om skydd för begreppet rättshjälp; samt

från jordbruksutskottet:

nr 235, i anledning av Kungl. Maj:ts

proposition angående samordning av veterinärhögskolans verksamhet med annan forskning och utbildning m. m. jämte motioner;

nr 236, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående stödåtgärder på fiskets område, m. m., jämte motioner; och

nr 237, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reglering av priserna på jordbruksprodukter, m. m.

§ 4

Meddelande om enkla frågor

Meddelades, att herr talmannen tillställts tre enkla frågor, nämligen av:

herr *Magnusson* i Borås (m), till herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet angående ändrade bestämmelser för avlöningar till civilförsvarspliktiga,

herr *Johansson* i Skärstad (cp), till herr statsrådet och chefen för utbildningsdepartementet angående grammatikinslaget i språkundervisningen, och

herr *Adamsson* (s), till herr statsrådet Moberg angående utbildning i socialantropologi vid Lunds universitet.

§ 5

Justerades protokollutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 1.24 på natten.

In fidem

Sune K. Johansson

Fredagen den 22 maj

Kl. 10.00

Förhandlingarna vid detta sammanträde leddes till en början av herr förste vice talmannen.

§ 1

Justerades protokollen för den 13 innevarande maj.

§ 2

Meddelande ang. arbetet under vårsessionens sista vecka

Herr FÖRSTE VICE TALMANNEN yttrade:

Till kammarens ledamöter har utdelats en ärendeplan för behandling i kamrarna av utskottsutlåtanden under tiden den 26—29 maj. Därav framgår bl. a. att utöver de ärenden, som eventuellt ej medhinnas i dag, föreligger mer än 20 utskottsutlåtanden till avgörande tisdagen den 26 maj, att frågorna om partiell omorganisation av den statliga länsförvaltningen och om stöd åt svensk varvsindustri kommer att behandlas onsdagen den 27 maj, att dechargedebatten äger rum torsdagen den 28 maj, då även frågan om lokalhållningen för de allmänna underrätterna behandlas, och att den ekonomiska debatten i anslutning till kompletteringspropositionen hålles fredagen den 29 maj. Sistnämnda dag behandlas även det sammansatta konstitutions- och bankoutskottets på ärendeplanen ej upptagna utlåtande angående enkammarriksdagens förvaltnings- och personalorganisation och utskottens personalorganisation. Sammanlagt föreligger ett trettiotal ärenden till avgörande fredagen den 29 maj och det blir därför — såsom tidigare preliminärt meddelats

— nödvändigt att fortsätta sammanträdet på kvällen.

Måndagen den 25 maj besvaras 13 interpellationer, tisdagen den 26 maj 2 interpellationer, onsdagen den 27 maj 4 interpellationer och torsdagen den 28 maj cirka 16 enkla frågor och en interpellation.

§ 3

Regionalpolitiken (forts.)

Herr förste vice talmannen meddelade, att den från gårdagens sammanträde uppskjutna överläggningen rörande bankoutskottets utlåtanden nr 40, i anledning av dels proposition med förslag om den fortsatta regionalpolitiska stödverksamheten, m. m., dels motioner angående regionalpolitiken, nr 41, i anledning av motioner angående regional differentiering av kreditpolitiken, och nr 42, i anledning av motioner om styrning av företagsetablering genom utnyttjande av investeringsfundsmedel, statsutskottets utlåtanden nr 103, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag om den fortsatta regionalpolitiska stödverksamheten, m. m., i vad den ej avser regionalpolitikens långsiktiga mål, samt Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag till särskilda stödåtgärder i glesbygder, jämte motioner, nr 104, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående kapitaltillskott till Norrbottens Järnverk AB jämte motioner, nr 105, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående transportstöd som regionalpolitiskt medel jämte motioner, och nr 106, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående Norrlandsfondens

Regionalpolitiken

fortsatta verksamhet m. m. jämte motioner, samt bevillningsutskottets betänkande nr 36, med anledning av motioner rörande vissa lokaliserings- och miljöpolitiska skattefrågor, m. m., nu komme att fortsättas; och lämnades därvid ordet, i enlighet med förut gjord anteckning, till

Herr **ESKEL** (s), som yttrade:

Herr talman! I detta ärende har väckts två likalydande motioner, I: 1132 och II: 1329, som jag här i all korthet vill kommentera.

I stort sett finns det ingenting att erinra mot det föreliggande förslaget till en fortsatt och något ändrad lokaliseringspolitik. Men vid övergång från en försöksverksamhet som hittills har gällt en aktiv lokaliseringpolitik till en mera regionalpolitiskt inriktad stödverksamhet kan det vara angeläget att större hänsyn än tidigare tas till det i andra sammanhang naturliga verksamhetsområdet. Det kan vara riktigt, som utskottet anför, att administrativa skäl i och för sig inte talar för att stödområdesgränsen måste sammanfalla med en länsgräns. Det har vi inte heller i våra motioner angivit som huvudskäl för förslaget att ändra stödområdesgränsen, så att hela Värmlands län kommer att inrymmas i det allmänna stödområdet, utan det är de alldeles speciella bekymmer man har i de södra skogslänen, framför allt i Värmlands län, som föranlett oss att väcka dessa motioner.

Konsekvenserna av den pågående åldersförskjutningen på grund av utflyttningen av ungdom i arbetsför ålder, som skett i länet under lång tid, illustreras med all tydlighet av den nativitets- och mortalitetstalsutveckling för länet som vi har de senaste åren. Det födelseöverskott, som är det naturliga i ett expansivt samhälle, har för Värmlands län förbytts i ett födelseunderskott. Detta förhållande jämte prognoserna, att sysselsättning måste skapas på andra områden än de nuvarande

under den närmaste tioårsperioden för 7 000—8 000 av länets yrkesverksamma, gör att bekymren i länet är ytterligt stora. LO har också uppmärksammat detta och har i sitt yttrande över den utredning som legat till grund för den nu aktuella propositionen anfört följande: »LO delar i huvudsak utredningens förslag till geografisk avgränsning av stödområdena. Hela Kopparbergs och Värmlands län bör emellertid hänföras till det allmänna stödområdet. De erfarenheter av sysselsättningsläget som LO har från dessa områden talar entydigt för en överföring av dessa till det allmänna stödområdet.»

För Norrlandslänen gäller att hela länen har tagits med, därför att man genom expansiva åtgärder i vissa delar av länen skall kunna kompensera den minskning av sysselsättningsvolymen, som den pågående strukturrationaliseringen medför i länen i övrigt. Samma förhållande gäller för Värmlands län. Tidigare har Karlstadsregionen haft en kraftig expansion och kunnat ta emot huvuddelen av de ungdomar som varit tvungna att flytta från övriga delen av länet.

Under senare tid har emellertid den spontana ökningen i Karlstadsområdet och i Vänerbäckenet över huvud taget minskat så att man endast kunnat ta emot ungefär hälften av dem, som flyttat från de västra och norra delarna.

I de förslag vi lagt fram hemställer vi att Karlstadsregionen och Kristinehamnsregionen, som är de enda i länet som ligger utanför det allmänna stödområdet enligt det nu föreliggande förslaget, skall inlemmas i detta. Jag skall ta som exempel på de förhållanden som föreligger utvecklingen i Kristinehamn under 1960-talet.

Från början av år 1960 fram till slutet av 1969 har nedläggning av industriell verksamhet skett, vilken har berört 920 personer. Genom minskning av verksamheten har 480 personer friställts eller tvingats flytta, därav har

Regionalpolitiken

statens järnvägar medverkat med 110. Nyanställning har trots intensiva ansträngningar endast kunnat skapas för 850 personer i nyetablerade företag och för 260 personer genom utbyggnad av de företag som redan finns. Det betyder en minskning i sysselsättningsvolymen för Kristinehamns stad med ca 300 årsarbetskrafter.

Samma bekymmer finns i vissa av de andra delarna av länet, som nu inte medtagits i stödområdet. Storfors köpings problem kommer senare att behandlas av herr Andersson i Storfors.

Oavsett om ändring av stödområdesgränsen nu beslutas eller inte vill jag framhålla vad statsutskottet anfört på s. 20 i sitt utlåtande nr 103.

Utskottet skriver:

»I fråga om avgränsningen av det allmänna stödområdet har utskottet särskilt uppmärksammat de risker som finns för att nedgångsområden uppstår vid gränsen till ett stödområde. Generellt kan dessa svårigheter inte helt lösas genom förändringar som enbart geografiskt förskjuter dessa svårigheter med risk för en anknytning direkt till expansiva regioner.» Och det kan vara riktigt.

Därefter uttalar utskottet: »Den föreslagna flexibla tillämpningen enligt hitillsvarande metoder får därför anses vara den lämpligaste lösningen. Med hänsyn till utfallet av den redovisade verksamheten torde förslaget få anses komma att tillgodose de syften som ligger bakom förslagen till en förskjutning av gränslinjen.»

I vissa avseenden kan detta äga sin giltighet. Under alla förhållanden är en flexibel tillämpning av stödåtgärderna inom gränsområdena angelägen.

Med hänsyn till de svärbemästrade sysselsättningsproblem som kommer att föreligga i Värmlands län under den närmaste framtiden vill jag fästa uppmärksamheten på att särskilda åtgärder av olika slag snarast och fortlöpande måste vidtagas. Det stora problemkom-

plex, som vi här behandlar, berör inte endast Norrland — det berör i lika hög grad de s. k. södra skogslänen, Värmlands och Kopparbergs län.

Herr talman! Med hänvisning till vad jag anfört yrkar jag bifall till motionsparet I: 1132 och II: 1329.

I detta anförande instämde herrar Eriksson i Arvika (fp) och Mossberg (s).

Därefter anförde:

Herr WIKNER (s):

Herr talman! Jag vill börja med att ansluta mig till Ingvar Svanbergs uttalande, att nu måste det verkligen ske någonting då det gäller Norrland.

När man lyssnar till denna debatt låter det ju — vi får naturligtvis bortse från oppositionen — som om allt skall bli bra: nu skall det bli fart på industrilokaliseringen inom stödområdet. Naturligtvis måste man hälsa de föreslagna åtgärderna med största tillfredsställelse, särskilt när man är bosatt i ett glesbygdsområde där det verkligen är svårt att skapa sysselsättning och där det framför allt behövs lokalisering.

Det förslag som lagts fram är onekligen bra, om det kommer att fungera, och det borde kunna ge ett gott resultat. Men vi skall inte inbilla oss att det kommer att regna manna från himlen sedan talmannen slagit klubban i bordet och beslutet är fattat. Nej, det är då det verkliga arbetet börjar och berörda myndigheter och kommunalmän får bekymmer med att omsätta förslaget i praktisk handling. Detta blir inte så lätt, framför allt inte i orter som är belägna i ytterområdena. Jag har själv erfarenhet därvidlag.

De orter som har möjlighet att få lokalisering blir av statliga myndigheter uppmanade att göra orten så industrivänlig som möjligt — man måste ordna service av olika slag. Jag vill ha sagt, att ambitionerna hos kommunalmännen är det inget fel på; de gör faktiskt allt

Regionalpolitiken

som går att göra för att tillfredsställa behoven. Man bygger ut skolväsendet, man bygger bostäder och mycket annat, man ordnar vatten och avlopp. Sedan måste samhället formas så att ungdomen trivs och stannar. Man anlägger idrottsplatser, uppför gymnastiklokaler, badanläggningar, samlingslokaler m. m. Allt detta är naturligtvis nödvändigt och riktigt. Det kommer att kosta pengar, men om pengarna används på ett vettigt sätt lönar det sig.

Ovanför ingången till en bygdegård läste jag en devis. Där stod: »Bygden blir vad du själv gör den till.» Det är så sant som det är sagt. Men när nu de kommunala myndigheterna försöker att uppoffra sig, visa ambitioner och göra allt för att skapa ett industrivänligt samhälle, då borde man också ha rätt att fordra att de statliga myndigheterna går ungefär samma väg och ser till att bygden får ha kvar sina statliga serviceinrättningar, d. v. s. goda kommunikationer och mycket annat. Kanske är det inte alltid på det sättet. Jag säger inte detta för att klandra, men i många hänseenden borde man skynda långsamt.

När man så fått allt detta, börjar kommunalmännen med uppvaktningar av olika slag, och till slut lyckas de att till bygden få en eller annan industri. Det kan bli fråga om sådana industrier som man kanske inte direkt har tänkt sig, men för de mindre orterna i yttrområdena finns inte så mycket att välja på. De får faktiskt ta vad som bjuds. I regel blir det de större orterna som får de bästa industrierna. Någon rättvis fördelning kan man här inte tala om. Härvidlag borde en styrning ske om det i fråga om lokaliseringen skall bli någon rättvisa.

Kanske borde jag inte uttala klander. Vi har ju fått några mindre industrier till den ort jag representerar, och dessa har vi fått tack vare de statliga myndigheterna. Jag vill dock understryka att detta är långt ifrån tillräckligt.

När sedan den industri man lyckats få har rullat i gång och kanske expanderat, börjar åter igen påfrestningarna. Då gäller det att få fram större rörelsekapital, och det är inte alltid så lätt att skaffa fram detta kapital. Detta vet jag av egen erfarenhet. Då får företagen och kommunalmännen åter börja springa i trapporna och uppvakta myndigheterna. Den första fråga de då möter blir: Är den här industrin lönsam? Naturligtvis är det riktigt att eftersträva lönsamma industrier, det är inte tu tal om den saken. Myndigheterna sätter åter i gång en undersökning trots att orten tidigare tilldelats den här industrin just på grund av att den var lönsam. Det är emellertid inte så säkert att det går att låna det nödvändiga kapitalet, och då kommer företaget åter i kläm.

Jag hoppas därför att det förslag vi nu skall besluta om på ett smidigare sätt än tidigare skall lösa frågan om rörelsekapital. Personligen är jag dock inte så säker på att så kommer att bli fallet, men jag skall inte försöka att sia om framtiden. Vi får vänta och se.

Det är också av stor vikt att de myndigheter som håller i lokaliseringen — i detta fall naturligtvis AMS — besöker de orter, som har det besvärligt och som man skall satsa på, för att tillsammans med kommunalmännen diskutera eventuellt kommande industrilokaliseringar. Jag skall som sagt inte klaga på situationen i detta avseende, ty förutvarande statsrådet Rune Johansson hann faktiskt ordna det så att vi fick tillfälle att tillsammans med arbetsmarknadsstyrelsens myndiga representanter besöka Jämtlands län. När man nu har haft en försöksverksamhet på gång bör den också följas upp. Kommunalmännen måste få besked så att de har något att rätta sig efter. Detta anser jag vara en mycket viktig uppgift för myndigheterna.

Det viktigaste, herr talman, är till sist inte de vackra ord och löften som ut-

Regionalpolitiken

talas från denna talarstol. Vi måste, som det har sagts tidigare, gå från ord till handling. Nu vill vi norrlänningar se resultat. Det får inte bli någon mörk bild för Norrland i fråga om lokaliseringsringen. Personligen tror jag på Norrland, och det gör väl också alla andra norrlänningar. Jag hoppas därför att det förslag vi nu har fått verkligen skall ge resultat som syns.

Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till vad statsutskottet föreslagit i sitt utlåtande nr 103.

Herr ANDERSSON i Storfors (s):

Herr talman! Efter herr Eskels anförande kan jag fatta mig mycket kort. Jag ber att få instämma i vad han yttrat och vill bara göra ett tillägg.

I årets remissdebatt tog jag upp östra Värmlands problem. Den vidgning av stödområdet som nu genomförs är välkommen. Våra motioner har emellertid gällt hela Värmland, och jag vill tala för att de östra länsdelarna skall tas med i svepet. I vårt kommunblock Storfors märker vi att det är mycket svårt att få industrier att etablera sig där; man frågar alltid på vilken sida om stödområdesgränsen vi ligger.

Anmärkningsvärt är att man i förslaget har dragit gränsen för stödområdet mitt emellan Nykroppa och Storfors, som båda har Uddeholmsindustrier. Därigenom klyver man en gemensam anläggning. Vid några tillfällen har det muntligen förklarats från industridepartementet att det icke skall göras någon skillnad mellan själva stödområdet och orter som stöter mot dess gräns. Jag tror att det skulle vara fördelaktigt, om man kunde få samma rättigheter och samma möjligheter till stöd i den del av Värmland som har hamnat utanför gränsområdet. Jag vädjar därför till industriministern att han skall vara generös vid sin tillämpning av stödet i de delar av östra Värmland som nu inte omfattas av förslaget; jag tänker då speciellt på Storforsblocket

och Kristinehamnsblocket.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till motionerna I: 1132 och II: 1329.

Herr GUSTAVSSON i Alvesta (cp):

Herr talman! Det har varit mycket intressant att lyssna på denna debatt. Har man följt diskussionen om lokaliseringpolitiken under 1960-talet här i riksdagen liksom i tidningar och övriga massmedia, märker man att den är så annorlunda vid detta tillfälle. Det är inte längre fråga om sådana synpunkter som man kommer ihåg från LO:s Samordnad näringspolitik — att lokaliseringen till storstadsområdena inte bör förhindras — och från Aftonbladets tal om den glädjande folkvandringen från områdena ute i landet. Det har som sagt varit en helt annorlunda debatt, och det är bara att notera det med tillfredsställelse.

I första hand har Norrlandsfrågorna debatterats; jag skall inte beröra dem. Det finns emellertid något av ett Norrlandsproblem även i några andra län. I en del län i södra Sverige är expansionen mycket stark, vilket skapar svårigheter för angränsande län.

Från den 1 januari 1971 skall den nya kommunblocksindelningen gälla i vårt län. Vi ställer oss emellertid frågande till hur de nya kommunerna skall kunna fungera eftersom en hel del av dem saknar tillfredsställande kommunikationer och nödvändig service. Här behövs ett helt annat synsätt från myndigheterna; man bör inte satsa på bara ett par orter i ett län, utan man bör se till att de nya kommuner som skapas verkligen kan fungera.

I motionsparet I: 995 och II: 949 har vi påvisat hur olika förhållandena kan vara i län som gränsar till varandra: Malmöhus län har en kraftig expansion, Kristianstads och Kronobergs län har avfolkningsproblem inom vissa områden. Vi har i motionerna begärt att det skall bli en samplanering över länsgränserna.

Regionalpolitiken

Utskottet skriver med anledning av motionsyrkandet: »Erfarenheterna av länsplanering 1967 tyder också på att man i länen tagit betydande hänsyn till förhållanden i angränsande län.» Det skulle vara intressant att veta vad utskottet grundar denna skrivning på. Det finns många exempel på vilka uttryck denna »hänsyn till förhållandena i angränsande län» har tagit sig. Vattenförsörjningen för Öresundsregionen har t. ex. blivit ett stort problem, och genom Sydvasstenvattenprojektet ämnar man lösa det med en sötvattensledning på 20 mil från sjön Bolmen i Småland till Öresundsregionen. Detta skapar miljöproblem som skulle ha kunnat undvikas som man i tid hade upprättat en befolkningspolitisk planering samt förutsett och försökt eliminera sådana svårigheter. De åtgärder som enligt vår uppfattning nu måste vidtas är att man inriktar sig på att reducera eller eliminera de negativa verkningarna av befolkningskoncentrationen.

Jag har lovat herr talmannen att fatta mig kort, och jag ber därför med detta att få yrka bifall till reservationen 14 som är fogad vid bankoutskottets utlåtande nr 40.

Herr GUSTAFSSON i Stenkyrka (cp):

Herr talman! I propositionen 75 inför departementschefen bl. a.: »Visserligen anser jag att det inte finns tillräckliga skäl att låta Gotland ingå i stödområdet. Men Gotland har på grund av sitt isolerade läge problem som i många fall kan motivera lokaliseringpolitiska insatser. Frågan om lokaliseringstöd — — — i detta län bör prövas med hänsyn härtill.»

Detta uttalande vittnar om att inrikesministern *till en del* har insett Gotlands problem. Men det är ägnat att förvåna att han då inte har tagit steget fullt ut och föreslagit att Gotland skall ingå i stödområdet. Detta krav framföres i partimotioner från såväl centerpartiet som folkpartiet samt i motions-

paret I: 1152 och II: 1341. Dessa motioner har följts upp i reservationen 5 vid statsutskottets utlåtande nr 103, och jag ber att få yrka bifall till densamma.

Motiveringar till att Gotland bör införas i stödområdet har lämnats av talesmän för samtliga borgerliga partier tidigare under debatten; jag kan därför på denna punkt hänvisa till dessa yttranden.

Befolkningsutvecklingen är alarmrande. År 1945 fanns på Gotland nära 60 000 invånare. I dag är befolknings-siffran 54 000 och om utvecklingen går i enlighet med vad som skisserats i inrikesdepartementets prognos 0, kommer befolkningen år 1980 att vara nere i 47 000 personer. Frågan är om ansvariga myndigheter kan stå till svars inför denna utveckling utan att verkligen på allvar ta itu med frågorna.

I detta sammanhang vill jag också yrka bifall till reservationen 9 vari yrkas att lokaliseringstöd till turistnäringen skall kunna utgå även utanför stödområdet. I motionen II: 760 har jag tillsammans med några medmotionärer ställt detta yrkande. Vi har därvid åberopat ett uttalande av arbetsmarknadsstyrelsen i årets petita, och vi har främst tänkt på de möjligheter ur turist- och rekreationssynpunkt som våra stora öar Gotland och Öland har att erbjuda i dessa avseenden.

Något som inte berördes i gårdagens debatt var frågan om Gotlands kommunikationer; den kan inte förbigås i denna diskussion.

I de vid början av årets riksdag väckta motionerna I: 366 och II: 825 har yrkats att riksdagen hos Kungl. Maj:t måtte hemställa om förslag rörande särskilt fraktlindringsbidrag för transporter till och från Gotland. I de likaledes vid årets början väckta motionerna I: 367 och II: 827 har yrkats att riksdagen hos Kungl. Maj:t begär att de statliga avgifter som belastar Gotlandsflyget slopas.

Regionalpolitiken

Bakgrunden till motionerna är det oförmånliga läge som Gotland befinner sig i när det gäller kommunikationerna med övriga delar av landet. Till olika delar av riket i övrigt bygger staten vägar, broar eller bekostar avgiftsfria färjeleder. I princip måste vattenvägen mellan Gotland och fastlandet betraktas som Gotlands landsväg eller bro. Ur kostnadsansvarighetssynpunkt finns för närvarande i vårt land vägar av tre slag, *dels* allmänna vägar vilka helt bekostas av staten, *dels* enskilda vägar med statsbidrag, i vissa fall även kommunala bidrag, *dels* enskilda vägar utan såväl stats- som kommunala bidrag. Eftersom Gotland ensamt bland rikets regioner har hänvisats att på egen hand klara sina kommunikationsproblem utan statlig medverkan, måste man tydligen dra slutsatsen att vattenvägen mellan Gotland och fastlandet av vår regering betraktas som enskild väg utan statsbidrag. Frågan måste då ställas: Kan detta vara rimligt?

Riksdagen har för sin del gjort uttalanden vid inte mindre än tre tillfällen; 1945, 1963 och 1969 har riksdagen enhälligt uttalat sig för en lösning av Gotlands kommunikationsfrågor med statligt stöd. Trots dessa riksdagens upprepade uttalanden är de gotländska kommunikationsproblemen fortfarande olösta. Några positiva åtgärder har inte vidtagits. I stället har mervärdesskattens införande och tillämpning inneburit en ytterligare skärpning av Gotlands geografiska avgränsning.

Kostnaden för persontrafiken på färjorna är höga. En Gotlandsfamilj bestående av två vuxna och två barn över 12 år har att erlägga en avgift av 350 kr. innan man kan fortsätta på andra sidan och utnyttja rikets vägnät med sin bil.

När det gäller godstransporterna är frakterna mycket betungande. Mellan Stockholm och Visby är det ca 20 mil. Enligt de större bilföretagens taxor är fraktkostnaden vid landsvägstransport

per ton vid 15 tons last och 20 mils fraktavstånd ca 35 kr. per ton. Mellan Stockholm och Visby kostar motsvarande fraktprestation ca 110 kr. per ton. Därtill kommer givetvis extra tidsföruster, väntetider o. s. v. jämfört med transport på motsvarande landsvägsavstånd. Nämda 110 kr. per ton motsvarar alltså kostnaden för en vägsträcka på över 60 mil landsväg. Man kan i sammanhanget notera att gränsen för Norrlandsstödet nu sättes vid 30 mil.

Utskottsmajoriteten skriver i utlåtandet att man är väl medveten om de i motionerna aktualiserade problemen. Man hänvisar emellertid till överväganden i frågan som alltjämt pågår inom kommunikationsdepartementet. Jag vill fråga utskottets talesman: Vad är det för överväganden som pågår? Avser man de överläggningar som pågått sedan i maj 1968 om tillskapandet av en s. k. trafikdelegation? Kommunikationsministern har i svar på enkla frågor i oktober 1969 och i februari innevarande år meddelat att dessa överläggningar definitivt brutit samman sedan Rederi AB Gotland har sagt nej till förslaget.

Jag vill avslutningsvis säga att vi gotlänningar konstaterar som riktiga åtgärder från statens sida bl. a. att ca 244 miljoner kronor utgår som stöd till driftssvaga järnvägar i vårt land, att vi bygger och underhåller vägar till avlägsna landsdelar, att vi har byggt broar till t. ex. Orust och Tjörn och att vi nu bygger Ölandsbron, att 625 000 kr. utgår i statsbidrag till trafiken i Stockholms skärgård i år, och vi konstaterar med tillfredsställelse kommunikationsministerns handlingskraft då det gällt att snabbt framlägga förslag om fraktstöd till det norrländska näringslivet.

Vi kan emellertid inte förstå varför handlingskraften tryter då det gäller att lösa Gotlands trafikproblem. Sex kommunikationsministrar har kommit och gått under de 25 år som denna

Regionalpolitiken

fråga har ältats fram och tillbaka. Samtliga dessa kommunikationsministrar har uppträtt som de sanna riddarna av vankelmodet så snart de har ställts inför frågan om Gotlands kommunikationer. Regeringen måste handla i denna fråga i enlighet med riksdagens uttalanden och handla snart. Vi vädjar till den nu sittande kommunikationsministern att på allvar ta itu med frågan.

Jag vill yrka bifall till reservationen nr 2 vid statsutskottets utlåtande nr 105.

I detta anförande, under vilket herr talmannen övertog ledningen av förhandlingarna, instämde herrar *Björkman* (m) och *Franzén* i Träkumla (cp).

Herr REGNÉLL (m):

Herr talman! Herr Stridsman pläderade i går för att en regional differentiering av kreditpolitiken skulle ingå som ett inslag i regionalpolitiken och yrkade i samband därmed bifall till den reservation som har fogats vid bankoutskottets utlåtande nr 41.

Utskottsmajoriteten anser att det finns många skäl som talar emot ett arrangemang av det slaget. All sektorisering av kreditmarknaden går emot själva idén med kreditförmedling. Ju friare marknaden är desto bättre fungerar den. Att låta gränser på Sverigekartan bli gränser mellan olika kapitalmarknader kan inte vara till nytta för landet i dess helhet.

Utskottet föreställer sig också att ett sådant arrangemang aldrig skulle kunna fungera i praktiken. Vilken garanti skulle man kunna få för att pengar som ställts till förfogande i ett stöd-område verkligen stannar där?

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr HAGNELL (s):

Herr talman! Jag skulle vilja med några ord anknyta till den diskussion som förekom här i kammaren förra

året. Avsikten var då att vi skulle fortsätta med försöksverksamheten under ytterligare några år efter utgången av den försöksperiod som är till ända i och med detta budgetårs utgång.

Från socialdemokratiskt håll inom bankoutskottet var vi inte helt tillfreds med den situationen. I det särskilda yttrande, som jag lämnade i bankoutskottet i maj 1969, sades i inledningen att man redan hösten 1969 måste arbeta fram riktlinjer för den fortsatta politiken så att man efter beslut av vårriksdagen 1970 skulle kunna få nya riktlinjer gällande från den 1 juli 1970. Den nya politiken måste då spänna över ett stort fält av olika samhällliga och näringspolitiska åtgärder, och en utvidgning måste ske av den hittillsvarande verksamheten och samtidigt nya vägar prövas. Den hittillsvarande verksamheten måste utvidgas, och samtidigt måste nya vägar beträdas.

Jag redovisade inför kammaren en beräkning som jag hade gjort, att det skulle kosta SJ ca 15 respektive 25 miljoner kronor per år att jämna ut persontransporttaxorna i norra Sverige i relation till Mälardalen på sträckor som överstiger 40 respektive 30 mil. Jag ser därför med en viss tillfredsställelse att en av de propositioner som vi behandlar i dag innefattar ett transportstöd för längre sträckor — om gränsen inte ligger vid 30 mil, ligger den bra nära, nämligen vid 300 kilometer! Jag tror det finns anledning att beträda den vägen. Det rör sig nu inte om några stora summor — det kanske inte kostar ens det belopp jag nämnde, om det leder till en ökad beläggning.

Vi sade att nuvarande 200 miljoner kronor per år till lokaliseringsverksamheten inte kommer att räcka. Det är glädjande att konstatera att regeringen föreslår en utbyggnad också på denna punkt. Hur sysselsättningen skall kunna ökas är inte bara en fråga om pengar, utan det är också en fråga om organisation och kunskap, men det kom-

Regionalpolitiken

mer att behövas mycket pengar.

I en av de punkter som det särskilda yttrandet förra året omfattade sades det att man måste satsa lika mycket på lokaliseringpolitiken, om den skall lyckas, som man satsar på u-landspolitiken. Vi har fått en höjning av anslaget till lokaliseringpolitiken för de närmaste åren, men satsningen är ännu inte lika stor som motsvarande satsning för u-länder utanför våra gränser. Vi måste lyckas lösa problemen innanför våra egna gränser om vi skall räkna med att medborgarna i val vill vara med om en intensifierad u-landspolitik. Vi måste vara beredda att på lokaliseringstödet satsa t. o. m. väsentligt mer än som föreslås i de ärenden vi nu behandlar, om vi skall kunna lösa de problem som gäller två tredjedelar av Sveriges yta.

Arbetsmarknadsstyrelsens generaldirektör, som blivit återopad tidigare, erkänner i en större intervju att vi inte har något annat att vänta än en fortsatt betydande avfolkning av norra Sverige. Det är en avfolkning av den mest produktiva arbetskraften, den som det är lättast att skaffa ny sysselsättning åt även i Norrland. Denna avfolkning som gäller de lättast placerade kommer att göra det ännu svårare för de svårplacerade att finna sysselsättning i de norra två tredjedelarna av Sverige, även om vi satsar mer pengar.

Avfolkningen kommer att accelerera. Det är därför angeläget att vi *nu*, innan avflyttningslavinan rullar alltför fort, gör en ännu större satsning. Vi måste först skapa de organisatoriska förutsättningarna för detta genom att bygga upp en organisation med vilken vi kan handskas med dessa problem. Nu saknar vi en sådan organisation av tillräcklig omfattning. Det finns utredningar, det finns kommittéer och det finns styrelser, men den affärsmässiga organisation vi behöver för att bygga upp sysselsättningen i det området har vi inte i samhällets hand. Och

det privata näringslivet har av olika skäl inte fullt intresse av att göra den erforderliga satsningen däruppe.

Om vi ställer upp det målet för oss att vi skall behålla befolkningen däruppe vid ungefär nuvarande tal — och det innebär framför allt att vi måste hålla kvar den arbetskraft som är lättast att placera — betyder det att vi får det ännu svårare med industrilokaliseringen när vi så småningom skall höja anslagen ytterligare.

Men det betyder också någonting annat: att de sociala problem som vi har framför oss i de två tredjedelar av Sverige som det här gäller kommer att bli ännu större än de är i dag. Den frågan är inte politiskt aktuell i dag, men den kommer att vara aktuell om ett eller annat årtionde på ett helt annat sätt än nu.

Politik är att skapa resultat, politik är att i tid förutse det som håller på att ske och att i tid vidta de åtgärder som behövs. Argumentet att en sak inte är aktuell är ett argument som inte är värdigt en politisk diskussion av allvarlig natur. Om vi inte förbereder lösningar innan problemen är aktuella, är det för sent att lösa dem när de är aktuella — då kommer man att säga att det skulle blivit alldeles för dyrt, och så låter man det hela rulla vidare.

Vi borde därför tidigare ha drivit de här sakerna ännu hårdare, och vi bör i nuet driva dem så hårt vi förmår för att inte dra på oss ytterligare svårigheter av den typ som arbetsmarknadsstyrelsens direktör har redovisat.

Vi hade hoppats att de statliga företagen skulle spela en större roll för sysselsättningen i de norra två tredjedelarna av landet. I viss mån måste vi ge upp hoppet om det privata näringslivet på det här området, men delvis måste vi också i fortsättningen lita till det privata näringslivet. De uppgifter som jag har kunnat få visat en ytterligare nedgång i sysselsättningen inom den statliga företagsgruppen i Norrland.

Regionalpolitiken

Det finns ännu ingenting som tyder på ökad sysselsättning trots de betydande investeringar som tillkännagavs i början av detta år i det s. k. Norrlands-paketet. Det skapas inte nya sysselsätt-ningstillfällen, utan det sker en nedgång i sysselsättningen — icke fullt lika stor per år som tidigare men ändå betydande — inom den statliga företags-gruppen.

Här släpar vi efter på grund av tidi-gare organisatoriska och ekonomiska försummelser, och därför måste en ännu större organisation byggas upp. Det är angeläget att pressa frågan hårt nu för att vi skall nå resultat inom rimlig tid.

I den sjätte punkten i mitt särskilda yttrande föregående år tog jag upp den organisatoriska frågan, som jag tror är ytterst väsentlig. Det gäller den högsta samordnande verksamheten. Det räcker inte att en industriminister, en inrikesminister eller transportminister etc. går ut med sina speciella projekt, utan det fordras en samordning över hela linjen. Också utbildningsfrågorna har nämnts i det här sammanhanget. Ut-bildning, transporter, investeringar, den finansiella sidan, den tekniska sidan, internationella kontakter — allt detta måste byggas upp.

När vi ser att problemet bara kom-mer att förvärras framåt i tiden, såsom arbetsmarknadsstyrelsens chef säger, återkommer jag till tanken att det be-hövs en ny organisation inom regering-en för samordning mellan olika projekt och gemensamma satsningar.

Då säger kanske någon, att om vi skall ha en speciell Norrlandsminister, skall vi också ha en minister för Svea-land och för Götaland. Den som svarar så har inte fattat vad saken gäller. Det finns speciella problem i de norra två tredjedelarna av landet. Det är inte avsikten att *en* person skall sköta det av-snittet, utan varje departement skall ha hand om sina särskilda ämnesområden för hela riket, men det behövs en ännu mer långtgående koordination än hit-

tills mellan departementen för en sam-lad framstöt. Vi måste tyvärr erkänna att vi inte ens med den kraftansträng-ning som regeringen nu gör kommer att lösa problemen, utan de är betydligt större än som motsvarar våra insatser för att lösa dem. Därför måste vi orga-nisatoriskt bygga upp den högsta beslu-tande makten på detta område, d. v. s. regeringen, med tanke på de nya ar-betsuppgifterna.

I viss mån är de norrländska frågor-na sådana, som vi kommer att stöta på också inom andra delar av Sverige och därmed inom andra delar av det svenska näringslivet än det som finns i de norra två tredjedelarna av landet. Omstruktureringen av vårt näringsliv kommer kanske att gå bra för företagen, men den kommer onekligen att dra med sig stora problem, större problem än hittills, för löntagarna inom olika verk-samhetsgrenar och i olika geografiska områden av Sverige, bortsett från de in-dustriellt mest gynnade områdena. Vis-sa områden drabbas hårdare vid om-struktureringen än andra. Därför mäs-te man lägga ned särskild omsorg på de hårdast drabbade områdena och i tid försöka gripa sig an med problemen och sätta in tillräckliga resurser eko-nomiskt och organisatoriskt för att lösa dem.

Det föreligger alltså — jag återkom-mer till det — behov av en koordine-ring inom regeringen av Norrlandsfrå-gorna för att lösa problemen i de norra två tredjedelarna av landet. Även om den nu framlagda propositionen inne-bär ett framsteg i jämförelse med förra årets, även om man i viss utsträckning tillmötesgår våra önskemål i det sär-skilda yttrandet, betyder det inte, att man därmed gör en tillräcklig insats för att gripa sig an med de problem som växer fram inför oss.

Vi får vara tacksamma för den för-bättring som har skett från föregående år, för det tillmötesgående som rege-ringens förslag innebär på flera punk-

Regionalpolitiken

ter. Ytterligare ansträngningar av betydande omfattning måste emellertid göras, om vi skall kunna hoppas på praktiska resultat som motsvarar problemets vidd.

Herr förste vice talmannen övertog änyo ledningen av förhandlingarna.

Herr HEDLUND (cp):

Herr talman! Så här i debattens tolfte timme och när det mesta i ämnet redan är sagt skall jag fatta mig mycket kort.

Herr Hagnell och jag har vid upprepade tillfällen framfört ungefär enahanda synpunkter, nämligen att om man skall kunna åstadkomma någonting i fråga om regionalpolitiken krävs det krafttag. Vad jag nu vill säga är något som jag vill vidarebefordra till den utredning som skall syssla med dessa frågor framöver.

Här har åberopats uttalanden av arbetsmarknadsstyrelsens chef, i vilka han säger att han tror på nödvändigheten av en fortsatt folkminskning i stödområdena. Säkert har han rätt, därest vi inte tar oss an problemen med kraft och allvar — därmed inte sagt att inte den nu framlagda propositionen innebär förslag om betydande förbättringar av de förhållanden som har rått under den s. k. försöksperioden.

Jag vill erinra om att det, så som nyss framhölls, kanske gäller två tredjedelar av landets yta. Det är alltså en mycket stor del som hotas av avfolkning. Vad kan man då göra ytterligare? Herr Hagnell har liksom många andra talat om organisatoriska frågor, och det är självklart, att man måste hjälpa med förberedelser till uppbyggnad av industrier, med avsättningsamarbete m. m. Jag tänker emellertid närmast på den ekonomiska sidan av saken. Vi lämnar ju redan ett visst ekonomiskt stöd för sådana här ändamål, och det är ett nödvändigt initialstöd för att eliminera handikapp i fråga om långa transpor-

ter, ishinder, kallt klimat o. s. v. Men, märk väl, detta statliga stöd utgår till många industrier långt utanför de aktuella områdena. Jag tänker på det stöd som investeringsfondsmedlen utgör. Det är ett kraftigt och ofta lika stort stöd som det som utgår inom stödområdena. Men om det skall vara konkurrens och båda kategorierna får ungefär samma stöd, frågar man sig hurdan konkurrensen blir.

Jag tror att investeringsfonderna är ett bra system, och det är ingalunda min mening att rikta någon attack mot dem, tvärtom. Men bygger man upp ett lokaliseringstöd inom de områden som särskilt behöver ett sådant, får man lov att beakta även vad som ges i statligt stöd på andra håll i landet, och detta har inte skett i tillräcklig utsträckning.

Som ett skolexempel på vilka initialkostnader företagen får dras med i vissa delar av landet, vill jag peka på Statens skogsindustrier. Jag tror att detta företag sköts ganska bra, men det erhåller dock sedan tio år tillbaka subsidier på ungefär 20 miljoner kronor om året. Statens skogsindustrier har ett aktiekapital på 260 miljoner kronor, som det icke lämnas någon utdelning på, och detta är jämförligt med ett initialstöd under en tioårsperiod på ca 20 miljoner kronor om året. Företaget behöver stödet, men jag tvivlar inte alls på att företaget kommer att klara sig självt efter en viss tid sedan det hunnit ske en konsolidering.

Jag har nämnt detta för att visa vilka stora konsolideringsbehov som kapitalkostnadsmässigt kan finnas inom stödområdena under ett initialskede, behov som icke tillräckligt har beaktats.

Det är dessa erinringar som jag har velat skicka med till en sittande utredning för beaktande. Jag understryker vad herr Hagnell sade, nämligen att det som skall ske måste ske snart. Man kan inte tänka sig att människor som gett sig i väg från dessa områden återvända i någon större utsträckning, även

Regionalpolitiken

om det finns glädjande exempel av det slaget. Och det är för sent att komma med höet när hästen är död.

Herr talmannen återtog ledningen av förhandlingarna.

Herr GUSTAFSON i Göteborg (fp):

Herr talman! Den debatt som här förts har i hög grad inriktats på Norrlandsfrågorna och det är mycket berättigt. Men vi får inte fördenskull glömma de andra regionerna i landet och jag vill särskilt erinra om problemen på Gotland. Utskottsmajoritetens talesman har inte gett något svar på vad herr Gustafsson i Stenkyrka sade om transportkostnaderna för Gotland. Det finns anledning att understryka reservanternas begäran om ett transportstöd även i detta hänseende.

Debatten har emellertid trots allt gjort ett splittrat intryck. En orsak är kanske att frågan om regionalpolitiken varit uppdelad på så många olika utlåtanden, men den främsta orsaken får nog sökas däri att det saknas en utvecklingsplan med mål också för delregionerna. Vi måste få en sådan plan för att kunna skapa den samordning herr Hagnell begärde och för att förverkliga vad vi anser vara regionalpolitikens syften, nämligen valfrihet och regional utjämning.

Härmed var överläggningen slutad.

Bankoutskottets utlåtande nr 40

Mom. A

Herr talmannen gav propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan; 2:o) bifall till reservationen 1; samt 3:o) bifall till utskottets hemställan med den ändring däri, som föranleddes av bifall till motionerna I: 314 och II: 338; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Stridsman begärde likväl votering, i anledning varav och sedan till kontraproposition

antagits den under 2:o) angivna propositionen följande voteringsproposition efter given varsel upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bankoutskottets hemställan i mom. A i utskottets utlåtande nr 40, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 1 av herr Thorsten Larsson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Stridsman begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 152 ja och 33 nej, varjämte 14 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. B

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. C

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 2; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Regnéll begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bankoutskottets hemställan i mom. C i utskottets utlåtande nr 40, röstar

Ja;

Regionalpolitiken

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 2 av herr Åkerlund m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Regnéll begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 112 ja och 86 nej, varjämte 3 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. D

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 3; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Börjesson i Glömminge begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bankoutskottets hemställan i mom. D i utskottets utlåtande nr 40, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 3 av herr Thorsten Larsson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kam-

marens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Börjesson i Glömminge begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 159 ja och 34 nej, varjämte 9 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. E

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. F

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 5; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Stridsman begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bankoutskottets hemställan i mom. F i utskottets utlåtande nr 40, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 5 av herr Annerås m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Stridsman begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 138 ja och 66 nej, varjämte 4 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Regionalpolitiken

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. G

Herr talmannen gav propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan; 2:o) bifall till reservationen 6 a av herr Åkerlund m. fl.; samt 3:o) bifall till reservationen 6 b av herr Annerås m. fl.; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Regnéll begärde likväl votering, i anledning varav herr talmannen för bestämmande av kontrapropositionen ånyo upptog de båda återstående propositionerna, av vilka herr talmannen nu fann den under 2:o) angivna ha flertalets mening för sig. Beträffande kontrapropositionen begärde dock herr Larsson i Umeå votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren till kontraproposition i huvudvoteringen angående mom. G i bankoutslottets utlåtande nr 40 antager reservationen 6 a av herr Åkerlund m. fl., röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till kontraproposition i nämnda votering antagit reservationen 6 b av herr Annerås m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 33 ja och 66 nej, varjämte 108 av kammarens

ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså till kontraproposition i huvudvoteringen antagit den under 3:o) angivna propositionen.

I enlighet härmed blev efter given varsel följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den, som vill, att kammaren bifaller bankoutslottets hemställan i mom. G i utskottets utlåtande nr 40, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 6 b av herr Annerås m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter ånyo intagit sina platser och sistnämnda voteringsproposition blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Larsson i Umeå begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 114 ja och 68 nej, varjämte 26 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. H

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. I

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till motionerna I: 387 och II: 429; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Regionalpolitiken

Mom. K

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 8; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Regnéll begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bankoutskottets hemställan i mom. K i utskottets utlåtande nr 40, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 8 av herr Åkerlund m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Regnéll begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 171 ja och 32 nej, varjämte 7 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom L och M

Vad utskottet hemställt bifölls.

Mom. N

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 9; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Börjesson i Glömminge begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande vo-

teringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bankoutskottets hemställan i mom. N i utskottets utlåtande nr 40, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 9 av herr Thorsten Larsson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Nilsson i Tvärälund begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 168 ja och 32 nej, varjämte 9 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. O

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 10; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Börjesson i Glömminge begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bankoutskottets hemställan i mom. O i utskottets utlåtande nr 40, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit

Regionalpolitiken

reservationen 10 av herr Thorsten Larsson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Börjesson i Glömminge begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 167 ja och 33 nej, varjämte 12 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. P—R

Vad utskottet hemställt bifölls.

Mom. S

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 14; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Börjesson i Glömminge begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bankoutskottets hemställan i mom. S i utskottets utlåtande nr 40, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 14 av herr Thorsten Larsson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Stridsman begärde emellertid

ning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Börjesson i Glömminge begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 173 ja och 33 nej, varjämte 7 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Ordet lämnades på begäran till

Herr JOHANSSON i Simrishamn (s), som yttrade:

Herr talman! Jag ber att få anmäla att jag vid mom. F avsåg att rösta JA men råkade trycka på NEJ-knappen.

Bankoutskottets utlåtande nr 41

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Stridsman begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bankoutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 41, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen av herr Thorsten Larsson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Stridsman begärde emellertid

Regionalpolitiken

rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 176 ja och 32 nej, varjämte 5 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Bankoutskottets utlåtande nr 42

Utskottets hemställan bifölls.

Statsutskottets utlåtande nr 103

Mom. 1

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till motionerna I: 343 och II: 379 i motsvarande del; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Mom. 2

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 1; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Nilsson i Tvärålund begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i mom. 2 i utskottets utlåtande nr 103, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 1 av herr Per Jacobsson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att

han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Nilsson i Tvärålund begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 141 ja och 65 nej, varjämte 5 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. 3 och 4

Vad utskottet hemställt bifölls.

Mom. 5

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 2; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Mundebo begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i mom. 5 i utskottets utlåtande nr 103, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 2 av herr Per Jacobsson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Mundebo begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 142 ja och 67 nej, varjämte 4 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Regionalpolitiken

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. 6

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till motionerna I: 1115 och II: 1308; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Mom. 7 och 8

Vad utskottet hemställt bifölls.

Mom. 9

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 3; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Fröken Ljungberg begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i mom. 9 i utskottets utlåtande nr 103, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 3 av herr Bohman m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Fröken Ljungberg begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 116 ja och 88 nej, varjämte 5 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. 10—15

Vad utskottet hemställt bifölls.

Mom. 16

Herr TALMANNEN yttrade:

Propositioner ställes först beträffande vart och ett av de under mom. 16 angivna områden, i fråga om vilka under överläggningen framställts annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan. Därefter ställes utskottets hemställan i övrigt i mom. 16 under proposition i ett sammanhang.

Kopparbergs län

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 4 i motsvarande del; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Eliasson i Sundborn begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i mom. 16 i utskottets utlåtande nr 103, såvitt avser Kopparbergs län, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 4 av herr Nils-Eric Gustafsson m. fl. i motsvarande del.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Eliasson i Sundborn begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 152 ja och 47 nej, var-

Regionalpolitiken

jämte 13 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Värmlands län

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till motionerna I: 1132 och II: 1329; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Jonasson begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i mom. 16 i utskottets utlåtande nr 103, såvitt avser Värmlands län, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit motionerna I:1132 och II: 1329.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Jonasson begärde emellertid röst-räkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 151 ja och 39 nej, varjämte 22 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Utskottets hemställan i övrigt

Bifölls.

Mom. 17

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan,

dels ock på bifall till reservationen 5; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Nilsson i Tvärålund begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i mom. 17 i utskottets utlåtande nr 103, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 5 av herr Bohman m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Nilsson i Tvärålund begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 114 ja och 94 nej, varjämte 4 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. 18

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 19

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 6; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Nilsson i Tvärålund begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Regionalpolitiken

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i mom. 19 i utskottets utlåtande nr 103, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 6 av herr Bohman m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Nilsson i Tvärålund begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 115 ja och 94 nej, varjämte 3 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. 20

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 21

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 7; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Fröken Ljungberg begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i mom 21 i utskottets utlåtande nr 103, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 7 av herr Bohman m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Fröken Ljungberg begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 115 ja och 94 nej, varjämte 3 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. 22

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 8; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Fröken Ljungberg begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i mom. 22 i utskottets utlåtande nr 103, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 8 av herr Bohman m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Fröken Ljungberg begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 115 ja och 92 nej, varjämte 3 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Regionalpolitiken

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. 23

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 9; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Mundebo begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i mom. 23 i utskottets utlåtande nr 103, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 9 av herr Bohman m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Mundebo begärde emellertid röst-räkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 113 ja och 93 nej, varjämte 5 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. 24

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 10; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Nilsson i Tvärålund begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande

7* — *Andra kammarens protokoll 1970. Nr 27*

voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i mom. 24 i utskottets utlåtande nr 103, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 10 av herr Bohman m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Nilsson i Tvärålund begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 113 ja och 95 nej, varjämte 3 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. 25

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 11; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Mundebo begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i mom. 25 i utskottets utlåtande nr 103, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 11 av herr Per Jacobsson m. fl.

Regionalpolitiken

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Mundebo begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 141 ja och 66 nej, varjämte 5 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. 26

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 12; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Nilsson i Tvärålund begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i mom. 26 i utskottets utlåtande nr 103, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 12 av herr Per Jacobsson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Nilsson i Tvärålund begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 139 ja och 68 nej, var-

jämte 4 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. 27

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 28

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 13; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Mundebo begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i mom. 28 i utskottets utlåtande nr 103, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 13 av herr Per Jacobsson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Mundebo begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 141 ja och 66 nej, varjämte 5 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. 29—32

Vad utskottet hemställt bifölls.

Regionalpolitiken

Mom. 33

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock till bifall till reservationen 14; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Mundebo begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i mom. 33 i utskottets utlåtande nr 103, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 14 av herr Bohman m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Mundebo begärde emellertid röst-räkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 115 ja och 93 nej, varjämte 3 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. 34 och 35

Vad utskottet hemställt bifölls.

Mom. 36

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock till bifall till reservationen 15; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Mundebo begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i mom. 36 i utskottets utlåtande nr 103, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 15 av herr Per Jacobsson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Mundebo begärde emellertid röst-räkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 141 ja och 67 nej, varjämte 4 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. 37—41

Vad utskottet hemställt bifölls.

Mom. 42

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 16; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Nilsson i Tvärålund begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i mom. 42 i utskottets utlåtande nr 103, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit

Regionalpolitiken

reservationen 16 av herr Nils-Eric Gustafsson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Nilsson i Tvärålund begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 166 ja och 34 nej, varjämte 10 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. 43

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 17; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Nilsson i Tvärålund begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i mom. 43 i utskottets utlåtande nr 103, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 17 av herr Per Jacobsson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Nilsson i Tvärålund begärde emellertid rösträkning, varför votering me-

delst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 136 ja och 70 nej, varjämte 6 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Statsutskottets utlåtande nr 104*Mom. 1*

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till motionerna I: 343 och II: 379 i motsvarande del; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Mom. 2

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till motionen II: 1331; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Mom. 3—7

Vad utskottet hemställt bifölls.

Statsutskottets utlåtande nr 105*Mom. 1—4*

Vad utskottet hemställt bifölls.

Mom. 5

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 2; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Gustafson i Göteborg begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i mom. 5 i utskottets utlåtande nr 105, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit

Regionalpolitiken

reservationen 2 av herr Bohman m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Gustafson i Göteborg begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 114 ja och 93 nej, varjämte 3 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. 6

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 3; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Gustafson i Göteborg begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i mom. 6 i utskottets utlåtande nr 105, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 3 av herr Bohman m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Gustafson i Göteborg begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 115 ja och 94 nej,

varjämte 3 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. 7 och 8

Vad utskottet hemställt bifölls.

Mom. 9

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 4; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Dahlgren begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i mom. 9 i utskottets utlåtande nr 105, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 4 av herr Bengtson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Dahlgren begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 165 ja och 37 nej, varjämte 10 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. 10—13

Vad utskottet hemställt bifölls.

Regionalpolitiken*Mom. 14*

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 6; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Gustafson i Göteborg begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i mom. 14 i utskottets utlåtande nr 105, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 6 av herr Bohman m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Gustafson i Göteborg begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 115 ja och 93 nej, varjämte 3 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. 15—18

Vad utskottet hemställt bifölls.

Mom. 19

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 8 a; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Gustafson i Göteborg begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande vote-

ringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i mom. 19 i utskottets utlåtande nr 105, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 8 a av herr Bohman m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Gustafson i Göteborg begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 114 ja och 94 nej, varjämte 3 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. 20

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 9; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Petersson i Gäddvik begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i mom. 20 i utskottets utlåtande nr 105, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 9 av herr Bohman m. fl.

Regionalpolitiken

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Petersson i Gäddvik begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 167 ja och 35 nej, varjämte 6 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. 21

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 22

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 10; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Gustafson i Göteborg begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i mom. 22 i utskottets utlåtande nr 105, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 10 av herr Bohman m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Gustafson i Göteborg begärde emellertid rösträkning, varför votering

medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 113 ja och 96 nej.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. 23

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till utskottets hemställan med den ändring däri, som föranleddes av bifall till motionerna I: 343 och II: 379 i motsvarande del; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Mom. 24—27

Vad utskottet hemställt bifölls.

Mom. 28

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till motionerna I: 343 och II: 379 i motsvarande del; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Mom. 29

Utskottets hemställan bifölls.

Statsutskottets utlåtande nr 106

Vad utskottet hemställt bifölls.

Bevillningsutskottets betänkande nr 36*Punkten A*

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna B 1—9 samt B 10 såvitt avsåge en regional differentiering av energiskatten för förbrukning av elkraft och av den allmänna arbetsgivaravgiften.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 1; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Enarsson begärde emellertid votering, i anledning varav

Företagsdemokrati inom den offentliga verksamheten

efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i punkterna B 1—9 samt B 10, såvitt avser en regional differentiering av energiskatten för förbrukning av elkraft och av den allmänna arbetsgivaravgiften, i utskottets betänkande nr 36, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 1 av herr Tistad m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Enarsson begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 114 ja och 92 nej, varjämte 4 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit vad utskottet hemställt.

Punkten B 10 såvitt avsåge viss användning av skatteinstrumentet

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 2; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Enarsson begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i punkten B 10 i utskottets betänkande nr 36, såvitt avser viss användning av skatteinstrumentet, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 2 av herr Tistad m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Enarsson begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 115 ja och 91 nej, varjämte 3 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 4

Föredrogs utrikesutskottets utlåtande nr 10, i anledning av motioner angående kontrollen av atomenergiverksamheten i Sverige m. m.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 5

Företagsdemokrati inom den offentliga verksamheten

Föredrogs konstitutionsutskottets utlåtande nr 35, i anledning av motioner om företagsdemokrati inom den offentliga verksamheten.

I detta utlåtande behandlades motionerna II: 75 av herr *Hermansson m. fl.* om förstärkning av personalrepresentationen i nämnder och styrelser inom den offentliga sektorn samt II: 362 av herr *Bengtsson* i Landskrona *m. fl.* om försöksverksamhet med företagsdemokrati inom den kommunala sektorn.

I motionen II: 75 hemställdes »att

Företagsdemokrati inom den offentliga verksamheten

riksdagen i skrivelse till regeringen hemställer om översyn och förslag till erforderlig ändring av gällande lagstiftning, så att hinder icke föreligger för representation från personalorganisationerna inom offentlig verksamhet i de nämnder och styrelser som kan komma i fråga».

I motionen II: 362 hemställdes »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t begär förslag till sådana ändringar i kommunallagarna att försöksverksamhet med företagsdemokrati kan genomföras även inom de kommunala sektorerna».

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte avslå motionerna II: 75 och II: 362.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr BENGTTSSON i Landskrona (s):

Herr talman! I motionen II: 362 har vi tagit upp frågan om fördjupad försöksverksamhet med företagsdemokrati inom den kommunala sektorn. Det gäller således både den primär- och landstingskommunala sidan.

På många håll har företagsnämnderna, från att endast ha varit organ för information och samråd mellan arbetsgivaren och de anställda med uppgift att verka för ändamålsenligt och rationellt bedriven verksamhet samt för ökad arbetstillfredsställelse och i övrigt goda förhållanden på arbetsplatsen, numera vidgat sin verksamhet. Den nya syn på företagsdemokratin som alltmer har börjat göra sig gällande har medfört att företagsnämnderna erhållit väsentligt ökade arbetsuppgifter. Försöks- och experimentverksamhet under medverkan av de anställda — där det inte endast gäller rationaliseringsverksamhet utan frågor som personalpolitikens utformning, samråd för utseende av personal i arbetsledande ställning och en hel del annat — har inletts.

Företagsnämnderna fick vid utform-

ningen av de första avtal som slöts ingen beslutsfunktion på något område. Man brukade skämtsamt säga att den enda punkt där företagsnämnden har beslutsrätt är vid utseendet av justeringsmän för protokollet. På senare tid har det emellertid som jag nämnde ändrat sig en del på den punkten, och det är givetvis tacknämligt att kunna notera detta.

För att ytterligare fördjupa företagsdemokratin har man på prov inom vissa områden av den privata sektorn gett företagsnämnderna beslutanderätt på vissa, för all del begränsade områden. Men detta är ett steg i rätt riktning. På den statliga sektorn fick vi ett beslut här i riksdagen 1968 om företagsnämnderna inom statsförvaltningen, som gav dem beslutsfunktion inom vissa angivna områden. Det gällde att besluta om ersättning och belöning i förslagsärenden och om hur personalvårdande anslag skulle användas. Det är som synes ett mycket begränsat område det rör sig om men får givetvis betraktas som en inkörspport. Demokratin på området får efter hand som erfarenhet vinnes utökas.

Vad vi med vår motion velat åstadkomma är att samma möjligheter till beslut skall öppnas på den kommunala sidan, för landsting och primärkommuner, som nu gäller på den statliga. Utskottet har inte kunnat tänka sig detta, vilket jag tycker är betänkligt. Vill man förhindra en fördjupning av demokratin på den kommunala sidan? Vilka olyckor är man rädd skulle komma att drabba oss?

Man hänvisar i utlåtandet till att överläggningar pågår mellan parterna på den kommunala sidan och till att dessa bör avvaktas. Man säger att det har upplysts om att undersökningar pågår bl. a. rörande frågan om beslutanderätt för företagsnämnderna. Menar utskottet att man skall avvakta en framställning från kommunalt håll innan man är beredd att ta initiativ till en lagändring som öppnar samma möjlighet på den kom-

Företagsdemokrati inom den offentliga verksamheten

munala sidan som redan finns på den statliga? Det innebär endast att de kommunala sektorerna kommer att sacka efter andra inom arbetslivet.

Ute i företagsnämnderna har man stött på problemet, och där har man ställt sig frågan om det inte skall vara möjligt att erhålla något slag av dispens för att kunna runda skäret i frågan. Vi skall nämligen ha klart för oss att kommunallagarna inte ger möjligheter till delegation i fall som här åberopas. Skulle någon kommunal församling besluta om att på företagsnämnden överföra beslutanderätten i exempelvis frågor som rör belöning av inkomna förslag, kommer dessa beslut inte att hålla vid ett överklagande.

Jag hade givetvis hoppats att motionen skulle ha tillstyrkts. När så inte är fallet och utskottet är enhälligt, förstår jag att det vore en nära nog övermänsklig uppgift att här i dag få ett bifall till motionen. Jag vill dock ta tillfället i akt och vädja till regeringen att ändå ta det initiativ som är nödvändigt i denna fråga.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till motion II: 362.

Herr förste vice talmannen övertog ånyo ledningen av förhandlingarna.

Herr HERMANSSON (vpk):

Herr talman! Jag har ingenting emot att instämna i herr Bengtssons i Landskrona yrkande. Vår partigrupp har emellertid också en egen motion om företagsdemokrati på det kommunala området. Det speciella problem vi har tagit upp gäller möjlighet för de anställda att få representation i kommunala styrelser och nämnder. Jag vill erinra om att Kommunalarbetareförbundet i fjol i en skrivelse till kommunförbunden berörde möjligheten till sådan representation. I denna skrivelse sade sig förbundet vara medvetet om att lagstiftningen i detta hänseende kan ställa upp vissa hinder. Vi har velat ta upp frågan i riksdagen

för att få till stånd en ändring av denna lagstiftning.

Det behöver enligt min mening inte råda något tvivel om att det skulle vara värdefullt att den sakkunskap och erfarenhet på olika områden, som de anställda inom den kommunala sektorn besitter, skulle kunna tillgodogöras av de kommunala nämnderna och styrelserna. I det önskemålet borde väl alla kunna instämma. Man kan i detta sammanhang peka på vårdområdet och flera andra sektorer av den kommunala verksamheten. Någon olägenhet av en sådan rätt tror jag att det är mycket svårt för någon att påvisa.

Som bekant finns det i flera styrelser och nämnder möjlighet för chefstjänstemän att bevista sammanträdena och medverka i förhandlingarna. Motsvarande möjlighet för representanter för de personalorganisationer som företräder de kollektivavtalsanställda föreligger emellertid inte för närvarande. Eftersom det kan vara nödvändigt med en lagändring för att undanröja hindren för en representation från personalorganisationerna, anser vi att det bör göras en skyndsam översyn av nu gällande lagar i det syfte jag har antytt.

Vad säger nu konstitutionsutskottet om vårt krav? Man hänvisar också när det gäller vår motion till att det pågår undersökningar inom de centrala råd, som har inrättats för samarbetsfrågor mellan kommunförbunden och de kommunanställdas organisationer, och framhåller att bl. a. frågan om representation för personalorganisationerna i kommunala nämnder och styrelser är föremål för undersökningar. Jag kan emellertid inte se att detta skulle vara något hinder för att riksdagen skulle kunna göra ett uttalande om att den önskar en ändring av gällande lagstiftning. Om denna lagstiftning lägger hinder i vägen, varför kan då inte riksdagen ta det initiativ som vi har föreslagit för att få en ändring till stånd?

Jag finner det också märkligt att kon-

Företagsdemokrati inom den offentliga verksamheten

stitutionsutskottet i sitt utlåtande inte alls anger någon mening om huruvida gällande lagstiftning verkligen lägger sådana hinder i vägen, som Kommunalarbetareförbundet fruktat, eller på något sätt tar ställning till frågan om avlägsnande av sådana hinder. Jag skulle vilja ställa den direkta frågan till konstitutionsutskottets talesman: Hur bedömer konstitutionsutskottet detta problem? Anser utskottet att gällande lagstiftning lägger hinder i vägen för en representation för de anställda i kommunala nämnder och styrelser, eller anser det att det med nuvarande lagstiftning är möjligt att åstadkomma sådan representation? Jag tror att det är mycket viktigt att vi från konstitutionsutskottet kan få höra hur man där ser på denna fråga.

I övrigt, herr talman, kan jag inte följa utskottets uppskovslinje, utan yrkar bifall till motionen II: 75.

Herr ADAMSSON (s):

Herr talman! Den redogörelse för hur frågan om företagsdemokrati ligger till på det kommunala planet som herr Bengtsson i Landskrona lämnade är i stort sett riktig. Utskottet är emellertid inte så negativt som herr Bengtsson gjorde gällande när han påstod att utskottet inte kunde tänka sig att riksdagen skulle kunna vidta åtgärder på detta område för att öka de anställdas inflytande. Det har utskottet inte sagt. Utskottet har framhållit att kommunförbunden och de kommunalanställdas organisationer har träffat avtal om företagsnämnder och inrättat två råd som nu diskuterar och utreder dessa frågor. I den överenskommelse som har träffats och som återges i betänkandets recit står det: »Kommunförbunden förbinder sig emellertid att verka för tillkomsten av en sådan ordning, att dylik befogenhet kan tilläggas företagsnämnd.» Kommunförbunden har under hand meddelat utskottets ledamöter att den försöksverksamhet som man avser att starta för

närvarande inte kräver någon ändring av den gällande lagen. Utskottet anser därför att vi bör avvakta resultatet av denna försöksverksamhet innan vi tar ställning till om ändringar i lagen erfordras för att åstadkomma en breddning.

Min praktiska erfarenhet säger mig att lagstiftningen i realiteten inte hindrar en smidig handläggning av dessa frågor. Rent formellt kan det naturligtvis bli en annan sak. Det är riktigt som herr Bengtsson i Landskrona säger att beslutanderätten inte kan delegeras till företagsnämnden. Men om man exempelvis låter en kommunal styrelses ordförande bli ordförande i företagsnämnden blir det bara en formell fråga som vi diskuterar. I praktiken kan man nämligen då mycket snabbt både utanordna medel och bestämma storleken av desamma. Jag vill se den kommunalman som skulle ändra på ett beslut som enhälligt har fattats av nämnden. Besvärsligare kan det naturligtvis bli om det råder mycket delade meningar i företagsnämnden så att man inte kan komma fram till ett enhetligt beslut. Företagsnämnden har emellertid som bekant inte någon egen stat, och hur man än vrider och vänder på denna fråga måste därför respektive förvaltningar utanordna de medel som erfordras för verksamheten.

Herr Hermansson uttryckte sig kanske något dunkelt i fråga om den anställda personalens representation i styrelserna. Jag fattade honom emellertid så att han menade att personalorganisationerna själva skulle utse representanter i styrelserna. Med nuvarande lagstiftning är det i praktiken möjligt att sätta in företrädare för personalorganisationerna i styrelserna genom de kommunala församlingarna och partigrupperna — en ordning som på många håll tillämpas och inte har vållat några svårigheter. Men jag förstår att herr Hermansson vill sträcka sig ett stycke längre; han vill göra det möjligt för personalorganisatio-

Företagsdemokrati inom den offentliga verksamheten

nerna att själva utse sina representanter och därmed kanske i vissa kommunala styrelser förrycka den politiska sammansättning som nu finns i nämnderna.

I konstitutionsutskottet har vi inte heller sagt att vi inte kan tänka oss denna ordning, men vi anser att berörda parter, d. v. s. landstingskommunerna, Kommunförbundet och respektive personalorganisationer, bör göra framställningar härom, varefter frågan får behandlas på sedvanligt sätt.

I nuvarande läge har utskottet inte funnit att gällande bestämmelser är avgörande för möjligheterna att utveckla en god företagsnämndsverksamhet på det kommunala området. Jag tror att det viktigaste därvidlag är viljan hos personalorganisationerna och hos respektive kommunala styrelser och nämnder. Jag tror inte att en ändring av lagstiftningen gör det möjligt att åstadkomma en förbättring på detta område, om inte denna vilja finns.

Med hänsyn till att frågan är föremål för uppmärksamhet av berörda parter har utskottet i nuvarande läge inte ansett sig böra föreslå riksdagen att göra en hemställan hos Kungl. Maj:t om ändringar i lagstiftningen.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr BENGTTSSON i Landskrona (s):

Herr talman! Den försöksverksamhet inom detta område som pågår även på den kommunala sektorn är naturligtvis mycket betydelsefull. Vi räknar med att den skall komma att ge vissa fingervisningar om hur dessa frågor bör tacklas framöver. Detta kommer emellertid inte att lösa frågan om beslutsfunktionen. Man kan nämligen inte överlåta någon beslutsfunktion på företagsnämnderna, exempelvis när det gäller ersättningar och andra ekonomiska frågor. Skulle en företagsnämnd fatta ett sådant beslut, kommer detta inte att stå sig vid ett överklagande. För ungeför två år sedan ändrades bestämmelserna på den stat-

liga sidan för att ge företagsnämnderna beslutsfunktioner — för all del inom ett mycket begränsat område — och jag tycker då att man borde kunna öppna samma möjligheter på den kommunala sidan. I annat fall är det alldeles uppenbart att den kommunala sektorn kommer att saka efter.

Om konstitutionsutskottet hade remitterat denna motion till berörda parter, skulle man i alla fall ha fått besked om att det redan från början av år 1968 finns protokollsanteckningar avseende förhandlingar om avtal för företagsnämnder inom den kommunala sektorn — det s. k. FÖN 68. I förhandlingsprotokollets § 3 finns följande passus, som jag ber att få läsa in i kammarens protokoll:

»I anslutning till överenskommelsen enligt § 1 antecknades följande att gälla mellan de centrala parterna:

1. På grund av innebörden av bl. a. 31 och 43—45 §§ kommunallagen — motsvarande i landstingslagen och kommunallagen för Stockholm — innefattar FÖN 68 icke någon befogenhet för företagsnämnd att fatta beslut om ersättningar för förslag inom förslagsverksamheten eller andra ersättningar.

Kommunförbunden förbinder sig emellertid att verka för tillkomsten av en sådan ordning att dylik befogenhet kan tilläggas företagsnämnd.»

Det har alltså klart utsagts, att man skall verka för att lagstiftningen på detta område anpassas till vad som gäller på den statliga sektorn. Men konstitutionsutskottet har som sagt inte remitterat motionen, och därför har man inte kunnat få denna upplysning.

Herr HERMANSSON (vpk):

Herr talman! Det var en alldeles riktig tolkning från herr Adamssons sida att vad jag talade om var en möjlighet för personalorganisationerna att utse representanter i kommunala styrelser och nämnder; det framgår ju för övrigt också av motionen. Men herr Adamsson

Företagsdemokrati inom den offentliga verksamheten

svarade inte direkt på den fråga jag ställde, och jag tror det är viktigt för de kommunalanställda att få ett besked om hur konstitutionsutskottet ser på dessa problem.

Frågan är alltså vad konstitutionsutskottet anser om den gällande lagstiftningen. Hindrar den en sådan representation för de anställdas organisationer som jag här har talat om eller utgör den inte något sådant hinder enligt konstitutionsutskottets bedömning? Om den utgör ett hinder, vill konstitutionsutskottet ha en ändring till stånd på den punkten eller vill man det inte?

Herr ENSKOG (fp):

Herr talman! Eftersom jag är ordförande i ett av de centrala råd som ifrågavarande motioner delvis berör och som har omnämnts i debatten vill jag understryka vad som sagts i konstitutionsutskottets utlåtande, nämligen att förberedelser görs för en försöksverksamhet på detta område. I det centrala rådet, där det finns representanter för de olika huvudorganisationerna, är vi överens om uppläggningsen, men vi har ännu inte fått fram detaljbestämmelser. Däremot vill jag försäkra att om det behövs ändring i kommunallagarna kommer vi att lägga fram förslag om sådana ändringar. Vi har begärt förslag från de ifrågavarande landstingen beträffande vilka områden försöksverksamheten skall omfatta, och vi avser att anordna sådan försöksverksamhet på olika nivåer. Det gäller inte bara företagsnämnderna utan frågan är även hur man i olika styrelser och nämnder skall kunna få en lämplig representation. Detta arbete pågår alltså, och jag instämmer i konstitutionsutskottets yttrande att man skall avvakta resultatet av de försök som nu igångsätts och de förslag som centrala råden kan komma att framlägga.

Herr BJÖRK i Påarp (s):

Herr talman! Jag kan i stort instämma i vad herr Bengtsson i Landskrona framfört i ärendet.

Med anledning av vad herr Enskog anförde vill jag säga några ord. Jag fick den uppfattningen av herr Enskogs anförande att han har klart för sig att det föreligger behov av en lagändring på detta område. Detta ligger således ganska nära vad herr Bengtsson i Landskrona har efterlyst i denna fråga.

Personligen har jag den uppfattningen att det är ett minimikrav att de kommunala företagsnämnderna i avvaktan på de fortsatta övervägandena skall bli jämställda med de statliga företagsnämnderna. Sådana ärenden bör även i fortsättningen kunna tas upp här. Enligt vår uppfattning föreligger inga möjligheter och ingen kompetens för att kunna göra dessa avgöranden utan en lagändring, vilket innebär en klar obalans mellan den kommunala och den statliga sektorn. Vi vill att det skall ske en snabbare utjämning på detta område. Nyanserna kan kanske skönjas efter denna diskussion, men konstitutionsutskottet borde ha varit något mera positivt i sin skrivning. Herr Adamsson sade att utskottet inte är så negativt. Jag trodde att han tänkte säga »som framgår av skrivningen» men han ändrade sig på den punkten.

Jag ber att få yrka bifall till motionen II: 362.

Herr ADAMSSON (s):

Herr Enskogs inlägg vitsordar det som utskottet säger, att något initiativ från riksdagens sida inte synes erfordras för närvarande, eftersom frågorna är föremål för parternas uppmärksamhet. Herr Enskog sade ordagrant, att om det behövs lagändringar, kommer man att lägga fram förslag till sådana. Han var alltså inte övertygad om att det behövdes. Parterna har heller inte på denna punkt preciserat i vilka avseenden ändringar behövs.

Det skulle vara frestande att ta upp en debatt med herr Hermansson om den fråga han ställde. Det är naturligtvis en tolkningsfråga, på vad sätt de

Lag om otillbörlig marknadsföring, m. m.

kommunala församlingarna skall nominera ledamöter i styrelser och nämnder. Jag kan mycket väl föreställa mig att det på sina håll förekommer att personalorganisationerna till kommunfullmäktiges valberedning lämnar in förslag på ledamöter och jag kan också tänka mig att de på detta sätt föreslagna blir valda av den beslutande församlingen, men det är väl inte riktigt vad herr Hermansson avser.

Nu är jag inte alldeles övertygad om att personalorganisationerna vill ha en annan ordning på detta område än den som för närvarande gäller, men på den punkten kan det naturligtvis också råda delade meningar.

Sedan vill jag gärna säga att jag icke är lika övertygad som vissa deltagare i den här debatten om att företagsnämndsverksamheten är så mycket bättre på det statliga området än på det kommunala. Jag känner till en företagsnämnd som förmodligen på sitt sätt är ett mönster och gör allt som är möjligt inom ramen för den nuvarande överenskommelsen. Man har där icke fört någon akademisk diskussion om huruvida kommunallagarna lägger hinder i vägen för verksamheten. Om styrelsen och verksledningen förfar smidigt vid sammansättningen av företagsnämnden blir det i realiteten till sist bara en fråga om vem som har att utanordna de medel som föreslås eller beslutas av företagsnämnden. Sedan kan man diskutera rent formella ting i samband med lagstiftningen.

Jag yrkar bifall till konstitutionsutskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad.

Motionen II: 75

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till motionen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Motionen II: 362

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till motionen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 6

Föredrogs vart för sig

konstitutionsutskottets utlåtande nr 37, i anledning av proposition med förslag till ändring i kommunala vallagen (1930:253) jämte följdmotioner; samt

bevillningsutskottets betänkande nr 42, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av protokoll rörande ändring i avtalet den 14 maj 1959 mellan Sverige och Österrike för undvikande av dubbelbeskattning beträffande skatter på inkomst och förmögenhet.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda utlåtande och betänkande hemställt.

§ 7

Lag om otillbörlig marknadsföring, m. m.

Föredrogs tredje lagutskottets utlåtande nr 45, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om otillbörlig marknadsföring, m. m. i vad den hänvisats till lagutskott, dels motioner i ämnet, dels ock motioner om åtgärder för att stärka konsumenternas ställning i viss del samt angående ärekränkning av juridisk person.

Genom en den 13 mars 1970 dagtecknad proposition, nr 57, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av utdrag av statsrådsprotokollet över justitieärenden och lagrådets protokoll, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

- 1) lag om otillbörlig marknadsföring,
- 2) lag om ändring i lagen (1931:152) med vissa bestämmelser mot illojal kon-

Lag om otillbörlig marknadsföring, m. m.

kurrens,

3) lag om ändring i brottsbalken,

4) lag om upphävande av lagen (1913:159) angående förbud mot införsel till riket av varor med oriktig ursprungsbeteckning,

5) lag om upphävande av lagen (1914:422) angående förbud i vissa fall mot varors förseende med oriktig ursprungsbeteckning och saluhållande av oriktigt märkta varor,

6) lag om marknadsråd m. m.,

7) lag om ändring i lagen (1953:603) om motverkande i vissa fall av konkurrensbegränsning inom näringslivet,

8) lag om ändring i lagen (1937:249) om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar.

Propositionen hade hänvisats till konstitutionsutskottet, såvitt avsåge ändring i sistnämnda lag, medan den i övrigt hänvisats till lagutskott och behandlats av tredje lagutskottet.

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes följande.

Propositionen innehåller förslag till lag om otillbörlig marknadsföring. Syftet med den nya lagen är att, framför allt i konsumenternas intresse, skapa effektiva garantier för att reklam och marknadsföring inte bedrivs med otillbörliga metoder.

Lagens centrala bestämmelse utgörs av en generalklausul, vilken gör det möjligt att meddela förbud mot reklamåtgärd eller annan vid marknadsföring företagen handling, som genom att strida mot god affärssed eller på annat sätt är otillbörlig mot konsumenter eller näringsidkare. Förbudet skall i regel förenas med vite. Vid sidan av generalklausulen föreslås särskilda straffbestämmelser rörande vissa speciella marknadsföringsåtgärder. Bestämmelserna avser dels vilseledande reklam, dels vissa slag av s. k. tilläggserbjudanden och rabattmärken.

Tillämpningen av lagstiftningen skall anförtros åt särskilda institutioner. Des-

sa utgörs av ett organ med dömande uppgifter, marknadsrådet, samt en särskild konsumentombudsman. Marknadsrådet skall vara enda instans i ärenden om förbud enligt generalklausulen. Frågor om utdömande av vite skall dock handläggas av allmän domstol. I rådet skall finnas företrädare för näringsidkar- och konsumentintressen. Rådet föreslås överta de uppgifter som nu ankommer på näringsfrihetsrådet. Konsumentombudsmannen skall övervaka marknaden och föra det allmänna talan inför marknadsrådet. Beslutar ombudsmannen i ett visst fall att inte ansöka om förbud hos rådet kan sådan ansökan göras av näringsidkar-, konsument- eller löntagarorganisation eller av enskild näringsidkare. De särskilda straffbestämmelserna skall tillämpas av de allmänna domstolarna. Allmänt åtal får dock väckas bara efter anmälan eller medgivande av konsumentombudsmannen.

I samband med den nya lagen föreslås bl. a. en mindre ändring i brottsbalken samt upphävande av den särskilda lagstiftningen om oriktiga geografiska ursprungsbeteckningar.

De nya reglerna föreslås träda i kraft den 1 januari 1971.

I samband med propositionen hade utskottet behandlat följande *i anledning av propositionen* väckta motioner, nämligen

1. de likalydande motionerna I: 1131 av herr *Arne Pettersson* och II: 1327 av herr *Pettersson* i Lund;

2. de likalydande motionerna I: 1139 av herrar *Gösta Jacobsson* och *Bohman* samt II: 1336 av herrar *Magnusson* i Borås och *Enarsson*, i vilka motioner hemställdes

»att riksdagen måtte med ändring av Kungl. Maj:ts proposition 1970:57 besluta att de rättsliga funktioner som enligt den kungl. propositionen föreslås skola tillkomma det nyinrättade marknadsrådet i stället skall utövas av de allmänna domstolarna med tingsrät-

Lag om otillbörlig marknadsföring, m. m.

terna som första instans»;

3. de likalydande motionerna I: 1171 av herrar *Brundin* och *Ingvar Andersson* samt II: 1380 av fru *Sundberg m. fl.*, i vilka motioner bl. a. hemställdes

A. att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa,

3. att förslag om lagbestämmelser om ekonomiskt förtal snarast utarbetades och förelades riksdagen;

B. att riksdagen måtte besluta,

2. att marknadsrådets beslut måtte kunna överklagas vid allmän domstol;

4. de likalydande motionerna I: 1172 av herr *Harald Pettersson m. fl.* och II: 1379 av herr *Hovhammar m. fl.*, i vilka motioner bl. a. hemställdes

1. att riksdagen med ändring av propositionen nr 57 måtte besluta

att marknadsrådets beslut skulle kunna föras vidare till allmän domstol (2 § lagen om marknadsråd m. m.), samt

2. att vederbörande utskott utarbeta- de erforderlig lagtext;

5. motionen I: 1173 av fru *Segerstedt Wiberg*; samt

6. motionen II: 1378 av herr *Ahlmark*, i vilken motion hemställdes

»att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa att 1970 års höst- riksdag förelägges förslag till sådan ändring av den föreslagna lagen om otillbörlig marknadsföring att möjlighe- ter ges att anföra besvär mot mark- nadsrådets beslut».

Utskottet hade vidare behandlat föl- jande *fristående* motioner, nämligen

A. de likalydande motionerna I: 235 av herr *Helén m. fl.* och II: 272 av herr *Gustafson* i Göteborg *m. fl.*, såvitt nu var i fråga;

B. motionen I: 835 av herrar *Gösta Jacobsson* och *Bohman*, vari hemställ-

des

»att riksdagen måtte göra framställ- ning till Kungl. Maj:t att frågan om eko- nomiskt förtal och förtal mot juridiska personer, bolag, föreningar m. m. måtte upptagas till förnyad utredning».

Utskottet hemställde,

A. att riksdagen måtte med avslag på motionerna I: 1172 och II: 1379, så- vitt avsåge rätt att föra talan om förbud enligt 1 § i det vid propositionen nr 57 fogade förslaget till lag om otillbörlig marknadsföring, antaga 6 § i lagför- slaget;

B. att riksdagen måtte med avslag på motionen I: 1173 samt motionerna I: 1171 och II: 1380, såvitt avsåge den föreslagna lagstiftningens förhållande till tryckfriheten, bifalla propositionen i denna del;

C. att riksdagen måtte med avslag på motionerna I: 1139 och II: 1336 bi- falla propositionens förslag i fråga om marknadsrådets rättsliga funktioner;

D. att riksdagen måtte med avslag på motionerna I: 1171 och II: 1380 samt I: 1172 och II: 1379, samtliga såvitt av- såge frågan om rätt att föra talan mot marknadsrådets beslut, antaga 2 § i för- slaget om lag om marknadsråd m. m.;

E. att riksdagen måtte antaga de i propositionen under 1)—7) angivna lagförslagen i de delar som ej omfatta- des av hemställan under A—D;

F. att motionen I: 835 samt motion- erna I: 1171 och II: 1380, såvitt avsåge ekonomiskt förtal, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

G. att *dels* motionerna I: 1171 och II: 1380 samt I: 1172 och II: 1379, samt- liga såvitt avsåge frågan om rätt att föra talan mot marknadsrådets beslut och i den mån de ej kunde anses be- svarade genom vad utskottet hemställt under D, *dels* motionen II: 1378 icke måtte föranleda någon riksdagens åt- gård; samt

H. att följande motioner, nämligen

1. I: 235 och II: 272, såvitt nu var i fråga;

2. I: 1131 och II: 1327;
 3. I: 1171 och II: 1380; samt
 4. I: 1173;

i vad de ej kunde anses besvarade genom vad utskottet anfört och hemställt icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

I motiveringen anförde utskottet bl. a. följande.

Såsom departementschefen framhållit är effekten av en ny lagstiftning på marknadsföringsområdet beroende av att man får övervakande och rättstillämpande specialorgan med tillräckliga resurser och tillräcklig auktoritet. Han anser vidare att de allmänna åklagarna och domstolarna inte kan anses ha sådan erfarenhet av förhållandena inom näringslivet och på konsumtionsmarknaden att man kan anförtro dem några mera betydande uppgifter i detta sammanhang. Med den sammansättning som marknadsrådet enligt lagförslaget skall ha kommer rådet enligt utskottets mening att vara väl ägnat att fylla sina uppgifter på området. Sammansättningen kan också — såsom departementschefen påpekar — förväntas skapa garantier för enhetlig praxis och en rättstillämpning som omfattas med förtroende av alla berörda parter. De i motionerna I: 1139 och II: 1336 framförda farhågorna för att rådet skulle låta sig påverkas av ovidkommande opinioner saknar därför fog. Självfallet är det — som påpekas i motionerna — önskvärt att rättsutvecklingen på området utvecklas efter enhetliga linjer inom Norden. Intresset härav kan dock inte anses väga så tungt att man bör avstå från att tillskapa ett specialorgan som bedöms erforderligt för att det väsentliga syftet med lagstiftningen, hänsynen till konsumentintressena, skall kunna tillgodoses. Motionerna I: 1139 och II: 1336 bör därför avslås.

Reservationer hade avgivits

Vid C i utskottets hemställan

I. beträffande marknadsrådets rätts-

Lag om otillbörlig marknadsföring, m. m.

liga funktioner av herrar *Grebäck* (cp), *Åkesson* (fp), *Ebbe Ohlsson* (m), *Skagerlund* (fp), *Tobé* (fp), *Wachtmeister* (m) och *Josefson* i Arrie (cp), vilka ansett

att ovan intagna avsnitt av utlåtandet bort ha följande lydelse.

»Även om principiella invändningar kan resas mot förfaringssättet att ur den allmänna rättskipningen bryta ut vissa uppgiftsområden med motivering, att allmänna åklagare och domstolar icke kan anses ha tillräcklig erfarenhet av förhållandena inom respektive områden, finner sig utskottet icke kunna biträda i motionerna I: 1139 och II: 1336 framställt yrkande att de rättsliga funktioner som föreslås tillkomma marknadsrådet i stället skall utövas av de allmänna domstolarna. Med den sammansättning som marknadsrådet enligt lagförslaget skall ha kommer nämligen rådet enligt utskottets mening att vara väl ägnat att fylla sina uppgifter på området. Sammansättningen kan också — såsom departementschefen påpekar — förväntas skapa garantier för enhetlig praxis och en rättstillämpning som omfattas med förtroende av alla berörda parter. De i nämnda motioner framförda farhågorna för att rådet skulle låta sig påverkas av ovidkommande opinioner saknar därför fog. Självfallet är det — som påpekas i motionerna — önskvärt att rättsutvecklingen på området utvecklas efter enhetliga linjer inom Norden.»

Vid F i utskottets hemställan

II. beträffande frågan om utredning rörande ekonomiskt förtal och förtal mot juridiska personer m. m. av herrar *Ebbe Ohlsson* och *Wachtmeister* (båda m), vilka ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen måtte i anledning av motionen I: 835 samt motionerna I: 1171 och II: 1380 hos Kungl. Maj:t hemställa om utredning av frågan om ekonomiskt förtal och förtal mot juridiska personer;

Lag om otillbörlig marknadsföring, m. m.**Vid G i utskottets hemställen**

III. beträffande frågan om rätt att föra talan mot marknadsrådets beslut av herrar *Grebäck* (cp), *Åkesson* (fp), *Ebbe Ohlsson* (m), *Skagerlund* (fp), *Tobé* (fp), *Wachtmeister* (m) och *Josefson* i Arrie (cp), vilka ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen måtte i anledning av motionerna I:1171 och II:1380, motionerna I:1172 och II:1379 samt motionen II:1378 ge Kungl. Maj:t till känna vad reservanternas anfört angående rätt att föra talan mot marknadsrådets beslut.

Utskottets hemställen föredrogs; och anförde därvid:

Herr **GREBÄCK** (cp):

Herr talman! Förslaget till lag om otillbörlig marknadsföring syftar till att skapa garantier för att reklam och marknadsföring inte bedrivs med otillbörliga metoder. En sådan lagstiftning bör därför kunna bli ett viktigt hjälpmedel i en aktiv konsumentpolitik.

Den centrala bestämmelsen i lagen utgöres av en generalklausul som gör det möjligt att förbjuda reklamåtgärd eller annan vid marknadsföring företagens handling som kan anses strida mot god affärssed eller betraktas som otillbörlig mot konsumenter eller näringsidkare.

Det är dels den vilseledande reklamen, dels de s. k. tilläggserbjudandena och rabattmärkena som man med hjälp av lagens bestämmelser vill komma till rätta med.

Tillämpningen av lagstiftningen har anförtratts ett marknadsråd som är ett organ med dömande uppgifter, och sedan har man även tänkt sig en särskild konsumentombudsman. Förbud enligt generalklausulen meddelas av marknadsrådet, men frågor om utdömande av vite skall handläggas av domstol.

Näringsidkar- och konsumentintressen skall vara företrädde i rådet. Konsumentombudsmannen skall övervaka marknaden och föra det allmännas ta-

lan inför marknadsrådet. De särskilda straffbestämmelserna skall tillämpas av de allmänna domstolarna; allmänt åtal får emellertid bara väckas efter anmälan eller medgivande av konsumentombudsmannen.

De nya reglerna föreslås träda i kraft den 1 januari 1971.

Detta är i mycket komprimerad form själva innebörden i det föreliggande förslaget.

Man kan givetvis fråga sig, om det i ett samhälle med fri marknadshushållning, vidsträckt näringsfrihet, konkurrensfrihet och avtalsfrihet skall vara nödvändigt med en lagstiftning av föreslagen typ. Borde det inte vara möjligt för näringslivets egna organisationer att i samarbete med företrädare för konsumentintressena få till stånd en sådan marknadsföring av olika varor och tjänster, att denna fungerar på ett sunt och riktigt sätt? Det torde inte vara någon överdrift att påstå, att i takt med det stigande utbudet av varor av de mest skiftande slag har konkurrensen de olika företagen emellan hårdnat och skärpts undan för undan och att metoderna för reklam och marknadsföring många gånger, ur både konsumenternas och de mera seriösa näringsidkarnas synpunkt, tagit sig tvivelaktiga och mindre önskvärda uttryck.

Det är uppenbart att det allmänna under sådana förhållanden inte kan undandra sig sitt ansvar för att marknadsföringen och reklamen av varor och tjänster bedrivs i former, som inte strider mot konsumenternas berättigade intressen. Den föreslagna lagen får därför betraktas som ett uttryck för detta ansvar. Några delade meningar på den punkten har inte heller kommit till uttryck under utskottsbehandlingen. Det övervägande antalet remissinstanser har, vad beträffar lösningen av de organisatoriska frågorna, tillstyrkt eller lämnat förslaget utan erinran. Det stora antalet motioner som remitterats till och behandlats i utskottet vittnar om

Lag om otillbörlig marknadsföring, m. m.

att lagförslaget varit föremål för stor uppmärksamhet och stort intresse. Detta intresse har i huvudsak varit inriktat på procedurfrågor, rättssäkerhetsfrågor, förhållandet till tryckfriheten och frågor om nordisk enhetlighet på marknadsföringsområdet, ofullständig prisangivelse m. m.

Vad beträffar den nya lagstiftningen och förhållandet till tryckfriheten har det från flera motionärers sida uttryckts farhågor för att konflikt i fråga om rättstillämpningen, då det gäller gränsdragningen mellan tryckfrihetsförordningen och den nya lagen, lätt kan uppstå särskilt under det inledande skedet av lagens tillämpning. Med anledning härav har utskottet kraftigt understrukit, att det är självfallet, att den föreslagna lagstiftningen måste tillämpas på ett sådant sätt att den inte kommer att innebära ett intrång på det av tryckfrihetsförordningen skyddade området. Tryckfriheten, såsom den garanteras av tryckfrihetsförordningen, har till syfte att säkerställa ett fritt meningsutbyte och utgör en av grundvalarna för vårt demokratiska statskick. Annons- och reklamtext i samband med marknadsföring av varor och tjänster är inte av sådan art, som tryckfriheten avser att värna om. Begränsas ingripandet mot reklam i tryckt skrift till framställningar som har rent kommersiellt syfte, torde en rättstillämpning enligt den föreslagna lagstiftningen inte behöva kollidera med tryckfrihetsförordningens grundsatser.

Några motionärer har framhållit det önskvärda i att största möjliga nordiska enhetlighet i rättstillämpningen i fråga om otillbörlig marknadsföring säkerställs och finner det beklagligt, att det nya lagförslaget radikalt bryter en nordisk lagstiftningstradition genom att enbart reglera otillbörlig marknadsföring, medan övriga delar av den otillbörliga konkurrensen lämnas därhän. Detta kan få, menar motionärerna, negativa återverkningar på det nordiska samarbetet.

Utskottet delar departementschefens bedömning, att man för närvarande bör låta de bestämmelser, som återfinns i 1931 års lag om illojal konkurrens och rör yrkeshemligheter, mutor och bestickning, fortleva tills vidare. För en ändring i dessa regler krävs ytterligare utredning. I och för sig skulle naturligtvis en nordisk rättslighet på detta område vara av praktiskt värde. Enligt utskottets mening kan man förvänta att det eftersträfvade ökade ekonomiska samarbetet mellan de nordiska länderna kommer att leda till att åtgärder vidtas för att säkerställa största möjliga nordiska enhetlighet i rättstillämpningen även på detta område, när så befinner sig erforderligt.

Utskottet har också haft att behandla motionsyrkanden om att frågan om ekonomiskt förtal och förtal mot juridiska personer upptas till förnyad utredning. Med ekonomiskt förtal menas förtal som riktar sig mot fysisk eller juridisk person och som medför ekonomisk skadeverkan för denne men som inte innebär angrepp mot vederbörandes personliga heder.

Utskottet delar departementschefens uppfattning att frågan om ekonomiskt förtal hör hemma, inte i en lag om otillbörlig marknadsföring utan i brottsbalken och tryckfrihetsförordningen. Departementschefen framhåller att allmänna bestämmelser i ämnet får tas upp i annat sammanhang.

Därmed anser jag mig ha bemött det i reservationen II av herrar Ebbe Ohlsson och Wachtmeister framställda yrkandet.

Beträffande ofullständig prisangivelse uttalade tredje lagutskottet vid 1969 års riksdag i utlåtande nr 24 att om priser för utbudna varor i annonser och butiker anges utan inräknande av mervärdeskatt, så kan detta i många fall leda till att konsumenter vilseleds. På utskottets hemställan överlämnades motionerna jämte utlåtandet till Kungl. Maj:t för närmare överväganden.

Lag om otillbörlig marknadsföring, m. m.

Med anledning av liknande motionsyrkanden i fristående motioner och sådana som behandlats i utskottet i anslutning till lagförslaget anser utskottet, att denna fråga bör kunna angripas med stöd av generalklausulen.

Herr talman! Så långt anluter jag mig till utskottets hemställan.

Vid G i utskottets hemställan har av mig och några medreservanter fogats en reservation, betecknad III, beträffande frågan om rätt att föra talan mot marknadsrådets beslut. Vi reservanter anser att de beslut som marknadsrådet har att fatta i många fall kan komma att få en mycket stor ekonomisk räckvidd. Med hänsyn härtill och för att befästa rättssäkerheten borde det vid behandlingen av marknadsföringsmål finnas möjlighet till överklagande av marknadsrådets beslut. Någon utredning finns inte om lämplig prövningsinstans över marknadsrådet. Enligt vår mening borde det därför snarast möjligt utarbetas och för riksdagen framläggas förslag till en instansordning i marknadsföringsmål, som gäve möjlighet till prövning av marknadsrådets beslut.

Vad beträffar reservationen I ber jag att helt kort få hänvisa till dess text.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationerna II och III vid tredje lagutskottets utlåtande nr 45 och yrkar i övrigt bifall till utskottets hemställan.

Herr andre vice talmannen övertog ledningen av förhandlingarna.

Herr SVENNING (s):

Herr talman! Det råder stor enighet inom utskottet om lagförslaget om otillbörlig marknadsföring. Utskottet anser att det måste skapas effektiva garantier för att reklam och marknadsföring inte bedrivs med otillbörliga metoder. Konsumenternas intressen måste skyddas, och lagen utgör en viktig del i denna strävan.

På ett par punkter har det uppstått skiljaktiga meningar. Vid punkten C

i utskottets hemställan rörande marknadsrådets rättsliga funktioner finns en reservation I som i viss utsträckning utgör en formuleringsdiskussion, men som också visar en viss tveksamhet hos reservanterna att helt ansluta sig till departementschefens och utskottsmajoritetens uppfattning. Varken utskottsmajoriteten eller reservanterna kan dock biträda motionerna I: 1139 och II: 1336. Beträffande detta avsnitt är man i stort sett ense. Reservanterna slutar liksom utskottsmajoriteten med ett påpekande att det är »önskvärt att rättsutvecklingen på området utvecklas efter enhetliga linjer inom Norden».

Utskottsmajoriteten tillägger emellertid att intresset härav dock inte kan anses väga så tungt att man bör avstå från att tillskapa ett specialorgan som bedöms erforderligt för att det väsentliga syftet med lagstiftningen, hänsynen till konsumentintresset, skall kunna tillgodoses. Detta leder klart till att motionerna I: 1139 och II: 1336 bör avslås.

Reservationen III vid punkten G i utskottets hemställan visar på större skiljaktighet mellan utskottsmajoriteten och reservanterna. »De beslut som marknadsrådet har att fatta kan i åtskilliga fall komma att få en mycket stor ekonomisk räckvidd», skriver reservanterna. Med hänsyn härtill och till vikten av att befästa rättssäkerheten vid behandlingen av marknadsföringsmålen vill man därför ha möjligheter att överklaga marknadsrådets beslut. Reservanterna föreslår därför att det snarast möjligt utarbetas förslag i denna riktning och att riksdagen beredes tillfälle att ta ställning till instansordning i marknadsföringsmål som ger möjlighet till överprövning av marknadsrådets beslut.

I likhet med departementschefen framhåller utskottet att den nu föreslagna ordningen inte innebär någon absolut nyhet. Bl. a. gäller redan nu att näringsfrihetsrådets beslut enligt konkurrensbegränsningslagen inte får över-

Lag om otillbörlig marknadsföring, m. m.

klagas. Vidare erinras om att arbetsdomstolens avgörande inte kan föras vidare till högre instans. Här finns ett område som ofta är av mycket stor betydelse och omfattande räckvidd för arbetsmarknadens parter. Denna ordning har gällt under många år. Här finns ingen överklagning och inga möjligheter att gå vidare. Jag tycker att detta är beaktansvärt och att det bör tagas med vid den bedömning som nu sker.

Utskottet erinrar om att marknadsrådet har givits en sammansättning som garanterar att dess rättstillämpning kommer att fylla högt ställda krav på rättssäkerhet. En ytterligare rättssäkerhetsgaranti ligger i att enligt marknadsföringslagen frågor om utdömande av vite, som rådet har förelagt, med stöd av generalklausulen skall prövas av allmän domstol. Med hänsyn till dessa faktorer anser utskottet i likhet med departementschefen att det inte finns skäl att öppna någon möjlighet att föra talan mot marknadsrådets beslut vare sig i ärenden enligt konkurrensbegränsningslagen eller i ärenden rörande generalklausulen om otillbörlig marknadsföring.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan på alla punkter.

Fru SUNDBERG (m):

Herr talman! För att få den riktiga bakgrunden till reservationerna i tredje lagutskottets förevarande utlåtande är det viktigt att beakta vad den utredning anförde, som år 1966 avlämnade sitt betänkande med titeln Otillbörlig konkurrens. Utredningen lade fram förslag om en generalklausul mot ohederliga konkurrensåtgärder och särskilda bestämmelser mot vilseledande reklam, företagsspioneri, missbruk av företags-hemligheter, tekniska förebilder och tekniska föreskrifter samt om bestickning och tagande av muta i närings-verksamhet. Hittills har utredningens betänkande resulterat i en proposition,

som bara tar upp en liten del av hela detta fält.

Jag vill redan från början säga att utredningen utfört det arbete som redovisades i nämnda betänkande i nära samarbete med de olika nordiska länderna inför ett kommande ekonomiskt nordiskt samarbete. Inför ett ökat gemensamt varusortiment i Norden ansåg man det vara utomordentligt väsentligt att de nordiska länderna när det gällde konkurrensen och konkurrenstillämpningen hade en något så när likartad lagstiftning. Nu har man emellertid från svensk sida helt frångått de utfästelser som då gjordes om nordiskt samarbete.

I den konkurrens ekonomi vi har måste vi se till att den fria konkurrensen inte i onödan begränsas på ett ur allmän synpunkt skadligt sätt. Det är viktigt att lagstiftningen utformas så att producenten inte hindras från att så att säga komma till tals med konsumenten.

Avvägningen är utomordentligt svår. För vad menar vi med fri konkurrens? Om vi lägger verklig frihet i begreppet innebär detta att producenten också skulle ha rätt att välja marknadsföringsmetod. Så blir nu inte fallet när tredje lagutskottet i samband med behandlingen av proposition 57 här instämt i departementschefens förslag att en lag mot otillbörlig marknadsföring bör komma till stånd.

Herr talman! Stor makt innehas numera av handeln. Om man produktutvecklar en ny vara — och det är en utomordentligt dyrbar och kostsam procedur — bör detta givetvis följas upp av marknadsföring av varan. Här finns emellertid en broms, handeln. Det gäller att i första hand övertyga handeln om att varan bör marknadsföras och få plats i den trängsel som råder på hyllorna — inte minst i våra allivsaffärer och liknande. Att få fram varan där har hittills i hög grad underlättats av att man låtit jippon eller speciella förmåner följa med varan. Handeln har då

Lag om otillbörlig marknadsföring, m. m.

ställt sig mer villig att exponera den. Givetvis kan priset användas som marknadsföringsmetod. Där har handeln dock möjlighet att använda producent-rabatteringen för prisnedsättning på annan vara. Konsumenten kan aldrig vara säker på att producentens pris-sänkning kommer honom till del. Det är en av följderna av att vi tog bort bruttoprissättningen — vilket jag personligen tycker var riktigt.

Nu säger man i stället att vi måste ha ett förbud mot metoder som är etiskt och moraliskt förkastliga. Därvidlag kan man diskutera tilläggserbudanden och rabattförmåner. Att jag köper 5 kg kaffe och får 1 kg kaffe gratis kan ingen tycka vara en otillbörlig marknadsföring. Men hur är det med de lappar som ligger i kaffeburkarna och ger mig möjlighet att köpa rabatterade silverskedar. Är det otillbörligt? Finns det ett nära sammanhang mellan det malda kaffet och kaffeskedarna? Jag låter frågan stå öppen.

Som motiv till de här förbuden har man för det första anfört att jippon kostar mycket pengar och fördyrar varan, för det andra att det drar konsumenternas uppmärksamhet från det väsentliga, nämligen pris, kvalitet och service, och för det tredje att det komplicerar bedömningen för konsumenterna av köpets verkliga värde.

Herr talman! Prisfrågan bör knappast höra hemma i en lag om otillbörlig konkurrens. Då skulle — jag vet att det finns krafter som vill det — all reklam kunna förbjudas eftersom givetvis reklam fördyrar varans slutpris. Samtidigt är det väl ingen som vill förneka den konsumentupplysande funktion som finns i reklamen. När det gäller pris och kvalitet måste konsumentkunskapen vara det väsentliga. För kunskap om varor och varors marknadsföring är det enda som kan garantera konsumenten en riktig bedömning av varans värde.

Så kommer vi till frågan om i vad

mån tilläggserbudanden komplicerar konsumentens bedömning. Jag anser nog att de gör det och detta kan motivera lagstiftning på området. Om jag köper ett paket cornflakes kan jag köpa ett trädgårdsparasoll billigt. Motivet för att köpa paketet är antingen att jag vill ha cornflakes och betalar priset eller också att jag vill ha både cornflakes och parasollet och i så fall betalar cornflakespaketet och parasollet eller att jag bara vill ha parasollet — i så fall har jag pålurats en produkt som jag inte vill ha. Jag har velat påpeka de här sakerna därför att de ändå utgör bakgrunden till den nya lagstiftning som här föreslås. Problemlkomplexet är svårt och inte förenklas det av det faktum att förutom att det centrala i lagen är tillkomsten av en generalklausul som gör att man kan utfärda förbud mot en viss form av reklam eller andra handlingar, så kommer också förslag om vissa straffbestämmelser rörande åtgärder i marknadsförande syfte. Dessa gäller just sådana här tilläggserbudanden och inte minst rabattmärken som vi i form av trading stamps som väl är har varit befriade från hittills i vårt land. Man säger emellertid klart, att för att vara tillåtligt skall ett erbjudande ha ett rimligt och naturligt samband med varan, och det är här som jag anser att svårigheterna kommer in. Det kommer att förorsaka marknadsrådet åtskilligt juridiskt huvudbry — detta torde stå utom allt tvivel.

Jag vill påpeka att vitesföreläggandet vanligtvis skall följa ett förbud. Men det finns två undantag när detta inte är nödvändigt. Det ena är när förbudet gäller ett statligt företag och det andra är när man anser att det kan ha prejudicerande karaktär — överenskommelse har kanske redan träffats mellan konsumentombudsmannen och producenten om att frångå den otillbörliga marknadsföringen men man vill ändå ta upp saken i marknadsrådet för att få ett prejudikat.

Lag om otillbörlig marknadsföring, m. m.

Vid tredje lagutskottets utlåtande finns tre reservationer fogade. Den första gäller marknadsrådets rättsliga funktioner. Principiellt måste man ställa sig frågande till riktigheten av att ur den allmänna rättsskipningen bryta ut vissa uppgiftsområden; motiveringen för åtgärden är att åklagare och domstolar inte kan ha tillräcklig erfarenhet av förhållandena inom dessa områden. Men om vi följer rättegångar vid en underrätt kan väl var och en av oss göra konstaterandet, att de områden som rätten måste behandla vid sin bedömning av olika fall spänner över praktiskt taget hela vårt liv och vår livssituation. Det är alltså underligt att anföra att motivet för att ta bort en viss funktion från den allmänna rättsskipningen är att man anser att — jag använder mina egna ord — domstolarna inte har tillräcklig kompetens för att göra denna bedömning.

Jag vill emellertid tillägga — även om den principiella motviljan fortfarande finns kvar hos mig — att det är möjligt att det nya marknadsrådet kan få en sådan sammansättning att säkerhet skapas för att bedömningen kommer att ske enligt svensk rättspraxis. Därför talar ju att såväl ordföranden som vice ordföranden skall vara väl förfarna i domarvärv. Dessutom kommer personer med sakkunskap på marknadsföringens område och representanter för både konsumenter och producenter att finnas med. Jag uttalar en förhoppning att rättssäkerheten inte blir åsidosatt. Min principiella synpunkt vidhåller jag likväl.

Ansökan om förbud mot otillbörlig marknadsföring görs av konsumentombudsmannen. Om han inte vill göra ansökan må sådan väckas av näringsidkare eller sammanslutning av näringsidkare, konsumenter eller löntagare. När förbud utfärdas på detta sätt kan producenten sättas i en situation som får till följd betydande ekonomiska svårigheter. Därtill kommer att beslutet, ef-

tersom det ligger på detta plan, alltid kommer att vara av moralisk-etisk art.

Enligt den uppfattning som vi reserverar framför i reservationen III skall rättssäkerheten garanteras genom att möjlighet ges till överklagande av marknadsrådets beslut. Ingen utredning har till diskussion tagit upp frågan huruvida en sådan överklagningsrätt borde finnas. Vi reserverar anser att den borde bli föremål för utredning och förslag läggas fram för riksdagen till instansordning i marknadsföringsmål för att ge möjlighet till en överprövning av rådets beslut. Givetvis skall konsumenternas intressen tillvaratas, men om man förutsätter att konsumenterna skulle bli lidande på att en sådan överklagningsmöjlighet skapas måste — så uppfattar jag saken — detta var detsamma som att underkänna marknadsrådets rättsskipande funktion.

I motionen II:1380 — likalydande med motionen I:1171 — som jag varit med om att väcka behandlas också frågan om ekonomiskt förtal. Enligt den nya lagen kan sådant motverkas endast i speciella fall. Det har tidigare framhållits här att departementschefen anser att det erfordras betydligt mera vittgående bestämmelser.

Jag vill återigen erinra om det utredningsförslag som ligger till grund för propositionen. Inte minst i de andra nordiska länderna har man starkt tryckt på frågan om ekonomiskt förtal och velat ha en gemensam lagstiftning. Det är därför som jag anser det vara alldeles riktigt att reservanterna här för fram krav på att bestämmelser mot ekonomiskt förtal nu utarbetas också i vårt land. Det finns trots allt — här tror jag att herr Svenning håller med mig om att det är förkastligt och inte bör få fortsätta — en form av privat konsumentupplysning, felaktiga informationer som kan lämnas genom broschyrer, tidningar eller massmedia och som kan medföra ekonomisk skada för den det berör men också för konsumenterna.

Lag om otillbörlig marknadsföring, m. m.

Med dessa ord, herr talman, vill jag yrka bifall till reservationerna I, II och III i tredje lagutskottets utlåtande nr 45.

Herr TOBÉ (fp):

Herr talman! Propositionen 57 om otillbörlig marknadsföring m. m. har i stort sett enhälligt tillstyrkts av tredje lagutskottet. Det har här talats om ett stort antal motioner som berör frågan. Det gäller sådana motioner som är väckta under den allmänna motionstiden och sådana som väckts i anledning av propositionen.

Från folkpartiet föreligger motionsparet I: 235 och II: 272, som speciellt tar upp frågan om missvisande prisangivelser. I motionsparet antydes möjligheten av att i en kommande lagstiftning få in bevakning av dessa frågor i en generalklausul. Detta har nu skett och utskottet har dessutom understrukit frågan i sitt utlåtande. Jag är ense med utskottet att det inte finns någon anledning att driva den linjen vidare utan anser frågan tillfredsställande besvarad.

Det är egentligen endast beträffande en fråga som jag för min del har en avvikande mening, nämligen frågan om omprövning av det nya marknadsrådets beslut. De beslut som marknadsrådet skall fatta är mycket grannlaga. De har stor ekonomisk betydelse — i varje fall kan de ha det. De blir prejudicerande då det gäller att avgöra skillnaden mellan otillbörlig och tillbörlig marknadsföring. Kanske kan man tala om god och dålig köpsed eller t. o. m. använda utredningens formulering och tala om hederliga och därmed också ohederliga metoder.

Departementschefen har nu avisat möjligheten att anföra besvär mot marknadsrådets beslut. Under remissbehandlingen och i andra sammanhang har önskemål framförts om en sådan instansordning. Man har skyltt på att det skall fattas snabba avgöranden. Man jämför med annan administrativ rätt

och med hur arbetsdomstolen fungerar o. s. v.

Reservanterna bakom reservationen III stöder sig på två motionspar, vilka tidigare här åberopats, och på motionen II: 1378 av herr Ahlmark.

Reservanterna — till vilka jag hör — avvisar den anförda jämförelsen med arbetsdomstolen och åberopar att ett överklagande inte är främmande för den administrativa processen i övrigt här i landet. Härtill kan framhållas att instansordningen med blandad administrativ och judiciell prövning också förekommer, bl. a. inom mitt eget yrke. Det senaste exemplet är för resten det som tredje lagutskottet slutbehandlade i går, nämligen frågan om tvångsförvaltning av vanhävdad fastighet, där hyresnämnden är första instans och allmän domstol andra instans — eller om det skall bli fastighetsdomstol i framtiden.

Herr Svenning åberopade att det är vanligt i fråga om administrativ rätt att man inte har möjlighet att överklaga. Vidare hävdade han att den kvalificerade sammansättningen av denna domstol, marknadsrådet, garanterar — hur nu orden föll — att rättstillämpningen följer svensk rättspraxis och att allmän rättssäkerhet tryggas, varför allmänheten och de som har med rådet att göra bör kunna omfatta det med förtroende. Naturligtvis är det väl meningen att sådana garantier skall finnas beträffande alla domstolar och alla som i övrigt har att fatta beslut här i landet. Å andra sidan har man rätt att överklaga hovrätternas utslag till högsta domstolen, men jag vet inte om man bör göra gällande att det beror på att hovrätterna inte har en sådan sammansättning att man riktigt kan lita på dem. Jag tror inte att det resonemanget håller att detta verkligen är en domstol vars utslag inte behöver överklagas, eftersom dess sammansättning är sådan att det inte finns anledning att fundera på över-

klaganden.

Behovet av snabbhet i besluten bör, menar vi reservanter, kunna tillgodoses genom den möjlighet som öppnas i 8 § i lagförslaget, där det talas om intetförbud.

Med återopande av vad jag här anfört och av de motioner jag nämnt ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen III vid tredje lagutskottets utlåtande nr 45.

Herr WACHTMEISTER (m):

Herr talman! Jag står bland under-tecknarna av de tre reservationer som är avlämnade i detta ärende. Reservationen I är kanske inte i sak så skiljaktig från utskottets förslag. En av de väsentliga anledningarna till att den avgivits är att vi reservanter har velat på ett kraftigare sätt än utskottet betona, att vi inte vill vara med om departementschefens misstänkliggörande av allmänna åklagares och domstolars kompetens. Vi tycker att detta misstänkliggörande är än mer betänkligt, om det sammanställs med yttranden om domstolarna i andra sammanhang som fått en mindre lycklig utformning.

Enligt vår mening är det ur rättssäkerhetssynpunkt betänkligt att inrätta det ena rådet efter det andra, kanske inte så mycket med tanke på att det skapas särskilda fora för olika ärenden som med tanke på att man undandrar dessa områden en prövning i flera instanser. Vi finner inte att det viktigaste ur rättssäkerhetssynpunkt är att ärendena handläggs snabbt utan att de handläggs rätt.

Om besvärsmöjligheter finns, bortfaller invändningen ur rättssäkerhetssynpunkt mot marknadsrådet, och därför har vi som står bakom reservationen I anslutit oss till förslaget om inrättande av ett sådant råd. Kvar står dock den principiella tveksamheten. Hur långt skall vi egentligen dela upp vår rättskipning i specialdomstolar? Det är en

Lag om otillbörlig marknadsföring, m. m.

principiellt mycket intressant fråga. Jag skall kanske inte ta upp en allmänpolitisk diskussion om den just nu, men det vore faktiskt roligt att vid något tillfälle få diskutera den med departementschefen. Vi kan inte komma ifrån att specialdomstolarna — som sagt under förutsättning av att besvärsmöjligheter finns — kan ge ärenden en grundligare behandling, men vi riskerar också att få ett fruktansvärt lapptäcke. Någonstans måste vi sätta gränsen. Var skall den gå?

Beträffande det ekonomiska förtalet anförde departementschefen att frågan om allmänna bestämmelser i ämnet får tas upp i annat sammanhang. Det vore ingenting att säga om den saken, om vi levde i ett ekonomiskt mycket stabilt samhälle, men det gör vi inte i dag. Vi har ju en våldsam strukturomvandling inom näringslivet.

Det finns därför stor risk för att någon, när olika intressen kämpar om ett företag som skall strukturomvandlas, tillgriper det ekonomiska förtalet för att komma till en från sin egen synpunkt fördelaktigare uppgörelse. En liten anvisning i den riktningen ges i dagens Svenska Dagblad där revisorererna i Billmans Regulator AB har funnit sig föranledda att inskrida med ett klargörande med anledning av att samma tidning vid ett tidigare tillfälle hade skrivit, att förhållandena i företaget var kaotiska. En sådan sak kan medverka till att förhindra den strukturrationalisering i företaget som är önskvärd i ett sådant läge som det som råder i dag.

Vi som står bakom reservationen II vill trycka på att frågan om utredning rörande ekonomiskt förtal och förtal mot juridiska personer måste avgöras snart. Eftersom vi har glädjen att ha departementschefen här i dag vore det roligt om vi kunde få en liten anvisning om när departementschefen räknar med att det där andra sammanhanget, i vilket dessa bestämmelser skall

Lag om otillbörlig marknadsföring, m. m.

tas upp, kommer att inträffa. Vi tror nämligen inte att detta är en fråga som vi gång på gång kan skjuta framför oss — den måste tas upp ganska snart för att inte den strukturrationalisering som från samhället synpunkt är nödvändig i onödan skall fördröjas.

Herr talman! Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till reservationerna I, II och III.

Herr SVENNING (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Wachtmeister påstod att man ifrågasätter juristernas kompetens. Jag är inte säker på att man gör det. Jag har den erfarenheten från sådana specialdomstolar som hyresnämnd och hyresråd att allmänna domstolsjurister har kopplats in, varigenom en specialdomstol har skapats i vilken även representanter för fastighetsägare och hyresgäster finns med. Dessa specialdomstolar har nu verkat i 28 år. Utvecklingen har blivit den att man nu har fått särskilda hyresråd. Det är jurister som arbetar på området som har fått denna titel. De har under många år som hyresnämndsordförande skaffat sig en utomordentlig kompetens som har gjort det möjligt för dem att överblicka hela hyres- och bostadsmarknaden.

Jag tror att sådana specialdomstolar har ett stort värde liksom arbetsdomstolen, som tidigare har återopats. Det är helt enkelt nödvändigt att vi som verkar på olika områden har tillgång till en domstol som behärskar frågorna och skaffar sig kunskap genom att ständigt arbeta med ärenden som ligger inom deras kompetens- och arbetsområden.

Herr WACHTMEISTER (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag underkände inte, herr Svenning, specialdomstolarnas värde — tvärtom sade jag att man inte kan komma ifrån att de som specialiserar sig kan ge frågorna en grundligare

behandling. Min invändning ligger på planet: Hur långt skall vi dela upp vår rättskipning? Nu har vi hyresråd, vi kommer att få marknadsråd och det ena rådet efter det andra.

Herr Svenning sade att han inte tyckte att förfarandet innebar något underkännande av de allmänna åklagarnas och domarnas kompetens. Jag har svårt att tolka departementschefens uttalande på annat sätt när han säger att de allmänna åklagarna och domstolarna inte kan anses ha sådan erfarenhet av förhållandena inom näringslivet och på konsumtionsmarknaden att man kan anförtro dem några mera betydande uppgifter i detta sammanhang. Det resonerandet skulle vi kunna föra vidare och säga: De har ingen kompetens på t. ex. fiskerättsområdet eller på jakträttsområdet. Och sedan skulle vi kunna yrka på särskilda domstolar även där. Det är kruset i problemet.

Herr SVENNING (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Wachtmeister kan ha rätt i att det behövs en deklaration beträffande hur långt man skall sträcka sig. De områden som nu är föremål för debatt rör emellertid konsumenternas intresse, inflytande och möjligheter att verka på marknaden. När man nu skapar ett marknadsråd som skall hjälpa dem härmed borde det inte vara fel att sedan arbeta vidare på denna linje. Jag är övertygad om att det är nödvändigt att skapa ett sådant system att de som arbetar på detta område, även jurister, ges möjlighet att arbeta ännu säkrare än de tidigare kunnat göra.

Herr PETERSSON i Lund (s):

Herr talman! De flesta i denna kamare är säkerligen överens om att den prissättning exklusive moms som fortfarande förekommer på en del håll inom detaljhandeln är ett osunt system, som inte har någon saklig grund — det har endast till syfte att missleda kon-

Lag om otillbörlig marknadsföring, m. m.

sumenterna. Det är mot denna bakgrund som vi i motionen II: 1327 hemställt att riksdagen i anslutning till propositionen 57 skulle uttala sig för ett förbud mot ofullständig prisangivelse. Det framgår av utskottsutlåtandet liksom av herr Grebäcks anförande, att utskottet i hög grad delar motionärernas uppfattning i sakfrågan men att utskottet anser att missförhållandet lämpligen bör angripas med stöd av general-klausulen i lagen om otillbörlig marknadsföring.

Som motionär vill jag gärna instämma i utskottets uppfattning på denna punkt. Med utskottets starkt kritiska skrivning angående prissättning exklusive moms bör det heller inte vara några svårigheter att genom marknadsrådet få fram ett faktiskt förbud mot missvisande prisangivelser. Jag skall också gärna medverka till att en anmälan så snart som möjligt kommer fram till marknadsrådet för bedömning.

Herr talman! Med detta och med konstaterandet att propositionen 57 innebär ett viktigt steg framåt för konsumentintresset ber jag att få yrka bifall till tredje lagutskottets hemställan i dess utlåtande nr 45.

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet **GEIJER**:

Herr talman! Detta är enligt min uppfattning en så viktig fråga, att det egentligen skulle ha funnits skäl för mig att något närmare utveckla tankarna bakom detta lagförslag. Jag skall emellertid inte göra det. Det råder ju enighet i stort om att denna lagstiftning är behövlig och nödvändig, och då finns det heller inte någon anledning att fördjupa sig i de allmänna principerna bakom förslaget.

Däremot skulle jag vilja anföra några synpunkter på de reservationer som fogats till utskottets utlåtande och till de motiveringar som i kammaren ytterligare anförts för reservationerna.

När det gäller frågan om överklaganderätten kunde jag visserligen inskränka mig till att hänvisa till vad herr Svenning anfört — det överensstämmer helt med den motivering som redovisats i propositionen — men jag vill därutöver gärna understryka att det enligt min mening skulle vara olyckligt med en möjlighet till överklagande. Jag tror att det skulle undergräva rådets auktoritet och framför allt förlänga handläggningstiderna på ett ytterst besvärande sätt. Jag tror inte att det är tillräckligt att, som herr Tobé gör, hänvisa till möjligheten med provisoriska beslut enligt 8 §.

Jag vill gärna ytterligare understryka vad herr Svenning sade om rådets sammansättning; den tillgodoser mycket högt ställda anspråk på rättssäkerhet. För övrigt kan vi hänvisa inte bara till arbetsdomstolen — det ligger ännu närmare till hands att hänvisa till näringsfrihetsrådet. Jag vet inte om det förekommit några klagomål — jag har i varje fall inte hört det — över att det inte varit möjligt att överklaga näringsfrihetsrådets beslut. Vi har alltså en praxis att falla tillbaka på.

I reservationen II begärs en utredning av frågan om ekonomiskt förtal och förtal mot juridiska personer. I denna sak vill jag bara till herr Wachtmeister säga att jag för dagen inte kan göra något annat uttalande än att denna fråga alltjämt övervägs inom regeringen.

Fru Sundberg beklagade att denna lagstiftning införes i Sverige utan att förslag om liknande lagstiftning framläggs i de övriga nordiska länderna. Jag vill betona att detta i och för sig inte är uttryck för något bristande intresse för en gemensam nordisk lagstiftning i sådana här frågor. Men man får inte överbetona den sidan. Om vi här ser ett behov av en lagstiftning och har en möjlighet att framlägga förslag till lösningar får ju inte den omständigheten, att de andra nordiska länderna för närvarande inte

Lag om otillbörlig marknadsföring, m. m.

är beredda att framlägga liknande förslag, avhålla oss från att söka lösningar på problem som i dagens läge är påträngande.

Jag återkommer till herr Wachtmeister som tog upp frågan om specialdomstolar. Det är ju en ständig avvägningsfråga. Vår huvudprincip kan sägas vara att vi egentligen inte skall ha specialdomstolar. Jag vet inte vad herr Wachtmeister har för bakgrund till påståendet att det skulle bli fråga om ett »misstänkliggörande» av de allmänna domstolarna. Det är tvärtom så att vi har det allra största förtroende för de allmänna domstolarnas sätt att handlägga juridiska frågor och slå vakt om rättssäkerheten. Och när man har skapat specialdomstolar har det absolut inte inneburit något misstänkliggörande av de allmänna domstolarnas sätt att handlägga juridiska frågor. Åtgärden har givetvis helt berott på att man på vissa specialdområden funnit att en specialdomstol är en praktisk lösning. Vi har ju lysande exempel på specialdomstolar som fyller en utomordentligt viktig funktion — här har redan nämnts arbetsdomstolen.

Jag är därför mycket angelägen att bestämt deklarerat att det inte finns någon som helst grund för den tankegång som herr Wachtmeister förde fram. Vi har inte haft någon tanke på att de allmänna domstolarna inte skulle kunna handlägga de frågor vi nu talar om. Det är klart att de skulle kunna det. Men om man finner att man kan ha en specialdomstol med en sammansättning som för detta ändamål är mera praktisk skall man naturligtvis inte tveka att gå den vägen.

Herr TOBÉ (fp):

Herr talman! Jag kan inte underlåta att göra en liten reflexion med anledning av vad statsrådet Geijer sade angående möjlighet att överklaga marknadsrådets beslut.

Jag tycker det var ett cirkelbevis.

Först sade statsrådet att marknadsrådet har en så förnämlig sammansättning och så stor auktoritet att man inte behöver besvara sig mot dess beslut, till skillnad från utslag av många andra instanser i vår rättsordning som har en lika förnämlig eller kanske ännu förnämligare sammansättning. Sedan sade statsrådet att förtroendet skulle rubbas, om vi införde möjlighet att anföra besvär över rådets beslut.

Detta är något av ett cirkelbevis. Förtroendet för rådet är tydligen inte större än att auktoriteten skulle brista om det fanns en möjlighet att besvara sig. Jag tycker inte det är riktigt att argumentera på det sättet.

Herr WACHTMEISTER (m):

Herr talman! Jag kanske valde orden mindre väl när jag talade om *misstänkliggörande* av de allmänna domstolarna. Eftersom statsrådet frågade vad som låg bakom detta, kan jag tala om att det var ett uttalande som statsrådet gjorde i början av sin ämbets tid, att halva svenska folket var rättslöst. Det visade sig sedan att det var någon missuppfattning, och därmed borde saken vara ur världen, men missuppfattningen ligger kvar och gror. Om den sätts i förbindelse med denna sak, kan det bli rätt betänkligt.

Jag skall gärna ta tillbaka vad jag sade om misstänkliggörande och i stället använda ordet »underkännande» — det är nämligen vad formuleringen på s. 90 i utskottets utlåtande innebär. Har vi formulerat våra åsikter litet dåligt, både justitieministern och jag, är vi kvitt därmed.

Statsrådet sade att han inte hade hört några klagomål över att näringsfrihetsrådets beslut inte kan överklagas. Jo, det har framförts ganska många klagomål, senast när det gällde avskaffandet av bruttopriser på böcker och musikalier. Då var branschorganisationerna allvarligt bekymrade över att det inte var möjligt att överklaga beslutet, men ansåg det meningslöst att ta upp en strid

i denna fråga.

Det är av detta skäl jag anser det farligt att utvidga detta system — med de fördelar det ändå innebär — om det inte kombineras med möjlighet till överklagande.

Ingen människa är ofelbar — det vet vi litet var. När ett skatteärende överklagas ända upp i regeringsrätten kan det hända att beslutet där fattas med tre röster mot två. Det är ändå de mest erfarna jurister som finns som kommer till så olika uppfattningar, att tre vill fria och två vill fälla, eller tvärtom. I underätterna — varifrån visserligen de högre rättsinstanserna rekryteras men vilkas ledamöter i varje fall enligt lekmannens uppfattning inte kan vara lika erfarna — måste möjligheterna att göra misstag vara större. Det vore därför önskvärt att det funnes en utväg att få ett ärende prövat på flera håll. Ingen människa är som sagt ofelbar.

Till slut vill jag tacka för att regeringen fortfarande har under övervägande frågan om bestämmelser till skydd för ekonomiskt förtal. Innebär »under övervägande» att ärendet definitivt är kastat i papperskorgen, eller betyder det att det har lagts längst ner i någon byrålåda? Man får ibland uppfattningen att »under övervägande» betyder att ett ärende är borta, medan »under välvilligt övervägande» betyder att det ligger kvar på skrivbordet eller i skrivbordslådan.

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet GEIJER:

Herr talman! För att börja med frågan om det ekonomiska förtålet vill jag säga att uttrycket att ärendet övervägs inom regeringen betyder att det icke är avskrivet och icke kastat i papperskorgen, utan att det finns i blickfältet och att regeringen har att ta ställning till hur man skall förfara med frågan.

Herr Tobé måste ha gjort sig skyldig till en liten missuppfattning. När vi har

Lag om otillbörlig marknadsföring, m. m.

hänvisat till att det är väsentligt att en sådan här specialdomstol har auktoritet, menar vi att vetenskapen om att marknadsrådet är första och sista och enda instans säkerligen har sin betydelse inför allmänheten. Det ger en speciell tyngd åt utslagen, som blir vägledande på ett speciellt sätt.

Jag säger detta därför att det enligt min erfarenhet har utomordentligt stor betydelse för arbetsdomstolens förankring och auktoritet hos arbetsmarknadens parter att arbetsdomstolens domar inte kan överklagas. På samma sätt tror jag att det är mycket värdefullt för marknadsrådets auktoritet och ställning inför den allmänna opinionen om rådet blir första och sista instans.

Härmed var överläggningen slutad.

Mom. A och B

Vad utskottet hemställt bifölls.

Mom. C

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till utskottets hemställan med den ändring i motiveringen, som föreslagits i reservationen I; och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Wachtmeister begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller tredje lagutskottets hemställan i mom. C i utskottets utlåtande nr 45, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets hemställan med den ändring i motiveringen som föreslagits i reservationen I av herr Grebäck m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter

Lag om otillbörlig marknadsföring, m. m.

intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Fru Sundberg begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 110 ja och 86 nej, varjämte 1 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan med oförändrad motivering.

Mom. D och E

Vad utskottet hemställt bifölls.

Mom. F

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen II; och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Wachtmeister begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller tredje lagutskottets hemställan i mom. F i utskottets utlåtande nr 45, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen II av herrar Ebbe Ohlsson och Wachtmeister.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-

propositionen. Herr Wachtmeister begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 172 ja och 28 nej.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. G

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen III; och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Wachtmeister begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller tredje lagutskottets hemställan i mom. G i utskottets utlåtande nr 45, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen III av herr Grebäck m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Wachtmeister begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 113 ja och 88 nej, varjämte 1 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. H

Utskottets hemställan bifölls.

Ändring i förordningen om skatteutjämningsbidrag, m. m.

§ 8

Föredrogs vart för sig

konstitutionsutskottets utlåtande nr 36, i anledning av proposition med förslag till lag om otillbörlig marknadsföring, m. m., i vad denna hänvisats till utskottet; samt

statsutskottets utlåtanden:

nr 114, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till marknadsrådet och konsumentombudsmanen, och

nr 118, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utbetalning av ersättning för upplåtelse av vissa kommunala sjukhus för läkarutbildning och forskning.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda utlåtanden hemställt.

§ 9

Ändring i förordningen om skatteutjämningsbidrag, m. m.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 119, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i förordningen (1965:268) om skatteutjämningsbidrag, m. m., jämte motioner.

Sedan utskottets hemställan föredragits yttrade:

Herr ELIASSON i Sundborn (cp):

Herr talman! Från och med nästa år upplöses Gotlands läns landsting i samband med att de borgerliga primärkommunerna på ön läggs samman till en kommun, som kommer att heta Gotlands kommun och som skall överta landstingets uppgifter. Detta aktualiserar vissa statsbidragsfrågor.

Här gäller det närmast frågan om reglerna för skatteutjämningsbidrag. På grundval av en promemoria som har upprättats i kanslihuset och varit föremål för remissbehandling framläggs ett

förslag i syfte att den gemensamma kommun som skall bildas på Gotland inte skall förlora skatteutjämningsbidrag genom reformen. Man har från Kungl. Maj:ts sida föreslagit, att Gotlands kommun skall garanteras ett skatteunderlag på 92 procent av medelskattekraften i riket mot vad som annars skulle gälla, nämligen 90 procent för primärkommun och 95 procent för landsting.

I motionen har yrkats att skattekraftsgränsen för Gotlands kommun skall höjas till 110 procent från föreslagna 92 procent. Vi har, när vi behandlat detta ärende i statsutskottets femte avdelning, varit eniga om att inte tillstyrka motionerna, eftersom ett bifall till dem skulle betyda en uppräknings av anslaget med inte mindre än 20 miljoner kronor per år räknat.

Företrädare för centern, folkpartiet och moderata samlingspartiet har emellertid fogat ett särskilt yttrande till statsutskottets utlåtande. Vi som anslutit oss till det särskilda yttrandet anser att man bör belysa problemet något mer, innan man fattar ett definitivt beslut. Vi åberopar vad som har påvisats i motionerna, nämligen att Gotlands län har den lägsta skattekraften per invånare av länen i riket och att den genomsnittliga utdebiteringen under senare år varit högre än den för riket genomsnittliga samt att kommunerna på ön genomsnittligt har en större låneskuld än kommunerna i det övriga landet.

Flertalet av de remissinstanser som yttrat sig över promemorian har framhållit vikten av att skattekraftsgränsen för Gotland sätts högre än 92 procent som föreslagits i propositionen. De skäl som anföres är, förutom dem jag redan nämnt, att Gotland har ett högt kostnadsläge, ogynnsamma tendenser beträffande befolkningsutvecklingen, svårt att få nya industriella etableringar och, på grund av den geografiska belägenheten, speciella svårigheter som sammanhängande med de dyra och tidskrävande person- och godstransporterna.

Ändring i förordningen om skatteutjämningsbidrag, m. m.

Vi som står bakom det särskilda yttrandet har velat uttala, att det enligt vår mening föreligger starka motiv för att sätta skattekraftsgränsen för Gotlands kommun högre än föreslagna 92 procent. Men vi förutsätter då, att den utredning om översyn av skatteutjämnningen som finansministern nu tillsatt skall med förtur ta upp dessa frågor till övervägande och utarbeta förslag.

Herr talman! Jag har intet annat yrkande än utskottets.

Herr GUSTAFSSON i Stenkyrka (cp):

Herr talman! Herr Eliasson i Sundborn har ju berört bakgrunden till propositionen nr 107 som vi nu behandlar.

I motionerna I: 1202 och II: 1408, vilka undertecknats av representanter för samtliga politiska partier, hemställs »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer om en omedelbar uppflyttning av Gotlands kommun till skattekraftsområde 2». Ett bifall till motionerna skulle innebära att utdebiteringen i Gotlands kommun skulle kunna anpassas till medelutdebiteringen i riket, som innevarande år beräknas till 21 kr. per skattekrona.

Som det nu är ter sig den ekonomiska bilden mörk i inledningsskedet för den nya kommunbildningen. Visby A-region har den lägsta realinkomsten per sysselsatt i landet. En av anledningarna härtill är givetvis näringslivets struktur på Gotland, där inte mindre än 28 procent av befolkningen direkt har sin utkomst av jordbruket, och som bekant har jordbruket under senare år inte haft anledning att rosa marknaden. Som jämförelse kan nämnas att Stockholm—Södertälje-regionen har den högsta realinkomsten, och den överstiger Visbyregionens med ca 10 000 kr. per sysselsatt. Det låga inkomstläget för Gotland medför att skattekraften är den lägsta i landet. Siffrorna för 1970 visar att antalet skattekronor per invånare på Gotland är 68:07, vilket skall jämföras med 96:01 för hela riket, och det innebär att

Gotland endast har 71 procent av medelskattekraften.

Som herr Eliasson i Sundborn nämnde är Gotlands geografiska läge kostnadsfördrande och hemmamarknaden liten, vilket gör att kommunikationsfrågorna är av största betydelse för näringslivets utveckling. Statsmakternas stöd har, som herr Eliasson också anförde, hittills uteblivit, trots riksdagens upprepade uttalanden om en lösning av kommunikationsfrågorna med statligt stöd.

En mycket svår balansgång väntar också den nya kommunbildningen. Å ena sidan möter de naturliga kraven på en med landet i övrigt jämförbar service i olika avseenden, och å andra sidan möter kravet att utdebiteringen inte skall nå sådan höjd att skattetrycket får en tröskeleffekt då det gäller lokalisering till länet eller rent av blir en primär anledning till utflyttning. Lånevägen kan ju heller inte beträdas hur långt som helst när det gäller investeringar.

Men vi skall inte svartmåla situationen. Med arbete och klok hushållning — och gotlänningarna är vana vid det — kan man komma långt. Vissa fördelar kan måhända också ernås med den nya kommunbildningen. En helhetsbild kan sålunda nu erhållas av Gotlands problem i stort, och en planering kan göras för hela regionen, innefattande samtliga kommunala aktiviteter. Vidare kan de resurser som finns inriktas mot vissa prioriterade mål, och eventuella felinvesteringar bör lättare kunna undvikas. Dessutom kommer den sociala och medicinska vården att ligga under samma huvudman och kan i viss utsträckning samordnas. Likadant är fallet med undervisningen. Lokaliseringspolitik, som är livsviktig för Gotland, kan också drivas hårt och målmedvetet, och i det avseendet skulle det vara av allra största betydelse om regionen kunde föras till stödområdet.

Med detta vill jag ha sagt att gotlänningarna på intet sätt tänker kasta yxan

Anslag till skatteutjämningsbidrag till kommunerna m. m.

i sjön, trots att våra motioner om högre skatteutjämningsbidrag inte har tillstyrkts. Vi kommer att kämpa för vårt Gotland!

Jag finner det emellertid ofrånkomligt att regeringen omprövar sin i vissa avseenden passiva inställning till Gotlands problem, vilka måste lösas snart. Jag tänker då närmast på lokaliserings- och kommunikationsfrågorna.

I det särskilda yttrande som fogats till statsutskottets förevarande utlåtande framhålles att starka skäl talar för att skattekraftsgränsen för Gotlands kommun blir högre än föreslagna 92 procent, och man förutsätter att utredningen för översyn av skatteutjämningsbidragen med förtur tar upp dessa frågor till övervägande och förslag. Detta är ett betydelsefullt uttalande, som jag hoppas kommer att beaktas av den nu tillsatta utredningen.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren vad utskottet hemställt.

§ 10

Anslag till skatteutjämningsbidrag till kommunerna m. m.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 120, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag för budgetåret 1970/71 till skatteutjämningsbidrag till kommunerna m. m. jämte motioner.

I propositionen nr 1 (bilaga 9, punkt D 2, s. 69—72 i utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för den 2 januari 1970) hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att till Skatteutjämningsbidrag till kommunerna m. m. för budgetåret 1970/71 på driftbudgeten under sjunde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 1 680 000 kr.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat

dels de likalydande motionerna I: 89 av herr *Bohman m. fl.* och II: 106 av

herr *Holmberg m. fl.*,

dels de likalydande motionerna I: 94 av herr *Werner* och II: 108 av fru *Ryding m. fl.*, vari hemställdes att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om förslag om statligt grundbidrag till kommunerna för utgivande av kommunala bostadstillägg, förslagsvis 500 kr. per bidragsberättigad pensionstagare, förbundet med villkor i syfte att trygga en minimistandard enligt i motionerna anförda riktlinjer,

dels de likalydande motionerna I: 145 av herr *Eric Carlsson m. fl.* och II: 162 av herr *Larsson* i *Öskevik m. fl.*, vari hemställdes att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om skyndsamt utredning och förslag om ett statligt grundbelopp i det kommunala bostadstillägget till folkpensionen,

dels de likalydande motionerna I: 288 av herr *Högström m. fl.* och II: 317 av herr *Ekström m. fl.*, vari hemställdes att riksdagen hos Kungl. Maj:t måtte hemställa om en skyndsamt översyn av reglerna för kommunala bostadstillägg till pensionärer,

dels de likalydande motionerna I: 573 av herr *Bohman m. fl.* och II: 679 av herr *Holmberg m. fl.*, såvitt nu var i fråga,

dels motionen I: 744 av herr *Gösta Jacobsson*,

dels de likalydande motionerna I: 753 av herrar *Eric Peterson* och *Österdahl* samt II: 871 av herr *Jonsson* i *Mora m. fl.* i vad avsåge hemställdes att den av riksdagen 1969 begärda utredningen angående kostnadsfördelning mellan stat och kommun ävenledes finge i uppdrag att överväga frågan om lämpliga statliga åtgärder för utjämnande av skillnaderna i de utgående kommunala bostadstilläggen.

Utskottet hemställde,

1. att riksdagen måtte till Skatteutjämningsbidrag till kommunerna m. m. för budgetåret 1970/71 på driftbudgeten under sjunde huvudtiteln anvisa ett för-

Anslag till skatteutjämningsbidrag till kommunerna m. m.

slagsanslag av 1 680 000 kr.,

2. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 89 och II: 106,

3. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 94 och II: 108, I: 145 och II: 162, I: 288 och II: 317 samt I: 753 och II: 871, sistnämnde två motioner såvitt nu var i fråga,

4. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 573 och II: 679 såvitt nu var i fråga,

5. att riksdagen måtte avslå motionen I: 744.

Reservation hade avgivits beträffande *bostadstillägg åt pensionärer* av herrar *Nyman* (fp), *Wirtén* (fp), *Wikström* (fp), *Johan Olsson* (cp), *Eliasson* i Sundborn (cp), *Mattsson* (cp), *Andersson* i Knäred (cp), *Tobé* (fp) och *Eriksson* i Arvika (fp), som ansett att utskottet under 3 bort hemställa,

att riksdagen måtte som sin mening ge Kungl. Maj:t till känna vad reservationerna anförde i anledning av motionerna I: 94 och II: 108, I: 145 och II: 162, I: 288 och II: 317 samt I: 753 och II: 871, sistnämnda två motioner såvitt nu var i fråga.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr ELIASSON i Sundborn (cp):

Herr talman! I statsutskottets utlåtande nr 120 behandlas Kungl. Maj:ts framställning om anslag för kommande budgetår till skatteutjämningsbidrag till kommunerna. Det föreligger också en hel del motioner i ämnet. Jag skall närmast beröra de motioner som har direkt anknytning till skatteutjämningsproblemet och som utgått från de svårigheter som kan möta för kommuner med svag skattekraft att utan besvärande konsekvenser i form av hög utdebitering tillgodose önskemålet om goda och med bättre ställda kommuner likvärdiga kommunala bostadstillägg för pensionärerna.

Som bekant beslöt riksdagen i fjol, ef-

ter förslag från centerpartiets sida och ett enhälligt statsutskottsutlåtande, att uttala att riksdagen önskade en parlamentariskt sammansatt utredning med uppdrag att se över det nuvarande skatteutjämningsystemet i syfte att åstadkomma en ytterligare utjämnad kommunalskatt över hela landet. I samband därmed borde, enligt uttalandet, utredningen få i uppdrag att utreda frågan om kostnadsfördelningen mellan stat och kommun.

Av de direktiv, som vi haft tillfälle att studera i femte avdelningen, framgår det att den utredning som finansministern sålunda aviserat kommer att ta upp en hel del frågor som har samband med det s. k. skattepaketet. Det gäller t. ex. frågan om kompensation till kommunerna som en följd av ortsavdragsreformen och frågan om eventuell kompensation till invånare i kommuner med särskilt hög kommunalskatt, vilka inte genom de nya statliga inkomstskattelorna blir helt kompenserade för förlusten av den skatteutjämnande effekt som det nuvarande kommunalskatteavdraget har.

Däremot skall utredningen inte, som riksdagen önskade — åtminstone i lämpliga delar — se över kostnadsfördelningen mellan stat och kommun. Finansministern har här inte följt riksdagens uttalande. Civilministern har tillsatt en utredning som skall behandla ansvars- och uppgiftsfördelningen mellan stat och kommun och som i hög grad föranletts av de utredningar vilka gjorts beträffande länsdemokratien och länsförvaltningens framtida organisation. Först sedan denna utredning klarlagt ansvars- och uppgiftsfördelningen mellan stat och kommun anser regeringen tiden mogen att ta upp frågan om kostnadsfördelningen. Det kommer alltså att dröja åtskilliga år innan kostnadsfördelningsproblemet blir utrett och föremål för förslag till riksdagen.

I ett antal motioner har det föreslagits åtgärder som syftar till en bättre

Anslag till skatteutjämningsbidrag till kommunerna m. m.

utjämnning av de ekonomiska olikheterna mellan kommunerna än det nuvarande skattesystemet ger. Motionerna har väckts av företrädare för flera partier — också det socialdemokratiska partiet — och det problem som tas upp är framför allt de betydande olikheter som föreligger beträffande de kommunala bostadstilläggen. Enligt samtliga motionärer har problemet utan tvivel delvis sin grund däri att den nuvarande skatteutjämnningen inte tillräckligt beaktar de svårigheter som uppkommer i kommuner med ett relativt sett stort antal pensionärer och ett svagt skatteunderlag. Det gäller framför allt många glesbygdskommuner, inte minst i skogslänen men också på andra håll i landet.

Motionärerna är alltså ense om vad som är problemet men har något olika förslag till lösning. I vissa fall har det förordats att ett statligt grundbidrag med visst belopp skulle utgå till kommunerna för varje pensionär som har bostadstillägg. Detta skulle i någon mån kunna verka utjämnande, men det förefaller mig inte vara tillräckligt.

Jag vill i detta sammanhang peka på uppgifter som lämnats i den socialdemokratiska motionen och som jag tycker på ett mycket bra sätt belyser problemen. Det gäller förhållandena i en Norrlandskommun jämfört med en kommun här i Storstockholmsområdet, och det visar sig att skillnaden i kostnad för bostadstilläggen är utomordentligt stor, om man ser till vad det betyder för utdebiteringen. Detta har naturligtvis också sin grund däri att de skilda kommunerna har mycket olika antal pensionärer procentuellt sett. Det finns som bekant kommuner i detta land med en relativt ung befolkning — ett inflyttningsöverskott — så att endast några få procent av befolkningen är pensionärer, medan i andra kommuner över 30 procent av befolkningen utgörs av folkpensionärer.

Utskottets majoritet har velat hänvisa till att då frågan var uppe i fjol uttalade

sig utskottet för generellt verkande regler i skatteutjämnings syfte — regler som alltså inte innebär någon detaljkontroll och inte inverkar på kommunernas självbestämmanderätt. Detta bör enligt utskottsmajoritetens mening även i fortsättningen vara huvudprincipen i skattesystemet. Härvidlag råder egentligen inte några delade meningar mellan oss reservanter och utskottsmajoriteten. Jag tycker inte att man bör gå ifrån denna huvudprincip, i varje fall inte så länge det finns outnyttjade möjligheter att åstadkomma en bättre skatteutjämnning med generellt verkande regler. Detta är väl ännu inte utrett, utan den nya utredningen bör studera saken.

Det är detta som vi reservanter från mittenpartierna önskar understryka. Vi har, eftersom utskottsmajoriteten avstyrkt motionerna, velat framhålla att vi delar motionärernas uppfattning att den nuvarande skatteutjämnningen inte är tillräcklig för att trygga en önskvärd utjämnning av skillnaderna i kommunala bostadstillägg till pensionärerna. Vi anser att detta bör särskilt uppmärksammas vid översynen av skatteutjämningsystemet och skriver: »Därvid bör övervägas åtgärder med syfte att eliminera de särskilda svårigheter som föreligger för kommuner med svag skattekraft och relativt stort antal pensionärer.»

Det finns anledning att i detta sammanhang framhålla att skatteutjämnningen innebär en avsevärd förbättring och en minskning av skillnader i utdebitering. Men trots detta föreligger en skillnad — om jag inte missminner mig — på 6 à 7 kr. mellan kommuner med högre och kommuner med lägre utdebitering. Man måste ändå säga sig att en så stor skillnad inte kan vara motiverad om det bakom denna till mycket väsentlig del ligger olikhet i skattekraft och samtidigt förhållandevis stora kommunala utgifter i samband med de obligatoriska uppgifter som kommunerna pålagts av statsmakterna för t. ex. skolväsende, åldringsvård o. s. v. Efter allt

Anslag till skatteutjämningsbidrag till kommunerna m. m.

tal som här förts om jämlikhet hoppas jag att vi är ense på den punkten.

Eftersom finansministern i sina direktiv uttalar att översynen skall syfta till en bättre skatteutjämning än den nuvarande är det inget tvivel om att vi är helt överens om syftet. Vi reserverar oss emellertid menat att man ändå måste ta med problemet om de kommunala bostadstilläggen i utredningens arbete och då speciellt uppmärksamma dem. Man måste försöka finna en lösning på detta problem inom ramen för en generellt verkande skatteutjämning. Man bör alltså beakta de nämnda faktorerna utan att därför tillgripa kontrollåtgärder och ett mer eller mindre invecklat skattebidragssystem. Först sedan denna väg inte visat sig vara framkomlig finns det anledning att överväga om man skall tillgripa någon av de former för statsbidragsgivning som motionärerna pekat på.

Om vi menar allvar med vårt tal om jämlikhet, allvar med att vi skall eftersträva en bättre skatteutjämning, är det viktigt — det bör understrykas — att vi har generella, enkla regler. Men kvar står problemet att målsättningen större jämlikhet—bättre skatteutjämning måste vara viktigare än någon avvikelse från i och för sig betydelsefulla grundprinciper som vi kan tvingas till.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr EKSTRÖM (s):

Herr talman! Eftersom jag befinner mig bland undertecknarna av motionen II: 317 vill jag anföra några synpunkter.

Det statliga skatteutjämningsbidraget, sådant detta utformades av 1965 års riksdag, har utan tvivel betytt ofantligt mycket för kommunernas ekonomi. Där emot är det kanske angeläget att erinra om att när vi fattade beslutet förelåg delade meningar om huruvida man skulle kunna tänka sig ett skatteutjämningsbidrag av detta slag utan att samtidigt ha vissa specialdestinationer. Ut-

märkande för förhållandet mellan stat och kommun under många år har varit att vi tagit bort fler och fler av specialdestinationerna, och detta är säkerligen riktigt. Jag vill emellertid erinra om Svenska kommunförbundets yttrande år 1965, i vilket bl. a. anfördes: »De kommunala bostadstilläggen utgör en del av pensionssystemet och bör därför enligt förbundets mening fastställas med hänsyn till hela samhällets möjligheter att tillgodose pensionärernas behov.»

Jag har givetvis den meningen, herr talman, att det inte finns någon möjlighet att i dag överflytta totala kostnaden för pensionärernas bostadstillägg till staten, men det är kanske ändå realistiskt att tänka sig någon form av specialdestination.

Efter det att vi väckte våra motioner under den allmänna motionstiden har finansministern tillsatt en utredning om översyn av skatteutjämningsbidragen. Dessutom har civilministern erhållit bemyndigande att tillsätta en beredning för att göra just den utredning som herr Eliasson i Sundborn har talat om och som avser uppgiftsfördelningen mellan stat och kommun. En sådan organisatorisk utredning måste givetvis företas. Det pågår en ständig överflyttning av samhällsuppgifter mellan stat, landsting och kommun, och vad som härvid måste vara utslagsgivande är att det organ i samhället som är bäst lämpat att sköta en viss uppgift också skall göra det. Därför är det mycket angeläget att denna utredning, som kommit till stånd på beställning av riksdagen efter ett enhälligt statsutskottsutlåtande i fjol, nu arbetar och arbetar snabbt.

Jag tror alltså att den riktiga vägen är att man först gör denna utredning om uppgiftsfördelningen innan man ger sig in på en alltför genomgripande omfördelning av kostnaderna.

Eftersom statsutskottet har avstyrkt även den motion som jag har undertecknat, skulle jag vilja ställa en direkt fråga till statsutskottets talesman: Har

Anslag till skatteutjämningsbidrag till kommunerna m. m.

man i femte avdelningen dragit den slutsatsen av utredningsdirektiven att de synpunkter som vi har anfört i motionsparet I:288 och II:317 kommer att bli beaktade? Det är angeläget för mig att få veta huruvida statsutskottet har den meningen att utredningen skall kunna gå in på just detta område och ta hänsyn även till kostnadsposter som — enligt vad vi visat i vårt motionspar — är av så olika tyngd i olika kommuner. Om i Bjärträ kommun kostnaden per skattekrona för kommunala bostadstillägg efter avdrag av från staten tillskjutet skatteunderlag uppgår till 1:55 kr., är den t. ex. i Järfälla bara 23 öre. Det nuvarande skatteutjämningssystemet är ett trubbigt instrument när det gäller att göra en rättvis fördelning.

Jag vill således fråga statsutskottets talesman, om vi kan räkna med att dessa synpunkter kan bli beaktade och om det av direktiven kan utläsas att man önskar ett system, som tar större hänsyn till de olika lägen som skilda kommuner befinner sig i i fråga om vissa kostnadsposter, befolkningsutveckling m. m.

Herr LINDHOLM (s):

Herr talman! Vissa frågor återkommer årligen, oberoende av hur de tidigare har behandlats. Även om önskemålen helt har infriats kommer de ändå tillbaka för förnyad handläggning. De kommunala skatteutjämningsbidragen är en fråga som har debatteras här i riksdagen åtminstone hela detta sekel. Från tidig ungdom minns jag att man diskuterade kommunernas skatteproblem. Den ena utredningen efter den andra försökte komma till rätta med den problematiken. Man har alltid slagit vakt om den kommunala självbestämmanderätten, rätten för de kommunala församlingarna att själva forma sin politik. Om man vill gå ett steg längre — vilket jag förmodar att det finns ringa om ens någon resonans för — skulle man ju kunna välja det

franska systemet, där statstjänstemän bestämmer hur man skall ha det i kommunerna. Men jag tror inte att det systemet skulle vara genomförbart här. Vi måste hela tiden ha i blickfältet att kommunernas självbestämmanderätt skall bevaras. Samtidigt måste vi undersöka i vilken utsträckning vi genom en utjämnande politik kan förbättra läget för kommuner med svag ekonomi.

Den utveckling som har ägt rum under de senaste åren visar att det samhälleliga stödet har vuxit från ett synnerligen blygsamt belopp till att enligt förslaget för kommande budgetår bli 1 680 miljoner kronor. Jag tycker personligen att det är en aktningvärd utveckling. Enligt de undersökningar som verkställts har stödet också haft en starkt utjämnande effekt. Det hindrar inte att det återstår problem att lösa på detta område. Därför hemställde också statsutskottet förra året om en ny utredning, och denna hemställan bifölls av riksdagen. Kungl. Maj:t har nu beslutat att tillsätta denna utredning. Den skall göra en översyn av det nuvarande systemet och undersöka i vad mån ytterligare förbättringar kan åstadkommas.

Herr Ekström frågade mig om man av direktiven kan utläsa att de i motionerna anförda synpunkterna är beaktade. Jag kan inte svara på annat sätt än att i direktiven i viss utsträckning talas om en utjämnning mellan kommunerna och att vissa delproblem som har uppstått skall lösas. Däremot finns såvitt jag minns rätt inget uttalande om specialdestinationer.

Vi har också varit överens om att specialdestinationerna bör avvecklas. Om riksdagen har den uppfattningen att den kommunala skatteutjämnningen i första hand skall ta sikte på kommuner med låg skattekraft och svag ekonomi över huvud taget är det enligt min mening oriktigt att använda specialdestinationer. Sådana går både till en kommun som Järfälla och till skatte-

Anslag till skatteutjämningsbidrag till kommunerna m. m.

svaga kommuner. Det är bättre att använda de medel, som vi eljest skulle ha haft till specialdestinationer, till att öka skatteutjämningsbidraget som i huvudsak går till de ekonomiskt svaga kommunerna.

När herr Eliasson i Sundborn talade om att de problem som kommunerna har måste betraktas som mycket allvarliga konstaterar jag bara att han i allt väsentligt slog in öppna dörrar. I enlighet med riksdagens önskan har Kungl. Maj:t beslutat tillsätta en utredning beträffande hela det kommunala skatteutjämningsssystemet. Utredningen skall undersöka, om systemet kan göras effektivare och bättre i syfte att nå ytterligare utjämning mellan kommunerna. Att denna utredning inte skall ta upp frågan om kostnadsfördelningen mellan stat och kommun beror på att en utredning i vilken kommunförbunden är företrädna pågår inom civildepartementet. Man måste ha underlag för att bygga sin bedömning på hur denna kostnadsfördelning mellan stat och kommuner skall se ut. Det har varit tradition i riksdagen att vi först tar reda på vad vi skall göra och hur vi skall gå till väga och sedan fattar besluten. Det är avsikten också i detta fall. När vi har fått den problematiken klarlagd och dessutom har bestämt vilka uppgifter som staten respektive kommunerna skall svara för har vi erhållit kompletterande underlag för åtgärder på kommunalskatteutjämningsområdet. Jag förutsätter att vi därefter skall kunna åstadkomma betydande förbättringar i det nuvarande systemet, som ändå är ett synnerligen gott instrument för att hjälpa kommunerna, jämfört med förhållandena tidigare.

Allt som man nu talar om är alltså på gång, och innan dessa utredningar och beredningar har slutförts är det väl rätt omöjligt att lösa dessa problem.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Fru MARKLUND (vpk):

Herr talman! I motionerna I:94 och II:108 har vi tagit upp problemet om skillnaderna i de kommunala bostadstilläggen mellan olika delar av landet. Frågan om folkpensionärernas materiella standard har blivit beroende av i vilken kommun de är bosatta. Det förhållandet är naturligtvis helt oerförtligt, inte minst mot bakgrunden av den jämlikhetsdebatt som fördes i riksdagen häromdagen. Om man över huvudet taget skall dra några slutsatser av bekännelserna till jämlikhetsprincipen måste det väl vara, att man inte accepterar en sådan ojämlikhet för landets folkpensionärer.

Det kommunala bostadstillägget måste ses som en del av ett pensionssystem för vilket staten bär huvudansvaret. Samhällets stamlade resurser måste vara avgörande för den standard som skall tillerkännas folkpensionärerna. Men detta är inte fallet.

Nu förklarar utskottet att med föreliggande förslag angående skatteutjämningsbidrag till kommunerna bör yrkandet i motionerna I:94 och II:108 — alltså vpk-motionerna — inte föranleda någon riksdagens åtgärd. För att vara på den säkra sidan tillfogar utskottet en hänvisning till sitt utlåtande förra året, vari det underströk sin uppfattning om huvudprinciperna i skatteutjämningsssystemet.

Men, herr talman, vi motionärer anser inte att syftet med våra motioner har blivit tillgodosett. Vårt yrkande om ett statligt grundbidrag till kommunerna för utgivande av kommunala bostadstillägg motiverar vi bl. a. med att den av riksdagen i fjol begärda utredningen angående kostnadsfördelningen mellan stat och kommun ännu inte blivit tillstätt. Vi anförde då — vilket för övrigt är alltför väl känt — att sådana utredningar kan förutsättas ta en rundlig tid i anspråk. Under tiden växer bekymren för kommunerna. I de ekonomiskt mest svaga kommunerna är det bl. a. folkpen-

Anslag till skatteutjämningsbidrag till kommunerna m. m.

sionärerna som kommer i kläm. Det vill vi inte vara med om.

Sedan återopade motioner skrevs har det klarlagts att det kommer att ta åtskillig tid innan ens den av riksdagen begärda utredningen blir tillsatt. I Kommunförbundets tidskrift nr 5 i år uttalades den förmodan att denna utredning inte kan bli aktuell förrän under 1970-talets senare del. Detta är minst sagt anmärkningsvärt och vittnar om en inte alltför stor respekt för av riksdagen fattade beslut.

Den förbättring beträffande skatteutjämningsbidragen som nu föreslås kan inte anses motsvara rimliga anspråk när det gäller att åstadkomma den stimulans som fordras för att nå en behövlig uppräknings av de kommunala bostadstilläggen i en rad kommuner.

I detta sammanhang vill jag hänvisa till en annan omständighet, nämligen kompensationen till kommunerna i anledning av det nyligen fattade beslutet i skattefrågan. Utskottet hänvisar ju till bevillningsutskottets betänkande nr 40 angående skattereformen. Kommunerna lovas visst och sant kompensation för grundavdragets höjning. Men inte för den höjda mervärdeskatten! Enligt Kommunförbundets beräkningar betyder den höjda mervärdeskatten 30 å 40 öre per skattekrona. Denna omständighet gör det så mycket mer befogat att besluta i enlighet med det av oss ställda yrkandet.

Jag kan alltså, herr talman, inte acceptera utskottets hänvisningar som skäl för ett avslag på våra motioner och ber därför att få yrka bifall till motionerna I: 94 och II: 108.

Herr LINDHOLM (s) kort genmäle:

Herr talman! Man kan ju argumentera om jämlikhet på många olika sätt. Men om man nu argumenterar för att alla kommuner skall få ett grundbidrag på 500 kr., så innebär det att man vill ge 500 kr. till de rika kommunerna och 500 kr. till de fattiga kommunerna. Det

är väl ingen jämlikhet!

Beträffande uttalandet att utredningen om den nya skatteutjämnings skulle tillkomma först i slutet av 1970-talet vill jag erinra om att Kungl. Maj:t den 20 mars i år i konselj beslöt att tillsätta en dylik utredning.

Herr JONSSON i Mora (fp):

Herr talman! Under denna punkt behandlas också motionsparet I: 753 och II: 871 som jag och några medmotionärer väckte under den allmänna motions tiden. Motionerna tar bl. a. upp de kommunala bostadstilläggens storlek och möjligheterna att få en utjämning till stånd mellan olika kommuner. Genom det beslut som riksdagen för några år sedan fattade bekostas bostadstilläggen numera i sin helhet av kommunerna. Därför har kommunerna också att själva bestämma storleken av dessa bostadstillägg. Detta har lett till avsevärda variationer mellan olika kommuner. En del kommuner betalar hela bostadskostnaden upp till en viss storlek på bostaden under det att andra kommuner nöjer sig med ett större eller mindre schablonbelopp. Detta kan, såsom vi säger i vår motion, sammanhånga med olika ekonomiska förutsättningar i de skilda kommunerna men kan också bero på befolkningens åldersfördelning. Det finns kommuner där pensionärerna utgör 27 procent av invånarna — jag har exempel på det från mitt län — under det att pensionärerna i andra kommuner kan utgöra 5 å 10 procent av befolkningen. Det är klart att detta leder till skillnader i bostadstilläggens storlek.

Som sagts här tidigare är det önskvärt att en utjämning kan komma till stånd. Frågan är då på vilka vägar man skall söka sig fram för att nå det målet. Vi har i vår motion hemställt att den av riksdagen 1969 begärda utredningen angående kostnadsfördelningen mellan stat och kommun också skall få i uppdrag att överväga lämpliga statliga åt-

Anslag till skatteutjämningsbidrag till kommunerna m. m.

gårder för en utjämning av skillnaderna i de utgående kommunala bostadstilläggen.

Nu har man — och det med rätta — fäst uppmärksamheten på att det har tillsatts en kommitté som skall se över skatteutjämningsystemet. Det är möjligt att man på den vägen kan komma fram till en lösning. Det är också möjligt att man kan lösa problemet på annat sätt. Vi har i vår motion inte velat anvisa vare sig någon bestämd väg att gå — vi har bara antytt vissa möjligheter — eller något bestämt belopp.

Jag har velat med dessa få ord stryka under att det finns ett starkt behov av att på något sätt försöka få till stånd en utjämning på det här området.

Till utskottets utlåtande finns fogad en reservation som tar upp bl. a. det yrkande vi har ställt i vårt motionspar, och jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr ELIASSON i Sundborn (cp):

Herr talman! Jag vill säga till herr Lindholm att när jag kritiserar att man inte på något sätt har tagit upp kostnadsfördelningsproblemet i samband med skatteutjämningsfrågan innebär det att jag håller fast vid den ståndpunkt som herr Lindholm och jag intog i fjol. Med det utredningssystem, som regeringen nu har gått in för, kommer vi med all säkerhet inte att få kostnadsutjämningsfrågan lagd på riksdagens bord förrän tidigast i slutet av 1970-talet, medan statsutskottet i fjol på förslag av sin femte avdelning skrev att man vid översynen av skatteutjämningsystemet också borde se över kostnadsfördelningen mellan stat och kommun.

Jag kan mycket väl förstå att frågan om uppgiftsfördelningen måste tas upp, och jag har inte heller ansett att den skulle lämnas helt åt sidan i detta sammanhang — i vart fall är det nödvändigt att utreda den för att man skall kunna åstadkomma en bättre skatteut-

jämning — men detta gäller ju den snö som föll i fjol och tidigare år. Nu kan vi inte göra någonting åt den saken.

Reservationen gäller inte dessa problem, utan den gäller frågan om hur kommuner med svag skattekraft och relativt många pensionärer skall kunna införa bostadstillägg som är likvärdiga med bostadstilläggen i bättre situerade kommuner utan att det leder till att skattebetalarna får betala flera tiotus eller flera hundralappar mer i skatt än kommuner som mer svarar mot riksgenomsnittet.

Till herr Ekström vill jag säga att jag är glad för att det i direktiven klart sägs att man åsyftar en bättre skatteutjämning. Det ges också en del exempel på vad man skall beakta, men pensionärernas bostadstillägg nämns inte alls i sammanhanget, och detta är skälet till att det fogats en reservation till utskottets utlåtande. Det hade varit en annan sak om majoriteten visserligen avstyrkt motionerna som handlar om grundbidrag o. s. v. men skrivit att man förutsätter att detta problem särskilt uppmärksammas vid översynen i syfte att åstadkomma en bättre skatteutjämning — huvudsaken för motionärerna är att åstadkomma en utjämning av kostnaderna för bostadstilläggen. Nu står det inte så, utan utskottsmajoriteten hänvisar bara till fjolårets uttalande om specialdestinationer och avstyrker motionerna.

Jag hoppas att ledamöterna av utredningen ändå kan ta upp frågan, även om jag inte kan finna att det blir så värst mycket lättare med hänsyn till de skrivningar som har gjorts i uttalandet och i direktiven. Men jag hoppas ändå att man skall kunna bättre beakta våra önskemål.

Sedan vill jag säga till herr Lindholm att vi skall inte alltför mycket diskutera om specialdestination i detta sammanhang. Jag vill stryka under att det avgörande inte är, om man skall ha specialdestination eller inte. Det är önsk-

Anslag till skatteutjämningsbidrag till kommunerna m. m.

värt att undvika specialdestination och få generellt verkande regler. Kravet på jämlikhet och likvärdig standard för pensionärerna eller likvärdiga förhållanden när det gäller grundskolan, som statsmakterna har ålagt kommunerna att åstadkomma, är väl ändå viktigare än formerna för statsbidragsgivningen.

Herr Lindholm och jag är överens om det önskvärda i att undvika specialregler, men man kan inte därav dra slutsatsen att man a priori skall säga nej till sådana innan man vet om det är möjligt att på ett tillfredsställande sätt lösa jämlikhetsproblemet med generellt verkande regler.

Så ytterligare en sak: Låt oss inte tala illa om specialdestination, även om divergenserna mellan utskottsmajoriteten och reservanterna som sagt inte gäller den saken. Specialdestinationer kan verka direkt skatteutjämnande, även om herr Lindholm inte tycks mena det. Jag kan som exempel nämna statsbidrag till skolskjutsar, som i och för sig är skatteutjämnande.

Herr talman! Jag vidhåller mitt yrkande om bifall till reservationen.

Herr LINDHOLM (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag begärde ordet för ett kort genmäle till herr Eliasson i Sundborn, då han framhöll att han håller fast vid den ståndpunkt han intog i fjol och ville göra gällande att jag hade gått ifrån den ståndpunkten.

Jag har ingalunda gått ifrån den ståndpunkt vi intog i fjol i sakfrågan, men jag är inte så dogmatisk att jag i dag, bara därför att den av finansministern tillsatta skatteutredningen inte kan lösa problemet med kostnadsfördelningen, säger nej till de betydande lättnader för kommunerna som skatteutredningens förslag säkerligen kommer att leda till. Jag är beredd att acceptera de förbättringarna som ett första steg — sedan civildepartementet genomfört sin utredning om uppgiftsfördelningen mellan stat och kommun tar vi det andra ste-

get. Skulle vi däremot gå herr Eliassons väg, kan vi inte godta den skatteutredning som finansministern nu har tillsatt, utan då måste vi först klara ut uppgiftsfördelningen mellan stat och kommun för att se vilka uppgifter staten skall betala för. I så fall fördröjs genomförandet av en för kommunerna betydelsefull förbättring.

Herr Eliasson förde ett underligt resonemang om jämlikhet. Nog är det egendomligt att man vill ha kvar specialdestinationer på vissa områden fastän man är principiell motståndare till specialdestination. Vilken uppgift har skatteutjämnningen? Jo, den har till uppgift att bereda de ekonomiskt svaga kommunerna möjlighet att ge sina medborgare ungefär samma standard som de bättre ställda kommunerna kan ge sina medborgare. Tillämpar vi specialdestination, missar vi den poängen.

Herr ELIASSON i Sundborn (cp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Lindholm tycks helt bortse från att skatteutjämnningen väsentligen sker i form av tillskott av skattekraft, men om två kommuner som har nått till 90- eller 110-procentsgränsen har helt olika procentuell andel pensionärer men lika stort bostadstillägg, kan det hända att den ena kommunen får en avsevärt mycket större utdebitering än den andra. Trots denna skatteutjämnning på långt över 1 miljard kronor i bidrag kan det bli skillnader i utdebiteringen på 6 à 7 kronor. Man kan väl ändå inte resonera på det sättet, att detta är ett problem, som löses genom att det ges ett stort totalt bidrag. Det var det som herr Lindholm ville antyda i sitt inledningsanförande.

Kvar står här ändå att om man har som huvudsyfte att åstadkomma en utjämnning bör man också klart säga ut, att detta skall beaktas. Det är det som majoriteten inte har gjort och det är anledningen till denna reservation.

Det är märkligt att man trots att man

Anslag till skatteutjämningsbidrag till kommunerna m. m.

är medveten om att detta med pensionärerna är en ganska viktig faktor, som verkar i motsatt riktning mot att öka jämlikheten i fråga om utdebitering, inte har tagit hänsyn till den faktorn vare sig i utskottets skrivning eller i finansministerens direktiv.

Herr **EKSTRÖM** (s):

Herr talman! Det bör erinras om att riksdagen 1965 var överens om att man efter en femårsperiod kunde behöva göra en översyn och då ha som ledning erfarenheterna av bidragssystemets verkningar under den då gångna perioden.

Om jag fattade herr Lindholm rätt, lägger han in i utredningsdirektiven, att om det skulle vara möjligt att finna ett system, där man utan att specialdestination införs kan komma att väga in vissa av kommunens kostnader med en annan tyngd än man för närvarande gör, har man från utskottets sida ingenting emot det.

Jag sade i mitt tidigare anförande, att skatteutjämningsystemet, sådant det nu är, är trubbigt. Det verkar mindre tillfredsställande, inte minst i avfolkningskommuner, eftersom man räknar fram medelskattekraften i landet och skattekraften i kommunen och därigenom kommer fram till en mellanskillnad, som sedan multipliceras med antalet invånare i kommunen, varigenom man får fram statens tillskott av skatte-kronor. Det är alldeles givet att avfolkningskommuner drabbas av detta system och därför bör utredningen ta upp saken. Utredningen hade väl inte till-satts, om inte statsutskottet och framför allt riksdagen hade begärt en utredning och om inte finansdepartementet insett, att det måste skapas ett annat system, som mera gynnar de små och svaga kommunerna men som kanske ger litet mindre till de kommuner, som kan klara sig relativt bra med ett mindre skatteutjämningsbidrag än det som nu utgår.

Jag har tolkat herr Lindholm så, att han är motståndare till specialdestination men att han räknar med att utredningen kan komma att ta upp sådana här avvägningsfrågor, där alla kostnader inte ges samma tyngd när det gäller att bestämma det skatteutjämningsbidrag som skall utgå till kommunerna.

Herr talman! Jag har inget yrkande.

Härmed var överläggningen slutad.

Mom. 1 och 2

Vad utskottet hemställt bifölls.

Mom. 3

Herr andre vice talmannen gav propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan; 2:o) bifall till reservationen; samt 3:o) bifall till utskottets hemställan med den ändring däri, som föranleddes av bifall till motionerna I: 94 och II: 108; och fann herr andre vice talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Eliasson i Sundborn begärde likväl votering, i anledning varav och sedan till kontraposition antagits den under 2:o) angivna propositionen följande voteringsproposition efter given varsel upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i mom. 3 i utskottets utlåtande nr 120, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen av herr Nyman m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av

Regionmusik

kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Eliasson i Sundborn begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 125 ja och 69 nej, varjämte 2 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. 4 och 5

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 11

Regionmusik

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 121, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående regionmusik jämte motioner.

I propositionen nr 31 hade Kungl. Maj:t under åberopande av utdrag av statsrådsprotokollet över utbildningsärenden för den 3 april 1970 föreslagit riksdagen att 1) godkänna de i statsrådsprotokollet förordade riktlinjerna för en omorganisation av militärmusiken till en regionmusikorganisation den 1 juli 1971, 2) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de övergångsåtgärder och åtgärder i övrigt som behövdes för att genomföra förslagen.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat

dels de likalydande motionerna I: 1168 av herrar *Brundin* och *Svenungsson* samt II: 1377 av herrar *Nordstrandh* och *Thylén*, vari hemställts att riksdagen måtte uttala att inom den nya regionmusikorganisationen musikenhet bibehölls också i Göteborg,

dels de likalydande motionerna I: 1169 av herr *Hernelius* samt II: 1375 av herrar *Magnusson* i Borås och *Werner*,

dels de likalydande motionerna I: 1170 av fru *Landberg* och herr *Lars*

Larsson samt II: 1373 av fröken *Bergegren* och herr *Johansson* i Norrköping,

dels motionen II: 1374 av herrar *Johansson* i Skärstad och *Magnusson* i Nennesholm, vari hemställts att riksdagen vid sin behandling av proposition nr 31 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t uttala att musikavdelning lokaliserades till Eksjö,

dels motionen II: 1376 av herr *Nordstrandh*.

Utskottet hemställde,

1. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 1170 och II: 1373 om musikavdelning i Norrköping i stället för Linköping,

2. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 1168 och II: 1377 om musikenhet i Göteborg,

3. att riksdagen måtte avslå motionen II: 1374 om musikavdelning i Eksjö,

4. att riksdagen måtte i övrigt godkänna de i statsrådsprotokollet förordade riktlinjerna för en omorganisation av militärmusiken till en regionmusikorganisation den 1 juli 1971,

5. att riksdagen måtte avslå motionerna II: 1376 samt I: 1169 och II: 1375, sistnämnda motioner i vad de avsåg civilmilitär status för musikpersonalen,

6. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 1169 och II: 1375, nämnda motioner i vad de avsåg rekryterings- och utbildningsfrågor, bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de övergångsåtgärder och åtgärder i övrigt som behövdes för att genomföra Kungl. Maj:ts förslag.

Reservationer hade avgivits

1. av herr *Nordstrandh* (m) beträffande *musikavdelning i Göteborg*, som ansett att utskottet under 2 bort hemställa,

att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 1168 och II: 1377 besluta i enlighet med vad i reservationen föreslagits beträffande Göteborg;

Regionmusik

2. av herrar *Bohman* (m), *Nyman* (fp), *Ottosson* (m), *Wirtén* (fp), *Wikström* (fp), *Johan Olsson* (cp), *Eliasson* i Sundborn (cp), *Nordstrandh* (m) *Mattsson* (cp), *Andersson* i Knäred (cp), *Tobé* (fp), *Lothigius* (m) och *Eriksson* i Arvika (fp) beträffande *filial i Eksjö*, som ansett att utskottet under 3 bort hemställa,

att riksdagen måtte i anledning av motionen II:1374 besluta i enlighet med vad reservanterna föreslagit beträffande Eksjö.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr JOHANSSON i Skärstad (cp):

Herr talman! I Kungl. Maj:ts proposition 31 föreslås att den nuvarande militärmusiken omorganiseras till en regionmusikorganisation den 1 juli 1971. Departementschefen ansluter sig därvid till 1968 års musikkommittés förslag, som bl. a. innebär indragning av musikkåren i Eksjö.

Detta förslag har mötts av starkt negativ reaktion från Eksjöområdet, och man kan fråga sig vad som föranlett förslaget om indragning av musikkåren i Eksjö. Förutom Eksjö har endast Göteborg drabbats, men i Göteborg med dess två statsunderstödda orkestrar, en symfoniorkester på 80 man och Stadsteaterns orkester, kan givetvis en militärmusikkår tas bort utan att musiklivet skadas. För Eksjö och för hela nordöstra Småland innebär däremot indragningen av militärmusiken ett dråpslag mot det nu relativt blomstrande musiklivet. Invändningar mot denna indragning har också gjorts av ett flertal remissinstanser. En rad starka skäl talar för bibehållandet av musikpersonal i Eksjö. Eksjömusikerna är verksamma som lärare och pedagoger och alltså aktiva inom den musikaliska bildningsverksamheten i en rad kommuner kring Eksjö.

Musikkommittén har anfört att musikbehovet i Jönköping och Eksjö samman-

lagt inte är större än att det kan tillgodoses vid verksamhetens förläggning till Jönköping. Enligt vår mening har det hittills visat sig finnas ett klart behov av aktiv musikverksamhet uppbyggd kring en musikavdelning i Eksjö. En indragning av verksamheten skulle medföra att musiklivet och bildningsverksamheten inte kan tillgodoses i samma grad som hittills.

Även lokaliseringsskäl talar starkt för att verksamheten i Eksjö behålls. En centralisering av kulturutbud och kulturbildningsverksamhet leder till att svagare landsdelar och områden blir eftersatta. Totalkostnaderna för att i längden kunna tillgodose behoven i dessa områden stiger med graden av centralisering. Den musikverksamhet som redan är väl etablerad i Eksjöregionen är stimulerande för denna region.

Jag hade helst sett att riksdagen bifallit motionen II:1374, eftersom starka skäl talar för att inom den nya organisationen förlägga en musikavdelning till Eksjö som en enhet inom den sydöstra regionen utöver de redan föreslagna: Jönköping, Växjö och Halmstad. Då emellertid så inte har skett ber jag att få yrka bifall till det förslag som återfinnes i reservationen 2 till statsutskottets utlåtande nr 121.

I detta anförande, under vilket herr förste vice talmannen ånyo övertog ledningen av förhandlingarna, instämde herrar *Krönmark* (m), *Polstam* (cp) och *Hovhammar* (m).

Herr NORDSTRANDH (m):

Herr talman! I Kungl. Maj:ts proposition angående regionmusik förordas — vilket också framgick av föregående anförande — att den nya regionmusikorganisationens musikenheter behålls på samtliga orter med militärmusikkårer med undantag för två städer, nämligen Eksjö och Göteborg. Jag har ingen anledning att här yrka något annat än bifall till reservationen 2, som går ut

Regionmusik

på att rädda musiken åt Eksjö, men jag vill säga några ord om den föreslagna indragningen av militärmusiken i Göteborg.

Föredragande departementschefen stöder sig på ett förslag från 1968 års musikkommitté, enligt vilket de samlade civila orkesterresurser som finns i Göteborg anses kunna tillgodose det allmänna musikbehovet. Det går naturligtvis inte att förneka detta, och det vill jag heller inte göra. Det finns ganska betydande civila musikresurser i Göteborg. Men det är inte den saken det gäller i första hand. Det hänvisas i sammanhanget till att de ganska omfattande militära representativa uppgifterna för musiken i Göteborg kan fullgöras av enheterna i t. ex. Borås och Uddevalla, men jag är inte helt övertygad om att det talet håller. Jag kan inte finna annat än att man måste ställa sig mycket skeptisk till förslaget att beröva rikets andra stad dess militärmusik, speciellt med hänsyn till de många representativa — inte minst sjömilitära — uppgifter som alltid åvilat och även framdeles kommer att åvila Göteborg.

Nu har också såväl länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län som Göteborgs stad föreslagit att en musikavdelning bibehålles i Göteborg. Man har därvid åberopat de stora militära och stadsceremoniella behov som föreligger inom Göteborgsområdet. Liknande synpunkter har anförts även från annat håll — marinchefen och de berörda lokala och regionala försvarsmyndigheterna har också rest en rad invändningar mot indragningen.

Jag ber, herr talman, med dessa få ord få hemställa om bifall till reservation 1.

Herr MAGNUSSON i Borås (m):

Herr talman! Jag kan helt ansluta mig till de två tidigare talarna. Jag har tillsammans med några andra kammar-

ledamöter väckt en motion. Vi menar att det är angeläget att den organisationskommitté som kommer att tillkallas för att genomföra omorganisationen bör beakta vissa mycket angelägna problem beträffande organisationen av regionmusiken.

Faktum är väl — vad jag kan förstå — att det inte skall bli någon större skillnad i praktiken alldenstund dessa militärmusikkårer i mycket stor utsträckning ägnat sig även åt den civila musiken. Men det finns dock anledning att slå vakt kring själva militärmusiken som sådan och det gjorde utskottet enhälligt 1968, då man tog principbeslutet och därvid kraftigt underströk att det också var nödvändigt att en viss militär status skulle behållas. Det är därför som vi i vår motion har yrkat på att det borde vara en civilmilitär status i fortsättningen. Det är onekligen på det sättet att om dessa musikkårer skall kunna uppträda i militära sammanhang så måste de mannar — och de damer som visst också skall vara med i dessa musikkårer — ha en viss utbildning för att kunna uppträda på ett sätt som lämpar sig i samband med militära parader och annat.

Nu säger man från utskottets sida att man inhämtat att förefintliga skillnader mellan civilmilitär och civil status inte är av praktisk betydelse för personalens möjligheter att fullgöra militärmusikaliska uppgifter i den nya organisationen. Man säger också att möjligheten och skyldigheten att delta i den för dessa uppgifter avsedda utbildningen, liksom möjligheten att bära uniform, inte synes påverkas i något avseende som är av intresse i nu förevarande sammanhang.

Jag kommer av denna anledning inte att yrka bifall till motionen då jag hoppas att vad utskottet här inhämtat också skall visa sig vara riktigt i praktiken, så att vi i fortsättningen alltjämt kommer att ha musikkårer som verkligen också kan kallas militärmusikkårer.

Regionmusik

Herr LINDHOLM (s):

Herr talman! Då det gäller utbudet av musik till folket i allmänhet kan man glädja sig åt den ökade insikten om samhällets skyldighet att medverka på detta område. Det stöd som ges till riks-konserter är ett uttryck för detsamma. Det har också i andra sammanhang framhållits att samhället bör tillgodose detta faktiska behov bland medborgarna.

Det förslag till regionmusikens organisation som nu föreligger till behandling är ytterligare ett uttryck för viljan att vidga möjligheten för medborgarna att få tillgång till god musik. Det är klart att man när man bygger ut en sådan organisation eftersträvar att täcka så stora områden som möjligt. Man eftersträvar också att inom ramen av disponibla resurser göra en så rättvis fördelning som möjligt.

Vi hade ju en lång debatt, under en och en halv dag, om behovet av att ge Norrland ett bättre näringsliv. Jag tror att det också föreligger ett behov av att ge Norrland ett ökat utbud på det kulturella området. Om man nu skall genomföra den jämlikhet, som man talar om, också på detta område betyder det att de som är rikare försedda får avstå något för att ge åt dem som har det sämre ställt.

Inom ramen av de disponibla resurserna har vi nu nödgats göra vissa om-disponeringar. Jag kan mycket väl förstå att man i Eksjö tycker att man skall ha sin musikkår kvar. Jag minns att när man beslöt att flytta musikkåren vid I 14 från Gävle till Falun, så tyckte vi i Gästrikland att vi borde ha musikkåren kvar. Men man får ju, när det nu gäller att se till de totala möjligheterna att vidga tillgången till musik, böja sig för att vissa lokala intressen inte helt kan tillgodoses på gammalt traditionellt sätt. Det är fråga om att visa solidaritet med de orter som hittills har haft ett svagt utbud på musik. Jag tror att vi genom denna regionorganisation kan

vidga möjligheterna härvidlag, framför allt på orter där förutsättningarna för musikaliska upplevelser tidigare varit mycket blygsamma.

Vad gäller herr Magnussons i Borås motion, så har herr Magnusson såvitt jag förstår tolkat utskottets uttalande riktigt, och jag har inte anledning att ytterligare polemisera på den punkten.

Herr talman! Denna fråga skall ju också bli föremål för ytterligare organisationsbearbetning, och jag förutsätter att man därvid eftersträvar att nå största möjliga rättvisa mellan de olika orternas berättigade intressen.

Jag hemställer om bifall till utskottets förslag.

Herr KÄLLSTAD (fp):

Herr talman! Jag anser att herr Nordstrandh har underskattat de musikaliska resurser som verkligen finns i Göteborg med omnejd. Det finns en omfattande statsunderstödd orkesterverksamhet som är knuten till Göteborgs teater- och konsertaktiebolag. Då är enligt min mening området väl tillgodosett — vi har de resurser för musikverksamhet som vi behöver i Göteborgs stad.

Det finns alltså samlade civila orkesterresurser som tillgodoser även detta behov. Det behövs en starkare civilisering av musiklivet, och den krigiskt orienterade militärmusiken bör vi ha så litet som möjligt av.

Härmed var överläggningen slutad.

Mom. 1

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 2

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 1; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Hugosson begärde emellertid votering, i

Regionmusik

anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i mom. 2 i utskottets utlåtande nr 121, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 1 av herr Nordstrandh.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Nordstrandh begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 163 ja och 21 nej, varjämte 10 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. 3

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 2; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med överbägande ja besvarad. Herr Johansson i Skärstad begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i mom. 3 i utskottets utlåtande nr 121, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 2 av herr Bohman m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Johansson i Skärstad begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 94 ja och 93 nej, varjämte 9 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. 4—6

Vad utskottet hemställt bifölls.

På förslag av herr förste vice talmannen beslöt kammaren att uppskjuta behandlingen av återstående på föredragningslistan upptagna ärenden till kammarens sammanträde tisdagen den 26 innevarande maj.

§ 12

Till bordläggning anmäldes

utrikesutskottets utlåtanden:

nr 11, i anledning av skrivelse från Nordiska rådets svenska delegation rörande rådets adertonde session i Reykjavik den 7—12 februari 1970, och nr 12, i anledning av motioner väckta i anslutning till Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1970/71 till utrikesförvaltningen, m. m.;

konstitutionsutskottets utlåtanden och memorial;

nr 31, i anledning av proposition angående godkännande av konvention om avskaffande av rasdiskriminering, m. m., i vad propositionen hänvisats till utskottet, jämte följdmotioner,

nr 38, i anledning av motioner angående formerna för riksdagens öppnande, och

nr 43, angående uppskov med behandlingen av visst ärende;

statsutskottets utlåtanden:

nr 116, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förbättrat studie-stöd m. m. jämte motioner i vad propositionen och motionerna hänvisats till statsutskottet,

nr 130, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avgifterna i postverkets tidningsrörelse jämte motioner,

nr 131, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av avtal mellan televerket och Telefonaktiebolaget L M Ericsson om visst utvecklings- och produktionssamarbete på telekommunikationsområdet m. m. jämte motion,

nr 133, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående högre teknisk utbildning och forskning i övre Norrland jämte motioner, och

nr 134, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående riksinternatskolor jämte motioner;

bevillningsutskottets betänkande nr 43, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i taxeringsförordningen (1956: 623);

första lagutskottets utlåtanden:

nr 41, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av konvention om avskaffande av rasdiskriminering, m. m., såvitt propositionen hänvisats till lagutskott, jämte i ämnet väckta motioner,

nr 42, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om arbetsgivares kvittningsrätt, m. m. jämte motioner i ämnet, och

nr 44, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till mönsterskyddslag, m. m., dels ock i ämnet väckta motioner;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 50, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förbättrat studie-stöd m. m., såvitt propositionen hänvisats till lagutskott, jämte motioner,

nr 51, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om social centralnämnd m. m., jämte motioner,

nr 52, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i statstjänstemannalagen (1965: 274), m. m., jämte motion i ämnet, och

nr 53, i anledning av motion om harmonisering av införsellagen och lagen om bidragsförskott;

tredje lagutskottets utlåtande nr 50, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om skydd mot flyghavre jämte motion i ämnet; samt

allmänna beredningsutskottets utlåtanden:

nr 41, i anledning av motioner om en försöksverksamhet med busstrafik,

nr 42, i anledning av motioner om åtgärder mot trafikolyckor förorsakade av renar,

nr 43, i anledning av motioner om statligt stöd till hembygdsföreningar för miljövårdsinsatser,

nr 44, i anledning av motion om ekonomiskt stöd åt de fria kristna samfunden och invandrarkyrkorna, och

nr 45, i anledning av motioner om åtgärder för att stimulera till ökad användning av fruktdrycker.

§ 13

Anmäldes och godkändes konstitutionsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 249, i anledning av proposition med förslag till lag om otillbörlig marknadsföring, m. m., i vad denna hänvisats till konstitutionsutskottet; och

nr 250, i anledning av proposition med förslag till ändring i kommunala vallagen (1930: 253) jämte följdmotioner.

§ 14

Meddelande om enkla frågor

Meddelades, att herr talmannen tillställts fyra enkla frågor, nämligen av:

herr *Jönsson* i Ingemarsgården (fp), till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet angående skadeverkningarna av s. k. buskgifter,

herr *Jonsson* i Mora (fp), till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet angående samordningen mellan folkpension och tjänstepension,

herr *Eriksson* i Arvika (fp), till herr statsrådet och chefen för inrikesdepar-

tementet angående låneramarna för bostadsbyggande i Värmlands län, samt herr *Josefson* i Arrie (cp), till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet angående medverkan av tjänsteman hos lantbruksnämnd vid fastighetsköp.

§ 15

Justerades protokollsutdrag.

Kammararens ledamöter åtskildes här-
efter kl. 15.22.

In fidem
Sune K. Johansson